

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ»

Κατεύθυνση Ιδιωτικού Δικαίου

Η ΑΡΣΗ, ΛΟΓΩ ΚΑΤΑΧΡΗΣΗΣ, ΤΗΣ
ΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΕΞΩΧΩΡΙΩΝ
ΕΤΑΙΡΙΩΝ (OFFSHORE COMPANIES)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Αικατερίνης Τσαντίκου
(Α.Μ. 0911Μ007)

Τριμελής Επιτροπή
Β. Δούβλης, Καθηγητής (Επιβλέπων)
Α. Μπώλος, Επίκ. Καθηγητής
Δ. Ρούσσης, ΔΝ - Ειδικός Επιστήμων

ΑΘΗΝΑ
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2014

ABSTRACT

The expansion of offshore companies is a phenomenon closely related to globalization of economy. Offshore corporations turned out to be the ideal vehicle for capital growth and its extent to new markets as well as to economic and technological resources. Nevertheless, soon, they have been connected to dubious activities related mostly, to tax avoiding and money laundering. These suspicions are due to the characteristics of their formation itself. Offshore corporations are formatted in jurisdictions best known as tax heavens, assuring anonymity and control absence. Their involvement in crimes such as tax evasion, money laundering, terrorism financing and their contribution to recent financial crises, have made global organizations and governments more concerned about their activities. Measures are taken in global and European level in order to implement more effective supervision as well as information exchange and transparency in tax matters.

Offshore companies are usually formatted by simply registering in offshore jurisdiction records, using a local address and fax number and by opening a bank account. They have neither real activity in their headquarter, nor personnel, nor even presence in the jurisdiction of their formation. Despite all above – mentioned, formation of offshore companies is completely legal and owning shares in an offshore corporation, either directly or indirectly, is no different to owning a domestic business. What happens though, when such companies are not trading entities, but seen to be merely holding assets and creating debts by covering the activity of their shareholder(s)?

In corporate law, the doctrine of limited liability holds that shareholders of a corporation generally are not liable for debts incurred or torts committed by the firm. There comes the matter of corporate veil piercing, a doctrine created and applied by courts in order to effect socially beneficial policy outcomes. Ignoring the legal personality of the company is considered as a safety instrument allowing courts to address cases in which the externalities associated with limited liability seem excessive. The standards by which veil piercing is effected are vague, so application of the foresaid doctrine has received a lot of criticism and is excused rigorously only in cases of obvious abuse of legal personality so as to achieve evasion of an existing obligation.

The primary objective of the present study is to examine the application of piercing the corporate veil doctrine by courts in offshore companies, identify the criteria

used in such cases and compare doctrine' s perception by courts in Greece as well as in common law and continental law legal systems.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συντομογραφίες.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
Κεφάλαιο Α΄: ΟΙ ΕΞΩΧΩΡΙΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ	10
1. Η έννοια της εξωχώριας (offshore) εταιρείας	10
2. Τα πλεονεκτήματα της ίδρυσης εξωχώριων εταιριών	11
3. Ιστορικά στοιχεία.....	14
4. Τα Εξωχώρια Χρηματοοικονομικά Κέντρα	17
5. Τομείς δραστηριοτήτων εξωχώριων εταιριών.....	18
5.1. Ναυτιλιακές επιχειρήσεις	18
5.2. Τραπεζικές Υπηρεσίες	19
5.3. Εταιρείες αδειών – δικαιωμάτων	20
5.4. Εταιρίες επενδύσεων – Υπεράκτια αμοιβαία κεφάλαια	22
5.5. Εμπορικές εταιρείες – εταιρίες διαδικτύου – διαδικτυακός τζόγος.....	23
5.6. Εταιρίες ασφαλειών.....	25
5.7. Εταιρίες διαχείρισης ακινήτων	26
6. Τα εξωχώρια trusts	27
 Κεφάλαιο Β': ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΑΡΞΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΞΩΧΩΡΙΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ	 29
1. Οι εξωχώριες εταιρίες στην ελληνική έννομη τάξη.....	29
2. Η έννοια της έδρας των εξωχώριων εταιριών	32
2.1. Εξωχώρια εταιρία με πραγματική έδρα στην Ελλάδα	35
2.2. Η αναγνώριση από την ελληνική έννομη τάξη, εξωχώριας εταιρίας, υπό το πρίσμα της ΟΛΑΠ 2/2003.....	38
3. Οι εξωχώριες εταιρίες στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής έννομης τάξης.....	40
3.1. Υπερπόντιες χώρες - εδάφη και εξωχώριες δικαιοδοσίες	40
3.2. Το ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς των εξωχώριων εταιριών, ως κρατική ενίσχυση.....	42
4. Εξωχώριες εταιρίες και νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.....	44
5. Η περίπτωση της Κύπρου, ως εξωχώριας δικαιοδοσίας	47
 Κεφάλαιο Γ' : Η ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΕΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ	 49
1. Η αυτοτέλεια της νομικής προσωπικότητας.....	49

2. Το σχετικό περιεχόμενο της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας	51
3. Η άρση της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας.....	55
3.1. Η άρση της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας στη νομολογία	56
3.2. Οι νομικές βάσεις για τη θεμελίωση της άρσης της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας.....	57
3.3. Η κάμψη της νομικής προσωπικότητας υπό το πρίσμα της κατάχρησης.....	58
4. Εφαρμοστέο δίκαιο και διεθνής δικαιοδοσία επί αγωγών σχετικά με την άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου	63

Κεφάλαιο Δ΄: Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΡΣΗΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΣΤΙΣ ΕΞΩΧΩΡΙΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ.....

1. Η άρση της αυτοτέλειας των εξωχώριων εταιριών.....	66
2. Η άρση της νομικής προσωπικότητας εξωχώριων εταιριών στην ελληνική νομολογία.....	66
3. Παραμερισμός της νομικής προσωπικότητας εξωχώριων εταιριών υπό το πρίσμα άλλων, εκτός της κατάχρησης, νομικών βάσεων.....	67
4. Άρση αυτοτέλειας νομικής προσωπικότητας εξωχώριων εταιριών, υπό το πρίσμα της κατάχρησης.....	70
4.1. Η άρση, λόγω κατάχρησης, της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου εξωχώριας εταιρίας, υπό το πρίσμα της ΟΛΑΠ 2/2013.....	75
4.2. Οι συνέπειες της κατάχρησης της νομικής προσωπικότητας.....	78

Κεφάλαιο Ε΄: Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΣΤΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΕΣ ΕΝΝΟΜΕΣ ΤΑΞΕΙΣ – ΔΙΚΑΙΟΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

1. Αγγλικό Δίκαιο.....	83
2. Δίκαιο των ΗΠΑ	81
3. Γαλλικό Δίκαιο	87
4. Βελγικό Δίκαιο	89
5. Γερμανικό Δίκαιο	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
6. Ελβετικό Δίκαιο	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
7. Η εφαρμογή της κάμψης της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας offshore εταιριών από τα δικαστήρια των ΗΠΑ	91
8. Η άρση του εταιρικού πέπλου εξωχώριων εταιριών στην αγγλική νομολογία	94
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	98
Βιβλιογραφία.....	101
Νομολογία.....	108
Λημματικό Ευρετήριο	113

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
Α.Ν	Αναγκαστικός Νόμος
ΑΠ	Άρειος Πάγος
Αρμ	Αρμενόπουλος
βλ.	βλέπε
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
ΓΝΜΔ	Γνωμοδότηση
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιρειών (περιοδικό)
ΔΕΚ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΦΝ	Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΖΕΣ	Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών
ΕΕμπΔ	Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου
ΕΛΛΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη
ΕμπΝ	Εμπορικός Νόμος
ΕΟΧ	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
ΕπισκΕΔ	Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου
ΕΤρΑξΧρΔ	Επιθεώρηση Τραπεζικού Αξιογραφικού και Χρηματιστηριακού Δικαίου
ΕφΑθ	Εφετείο Αθηνών
ΕφΘεσ	Εφετείο Θεσσαλονίκης
ΕφΠειρ	Εφετείο Πειραιώς
F.A.T.F.	Financial Action Task Force
F.S.F.	Financial Stability Forum
IMF	International Monetary Fund
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΜΠρΑθ	Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΜΠρΘεσ	Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης
ΜΠρΠειρ	Μονομελές Πρωτοδικείο Πειραιώς

ν.δ	νομοθετικό διάταγμα
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
ΟΕ	Ομόρρυθμη Εταιρία
ΟΛΑΠ	Ολομέλεια Αρείου Πάγου
Ο.Ε.С.Д	Organisation for Economic Cooperation and Development
Π.Δ	προεδρικό διάταγμα
ΠΔΤΕ	Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος
ΠειρΝ	Πειραϊκή Νομολογία
ΠΠρΑθ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΠΠρΘεσ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης
ΠτΚ	Πτωχευτικός Κώδικας
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΦΕΚ	Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου

Εισαγωγή

Η δημιουργία και ανάπτυξη των εξωχώριων (offshore) εταιρειών αποτελεί φαινόμενο σύμφυτο με την εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης και δη του βασικού εννοιολογικού της στοιχείου, ήτοι της παγκόσμιας ελεύθερης ροής κεφαλαίων. Στο νέο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον, δημιουργούνται απεριόριστες δυνατότητες ανάπτυξης του κεφαλαίου διευκολύνοντας την πρόσβαση των επιχειρήσεων σε νέες διευρυνόμενες αγορές και σε χρηματοδοτικούς και τεχνολογικούς πόρους. Σε αυτό το πλαίσιο οι επιχειρήσεις άρχισαν να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους διεθνώς και να ανταγωνίζονται, με σκοπό την αύξηση της κερδοφορίας τους. Η δραστηριοποίησή τους όμως σε διεθνές επίπεδο και σε διαφορετικά φορολογικά καθεστώτα τις εξέθεσε στον φορολογικό κίνδυνο ο οποίος απειλεί κάθε στιγμή την κερδοφορία τους. Ως εκ τούτου το παγκοσμιοποιημένο κεφάλαιο χρειάστηκε να αναζητήσει εταιρικό σχήμα το οποίο να εξυπηρετεί τις επιδιώξεις του και να προσαρμόζεται στο κατακερματισμένο σκηνικό των διακρατικών φορολογικών συστημάτων. Το σχήμα αυτό βρέθηκε στις εξωχώριες (offshore) εταιρείες.

Εντούτοις οι τεράστιες δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας αποτελεί τη μια πλευρά του νομίσματος. Ταυτόχρονα δημιουργήθηκε πρόσφορο έδαφος για την διόγκωση του οικονομικού εγκλήματος και των συνδεδόμενων με αυτό παράνομων δραστηριοτήτων. Την παθογένεια αυτή της οικονομικής ανάπτυξης είλκυσαν τα βασικά χαρακτηριστικά των εξωχώριων εταιρειών ήτοι η ανωνυμία, η ευλυγισία διοίκησης τους και η λειτουργία τους υπό ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς, με αποτέλεσμα η εξωχώρια εταιρεία να ταυτιστεί εννοιολογικά με «ύποπτες» δραστηριότητες. Εν όψει της εξέλιξης αυτής, τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο έχουν ξεκινήσει πρωτοβουλίες για την υιοθέτηση μέτρων ελέγχου των δραστηριοτήτων των εταιρειών αυτών, έργο αρκετά σύνθετο έως αναποτελεσματικό, καθότι ο έλεγχος της προέλευσης των κεφαλαίων και των ιδιοκτητών τους, σε αρκετές περιπτώσεις, είναι ιδιαίτερα δυσχερές.

Οι εξωχώριες εταιρείες (offshore companies) αποτελούν διεθνώς αναγνωρισμένο, εταιρικό μόρφωμα και φορέα επιχειρηματικής δραστηριότητας. Ως νομικά πρόσωπα, θεωρούνται αυτοτελή υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και διακρίνονται από τα πρόσωπα ή την περιουσία που τα αποτελούν. Εντούτοις, σε αρκετές περιπτώσεις ο συγκεκριμένος εταιρικός τύπος, χρησιμοποιείται ως προκάλυμμα αδιαφανών δραστηριοτήτων των προσώπων που κρύβονται πίσω από τον εταιρικό μανδύα και χρησιμοποιούν την εταιρία προκειμένου να νομιμοποιήσουν δράση η οποία αποδοκιμάζεται από την έννομη τάξη.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας εξετάζεται η εφαρμογή της νομολογιακά διαπλασμένης θεωρίας της άρσης (κάμψης) της νομικής προσωπικότητας στις offshore εταιρείες όταν υπό το νομικό αυτό πέπλο επιδιώκονται σκοποί που δεν ανταποκρίνονται στις αξιολογήσεις του δικαίου. Με αυτό τον άξονα, στο πρώτο μέρος της εργασίας γίνεται παρουσίαση των εξωχώριων εταιρειών ως εταιρικού τύπου. Γίνεται αναφορά στην ιστορική τους προέλευση, στους λόγους ανάπτυξής και διάδοσής τους, τις δομές τους και τους τομείς δραστηριοποίησής τους. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται τα ζητήματα από την ύπαρξη και λειτουργία των εξωχώριων εταιριών και αναπτύσσεται η αντιμετώπισή τους σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στο τρίτο μέρος παρουσιάζεται ο θεσμός της εταιρικής νομικής προσωπικότητας και των λόγων αναγνώρισής της από το δίκαιο. Στη συνέχεια γίνεται εμβάθυνση στην θεμελίωση της θεωρίας περί άρσης (κάμψης) της νομικής προσωπικότητας. Αντικείμενο του τρίτου κεφαλαίου αποτελεί η εξέταση της παραπάνω θεωρίας υπό το πρίσμα του ελληνικού δικαίου και της νομολογίας. Σε αυτήν την κατεύθυνση, παρουσιάζονται οι δυνατές περιπτώσεις άρσης αυτοτέλειας νομικού προσώπου. Ιδιαίτερη ανάπτυξη αφιερώνεται στην περίπτωση, όταν την αιτία της άρσης αποτελεί η καταχρηστική επίκληση του θεσμού της νομικής προσωπικότητας. Στη συνέχεια εξετάζεται η εφαρμογή της θεωρίας της άρσης της νομικής προσωπικότητας στην περίπτωση των εξωχώριων εταιρειών με ανάλυση της σχετικής διαμορφωθείσας νομολογίας και ακολουθεί εκτεταμένη ανάπτυξη και παρουσίασης της προσέγγισης των ελληνικών δικαστηρίων, με παράθεση χαρακτηριστικών αποφάσεων.

Στο τελευταίο κεφάλαιο εξετάζεται, υπό συγκριτικό πρίσμα, η προσέγγιση της θεωρίας της άρσης της νομικής προσωπικότητας κυρίως από το αμερικανικό, αγγλικό και γερμανικό δίκαιο. Στο ίδιο κεφάλαιο, το τελευταίο μέρος αφιερώνεται στη συνοπτική επισκόπηση της εφαρμογής της θεωρίας από την νομολογία των αμερικανικών και αγγλικών δικαστηρίων, με αναφορά στο σκεπτικό χαρακτηριστικών αποφάσεων που πραγματεύονται της άρση αυτοτέλειας εξωχώριων εταιριών.

Κεφάλαιο Α΄ Οι εξωχώριες εταιρείες

1. Η έννοια της εξωχώριας (offshore) εταιρείας

Ήδη από τη δεκαετία του 1960 στο διεθνές λεξιλόγιο του επιχειρηματικού και οικονομικού βίου, έχει εμφανιστεί ο όρος «offshore companies». Για την αναφορά στα εν λόγω εταιρικά σχήματα, χρησιμοποιούνται, σε ελληνική απόδοση, οι όροι «υπεράκτιες», «υπερπόντιες», «εξωχώριες» ή «υπερόριες» εταιρίες. Ανεξάρτητα από τον όρο που υιοθετείται σε κάθε περίπτωση, όλοι οι παραπάνω, αποδίδουν την έννοια αλλοδαπών εταιρειών ή γενικώς αλλοδαπών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, ανεξαρτήτως νομικού τύπου, που ιδρύονται σε χώρα ή δικαιοδοσία στην οποία ισχύει ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς, διευθύνονται και ελέγχονται από τη χώρα αυτή – δηλαδή διατηρούν τυπική ή και ουσιαστική έδρα στη χώρα ιδρύσεως – αλλά είναι προορισμένες να δραστηριοποιούνται και να χρηματοδοτούνται αποκλειστικώς από πηγές εκτός της χώρας ιδρύσεως, να έχουν δηλαδή, αποκλειστικώς υπερόρια δράση και αλλοδαπή χρηματοδότηση¹.

Στην ελληνική έννομη τάξη συναντάμε το όρο «εξωχώριες εταιρείες», τον οποίο θα υιοθετήσουμε στο εξής, στο πλαίσιο της παρούσας ανάπτυξης. Συγκεκριμένα κατά τον Έλληνα νομοθέτη², ως εξωχώρια χαρακτηρίζεται «...η εταιρεία εκείνη που έχει την έδρα της σε αλλοδαπή χώρα και με βάση τη νομοθεσία της οποίας δραστηριοποιείται αποκλειστικά σε άλλες χώρες και απολαμβάνει ιδιαίτερα ευνοϊκής φορολογικής μεταχείρισης...». Με τον Νέο Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Νέος Κ.Φ.Ε Ν.4172/2013) απαλείφθηκε ο παραπάνω ορισμός³, παρέμεινε ωστόσο η αναγνώριση των εξωχώριων εταιρειών ως νομικών οντοτήτων⁴. Τόσο λοιπόν για τον Έλληνα νομοθέτη όσο και διεθνώς, οι ορισμοί που υιοθετούνται για την απόδοση της έννοιας

1. Χριστοδούλου, Προλεγόμενα στην προβληματική των υπεράκτιων εταιριών, ΔΕΕ 2001, 568.

2. Αρ.31.1.στ Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ΦΕΚ/Α/151/16.9.1994). Αντίστοιχος ορισμός είχε υιοθετηθεί και στο πλαίσιο της αιτιολογικής έκθεσης του Ν. 3091/2002 «Απλουστεύσεις και βελτιώσεις στη φορολογία εισοδήματος και κεφαλαίου και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α'330/24.12.2002).

3. Η συγκεκριμένη διάταξη είχε προηγουμένως τροποποιηθεί με την παρ. 1 του αρ.78 του Ν.3842/2010. Σχετική αναφορά γίνεται και στο αρ. 9 του Ν 3978/2011 «Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Υπηρεσιών και Προμηθειών στους τομείς της Άμυνας και της Ασφάλειας - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2009/81/ΕΚ - Ρύθμιση θεμάτων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας»: «... Για τους σκοπούς του παρόντος νόμου ως **εξωχώριες εταιρίες** νοούνται τα νομικά πρόσωπα ή οι νομικές οντότητες που έχουν την καταστατική ή την πραγματική τους έδρα ή είναι εγκατεστημένα σε κράτος μη συνεργάσιμο ή με προνομιακό φορολογικό καθεστώς κατά το άρθρο 51 Α του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, που κυρώθηκε με το ν. 2238/1994 (Α' 151) και των κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδιδόμενων υπουργικών αποφάσεων...».

4. Ν. 4172/2013 (ΦΕΚ Α 167 23.7.2013), αρ.2 περ. δ) «νομική οντότητα»: κάθε μόνιμο εταιρικής ή μη οργάνωσης [ανεξαρτήτως νομικής προσωπικότητας] και κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα που δεν είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο, όπως ιδίως συνεταιρισμός, οργανισμός, υπεράκτια ή εξωχώρια εταιρεία...».

των εξωχώριων εταιρειών, συγκλίνουν στα εξής βασικά χαρακτηριστικά: η επιλογή ίδρυσης των εν λόγω νομικών – οικονομικών οντοτήτων σε κράτος το οποίο χαρακτηρίζεται ως φορολογικός παράδεισος⁵ και το στοιχείο της αλλοδαπότητας σε σχέση με το τόπο ιδρύσεώς τους, δηλαδή υπάρχει διάσταση μεταξύ του τελευταίου και του τόπου όπου δραστηριοποιούνται⁶. Η ονομασία τους, «εξωχώριες» αποδίδει ακριβώς τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Οι εταιρίες είναι όχι μόνο τύποις αλλοδαπές έναντι τρίτου forum αλλά και οι δραστηριότητες που αναπτύσσουν είναι εξωχώριες, δηλαδή εκτός των ορίων της πολιτείας, στην οποία έχει συσταθεί η εταιρία⁷.

2. Τα πλεονεκτήματα της ίδρυσης εξωχώριων εταιριών

Η εξάπλωση των εξωχώριων εταιριών σε παγκόσμιο επίπεδο αποδεικνύει ότι αποτελούν ελκυστικότερο σχήμα έναντι των εθνικών εμπορικών εταιριών. Τα πλεονεκτήματα ίδρυσης και χρήσης εξωχώριων εταιριών είναι πολλά.

Καταρχήν στοιχείο σύμφυτο της έννοιας τους είναι η ίδρυσή τους σε κράτη που τους εξασφαλίζουν φορολογικά πλεονεκτήματα, τους λεγόμενους φορολογικούς παραδείσους⁸. Οι δικαιοδοσίες που περιγράφονται ως φορολογικοί παράδεισοι δεν ταυτίζονται κατ' ανάγκη με τη φορολογική ασυλία για κάθε είδους οικονομική

5. Παμπούκης, Οι υπεράκτιες (offshore) εταιρείες, 104.

6. Αποκλείεται ο χαρακτηρισμός ως εξωχώριας, μιας επιχείρησης με την ιθαγένεια του τόπου της προνομιακής της εγκατάστασης. Συνεπώς μια ελληνική τυπικά εταιρία ή επιχείρηση δεν θα μπορούσε να επωφεληθεί από το ευνοϊκό off – shore καθεστώς του ελληνικού δικαίου. Δούβλης, Η ελληνική νομοθεσία για τις εξωχώριες (off – shore) επιχειρήσεις, Ενθύμημα Άλκη Αργυριάδη 1996,1221.

7. Παμπούκης, ο.π,104.

8. Φορολογικός παράδεισος κατά τον Ο.Ο.Σ.Α είναι κράτος (δικαιοδοσία) που παρέχει τη δυνατότητα αποφυγής καταβολής φόρων, οι οποίοι θα έπρεπε διαφορετικά να καταβληθούν σε ένα άλλο κράτος. Με το DAF/FE/CFA/FHP (2000)/REV1/CONF έγγραφο του ΟΟΣΑ είχε κοινοποιηθεί λίστα των Κρατών που έχουν χαρακτηρίστηκαν φορολογικοί παράδεισοι περιλαμβάνοντας τα παρακάτω Κράτη: -Ανδόρα-Ανγκουίλα – εξαρτώμενο έδαφος του Ην. Βασιλείου-Αντίγκουα και Μπαρμπούντα -Αρούμπα – που ανήκει στην Ολλανδία-Κοινοπολιτεία των Μπαχάμες-Μπαχρέϊν-Μπελίζ-Βρετανικοί Παρθένοι νήσοι – εδάφη του Ην. Βασιλείου-Νήσοι του Κουκ – εξαρτώμενο έδαφος της Ζηλανδίας-Δομινικανή Κοινοπολιτεία-Γιβραλτάρ – εξαρτώμενο έδαφος του Ην. Βασιλείου-Γρενάδα-Γκέρνσει/Σαρκ/Αλδερνέι-εξαρτώμενα εδάφη από το στέμμα της Αγγλίας-Νήσος του Μαν- εξαρτώμενο έδαφος από το στέμμα της Αγγλίας-Τσέρσει – εξαρτώμενο έδαφος από το στέμμα της Αγγλίας-Λιβερία -Πριγκιπάτο του Λιχτενστάιν-Δημοκρατία των Μαλβίδων-Δημοκρατία των νήσων Μάρσαλ-Πριγκιπάτο του Μονακό-Μοντσεράτ- έδαφος του Ην. Βασιλείου-Δημοκρατία του Ναούρου-Ολλανδικές Αντίλλες- έδαφος της Ολλανδίας-Νίουι –συνδεδεμένο με τη Ν. Ζηλανδία-Παναμάς-Σαμόα-Δημοκρατία των Σεϊχέλες-Αγ. Λουκία-Ομοσπονδία του Αγ. Χριστόφορου και Νέβις-Αγ. Βικέντιος και Γκρεναντίνες-Τόνγκα-Τούρκς και Κάικος - εδάφη του Ην. Βασιλείου-Παρθένα νησιά των Η.Π.Α. - Δημοκρατία του Βανουάτου. Σημειώνεται ότι με την από 3-5-2013 Έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου «σχετικά με την καταπολέμηση της φορολογικής απάτης, της φοροδιαφυγής και των φορολογικών παραδείσων» (2013/2060(INI)) καλείται η Επιτροπή μέχρι την 31η-12-2014 να δημιουργήσει δημόσιο ευρωπαϊκό μαυροπίνακα των φορολογικών παραδείσων, εγκρίνοντας σαφή ορισμό και κοινή δέσμη κριτηρίων για τον εντοπισμό τους. Σχετικά και Seer/Smolka – Day, Introduction to International Business Law: Legal Transactions in a Global Economy, 1996, 207.

δραστηριότητα, αλλά κάθε μία έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά ως προς την φορολογική της πολιτική προσφέροντας, άλλες πλήρη απαλλαγή και άλλες μειωμένη⁹. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, οι εξωχώριες εταιρίες με την ίδρυσή τους στο έδαφος των παραπάνω κρατών, δεν υπόκεινται σε φορολογία εταιριών αλλά εξαιρούνται της υποβολής και άλλων φόρων όπως ο ΦΠΑ, οι φόροι πωλήσεων ή κοινωνικής συνεισφοράς¹⁰. Αρκετά συχνά δε, χρησιμοποιούνται από τους ιδιοκτήτες τους για να αποφεύγουν την πληρωμή προσωπικών τους φόρων, όπως φόρους ακίνητης περιουσίας ή μεταβίβασής της, προσωπικού εισοδήματος, φορολογία οχημάτων ή σκαφών¹¹. Επιπρόσθετα η εξαίρεση των εξωχώριων εταιριών από τη φορολογία συνεπάγεται ότι η εταιρία δεν χρειάζεται να υποβάλει δηλώσεις επιστροφής φόρου ή ΦΠΑ. Επίσης σε αρκετές υπεράκτιες δικαιοδοσίες δεν επιβάλλεται η υποβολή ετήσιων ισολογισμών και αποφεύγονται κατ' αυτόν τον τρόπο δαπανηρές διαδικασίες ελέγχων και λογιστικής υποστήριξης. Επιπλέον, η εταιρεία μπορεί να τηρεί τα λογιστικά της βιβλία και να καταγράφει τις δραστηριότητές της με όποιο τρόπο κρίνει κατάλληλο.

Βασικό πλεονέκτημα για την ίδρυσή τους αποτελεί η ταχύτητα, απλότητα και το χαμηλό κόστος της διαδικασίας σύστασής τους. Μια εξωχώρια εταιρία μπορεί να συσταθεί μέσα σε 48 ώρες από έναν και μοναδικό μέτοχο, χωρίς εμπλοκή θεσμικών παραγόντων, εποπτευουσών αρχών, δικαιολογητικών εγγράφων, διατυπώσεων δημοσίευσης κ.ο.κ. Στις περισσότερες offshore δικαιοδοσίες, αρκεί αντίγραφο διαβατηρίου και βεβαίωση διεύθυνσης του ιδρυτή. Επίσης δεν υπάρχει κάποιος περιορισμός όσον αφορά την εθνικότητα των μετόχων ή των προσώπων που απαρτίζουν τη διοίκηση. Είναι δυνατή άλλωστε, η ίδρυση μιας εξωχώριας εταιρίας από ένα μόνο πρόσωπο στο οποίο συγχέονται όλοι οι παραπάνω ρόλοι. Το κόστος ίδρυσης ανέρχεται στα 1.000 έως 2.000 δολάρια ή και λιγότερο ενώ τα ετήσια έξοδα λειτουργίας τους κυμαίνονται, ανάλογα με τη δικαιοδοσία, μεταξύ 450 και 750 δολαρίων.

Η συνήθης πρακτική είναι ο πραγματικός κύριος της εξωχώριας εταιρίας, να διορίζει διευθυντές της εταιρίας στη δικαιοδοσία ίδρυσης της οι οποίοι μπορεί να βρίσκονται και σε οποιαδήποτε άλλη χώρα και να φυλάσσει εκεί τα πρακτικά μαζί με το σώμα των μετοχών οι οποίες έχουν εκδοθεί στον κομιστή. Επίσης συνηθίζεται οι ιδιοκτήτες εξωχώριων εταιριών να προσλαμβάνουν τοπικά λογιστικά ή δικηγορικά γραφεία ως διευθυντές και προκειμένου να παρέχουν γραμματειακή υποστήριξη και

9. Δουβής, *Offshore Δραστηριότητες*, 2008, 153.

10. Ίδετε σχετικά για τα επιμέρους χαρακτηριστικά των φορολογικών παραδείσεων, *Hadnum, The world' s best tax heavens*, 2012, 21 επ.

11. <http://www.taxhavensguide.com/offshore-corporations.php>.

αναλαμβάνουν την τήρηση των διαδικασιών και διατυπώσεων για τη νόμιμη ίδρυση και λειτουργία της εταιρίας¹².

Περαιτέρω δεν υφίστανται κανόνες σχετικοί της κεφαλαιοποίησης, δηλαδή δεν απαιτείται η συγκέντρωση ελάχιστου ποσού κεφαλαίου ως προϋπόθεση για την ίδρυσή της. Ακόμη, δεν υπάρχει κάποιος περιορισμός στη διαμόρφωση των προς τα έσω σχέσεων των μετόχων και παρέχεται πλήρης ελευθερία πως προς τη διαμόρφωση των καταστατικών, χωρίς να λαμβάνεται υπ' όψη η προστασία των τρίτων. Έτσι είναι δυνατή η πρόβλεψη στο καταστατικό διαφορετικών κατηγοριών μετόχων με διαφορετικά δικαιώματα και υποχρεώσεις κ.ο.κ.¹³. Παράλληλα στο πλαίσιο των υπεράκτιων δικαιοδοσιών όπου ιδρύονται οι εξωχώριες εταιρίες παρέχεται η ελευθερία αλλαγής της έδρας τους, δηλαδή επιλογής διαφορετικής δικαιοδοσίας, χωρίς να χρειαστεί να σταματήσει η εταιρία τις δραστηριότητές της ή να αλλάξει τη δομή της.

Σημαντικό προνόμιο που παρέχουν οι εξωχώριες εταιρίες στους ιδρυτές τους είναι η ανωνυμία. Προσωπικά δεδομένα των μετόχων και ιδρυτών, συνήθως δεν περιλαμβάνονται στο μητρώο εγγραφής της εταιρίας. Επίσης στις περισσότερες δικαιοδοσίες είναι η θεμιτή η χρησιμοποίηση εκπροσώπων, των λεγόμενων trustees (εμπιστευματοδόχων), με αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται ακόμη υψηλότερο επίπεδο εμπιστευτικότητας. Σε αρκετές περιπτώσεις είτε δεν υπάρχει καν υποχρέωση γνωστοποίησης των πραγματικών μετόχων, είτε είναι δυνατή η γνωστοποίηση «ονομαστικών» μετόχων, οι οποίοι, όπως προαναφέρθηκε, κατέχουν τις μετοχές για λογαριασμό άλλων¹⁴. Συνακόλουθα, η παραπάνω εξασφάλιση της ανωνυμίας, συνεπάγεται την προστασία του ιδιοκτήτη της εξωχώριας εταιρίας από την προσωπική του ευθύνη δεδομένου ότι όλες οι δραστηριότητες και πράξεις γίνονται εξ ονόματος της εταιρείας, ενώ με τη χρήση της επιδιώκεται σε αρκετές περιπτώσεις η κάλυψη των δραστηριοτήτων και περιουσιακών στοιχείων του πραγματικού ιδιοκτήτη.

Παράλληλα, παρέχεται στις εξωχώριες εταιρίες ελευθερία ως προς τις επενδυτικές τους δραστηριότητες. Ενώ πολλά κράτη έχουν αυστηρούς χρηματοοικονομικούς κανόνες για την προστασία των επενδυτών βάσει των οποίων απαγορεύεται η συμμετοχή σε συγκεκριμένες επιχειρηματικές δραστηριότητες, ασφάλειες και επενδυτικά κεφάλαια, οι εν λόγω περιορισμοί δεν ισχύουν για τις εξωχώριες εταιρίες, οι οποίες μπορούν να δραστηριοποιούνται ελεύθερα, επενδυτικά.

12. Βοσκόγ, Ίδρυση, λειτουργία, κατηγορίες και θέματα εξωχώριων εταιριών, 2009, <http://www.syneemp.gr/?pgtp=1&aid=1235640800>.

13. Παμπούκης, ο.π., 105.

14. Μπεζαντάκος, Offshore εταιρείες, νομικές οντότητες και σχηματικά παραδείγματα απεικόνισης των δραστηριοτήτων τους στην Ελληνική οικονομία <http://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/18495>.

Ωστόσο τα παραπάνω προνόμια των εξωχώριων εταιριών αποτελούν τη μία όψη του νομίσματος. Η ελευθερία που χαρακτηρίζει την εσωστρεφή και εξωστρεφή τους δραστηριότητα και η απουσία θεσμικού ελέγχου, αφενός μεν οδήγησε στη ραγδαία εξάπλωσή τους, αφετέρου δε, το φαινόμενο αυτό έχει τεράστιες προεκτάσεις στην παγκόσμια οικονομία¹⁵. Δεδομένου ότι η λειτουργία τους, με βάση τα ανωτέρω δεδομένα, χαρακτηρίζεται σκιώδης, υποστηρίζεται ότι συμβάλλει στην αδιαφάνεια των αγορών και αποσταθεροποιεί το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα¹⁶. Παράλληλα μέσω της λειτουργίας εξωχώριων εταιριών διαβρώνεται η φορολογική βάση των οικονομικώς ανεπτυγμένων χωρών ενώ ως εταιρικό μόρφωμα προσφέρονται για την κάλυψη του ξεπλύματος του βρώμικου χρήματος¹⁷.

3. Ιστορικά στοιχεία

Η έννοια των ζωνών με ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς είναι γνωστή από την αρχαιότητα. Αντίστοιχη περίπτωση χαρακτηρίζεται το νησί της Δήλου, το οποίο αποτελούσε κέντρο του Φοινικικού εμπορίου. Αντίστοιχο σύστημα ίσχυε στις μεσαιωνικές πόλεις Λιβόρνο και Τριέστη και στην πόλη Σίβενικ της Γιουγκοσλαβίας, κέντρα των παγκόσμιων εμπορικών συναλλαγών.

Η σύγχρονη έννοια των υπεράκτιων κέντρων, στην ευρωπαϊκή ήπειρο εμφανίστηκε στην Ελβετία¹⁸ με την κατοχύρωση του τραπεζικού απορρήτου¹⁹, το οποίο αποτέλεσε πρότυπο και για άλλες εξωχώριες δικαιοδοσίες²⁰, ενώ κατά τη δεκαετία του 1930 οι υπεράκτιες ζώνες επεκτάθηκαν στην Ολλανδία.

Παράλληλα, στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, στις ΗΠΑ, κατά τα τελευταία έτη του 19^{ου} μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, οι αμερικανικές επιχειρήσεις επιδιώκοντας την εξάπλωση τους σε περισσότερους τομείς επιχειρηματικής δραστηριότητας, απαιτούσαν όλο και πιο επίμονα από τις πολιτείες να τους παραχωρηθούν ανάλογες ελευθερίες. Το New Jersey, αποτέλεσε την πρώτη πολιτεία που το 1889, παραχώρησε στις

15. <http://www.sofokleousin.gr/archives/129480.html>.

16. Ήδη, η νομοθεσία αρκετών χωρών απαγορεύει σε εξωχώριες εταιρίες που έχουν ως βάση φορολογικούς παραδείσους να συμμετέχουν σε συγκεκριμένες επενδύσεις ή επιβάλλει στον ιδιοκτήτη τους να συμπεριλαμβάνει τα κέρδη του στην προσωπική του φορολογική δήλωση ακόμη και στην περίπτωση που η εταιρία δεν διανέμει μερίσματα.

17. Χριστοδούλου, ο.π., 568.

18. Οι βάσεις ωστόσο, για την ανάπτυξη του φαινομένου, υποστηρίζεται ότι τέθηκαν με την κατοχύρωση της αρχής της Ουδετερότητας της Ελβετίας στο Συνέδριο της Βιέννης το 1815. <http://www.bloomberg.com/news/2013-05-03/offshore-tax-havens-in-spotlight-after-200-year-history.html>.

19. <http://www.kathimerini.gr/765918/article/oikonomia/epixeirhseis/telos-sto-elvetiko-trapeziko-aporrhto>.

20. Μπώλος, Εξωχώριες εταιρίες (offshore companies) και ελληνική έννομη τάξη, ΝοΒ 2013, 938.

επιχειρήσεις το δικαίωμα να αποκτούν μετοχές σε άλλες εταιρίες. Στη συνέχεια, ξεκίνησε ένας ανταγωνισμός μεταξύ των πολιτειών για να προσελκύσουν στο έδαφος τους, επιχειρήσεις. Το 1896 το New Jersey υιοθέτησε κανόνες εταιρικού δικαίου με τους οποίους καταργούνταν οι περιορισμοί όσον αφορά το μέγεθος των εταιριών και το μερίδιο τους στην αγορά, έθεσαν χρονικά όρια στην ισχύ των καταστατικών και επέτρεψαν όλες τις μορφές συγχωνεύσεων, ενώ παράλληλα προβλεπόταν ευνοϊκό, φορολογικά, καθεστώς για την ίδρυση εταιριών στην επικράτεια του. Ωστόσο η νέα εποχή για την διαμόρφωση του εταιρικού δικαίου στις ΗΠΑ σηματοδοτήθηκε από τις ρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν από την πολιτεία του Delaware²¹ το 1899²² με τις οποίες επιτράπηκε στις εταιρίες²³ να διαμορφώνουν τους δικούς τους κανόνες διοίκησης²⁴ και διαμορφώθηκε ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς²⁵.

Οι απόψεις για την περαιτέρω εξέλιξη των εξωχώριων εταιριών είναι πολλές. Υποστηρίζεται ότι σταθμό στην ανάπτυξη τους αποτέλεσαν οι συνθήκες που διαμορφώθηκαν μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς οι εύποροι θέλησαν να προστατεύσουν την περιουσία τους από την κοινωνική αναταραχή αλλά και τη φορολογία για την ανοικοδόμηση των χωρών που είχαν υποστεί καταστροφές²⁶. Η δημιουργία τους συνδέεται παράλληλα με τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο κατά τη διάρκεια του οποίου, επινοήθηκαν για να αντιμετωπισθούν οι πολιτικοί κίνδυνοι. Υπό αυτό το πρίσμα θεωρούνται αγγλοσαξονικής και κυρίως βρετανικής επινοήσεως και για το λόγο αυτό πολλές δικαιοδοσίες στις οποίες ιδρύονται είναι παλαιές βρετανικές αποικίες²⁷.

Παράλληλα, η ιστορική εξέλιξη του φαινομένου συνδέεται με το παγκόσμιο οικονομικό σκηνικό όπως διαμορφώθηκε μετά την κατάργηση της συμφωνίας του Bretton Woods. Συγκεκριμένα, πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ίσχυε ο κανόνας του χρυσού για την διαμόρφωση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, ήτοι κάθε χώρα καθόριζε μια συγκεκριμένη ισοτιμία του εθνικού της νομίσματος με τον χρυσό. Στη Διάσκεψη του Bretton Woods (1944) υιοθετήθηκε το ομώνυμο σύστημα, βάσει του οποίου κάθε χώρα

21. Στο Delaware το 2002 υπήρχαν πάνω από 300.000 επιχειρήσεις, *Elliot, Towards A Level Playing Field Regulating Corporate Vehicles in Cross-Border Transactions*, 2002, 21.

22. *Shaxson, Offshore*, τα νησιά των θησαυρών, 2011, 195.

23. http://corp.delaware.gov/whycorporations_web.pdf.

24. http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_corporate_law_in_the_United_States.

25. http://www.nytimes.com/2012/07/01/business/how-delaware-thrives-as-a-corporate-tax-haven.html?pagewanted=all&_r=0.

26. *Λιγωμένου/Ζαχαράκη*, Εξωχώριες (offshore) εταιρίες και φορολογικοί παράδεισοι, *ΑρχΝομ* 2009, 150.

27. *Παμπούκης*, Οι υπεράκτιες (offshore) εταιρίες στο ελληνικό ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, *ΔΕΕ* 2001, 965. Σχετικά και *Shaxson*, ο.π., 150, σύμφωνα με τον οποίο η υπεράκτια έκρηξη που ξεκίνησε με την άνοδο των ευρωπαϊκών του Λονδίνου στα μέσα της δεκαετίας του 1950, θα εξαπλωνόταν πρώτα στα Εξαρτημένα Εδάφη του Στέματος κοντά στα ηπειρωτικά εδάφη της Βρετανίας, κατόπιν στις υπό βρετανικό έλεγχο επικράτειες της Καραϊβικής, έπειτα στην Ασία και τέλος στις υπό βρετανικό έλεγχο ατόλες του Ειρηνικού.

που συμμετείχε αναλάμβανε την υποχρέωση να ασκεί νομισματική πολιτική με στόχο να διατηρεί την συναλλαγματική της ισοτιμία σταθερή σε μια καθορισμένη τιμή, σε σχέση με τον χρυσό ενώ το κεντρικό νόμισμα αναφοράς ήταν το δολάριο. Στο πλαίσιο του παραπάνω συστήματος αλλά και των αρχών του Κευνσιανισμού που επικρατούσαν την εποχή αυτή, υφίσταντο περιορισμοί στις χρηματοοικονομικές δραστηριότητες και έλεγχος των τραπεζικών επιτοκίων. Το περιβάλλον αυτό θεωρείτο μη ευνοϊκό για τις επιχειρηματικές δραστηριότητες και ιδιαίτερα για τις πολυεθνικές εταιρίες οι οποίες άρχισαν να μεταφέρουν μεγάλο μέρος των κεφαλαίων τους σε αλλοδαπές εταιρίες που είχαν εγκατάσταση σε χώρες με φορολογικά προνόμια ή καθεστώς ευνοϊκό της κίνησης κεφαλαίων²⁸.

Η συμφωνία του Bretton Woods εγκαταλείφθηκε από τις ΗΠΑ το 1971 και άρχισε η περίοδος των κυμαινόμενων συναλλακτικών ισοτιμιών²⁹. Αν και εξέλειψαν οι παραπάνω περιορισμοί ο ρόλος των εξωχώριων εταιριών και υπεράκτιων κέντρων όχι μόνο δεν υποβαθμίστηκε, αντίθετα γιγαντώθηκε. Τα φορολογικά πλεονεκτήματα συγκεκριμένων δικαιοδοσιών παρέμειναν ισχυρό κίνητρο. Στην εξάπλωσή τους συνέτειναν επίσης η διεύρυνση των διεθνών αεροπορικών μεταφορών, οι τεχνολογικές εξελίξεις από τη δεκαετία του 1980 και έπειτα³⁰, και ιδίως η ανάπτυξη του διαδικτύου, η ευκολότερη και φθηνότερη διασυνοριακή μεταφορά χρημάτων που προκάλεσαν άνθηση των τραπεζικών υπηρεσιών³¹.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, ενώ αρχικά τα υπεράκτια κέντρα εντοπιζόνταν στα νησιά της Καραϊβικής και σε Βρετανικές Νήσους, σταδιακά επεκτάθηκαν σε χώρες της ηπειρωτικής δυτικής, νότιας και ανατολικής Ευρώπης και στη Νότιο Αμερική. Επισημαίνεται δε ότι στους λόγους εξάπλωσης των εξωχώριων εταιριών, θα πρέπει να προστεθεί η ανάγκη των κρατών στο έδαφος των οποίων ιδρύονται, να επιβιώσουν. Στην πλειοψηφία τους πρόκειται για μικρά κράτη χωρίς σημαντικούς οικονομικούς πόρους των οποίων η οικονομική ανάπτυξη κατέστη αδύνατη λόγω της γεωπολιτικής θέσης τους είτε λόγω των ιστορικών συγκυριών³². Για να υποκαταστήσουν την έλλειψη πόρων και υποδομών, τα κράτη αυτά προσπάθησαν να προσελκύσουν ξένους επενδυτές, οι οποίοι επωφελοόμενοι από φορολογικές απαλλαγές και άλλες νομικές δεσμεύσεις μετέφεραν σε αυτά τα κεφάλαιά τους και την οικονομική τους δραστηριότητα. Απέκτησαν έτσι μια σημαντική πηγή εσόδων επιτυγχάνοντας σε

28. http://theodore-katsanevas.blogspot.gr/2013/03/blog-post_26.html.

29. http://web.archive.org/web/20101230141734/archive.enet.gr/online/online_text/c=114,dt=03.08.2004,id=36271044.

30. <http://www.kathimerini.gr/283162/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/to-erwthma-pote-pws-kai-giati-emfanisthkan-oi-offshore-etaireies-sthn-oikonomia>.

31. Μπεζαντάκος, οπ.

32. Λιγωμένου/Ζαχαράκη, ο.π., 153.

σύντομο χρονικό διάστημα υψηλή ανάπτυξη και κατοχύρωση της εθνικής τους κυριαρχίας³³ και της οικονομικής τους αυτοτέλειας³⁴.

4. Τα Εξωχώρια Χρηματοοικονομικά Κέντρα

Η δημιουργία των Εξωχώριων Χρηματοοικονομικών Κέντρων (Offshore Financial Centers) προέκυψε ως αντίδραση στην αυξημένη φορολογία που συνεπάγονταν οι διεθνείς επενδύσεις και στις στρεβλώσεις των εθνικών φορολογικών νομοθεσιών. Σύμφωνα με τον ορισμό που υιοθετεί το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, πρόκειται «για κέντρα όπου ο μεγαλύτερος όγκος των συναλλαγών του χρηματοπιστωτικού τομέα και των δύο πλευρών του ισολογισμού πραγματοποιούνται με άτομα ή εταιρίες που δεν κατοικούν ή εδρεύουν σε αυτά, οι εν λόγω συναλλαγές έχουν ξεκινήσει αλλού και στα οποία, η πλειοψηφία των εμπλεκόμενων θεσμικών οργάνων ελέγχονται, ομοίως, από μη - κατοίκους³⁵.

Ως εκ τούτου, σύμφωνα με το ΔΝΤ, κοινά χαρακτηριστικά των εν λόγω κέντρων είναι ότι πρόκειται για δικαιοδοσίες στις οποίες λειτουργούν χρηματοπιστωτικά ιδρύματα τα οποία συναλλάσσονται κατά κύριο λόγο με μη – κατοίκους, η εφαρμογή σε αυτά, χρηματοπιστωτικών συστημάτων με εξωτερικά στοιχεία ενεργητικού και παθητικού, δυσανάλογα της εγχώριας χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης σχεδιασμένης για να χρηματοδοτήσει τις εγχώριες οικονομίες και ευρύτερα, δικαιοδοσίες στο πλαίσιο των οποίων ισχύει χαμηλή ή μηδενική φορολογία, μέτρια ή ελαφρά κανονιστική ρύθμιση του χρηματοοικονομικού τομέα, τραπεζικό απόρρητο και ανωνυμία³⁶.

Η παρεμβολή των εξωχώριων χρηματοπιστωτικών κέντρων είναι αρκετά συνήθης στις ενδοομιλικές συναλλαγές. Πιο συγκεκριμένα, τα εν λόγω κέντρα, χρησιμοποιούνται για τον μετριασμό της φορολογίας στην οποία υπόκεινται οι συναλλαγές ή η χρηματοδότηση μεταξύ μητρικής και θυγατρικών εταιρειών. Χωρίς την παρεμβολή της εξωχώριας δικαιοδοσίας, οι απευθείας συναλλαγές μεταξύ μητρικής και θυγατρικής, είναι αυτονόητο ότι θα φορολογηθούν, είτε σύμφωνα με το καθεστώς που ισχύει στην έδρα της μητρικής ή στο αντίστοιχο της έδρας της θυγατρικής.

33. Δουβής, ο.π, 45.

34. Αναφέρεται χαρακτηριστικά το παράδειγμα της Κύπρου, δικαιοδοσία από την οποία εκκινεί μεγάλος όγκος υπεράκτιων δραστηριοτήτων. Οι καταστροφικές συνέπειες της τουρκικής εισβολής το 1974 είχαν ως αποτέλεσμα τον προσανατολισμό της χώρας στον τομέα των υπηρεσιών, ο οποίος συνδυάστηκε με την μεταφορά τραπεζικών κέντρων από το Λίβανο, χώρα πληττόμενη από αδιάκοπες εμπόλεμες συγκρούσεις. Σχετικά Φωτόπουλου Ι., Φωτόπουλου Γ., Υπεράκτιες εταιρίες, Λογιστής 2001, 1070.

35. www.imf.org/external/np/mae/oshore/2000/eng/role.htm#II_B.

36. McCann, Offshore Finance, 2006, 50.

Με τη χρήση του εξωχώριου κέντρου, δηλαδή με την ίδρυση μιας θυγατρικής εταιρίας στο έδαφός του, η οποία θα παρεμβάλλεται στις σχέσεις μεταξύ της μητρικής και των θυγατρικών του ομίλου, είναι δυνατή η πραγματοποίηση επενδύσεων προς τις θυγατρικές³⁷ ή απόσπαση κερδών από αυτές, υπό το φορολογικό καθεστώς του εξωχώριας δικαιοδοσίας, το οποίο, όπως είπαμε, είναι ιδιαίτερα ευνοϊκό. Κατ' αυτόν τον τρόπο, είναι δυνατός ο έλεγχος της φορολόγησης των κερδών σε επίπεδο ομίλου, τα οποία μπορούν είτε να μετακινούνται μέσω του εξωχώριου κέντρου από εταιρία σε εταιρία, ή να παραμένουν στην εξωχώρια δικαιοδοσία, χωρίς να επαναπατρίζονται³⁸.

Ο παραπάνω τρόπος με τον οποίο αξιοποιούνται τα εξωχώρια χρηματοπιστωτικά κέντρα, είναι προφανές ότι προξενεί την ανησυχία των διεθνών οργανισμών και ενώσεων καθώς υπό τους ανωτέρω όρους, η ενοποιημένη εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν δραστηριότητες σε εξωχώριες δικαιοδοσίες καθίσταται από δυσχερή έως αδύνατη. Η ύπαρξη τους εκτιμάται ότι επηρεάζει την σταθερότητα του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος καθώς χρησιμοποιούνται, όχι μόνο από μεγάλες βιομηχανικές χώρες, αλλά και από αναδυόμενες οικονομίες, πιο ευάλωτες και εκτιθέμενες σε χρηματοοικονομικούς κινδύνους³⁹.

5. Τομείς δραστηριοτήτων εξωχώριων εταιριών

5.1 Ναυτιλιακές επιχειρήσεις

Στους βασικούς τομείς δραστηριοποίησης των εξωχώριων εταιριών ανήκει η ναυτιλία. Οι ναυτιλιακές εξωχώριες εταιρείες συστηματοποιούνται, κυρίως σε δύο κατηγορίες. Στις πλοιοκτήτριες εταιρίες και σε αυτές που διαχειρίζονται πλοία, προσφέροντας υπηρεσίες στελεχώσεων, ναυλώσεων, ενοικιάσεων και αγοραπωλησιών πλοίων⁴⁰. Η συνήθης πρακτική όσον αφορά την πρώτη κατηγορία εταιριών, είναι η ίδρυση εταιρίας στην εξωχώρια δικαιοδοσία και κατόπιν, η εγγραφή στο όνομά της, πλοίων υπό την αντίστοιχη σημαία⁴¹. Συνήθως πρόκειται για «μονοβάπορες» εταιρίες, δηλαδή ιδρύεται μια εταιρία για κάθε πλοίο το οποίο πρόκειται να εγγραφεί⁴².

37. Συνήθως η χρηματοδότηση προς θυγατρικές λαμβάνει τη μορφή δανείου ή συμμετοχής στο μετοχικό της κεφάλαιο.

38. Δουβής, ο.π., 51.

39. https://www.imf.org/external/np/mae/oshore/2000/eng/back.htm#II_B.

40. Φωτόπουλου Ι./Φωτόπουλου Γ., ο.π., 1073.

41. Τις λεγόμενες «σημαίες ευκαιρίας», Μπώλος, ο.π., 940.

42. Λόγω των αυξημένων κινδύνων στη ναυτιλία και για αντιμετώπιστούν οι περιπτώσεις ευθύνης της εταιρίας, δεδομένου ότι τα στοιχεία των πραγματικών δικαιούχων δεν

Από τα πιο δημοφιλή για την ίδρυση ναυτιλιακών εξωχώριων εταιρειών, υπεράκτια κέντρα, είναι ο Παναμάς και η Λιβερία. Τα οφέλη για τα κράτη που προσελκύουν, μέσω ευνοϊκών διατάξεων, στο έδαφός τους ναυτιλιακές επιχειρήσεις είναι πολλαπλά καθότι το εύρος δραστηριοτήτων που συνδέεται με αυτές είναι μεγάλο (ναυτιλιακά πρακτορεία, ναυπηγεία, νηογνώμονες, εκτιμητές), προσφέροντας, μέσω αυτού του τομέα, δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης.

Ευρεία αξιοποίηση της εν λόγω χρήσης γίνεται από ναυτιλιακές επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων. Πλοία ιδιοκτησίας οποιασδήποτε εξωχώριας εταιρίας νηολογούμενα στην Ελλάδα, θεωρούνται ελληνικά πλοία. Σημειώνεται δε, ότι αλλοδαπές ναυτιλιακές επιχειρήσεις έχουν δικαίωμα εγκατάστασης στην Ελλάδα βάσει του αρ.1 του ΑΝ. 378/1968 και ίδρυσης γραφείων ή υποκαταστημάτων βάσει του αρ. 25 του Ν.27/1975⁴³.

5.2 Τραπεζικές Υπηρεσίες

Η διοχέτευση παροχής ιδιωτικών τραπεζικών υπηρεσιών σε εξωχώριες μονάδες ήταν αυτονόητη συνέπεια των πλεονεκτημάτων του απορρήτου και της χαμηλής φορολογίας που προσφέρουν τα υπεράκτια κέντρα⁴⁴. Τις δυνατότητες αυτές έχουν αξιοποιήσει τράπεζες που έχουν ιδρύσει μονάδες – πιστωτικά ιδρύματα σε εξωχώριες δικαιοδοσίες, τα οποία παρέχουν υπηρεσίες στο πλαίσιο διεθνούς άδειας. Σ' αυτήν την περίπτωση το πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει οπωσδήποτε να έχει παρουσία στο υπεράκτιο κέντρο, έστω και δια αντιπροσώπου⁴⁵.

Οι εξωχώριες τράπεζες συνήθως δεν συμμετέχουν στις, εσωτερικές της δικαιοδοσίας που ιδρύονται, συναλλαγές αλλά εμπλέκονται μόνο σε διεθνείς δραστηριότητες και πράξεις όπως, κυρίως, αποδοχή και διαχείριση καταθέσεων και χορήγηση δανείων⁴⁶ σε ξένο νόμισμα, διαχείριση αξιών και επενδυτικών αγαθών πελατών, συναλλαγές σε παράγωγα για τη διαχείριση κινδύνων και κερδοσκοπικούς σκοπούς⁴⁷.

εμφανίζονται. Σχετικά ΟΛΑΠ 2/2013, *Ρήγας*, Η άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου των μονοβάπτρων εταιριών, ΝοΒ 2014, 5 επ.

43. Όπως τροποποιήθηκε με τα άρθρα 34-35 Ν.3427/2005, (ΦΕΚ Α 312/27.12.2005). Σχετικά και *Δούβλης*, ο.π., 1224.

44. Ιδιαίτερη ανάπτυξη των τραπεζικών εταιριών υπάρχει σε υπεράκτια κέντρα όπως ο Παναμάς, τα νησιά Marshall, οι Φιλιππίνες. Εντός του ευρωπαϊκού χώρου οι πιο δημοφιλείς δικαιοδοσίες είναι η Ελβετία, το Λουξεμβούργο, η Αυστρία, το Γιβραλτάρ, το Isle of man.

45. *Δουβλής*, ο.π., 90.

46. *Μελάς*, Οι υπεράκτιες τράπεζες και οι υπεράκτιες πιστωτικές κάρτες, Ε7 2012, 1166.

47. Μεταξύ των δραστηριοτήτων των υπεράκτιων τραπεζών είναι και η έκδοση πιστωτικών κρατών. Οι υπεράκτιες πιστωτικές κάρτες έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τις εγχώριες και χρησιμοποιούνται με τον ίδιο τρόπο. Διαφοροποιούνται μόνο ως προς την υποχρέωση κατάθεσης ενός ποσού ασφαλείας το οποίο είναι προϋπόθεση για την έκδοσή των υπεράκτιων

Η δραστηριοποίηση των πιστωτικών ιδρυμάτων υπό τη μορφή εξωχώριων εταιριών επηρεάζει αυτονόητα, το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Ενδεικτική των κινδύνων που ελλοχεύουν, είναι η περίπτωση της ανάπτυξης εξωχώριων τραπεζικών εργασιών από τα ιδρύματα της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας και των επακόλουθων χρηματοπιστωτικών κρίσεων. Στη Λατινική Αμερική τα εξωχώρια κέντρα χρησιμοποιήθηκαν ως εναλλακτική λύση των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων τα οποία ήταν υποκείμενα σε αυστηρούς εποπτικούς μηχανισμούς και απαιτήσεις τήρησης αποθεματικών.

Αντίστοιχα, σε χώρες της Ασίας τα εν λόγω πλεονεκτήματα των εξωχώριων κέντρων, σε συνδυασμό με την παροχή φορολογικών προνομίων και το χαμηλότερο κόστος δανεισμού, έστρεψαν το ενδιαφέρον προς τις εξωχώριες δραστηριότητες. Τα κεφάλαια που διοχετεύθηκαν στις εξωχώριες δραστηριότητες ήταν μη ελεγχόμενα και συνέβαλαν στην πιστωτική επέκταση στην περιοχή και στην αύξηση των ανοιγμάτων ρευστότητας και την επέκταση των ιδρυμάτων στον συναλλαγματικό και πιστωτικό κίνδυνο, με συστημικές επιπτώσεις επί των οικονομικών συστημάτων των ενδιαφερόμενων χωρών⁴⁸.

5.3 Εταιρείες αδειών – δικαιωμάτων

Δικαιώματα πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας (λογισμικό, σήματα, ευρεσιτεχνίες κλπ) μπορούν να εκχωρηθούν σε εξωχώριες εταιρίες. Συνήθως, η χρησιμοποίηση εξωχώριων εταιριών για την εκμετάλλευση των εν λόγω δικαιωμάτων γίνεται στο πλαίσιο ομίλων επιχειρήσεων. Τα δικαιώματα αυτά αποκτώνται εξ αρχής ή εκχωρούνται από τον αρχικό τους δικαιούχο στην εξωχώρια εταιρία, η οποία στη

καρτών, το οποίο ουσιαστικά τις μετατρέπει σε χρεωστικές, *Μελάς*, ο.π., 1168. Σχετικά και <https://www.imf.org/external/np/mae/oshore/2000/eng/back.htm>.

48. http://www.imf.org/external/np/mae/oshore/2000/eng/role.htm#II_B. Ως παράδειγμα της κατάρρευσης πιστωτικού ιδρύματος με κύριο όγκο εργασιών σε υπεράκτια κέντρα, αναφέρεται η Bank of Credit and Commerce International (BCCI). Ιδρύθηκε το 1960 από Πακιστανούς τραπεζίτες με έδρα το Λουξεμβούργο και τα Cayman Islands, γραφεία στο Λονδίνο και υποκαταστήματα σε όλο τον κόσμο. Στην περίπτωση της BCCI (της οποίας τα αρχικά παραφράστηκαν από το διεθνή τύπο σε «Bank of Crooks and Criminals International»), διοχετεύθηκαν στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα έσοδα από εγκληματικές δραστηριότητες με την εκμετάλλευση των χαλαρών εποπτικών συστημάτων διαφόρων χωρών και κυρίως του τραπεζικού απορρήτου του Λουξεμβούργου. Το 1991 υποκαταστήματα της BCCI σε οκτώ διαφορετικές χώρες διώχθηκαν για απάτες, διαφθορά, νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και προσπάθεια ανάληψης του ελέγχου αμερικανικών τραπεζών. Στη συνέχεια το μεγαλύτερο μέρος των υποκαταστημάτων της Τράπεζας, παγκοσμίως κατέρρευσε. Το 1994 οι ΗΠΑ ήρθαν σε συμφωνία με την πρώτην πλειοψηφία των μετόχων που αποτελείτο από υψηλούς αξιωματούχους της κυβέρνησης των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, οι οποίοι παραχώρησαν τα δικαιώματα των μετοχών τους στην First American Bank και παρέδωσαν στις αρχές πρώην αξιωματούχους της BCCI και το σύνολο των αρχείων της. Σχετικά *Κάτσας*, *Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος – Η γεωπολιτική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος: Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες*, 1998, 67.

συνέχεια είτε με τη χορήγηση αδειών εκμετάλλευσης, είτε ανάλογων συμφωνιών (πχ franchising), συμβάλλεται με άλλα πρόσωπα ή εταιρείας ανά τον κόσμο, που ενδιαφέρονται να κάνουν χρήση των εν λόγω δικαιωμάτων έναντι αμοιβών αδείας (license fees) ή προμηθειών (commissions). Τα πλεονεκτήματα από την παρεμβολή του υπεράκτιου κέντρου είναι κυρίως φορολογικά, καθότι η φορολογία της εξωχώριας εταιρείας είναι συνήθως μηδενική ή ελάχιστη, ενώ τα τέλη που καταβάλλονται για τη χρήση των εν λόγω δικαιωμάτων εκπίπτουν από τα έσοδα της εταιρείας η οποία τα χρησιμοποιεί.

Εν προκειμένω, η αξιοποίηση των εξωχώριων εταιριών γίνεται ως εξής: τα δικαιώματα βιομηχανικής και πνευματικής ιδιοκτησίας εκχωρούνται από τον κάτοχό τους σε εξωχώριες εταιρείες οι οποίες εδρεύουν σε υπεράκτια κέντρα που εξειδικεύονται στις εν λόγω υπηρεσίες, με ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς και νομοθεσία. Στη συνέχεια οι εξωχώριες εταιρείες χορηγούν τα δικαιώματα αυτά σε εταιρείες με κανονικό φορολογικό καθεστώς έναντι ενοικίου (royalties). Επιλέγεται δε ένας συνδυασμός εξωχώριου κέντρου και «φιλικής» χώρας, με την οποία έχει συναφθεί σύμβαση αποφυγής διπλής φορολογίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο η εξωχώρια εταιρεία που εκμεταλλεύεται τα δικαιώματα, εισπράττει τα royalties, χωρίς να καταβάλει φόρο για τα έσοδα αυτά⁴⁹.

Υπεράκτιες δικαιοδοσίες με ευνοϊκό καθεστώς για τις εν λόγω χρήσεις, έχουν επικρατήσει το Κουρακάο και ο Μαυρίκιος, ενώ στον ευρωπαϊκό χώρο αντίστοιχη δικαιοδοσία θεωρείται αυτή της Κύπρου⁵⁰.

Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι η αντιμετώπιση από την ελληνική φορολογική νομοθεσία των συναλλαγών με εξωχώριες εταιρίες αυτού του αντικειμένου ήταν, τουλάχιστον μέχρι το 2010, εχθρική. Συγκεκριμένα με βάση το αρ.31 παρ. 14 του Ν.2238/1994, οι δαπάνες που πραγματοποιούσε μία επιχείρηση για αγορά αγαθών ή λήψη υπηρεσιών από εξωχώρια εταιρία, καθώς και τα δικαιώματα ή οι αποζημιώσεις που καταβάλλει αυτή σε εξωχώρια εταιρία για τη χρησιμοποίηση στην Ελλάδα τεχνικής βοήθειας, ευρεσιτεχνιών, σημάτων, σχεδίων, μυστικών βιομηχανικών μεθόδων και τύπων, πνευματικής ιδιοκτησίας και άλλων συναφών δικαιωμάτων, δεν εξέπιπταν από τα ακαθάριστα έσοδά της. Η συγκεκριμένη διάταξη καταργήθηκε με την παρ.4 άρθρ.78 Ν.3842/2010⁵¹. Ο νέος Κ.Φ.Ε (Ν.4172/2013) δεν περιλαμβάνει κάποια ρητή εξαίρεση ως προς τις συναλλαγές με εξωχώριες εταιρίες με αυτήν την δραστηριότητα. Ωστόσο

49. Δουβής, ο.π, 69.

50. Μελάς, Οι υπεράκτιες εταιρείες αδειών – δικαιωμάτων (offshore licensing companies), Ε7 2013, 820.

51. ΦΕΚ Α 58/23.4.2010, Εναρξη ισχύος από 1.1.2010.

αντίστοιχη είναι η διάταξη του αρ.23 παρ.ιγ' του Ν. το οποίο αφορά τις μη εκπιπτόμενες επιχειρηματικές δαπάνες και η οποία αναφέρεται στο σύνολο δαπανών που καταβάλλονται προς φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα «...που είναι φορολογικός κάτοικος σε κράτος μη συνεργάσιμο ή που υπόκειται σε προνομιακό φορολογικό καθεστώς, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 65 του Κ.Φ.Ε....»⁵².

5.4 Εταιρίες επενδύσεων – Υπεράκτια αμοιβαία κεφάλαια

Οι εξωχώριες εταιρίες ως εταιρικός τύπος προσφέρονται για την κατοχή και διαχείριση επενδυτικών προϊόντων και χαρτοφυλακίων. Ειδικότερα, υπεράκτιες δικαιοδοσίες επιλέγονται για τη σύσταση εταιριών επενδύσεων στις οποίες συγκεντρώνονται κεφάλαια προκειμένου να επενδυθούν οπουδήποτε στον κόσμο. Συνήθως τα κεφάλαια αυτά επενδύονται σε ανώνυμους τίτλους (μετοχές ή ομολογίες) ή και άλλα επενδυτικά προϊόντα (ευρωομόλογα, swaps), τα οποία στη συνέχεια μπορούν να πωληθούν σε χρηματιστές ή τράπεζες.

Το κυριότερο όφελος της παρεμβολής της εξωχώριας εταιρίας παραμένει φορολογικής φύσης, καθότι επιλέγεται δικαιοδοσία με μηδαμινή φορολογία τόκων ή μερισμάτων που αποδίδουν οι παραπάνω επενδύσεις, συνδυαζόμενη με την ανάπτυξη συναλλαγών με χώρες που έχουν συνάψει συμβάσεις αποφυγής διπλής φορολογίας. Ακόμη, αξιοποιείται το πλεονέκτημα της απουσίας συναλλαγματικών ελέγχων σε εξωχώριες δικαιοδοσίες, με αποτέλεσμα τα κέρδη πχ από τις επενδύσεις μιας εταιρείας, να συγκεντρώνονται στην εξωχώρια εταιρία, χωρίς να υπόκεινται στον συναλλαγματικό έλεγχο της πρώτης⁵³. Σε αρκετές περιπτώσεις δε, ειδικά για την καταβολή μερισμάτων, συστήνονται εξωχώριες εταιρίες με σκοπό την κατοχή μετοχών ανωνύμων εταιριών. Επίσης, στο πλαίσιο ομίλων, οι εξωχώριες εταιρίες (holding companies) χρησιμοποιούνται για την κατοχή επενδύσεων σε θυγατρικές ή συνδεδεμένες επιχειρήσεις⁵⁴.

Μορφή επενδύσεων αποτελούν και τα αμοιβαία κεφάλαια. Πρόκειται για κεφάλαια τα οποία τοποθετούνται σε χαρτοφυλάκια ανοικτού ή κλειστού τύπου. Η παρεμβολή του υπεράκτιου κέντρου στις εν λόγω επενδύσεις σχετίζεται με την

52.Εντούτοις είναι δυνατή η έκπτωση των αντίστοιχων δαπανών «...εάν ο φορολογούμενος αποδείξει ότι οι δαπάνες αυτές αφορούν πραγματικές και συνήθεις συναλλαγές και δεν έχουν ως αποτέλεσμα τη μεταφορά κερδών ή εισοδημάτων ή κεφαλαίων με σκοπό τη φοροαποφυγή ή τη φοροδιαφυγή. Η διάταξη του προηγούμενου εδαφίου δεν αποκλείει την έκπτωση των δαπανών που καταβάλλονται προς φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα που είναι φορολογικός κάτοικος σε κράτος - μέλος της Ε.Ε. ή του Ε.Ο.Χ., εφόσον υπάρχει η νομική βάση για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ της Ελλάδας και αυτού του κράτους - μέλους...», αρ.23, παρ.ιγ', εδ.β'.

53. Δουβής, ο.π, 87.

54. Φωτόπουλου Ι./Φωτόπουλου Γ., ο.π, 1078.

απουσία ελέγχου και η μη τήρηση επίσημων στοιχείων για τα πρόσωπα που επενδύουν σε αυτά με αποτέλεσμα η εν λόγω επενδυτική δραστηριότητα, το ύψος και η απόδοσή της, να παραμένουν άγνωστα για τη χώρα κατοικίας του επενδυτή. Τα υπεράκτια αμοιβαία κεφάλαια προσφέρουν επίσης υψηλές αποδόσεις, χαμηλή φορολόγηση, χαμηλό κόστος διαχείρισης και ευέλικτο οικείο θεσμικό πλαίσιο, γεγονός το οποίο, εντούτοις, μπορεί να έχει αρνητική πλευρά καθότι εκτίθενται σε μεγαλύτερο επενδυτικό κίνδυνο⁵⁵.

5.5 Εμπορικές εταιρείες – εταιρίες διαδικτύου – διαδικτυακός τζόγος

Οι εξωχώριες εταιρίες αξιοποιούνται ευρύτατα στο χώρο του εμπορίου και δη του εισαγωγικού και εξαγωγικού. Η συνήθης πρακτική είναι η υιοθέτηση ενός τριμερούς σχήματος δηλαδή μια εμπορική εταιρία ιδρύει μια εξωχώρια εταιρία η οποία λειτουργεί ως μεσολαβητής μεταξύ προμηθευτή και εισαγωγέα ή μεταξύ πελάτη και εισαγωγέα. Στόχο αποτελεί, με την εφαρμογή τεχνικών *transfer pricing*, η εξωχώρια εταιρία να αντλήσει κέρδη από τη διαφορά μεταξύ της τιμής στην οποία αγοράζει και πωλεί, τα οποία θα είναι αφορολόγητα στο πλαίσιο της υπεράκτιας δικαιοδοσίας, ενώ η επιχείρηση που έχει ιδρύσει την εξωχώρια εταιρία εμφανίζει μειωμένα κέρδη και έτσι υπόκειται σε χαμηλότερη φορολογία⁵⁶.

Ευρύτατη διάδοση εξάλλου εμφανίζουν επιχειρήσεις που πραγματοποιούν πωλήσεις μέσω διαδικτύου (*on-line*). Σε αυτήν την περίπτωση οι εξωχώριες δικαιοδοσίες χρησιμοποιούνται για την καθοδήγηση συναλλαγών μέσω υπεράκτιων ηλεκτρονικών υπολογιστών στο πλαίσιο των οποίων οι εισπράξεις πραγματοποιούνται μέσω υπεράκτιων τραπεζικών λογαριασμών ή υπεράκτιων πιστωτικών καρτών. Οι διαδικτυακές πωλήσεις αφορούν κατά κύριο λόγο ηλεκτρονικά προϊόντα και υπηρεσίες, όπως πωλήσεις λογισμικού, αρχείων ήχου και εικόνας, ηλεκτρονικών βιβλίων, φιλοξενία ιστοσελίδων (*web hosting*), καταχωρήσεις *domain name*, διαφημίσεις, διαδικτυακά παιχνίδια αλλά και ρούχα, φάρμακα. Ειδικά στην περίπτωση της τελευταίας κατηγορίας, των φαρμάκων, η συναλλαγή με το υπεράκτιο διαδικτυακό

55. Σχετικά Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου 2003/2082 (INI) «σχετικά με το μέλλον των αμοιβαίων κεφαλαίων κινδύνου και των παράγωγων προϊόντων» σύμφωνα με το οποίο καλείται η Επιτροπή να θεσπίσει «...*δεδομένου ότι πολλά αμοιβαία κεφάλαια κινδύνου έχουν την έδρα τους σε υπεράκτιες χώρες και δεν υπόκεινται στο ρυθμιστικό καθεστώς της ΕΕ - κοινοτική νομοθεσία που να προσδίδει μεγαλύτερη διαφάνεια στις δανειοδοτήσεις εκ μέρους των χρηματοοικονομικών επιχειρήσεων της ΕΕ με αποδέκτες υπεράκτια αμοιβαία κεφάλαια κινδύνου...*».

56. Φωτόπουλου Ι./Φωτόπουλου Γ., ο.π., 1077.

φαρμακείο δεν αποκαλύπτεται, καθότι η συνήθης πρακτική είναι να εμφανίζεται αποστολέας κάποιο φυσικό πρόσωπο από μη υπεράκτια χώρα⁵⁷.

Σχετική με τα παραπάνω, δραστηριότητα, αποτελεί ο διαδικτυακός τζόγος. Πρόκειται για κατεξοχήν δραστηριότητα που οργανώνεται και διεξάγεται από εξωχώριες εταιρίες. Η επιλογή των εξωχώριων δικαιοδοσιών είναι εύλογη, καθότι οι εν λόγω συναλλαγές δεν ελέγχονται⁵⁸ και τα κέρδη από τον διαδικτυακό τζόγο δεν φορολογούνται και μπορούν να κατατεθούν σε υπεράκτιο λογαριασμό. Δικαιοδοσία ιδιαίτερα διαδομένη για επιχειρήσεις που διεξάγουν διαδικτυακό τζόγο, αποτελεί το Γιβραλτάρ, χώρα στην οποία το 12% του εργατικού δυναμικού απασχολείται στον παραπάνω τομέα, που αποφέρει στα κρατικά ταμεία 12 εκ. ευρώ ετησίως⁵⁹.

Στον τομέα των ηλεκτρονικών υπηρεσιών ιδιαίτερα διαδεδομένη είναι η πρακτική του υπεράκτιου outsourcing το οποίο διεξάγεται από εξωχώριες επιχειρήσεις. Στην περίπτωση αυτή, μια επιχείρηση νοικιάζει από την εξωχώρια εταιρία εργατικό δυναμικό το οποίο παρέχει συγκεκριμένη υπηρεσία (συνήθως τεχνική ή τηλεφωνική υποστήριξη, προγραμματισμός Η/Υ κλπ). Η εμπλοκή των εξωχώριων κέντρων αποβλέπει στην ουσιαστική μείωση του λειτουργικού κόστους για τις επιχειρήσεις.

Ειδικότερα ενοικιάζονται εργαζόμενοι από χώρες με φθηνό εργατικό δυναμικό ενώ η παρεμβολή της εξωχώριας εταιρίας που διαχειρίζεται την ενοικίαση έχει ως αποτέλεσμα, αφενός μεν η τελευταία να μη φορολογείται για την υπηρεσία αυτή, αφετέρου να μην έχει υποχρέωση καταβολής ασφαλιστικών εισφορών. Κατ' αυτόν τον τρόπο το εργασιακό κόστος για την επιχείρηση στην οποία προσφέρεται η εργασία, συμπίπτει αισθητά, ενώ η τελευταία μπορεί να έχει και άλλα οφέλη, όπως πχ φορολογικά μέσω της υπερτιμολόγησης των υπηρεσιών της εξωχώριας εταιρίας. Δικαιοδοσίες που εξειδικεύονται στο συγκεκριμένο αντικείμενο αποτελούν οι Φιλιππίνες, ο Παναμάς, το Μπαγκλαντές και τα Σκόπια. Αντίστοιχα, χώρες προέλευσης του εργατικού δυναμικού την ενοικίαση του οποίου διαχειρίζονται οι εξωχώριες εταιρίες, είναι κυρίως η Ινδία, η Βραζιλία, η Κίνα, το Μεξικό κλπ⁶⁰.

57. Οι εν λόγω συναλλαγές, ωστόσο, κινούνται στα όρια της νομιμότητας καθότι αφενός μεν οι φαρμακευτικές ουσίες πωλούνται σε τιμές πολύ χαμηλότερες από τα κανονικά φαρμακεία με αποτέλεσμα να συνιστά αθέμιτο ανταγωνισμό, δεν καταβάλλονται φόροι για τις εν λόγω συναλλαγές, αφετέρου, δε, σε αρκετές περιπτώσεις πρόκειται για ουσίες που είναι απαγορευμένες στη χώρα του παραλήπτη. Σχετικά *Μελάς*, Οι υπεράκτιες υπηρεσίες διαδικτύου, Ε7 2013, 663.

58. Στην Ελλάδα έγινε προσπάθεια ελέγχου των διαδικτυακών παιχνιδιών με το Ν.4002/2011, βάσει του οποίου η διεξαγωγή τους μέσω διαδικτύου στην Ελληνική Επικράτεια επιτρέπεται κατόπιν ειδικής αδειοδότησης (αρ.45).

59. *Μελάς* ο.π., 663.

60. *Μελάς* ο.π., 664

5.6 Εταιρίες ασφαλειών

Η δραστηριοποίηση των εξωχώριων εταιριών στον τομέα της ασφάλισης συνδέεται άμεσα με την επενδυτική τους δραστηριότητα. Ο τρόπος που λειτουργούν οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις είναι κοινός: Εισπράττοντας από τον ασφαλισμένο το ποσό του ασφαλίστρου, χρησιμοποιούν μέρος του για την πραγματοποίηση της ασφάλισης και τοποθετεί το υπόλοιπο, μαζί με άλλα κεφάλαια, σε επενδύσεις χαμηλού κινδύνου. Ουσιαστικά, δηλαδή, το ασφάλιστρο χρησιμοποιείται για τη σύνθεση ενός επενδυτικού χαρτοφυλακίου⁶¹.

Εντούτοις, η εξωχώρια δραστηριότητα των ασφαλιστικών επιχειρήσεων δεν περιορίζεται μόνο στις επενδύσεις. Παράλληλα έχει αναπτυχθεί ο θεσμός των εξωχώριων εξαρτημένων εταιριών ασφαλειών (offshore captive insurance company). Στη συγκεκριμένη περίπτωση η εξωχώρια εταιρία αποτελεί θυγατρική μιας μη ασφαλιστικής εταιρίας, η οποία αναλαμβάνει την ασφάλιση έναντι των κινδύνων της μητρικής εταιρίας ή των συνδεδεμένων ή συγγενών αυτής εταιριών. Πρόκειται ουσιαστικά για μια μορφή αυτασφάλισης. Η ειδοποιός διαφορά που κάνει την εν λόγω ασφάλιση μέσω εξωχώριας εταιρίας, ελκυστική, είναι ότι στις περισσότερες χώρες η αυτασφάλιση που χρηματοδοτείται από αποταμιεύσεις ή επενδυτικούς λογαριασμούς, δεν τυγχάνει φορολογικής έκπτωσης, παρά μόνο αν επέλθει η ασφαλιστική περίπτωση και πρέπει να ικανοποιηθεί η σχετική αξίωση.

Μια εξωχώρια ασφαλιστική εταιρία της ανωτέρω μορφής, μετατρέπει την αυτασφάλιση σε ξεχωριστή νομική οντότητα και επιτρέπει την φορολογική έκπτωση των ασφαλίστων⁶². Αν και η αρχική της μορφή έχει έντονο το στοιχείο σύνδεσής της με την μητρική εταιρία, η εξωχώρια εξαρτημένη ασφαλιστική εταιρία, μπορεί να μετατραπεί σε απλή ασφαλιστική εταιρία και να εισέλθει στην αγορά ασφαλειών, αναζητώντας επιπλέον οικονομικούς πόρους, από εξωτερικές πηγές⁶³.

Οι εξωχώριες ασφαλιστικές εταιρείες επεκτείνονται διαρκώς λόγω και της ευκολίας και του χαμηλού κόστους ίδρυσης τους δεδομένου ότι δεν αναπτύσσουν τις υποδομές των εγχώριων ασφαλιστικών επιχειρήσεων, τόσο σε επίπεδο εγκαταστάσεων όσο και σε επίπεδο εργατικού δυναμικού, κόστους marketing και νομικού κόστους. Στην Ελλάδα έντονη είναι η δραστηριοποίησή τους στον τομέα της ασφάλισης αυτοκινήτων, γεγονός το οποίο έχει προβληματίσει τους παράγοντες του κλάδου και την πολιτεία. Οι επιφυλάξεις συνδέονται με το επίπεδο εποπτείας που

61. Δουβής, ο.π, 107.

62. <http://www.mooresrowland.com/en/other-services/insurance/offshore-insurance-company.html>.

63. <http://www.lowtax.net/lowtax/html/obruins.html>

ασκείται στις εν λόγω επιχειρήσεις στο κράτος ίδρυσής τους το οποίο έχει την ευθύνη ελέγχου τους και φέρει το βάρος των συνεπειών από τη πλημμελή άσκησή του⁶⁴.

5.7 Εταιρίες διαχείρισης ακινήτων

Η σύσταση εξωχώριας εταιρείας για την απόκτηση ή ανέγερση ακινήτου αν και δεν αποτελεί ελληνική επινόηση, είναι ιδιαίτερα διαδομένη πρακτική στην χώρα μας. Πριν την ψήφιση δε του Ν. 3091/2002, που έθεσε ειδικό φόρο επί της ακίνητης περιουσίας που ανήκει σε εξωχώρια εταιρία, ο αριθμός τους, υπολογιζόταν ότι ξεπερνούσε τις 3.000. Η συνήθης πρακτική συνίστατο στην σύσταση εξωχώριας εταιρίας από ενδιαφερόμενο αγοραστή ακινήτου. Μετά την σύστασή της, η εταιρία συμβαλλόταν ως αγοράστρια στο συμβόλαιο αγοράς του ακινήτου (συνήθως επρόκειτο για ακίνητα με μεγάλη αγοραία και αντικειμενική αξία), ως επί το πλείστον δε, το ακίνητο αυτό αποτελούσε το μοναδικό της περιουσιακό της στοιχείο και η εταιρία δεν ανέπτυξε καμία άλλη δραστηριότητα⁶⁵.

Τα πλεονεκτήματα της μεσολάβησης της εξωχώριας εταιρίας στην απόκτηση ακινήτου είναι προφανή. Ο πραγματικός ιδιοκτήτης του ακινήτου είναι πολύ δύσκολο έως αδύνατο να αποκαλυφθεί, με δεδομένο ότι το όνομά του δεν εμφανίζεται πουθενά. Συνακόλουθα, ο πραγματικός ιδιοκτήτης δεν επιβαρυνόταν με φόρους ούτε απόδειξης του τεκμηρίου πόθεν έσχες. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγονται επίσης οι δεσμεύσεις της ατομικής περιουσίας από διεκδικήσεις δανειστών ή διεκδικήσεων από σύζυγο σε περίπτωση διαζυγίου.

Με σκοπό τη δημιουργία αντικινήτρων για την πάταξη της φοροδιαφυγής που παρατηρήθηκε στην αγορά ακινήτων μέσω της παραπάνω πρακτικής, ψηφίσθηκε ο Ν. 3091/2002. Στο άρθρο 15 παρ.1 προβλεπόταν ειδικός ετήσιος φόρος 3% επί της αξίας του ακινήτου⁶⁶ σε όλες τις εταιρίες που είχαν εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτων στην Ελλάδα. Η ρύθμιση αυτή λειτούργησε αποθαρρυντικά για την εξάπλωση των εξωχώριων εταιριών με αυτήν την δραστηριότητα, δεδομένου, ότι ιδιαίτερα μετά τις τροποποιήσεις του νόμου, μεγάλο μέρος της αξίας του ακινήτου χάνεται σε μορφή φόρου, σε σύντομο χρονικό διάστημα.

64. <http://www.kathimerini.gr/478400/article/oikonomia/epixeirhseis/offshore-asfaltikes-epekteinontai-sthn-ellhnikh-agma-aytokinhtoy>.

65. Καλλιντέρης, Ο ειδικός φόρος 3% επί της ακίνητης περιουσίας που ανήκει σε εξωχώρια («offshore») εταιρία, ΔΕΕ 2006, 1111 επ., Φωτόπουλου Ι./Φωτόπουλου Γ., ο.π., 1074.

66. Μετά την τροποποίηση του άρθρου 15 από το άρθρο 57 παρ.1 Ν.3842/2010 (ΦΕΚ Α/ 58/23.4.2010) ο ετήσιος φόρος ανέρχεται σε 15% επί της αξίας του ακινήτου.

6. Τα εξωχώρια trusts

Τα trusts (στην ελληνική νομική ορολογία αποδίδεται με τον όρο εμπίστευμα) δεν αποτελούν νομικά πρόσωπα αλλά, στην ουσία, πρόκειται για μια νομική τεχνική διοίκησης περιουσιακών αντικειμένων⁶⁷. Δεν αποτελεί επομένως μορφή εμφάνισης μιας εξωχώριας εταιρίας, ωστόσο, στην πράξη είναι αρκετά διαδεδομένο, μια εξωχώρια εταιρεία να εμπλέκεται στον μηχανισμό του, με τον τρόπο που περιγράφεται παρακάτω.

Το trust αποτελεί θεσμό αγγλοσαξονικής προέλευσης, άγνωστο στα ηπειρωτικά συστήματα δικαίου. Πρόκειται για την τεχνική που λειτουργεί όταν ένα πρόσωπο στο οποίο έχει μεταβιβαστεί ένα πράγμα, αναλαμβάνει την υποχρέωση, αφενός, να ασκήσει τις εξουσίες και τα προνόμια που απορρέουν από την κυριότητά του στο πράγμα αυτό, σύμφωνα με τις υποδείξεις του μεταβιβάζοντα και αφετέρου, να μεταβιβάσει το πράγμα, είτε σ' αυτόν που του το μεταβίβασε είτε σε ένα τρίτο⁶⁸. Οι συμβαλλόμενοι σε ένα trust είναι ο διαθέτης (settlor) που μεταφέρει τα περιουσιακά στοιχεία στο trust, οι trustees (διαχειριστές) οι οποίοι διοικούν το trust, ο θεματοφύλακας (custodian) και οι δικαιούχοι (beneficiaries) που λαμβάνουν τα οφέλη των περιουσιακών στοιχείων. Διαχειριστής του trust (trustee), μπορεί να είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο, στην τελευταία περίπτωση, αρκετά συχνά πρόκειται για μια εξωχώρια εταιρία στην οποία και εκχωρείται νομικά η ιδιοκτησία και ο έλεγχος του περιουσιακού στοιχείου.

Η στέγαση ενός trust σε ένα εξωχώριο κέντρο και η εμπλοκή μια εξωχώριας εταιρίας ως trustee⁶⁹ προσφέρει αρκετά πλεονεκτήματα που συνδέονται με την χαμηλή φορολογία, τη μεγάλη ευελιξία στη μεταφορά κεφαλαίων χωρίς τις υποχρεώσεις και δεσμεύσεις ενός νομικού οργανισμού και την εξασφάλιση ανωνυμίας καθώς στα περισσότερα εξωχώρια κέντρα η υποχρέωση δημοσιοποίησης στοιχείων δεν υφίσταται. Συνήθεις χρήσεις του trust αποτελούν η μακροχρόνια διασφάλιση της οικογενειακής περιουσίας⁷⁰, η διαχείριση ομαδικών επενδύσεων σε κινητές αξίες, η δημιουργία ασφαλιστικών σχημάτων ζωής, η διατήρηση διαθεσίμων ασφαλιστικών ταμείων κ.α.

67. Η φύση του ερείδεται. Υποστηρίζεται ότι προέχει η συμβατική του φύση ως έκφραση ιδιωτικής βούλησης. Κατ' άλλη άποψη στο trust έχουν εφαρμογή οι διατάξεις για τα νομικά πρόσωπα. *Παμπούκης*, Αναγνώριση αλλοδαπού εμπιστεύματος (γνωμ.), ΕφΑΔ 2012, 99.

68. *Δελληγιάννη – Δημητράκου*, Trust και Καταπίστευση, 24.

69. Ένα trust θεωρείται γενικά μόνιμα εγκατεστημένο, εκεί που ο διαχειριστής είναι μόνιμα εγκατεστημένος.

70. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το ιστορικό σε *Παμπούκη*, ο.π., 98. Δύο σύζυγοι συνέστησαν family trust στην Κύπρο με σκοπό να αποτελέσει τη νομική οντότητα απόκτησης, διαχείρισης και εκμετάλλευσης οικογενειακής περιουσίας που θα αποκτούσαν στη συνέχεια, για την τριμελή οικογένειά τους, η οποία θα διαμοιραζόταν, διαμέσου 4 εξωχώριων εταιριών που συνέστησαν στις Βρετανικές Παρθένες Νήσους.

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται η εξάπλωση των εξωχώριων εταιριών σε όλους τους τομείς της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Εντούτοις ο βαθμός εξάπλωσής τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αντιμετώπιση των συναλλαγών με αυτές, από την έννομη τάξη κάθε κράτους. Υπό αυτό το πρίσμα, αρκετοί περιορισμοί τίθενται στο πλαίσιο συναλλαγών των πιστωτικών ιδρυμάτων με εξωχώριες εταιρίες, κυρίως με βάση το κανονιστικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Αντίστοιχα, ανάλογες, εξαιρετικές ρυθμίσεις περιλαμβάνονται σε φορολογικά νομοθετήματα, προς τον σκοπό να αποτελέσουν αντικίνητρα για τη δραστηριοποίηση μέσω offshore εταιριών, στην κατεύθυνση είτε της (υψηλής) φορολόγησης των αντίστοιχων δραστηριοτήτων, είτε της μη απαλλαγής ή μη αναγνώρισης έκπτωσης από τον φόρο στον οποίο εμπίπτουν. Η ελληνική νομοθεσία εν προκειμένω, όπως παρουσιάζεται και αναλυτικότερα κατωτέρω, υφίσταται αρκετές διακυμάνσεις, προσπαθώντας να ισορροπήσει στο δίλλημα ενθάρρυνσης επενδύσεων μέσω της προσέλκυσης εξωχώριων εταιριών ή της δημιουργίας αντικινήτρων με σκοπό τον περιορισμό της φοροαποφυγής ή φοροδιαφυγής.

Κεφάλαιο Β': ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΑΡΞΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΞΩΧΩΡΙΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ

1. Οι εξωχώριες εταιρίες στην ελληνική έννομη τάξη

Η ύπαρξη και λειτουργία των εξωχώριων εταιριών έχει συνδεθεί με δραστηριότητες αν όχι παράνομες, πάντως κινούμενες στα όρια της νομιμότητας, για το λόγο αυτό πολλά κράτη εκφράζουν επιφυλάξεις ως προς τον εταιρικό τύπο και αποφεύγουν να τον αναγνωρίσουν νομοθετικά. Η έννοια τους, ως εταιρική μορφή δεν είναι άγνωστη στην ελληνική έννομη τάξη. Όπως εκτέθηκε παραπάνω⁷¹, ο έλληνας φορολογικός νομοθέτης αποδίδει την έννοια της εξωχώριας εταιρίας. Εντούτοις στην Ελλάδα υφίσταται νομοθετικό πλαίσιο που αναγνωρίζει το καθεστώς των εξωχώριων εταιριών και προβλέπει την λειτουργία τους σε ελληνικό έδαφος, πολύ πριν το θέμα απασχολήσει τη φορολογική νομοθεσία.

Ειδικότερα με τον ΑΝ 89/1967 «Περί εγκαταστάσεως εν Ελλάδι αλλοδαπών Εμποροβιομηχανικών Εταιρειών». Στην αρχική του διατύπωση ο ΑΝ (αρ.1) προέβλεπε τη δυνατότητα αλλοδαπών εμποροβιομηχανικών εταιριών, με οποιαδήποτε μορφή, οι οποίες λειτουργούν νομίμως στην έδρα τους, των οποίων το αντικείμενο συνίσταται αποκλειστικά στην εκτέλεση εμπορικών εργασιών και βρίσκεται εκτός Ελλάδας, να εγκαθίστανται στην Ελλάδα, κατόπιν ειδικής άδειας του αρμόδιου υπουργού. Στο δε άρθρο 2 προβλέπονταν δασμολογικές, φορολογικές και άλλες διευκολύνσεις για τις εταιρίες που συγκέντρωναν τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Υπό τη σημερινή του διατύπωση⁷² το αρ.1 προβλέπει τα εξής: «...1. Αλλοδαπές εταιρείες μπορούν να εγκαθίστανται στην Ελλάδα σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος, με αποκλειστικό σκοπό να παρέχουν στα κεντρικά τους καταστήματα ή σε συνδεδεμένες με αυτές, υπό την έννοια του άρθρου 42ε του κν. 2190/1920, και μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα επιχειρήσεις, υπηρεσίες συμβουλευτικού χαρακτήρα, κεντρικής λογιστικής υποστήριξης, ελέγχου ποιότητας παραγωγής, προϊόντων, διαδικασιών και υπηρεσιών, κατάρτισης μελετών, σχεδίων και συμβάσεων, διαφήμισης και μάρκετινγκ, επεξεργασίας στοιχείων, λήψης και παροχής πληροφοριών και έρευνας και ανάπτυξης...».

Το πνεύμα του ΑΝ 89/1967 ήταν η προσέλκυση επενδύσεων μέσω της παροχής φορολογικών και δασμολογικών κινήτρων σε ξένες εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις για να εγκατασταθούν, με το προσωπικό τους στην Ελλάδα. Τομή στην εξέλιξη του

71. Κεφάλαιο Α, αρ. 1.

72. Ο ΑΝ 89/1967 έχει τροποποιηθεί και συμπληρωθεί με τις παρακάτω διατάξεις: αρ.15 παρ.2 εδ. θ' του ΝΔ 1077/1971, παρ.2 του άρθρου 29 του Ν.27/1975, αρ.52 παρ.1 και 2 Ν.1041/1980, αρ. 22 παρ. 3 εδ. α', β' του Ν. 1975/1991, αρ.8 παρ.11 του Ν.2166/93, εδ. γγ' της παρ. 19 του άρθρου 6 του Ν. 2459/1997, αρ.12 Ν.2992/2002 και αρ. 31-35 Ν.3427/2005.

νομοθετικού πλαισίου επέφερε το 2001 η παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία έκρινε ότι τα μέτρα τα περιλαμβανόμενα στο ΑΝ, συνιστούν καθεστώς κρατικών ενισχύσεων και ότι οι καλυπτόμενες από αυτόν επιχειρήσεις, έπρεπε να σταματήσουν να επωφελούνται από το καθεστώς αυτό, μέχρι το αργότερο 31-12-2005 και να παύσουν οι ελληνικές αρχές να χορηγούν τα παραπάνω ευεργετήματα, σε νέους αιτούντες. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω ψηφίστηκε ο Ν.2992/2002 υιοθετώντας τις υποδείξεις της Επιτροπής και τα αντίστοιχα χρονικά πλαίσια⁷³.

Με το Ν. 3427/2005 (κεφάλαιο ΣΤ' αρ.27-35), ο νομοθέτης θέλησε να καλύψει το κενό που δημιουργήθηκε για τις επιχειρήσεις που είχαν υπαχθεί στο ΑΝ και μετά το 2005, δεν θα καλύπτονταν από κάποια νομοθετική πρόβλεψη. Με την τελευταία, ως άνω τροποποίηση, στο οικείο νομοθετικό πλαίσιο υπάγονται αφενός μεν οι επιχειρήσεις που καλύπτονταν έως το 2005 από τον ΑΝ 89/1967 (εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις) αλλά στο εξής ο χαρακτήρας των επιχειρήσεων που δύνανται να επωφεληθούν του Ν, αλλάζει, πρόκειται για επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται αποκλειστικά στην παροχή συντονιστικών – διοικητικών υπηρεσιών, σε συνδεδεμένες με αυτές, εκτός Ελλάδας, επιχειρήσεις⁷⁴.

Περαιτέρω στο νόμο δύνανται να υπαχθούν όχι μόνο αλλοδαπές αλλά και ελληνικές επιχειρήσεις⁷⁵. Ως προς το φορολογικό καθεστώς, υπό τις νέες ρυθμίσεις, τα κέρδη των

73. Οι λόγοι της κατάργησης των φοροαπαλλαγών εκτίθενται στην εισηγητική έκθεση του Ν. «...Λόγω της δεσμευτικής κρίσεως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ότι το καθεστώς του ΑΝ 89/1967 που αφορά τις αλλοδαπές εμποροβιομηχανικές εταιρίες που εγκαθίστανται στην Ελλάδα με την παροχή διαφόρων ευεργετημάτων (πχ απαλλαγή από το φόρο εισοδήματος κλπ) αντίκειται στον Κώδικα Δεοντολογίας...». Ο ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας για τη φορολογία των Επιχειρήσεων υιοθετήθηκε στο Συμβούλιο ECOFIN της 1-12-1997 με σκοπό να ελεγχθεί του επιζήμιου φορολογικού ανταγωνισμού, δηλαδή της πρακτικής κοινοτικών χωρών να έλκουν επενδύσεις στο εδαφός τους μέσω της παροχής φορολογικών κινήτρων που, κατά την άποψη της Επιτροπής, επιδρά αρνητικά στους στόχους της ΕΕ, της ελευθερίας εγκατάστασης επιχειρήσεων και της προστασίας του ανταγωνισμού. Η εν λόγω νομοθετική ρύθμιση δέχτηκε κριτική, συγκεκριμένα χαρακτηρίστηκε βεβιασμένη πρωτοβουλία με δεδομένο ότι ο Κώδικας Δεοντολογίας δεν είναι νομικά δεσμευτικός ενώ, παράλληλα οι ρυθμίσεις του ΑΝ 89/1967 δεν αντίκειται στον Κώδικα, δεδομένου ότι πρόκειται για πλεονεκτήματα κυρίως διαδικαστικής φύσεως. Επίσης, ότι σε κάθε περίπτωση, δεν υφίστατο λόγος για την κατάργηση των ρυθμίσεων όσον αφορά τις επιχειρήσεις εκτός ΕΕ. Σχετικά Μάτσος, Κριτική θεώρηση της κατάργησης του ΑΝ 89/1967, ΔΕΕ 2003, 38 επ.

74. Ίδετε σχετικά εισηγητική έκθεση του Ν.3427/2005 (κεφάλαιο ΣΤ'). Κατά τη χρονική στιγμή επεξεργασίας του Ν, (2005) διαπιστώνεται ότι, υπό το καθεστώς του ΑΝ 89/1967, δραστηριοποιούντο στην Ελλάδα 230 εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις, στις οποίες απασχολείτο σημαντικός αριθμός εργαζομένων και η λειτουργία τους κρίθηκε επωφελής για την ελληνική οικονομία, επρόκειτο δε, κατά τους εισηγητές του Ν, κατά κύριο λόγο, για επιχειρήσεις που παρείχαν συντονιστικές ή διοικητικές υπηρεσίες σε συνδεδεμένες με αυτές επιχειρήσεις. Σχετικά με τη δυνατότητα υπαγωγής στο Ν, υποκαταστήματος αλλοδαπής εταιρίας ανώνυμης εταιρίας ίδετε ΓΝΜΔ ΝΣΚ 10/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

75. Προϋπόθεση για τη νόμιμη εγκατάσταση των εν λόγω εταιριών, αποτελεί η απασχόληση προσωπικού κατ' ελάχιστον 4 ατόμων και η πραγματοποίηση ετήσιων λειτουργικών δαπανών στην Ελλάδα, ύψους 100.000 ευρώ. Περαιτέρω θα πρέπει να εφοδιαστούν με ειδική άδεια η οποία χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών (αρ.27 Ν.3427/2005). Σχετικά και ΣτΕ 3683/2013.

υπαγόμενων στο νόμο επιχειρήσεων υποβάλλονται στο φόρο εισοδήματος που ισχύει για όλες τις επιχειρήσεις. Εντούτοις ο υπολογισμός των κερδών των ανωτέρω επιχειρήσεων θα γίνεται με την μέθοδο cost – plus, δηλαδή με την προσθήκη ενός προκαθορισμένου ποσοστού κέρδους επί των πάσης φύσεως δαπανών και αποσβέσεων, η οποία προκρίνεται από τον ΟΟΣΑ για τον καθορισμό των συμβατικών τιμών για υπηρεσίες που παρέχονται εντός ομίλου εταιριών.

Περαιτέρω, ως ειδική κατηγορία εξωχώριων επιχειρήσεων υπάγομενη στο καθεστώς του ΑΝ 89/1967 προβλέφθηκαν οι ναυτιλιακές επιχειρήσεις με τον ΑΝ 378/1968⁷⁶. Με το αρ.9 του Ν. 4171/1961 «Περί λήψεως γενικών μέτρων δια την υποβοήθησιν της αναπτύξεως της Οικονομίας της Χώρας», προβλέφθηκε αντίστοιχο καθεστώς για τις αλλοδαπές τεχνικές επιχειρήσεις. Περαιτέρω δυνάμει της Απόφασης της Νομισματικής Επιτροπής 238/1979 (ΦΕΚ/Α/168/25.7.1979) «Περί καθορισμού των όρων και προϋποθέσεων Εγκαταστάσεως και λειτουργίας εν Ελλάδι αλλοδαπών πιστωτικών μονάδων κατά τας διατάξεις του Α.Ν.89/1967» το προνομιακό καθεστώς του Α.Ν 89/1967 επεκτάθηκε και σε αλλοδαπούς πιστωτικούς οργανισμούς ή μονάδες που έχουν κύριο αντικείμενο εργασιών εκτός Ελλάδας⁷⁷.

Μετά τις τροποποιήσεις του βασικού νόμου για τις εξωχώριες επιχειρήσεις (ΑΝ 89/1967) και την απογύμνωσή του από το προνομιακό καθεστώς απαλλαγών, στην ουσία οι παραπάνω ρυθμίσεις περιγράφουν το θεσμικό πλαίσιο εξωχώριας εγκατάστασης⁷⁸, χωρίς αυτό να συνδέεται με ευνοική φορολογική μεταχείριση. Με αυτόν τον τρόπο, αλλά και πλήθος παρεμβάσεων του φορολογικού νομοθέτη, εκφράζονται οι επιφυλάξεις της πολιτείας ως προς την επέκταση των εξωχώριων επιχειρήσεων, οι οποίες στερούν το κράτος από φορολογικά έσοδα. Όπως δε είδαμε σε ανώτερο σημείο ο όρος «εξωχώριες» εταιρίας συναντάται κατά κόρον σε φορολογικούς νόμους. Την τομή δε στην εξέλιξη του οικείου νομοθετικού πλαισίου

76. Αρ.1 παράγρ. 1 του ΑΝ 378/1968: «...Αλλοδαπαί ναυτιλιακαί επιχειρήσεις παντός τύπου και μορφής δύνανται να εγκαθίστανται εν Ελλάδι κατά τας διατάξεις τους Α.Ν. 89/1967 και ν' απολαύουσιν απάντων των πλεονεκτημάτων του νόμου τούτου και του παρόντος διά πάσας τας δραστηριότητας αυτών αίτινες ήθελον ρητώς εγκριθή διά της χορηγούσης την άδειαν εγκαταστάσεως αποφάσεως...».

77. Σημειώνεται εντούτοις, ότι δυνάμει του αρ.33 του Ν.3427/2005, όπου στην κείμενη νομοθεσία γίνεται αναφορά στις διατάξεις του ΑΝ 89/1967, αυτός νοείται, όπως ισχύει μετά την τροποποίηση από το Ν.3427/2005, ενώ σύμφωνα με το αρ.35 καταργούνται από 1-1-2006 όλες οι κανονιστικές και ατομικές διοικητικές πράξεις που έχουν εκδοθεί κατ' εφαρμογή του ΑΝ 89/1967. Ρητή αναφορά γίνεται στο αρ.34 για τις ναυτιλιακές επιχειρήσεις, οι οποίες διέπονται από τους προαναφερθέντες νόμους, όπως ισχύουν, χωρίς όμως να ισχύουν οι αναφορές στον ΑΝ 89/1967.

78. Δούβλης, ο.π., 1224, ο οποίος σημειώνει ότι η συνολική αποτίμηση του καθεστώτος εξωχώριων επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι αρνητική, καθότι πρόκειται για αποσπασματικές ρυθμίσεις, ως επί το πλείστον, τις δικτατορικής περιόδου με στόχο την προσέλκυση κεφαλαίων από τη Μ. Ανατολή, οι οποίες δεν έτυχαν συστηματικής επεξεργασίας, ούτε μεταδικτατορικά.

αποτέλεσε ο Ν. 3091/2002 οι ρυθμίσεις του οποίου παρουσιάζουν μέχρι σήμερα έντονο φορολογικό ενδιαφέρον⁷⁹.

2. Η έννοια της έδρας των εξωχώριων εταιριών

Χαρακτηριστικό, σύμφυτο της έννοιας των εξωχώριων εταιριών, αποτελεί η διάσταση μεταξύ του τόπου ιδρύσεως (έδρας) και του τόπου πραγματικής δραστηριότητας. Η διαφοροποίηση αυτή παίζει ρόλο καθοριστικό στην αναγνώριση της ίδιας της ύπαρξης της εξωχώριας εταιρίας αναλόγως αν η χώρα όπου αναπτύσσει δραστηριότητα υιοθετεί τη θεωρία της καταστατικής ή πραγματικής έδρας.

Στο σημείο αυτό σκόπιμη είναι η μια σύντομη παρέκβαση ως προς το ιστορικό αντιπαράθεσης και το περιεχόμενο των δύο εταιριών. Πάγια αρχή του εταιρικού και ευρωπαϊκού εταιρικού δικαίου, αποτελεί η εξ ορισμού ύπαρξη της έδρας του νομικού προσώπου στη χώρα ίδρυσής του προκειμένου αυτό να συσταθεί έγκυρα, ωστόσο η πιθανότητα μεταφοράς της έδρας του σε άλλη πολιτεία, εκφεύγει του έλεγχου της παραπάνω αρχής⁸⁰, καθότι δεν υπάρχει ειδικό θεσμικό σύστημα άμεσης αναγνώρισης των κοινοτικών εταιριών από τα κράτη μέλη.

Η ανάπτυξη (και αντιπαράθεση) των δύο θεωριών βρίσκει έρεισμα στα αρ. 49 και 54 ΣυνθΛΕΕ⁸¹. Σύμφωνα με τη θεωρία της πραγματικής έδρας η οποία κρατεί στα ηπειρωτικά δίκαια, μεταξύ των οποίων και το ελληνικό (αρ.10 ΑΚ), η έδρα του νομικού προσώπου είναι ο τόπος όπου ασκείται η διοίκησή του και λειτουργεί. Προκειμένου να αναγνωρισθεί ένα νομικό πρόσωπο πρέπει να συμπίπτει η πραγματική με την

⁷⁹. Ίδετε αναλυτική αναφορά σε σχετικούς φορολογικούς νόμους και τις τροποποιήσεις τους μέχρι σήμερα, ανωτέρω, παρ.1.1, σ.3.

⁸⁰. Γρηγοριάδης, Υπεράκτια εταιρεία με πραγματική έδρα στην Ελλάδα, ΧρΙΔ 2003, 762.

⁸¹. Άρθρο 49 (πρώην άρθρο 43 ΣΕΚ) Στο πλαίσιο των κατωτέρω διατάξεων, οι περιορισμοί της ελευθερίας εγκαταστάσεως των υπηκόων ενός κράτους μέλους στην επικράτεια ενός άλλου κράτους μέλους απαγορεύονται. Η απαγόρευση αυτή εκτείνεται επίσης στους περιορισμούς για την ίδρυση πρακτορείων, υποκαταστημάτων ή θυγατρικών εταιριών από τους υπηκόους ενός κράτους μέλους που είναι εγκατεστημένοι στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους. Η ελευθερία εγκαταστάσεως περιλαμβάνει την ανάληψη και την άσκηση μη μισθωτών δραστηριοτήτων, καθώς και τη σύσταση και τη διαχείριση επιχειρήσεων, και ιδίως εταιριών κατά την έννοια του άρθρου 54, δεύτερη παράγραφος, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται από τη νομοθεσία της χώρας εγκαταστάσεως για τους δικούς της υπηκόους, με την επιφύλαξη των διατάξεων του κεφαλαίου της παρούσας Συνθήκης που αναφέρονται στην κυκλοφορία κεφαλαίων. Άρθρο 54 (πρώην άρθρο 48 ΣΕΚ) Οι εταιρείες που έχουν συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους και οι οποίες έχουν την καταστατική τους έδρα, την κεντρική τους διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή τους εντός της Ένωσης εξομοιώνονται, για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου, προς τα φυσικά πρόσωπα που είναι υπήκοοι των κρατών μελών. Ως εταιρείες νοούνται οι εταιρείες αστικού ή εμπορικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των συνεταιρισμών, και των άλλων νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, με εξαίρεση εκείνων που δεν επιδιώκουν κερδοσκοπικό σκοπό.

καταστατική του έδρα, διαφορετικά, σε περίπτωση μεταβολής της, το δίκαιο της νέας πολιτείας θα είναι εφαρμοστέο.

Η θεωρία της καταστατικής έδρας (θεωρία της ίδρυσης ή συσσωματώσεως), την οποία εφαρμόζουν οι αγγλοσαξονικές χώρες, η Δανία, Ελβετία και Ολλανδία, δέχεται ότι το δίκαιο που διέπει το νομικό πρόσωπο είναι το δίκαιο που εφαρμόστηκε προκειμένου αυτό να ιδρυθεί, εφόσον στον ίδιο τόπο διατηρεί την καταστατική του έδρα⁸². Ως ενδιάμεση, αναπτύχθηκε η θεωρία της επικάλυψης, σύμφωνα με την οποία η σύσταση και αναγνώριση ενός νομικού προσώπου διέπεται από το δίκαιο που εφάρμοσε προκειμένου να συσταθεί, ενώ για τις εσωτερικές και εξωτερικές του σχέσεις, εφαρμόζεται το δίκαιο με το οποίο συστάθηκε, επικαλύπτεται όμως από τους κανόνες αναγκαστικού δικαίου της πραγματικής του έδρας⁸³.

Η αντιπαράθεση των παραπάνω θεωριών αποτυπώνεται και στη νομολογία του ΔΕΕ⁸⁴. Εντούτοις ούτε ο κοινοτικός δικαστής υιοθετεί σαφώς κάποια άποψη⁸⁵ με

82. Γρηγοριάδης, ο.π., 763.

83. Παμπούκης, Ίδρυση και αναγνώριση των εταιριών ιδίως στα όρια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ΕλλΔνη 1995, 248, Αλεξανδρή, σχόλια σε ΑΠ (Ολομ) 2/2003, ΔΕΕ 2003, 535.

84. Σε μια λίαν επιγραμματική επισκόπηση της σχετικής νομολογίας, το κριτήριο της καταστατικής έδρας, προκρίνουν οι αποφάσεις 28.1.1986 (270/83, Επιτροπή κατά Γαλλικής Δημοκρατίας), Συλλ., 1986, 273 επ., 10.7.1986 (79/85, Segers), Συλλ., 1986, 2373 επ. Το θέμα της μεταφοράς της πρωτεύουσας εγκατάστασης εταιριών απασχόλησε το ΔΕΚ στη απόφαση Daily Mail (81/87, Συλλ.1988, 5483 επ.), η οποία παραπέμποντας την επίλυση του ζητήματος στις εθνικές νομοθεσίες, δημιουργεί την εντύπωση ότι τάσσεται υπέρ της πραγματικής έδρας. Στην υπόθεση Centros (212/1997, Συλλ., 1999, 1459 επ., το ΔΕΚ έκρινε ότι δεν αντιστρατεύεται το κοινοτικό δίκαιο η άσκηση πραγματικής διοίκησης μέσω του υποκαταστήματος. Υποστηρίζεται ότι η απόφαση αποδέχεται το κριτήριο της καταστατικής έδρας *Τουντόπουλος*, Ελευθερία Εγκατάστασης νομικών προσώπων στο κοινοτικό δίκαιο, ΔΕΕ 1999, σ. 1118 επ, αντίθετα (ότι δεν θίγεται η θεωρία της πραγματικής έδρας *Παμπούκης*, Οι υπεράκτιες (offshore) εταιρίες στο ελληνικό ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, ΔΕΕ 2001, 978, *Τζουγανάτος*, ΔΕΕ 1999, 610. Υπέρ της καταστατικής έδρας, υποστηρίζεται (*Γρηγοριάδης*, ο.π, 765, *Μεταλληνός*, Το τέλος της θεωρίας της έδρας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕμπΔ 2003, 94) ότι τάσσεται το ΔΕΚ στην υπόθεση C-208/2000 *Überseering*, ΕΕμπΔ 2003, 172 επ. Το πνεύμα των αποφάσεων *Segers* και *Centros* επανέλαβε το ΔΕΚ στην υπόθεση *Inspire Art* (C-167/01, Αρμ 2004, 1072 επ) κρίνοντας ότι οι πρόσθετες υποχρεώσεις δημοσιότητας παρακωλύουν την ελευθερία εγκατάστασης. Ακολούθησαν αποφάσεις του ΔΕΚ στις υποθέσεις *Lasteyrie du Saillant* (C-9/2002, Συλλ.2004, 2409 επ.) και *Marks & Spencer* (υπόθ. C-446/2003, Συλλ. 2005, 10837), με τις οποίες κρίθηκε ότι οι περιορισμοί που επιβάλλονται από το κράτος προέλευσης υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής της ελευθερίας εγκατάστασης και για τις οποίες υποστηρίχθηκε ότι δεν επηρεάζουν την ισχύ της απόφασης *Daily Mail*. Στην απόφαση *Sevic* (Υπόθεση C-411/2003, Συλλ. 2005, 10805) το ΔΕΚ έκρινε ότι είναι δυνατή η διασυννοριακή συγχώνευση εταιριών από διαφορετικά κράτη μέλη ακόμη και ελλείψει σχετικής Οδηγίας, καθώς οι διασυννοριακές συγχωνεύσεις αποτελούν ειδικότερη έκφανση («ειδικές λεπτομέρειες») της ελευθερίας εγκατάστασης. Ακολούθησε η υπόθεση *Innoventif* (υπόθ. C-453/04) η οποία αφορούσε δευτερεύουσα εγκατάσταση και όχι μεταφορά έδρας με το ΔΕΚ να μην παίρνει σαφή θέση υπέρ της πραγματικής ή καταστατικής έδρας. Στην αλυσίδα των σχετικών αποφάσεων εντάσσεται και η υπόθεση *Cartesio* (υπόθ. C-210/06, Συλλ. 2008, I-09641), στην οποία το ΔΕΚ, χωρίς και πάλι να παίρνει ξεκάθαρη θέση, φαίνεται να αποδέχεται τη θεωρία της πραγματικής έδρας για τις περιπτώσεις που η διασυννοριακή μετατροπή συνεπάγεται αλλαγή εφαρμοστέου δικαίου (*Αργυρός*, Η ελευθερία εγκατάστασης των εταιριών μετά την απόφαση *Cartesio*, ΔΕΕ 2009, 1044 επ). Στην υπόθεση *Interedil* (C-396/09, Συλλ. 2011, I-09915) η οποία αφορά τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας για τις διαδικασίες αφερεγγυότητας, φαίνεται το ΔΕΕ να

αποτέλεσμα να υφίσταται, ουσιαστικά, ρυθμιστικό κενό στο θέμα της διασυνοριακής μετατροπής εταιριών και της κινητικότητάς τους στην ευρωπαϊκή αγορά, με ότι συνέπειες μπορεί να έχει αυτό στην επιχειρηματικότητα και την οικονομική ανάπτυξη. Το κενό αυτό ο κοινοτικός νομοθέτης προσπάθησε να καλύψει με την υιοθέτηση του Κανονισμού 2157/2001 για την Ευρωπαϊκή Εταιρεία και του Κανονισμού 1435/2003 για την Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Εταιρία, νομοθετήματα τα οποία κρίθηκαν από την Επιτροπή, επαρκή για την πραγματοποίηση της διασυνοριακής μεταφοράς της έδρας, εκτίμηση η οποία οδήγησε την Επιτροπή να σταματήσει τις εργασίες για την υιοθέτηση της 14^{ης} Οδηγίας κοινοτικού εταιρικού δικαίου για ελεύθερη μεταφορά της έδρας νομικών προσώπων μεταξύ των κρατών μελών.

Ωστόσο η νομολογία του ΔΕΕ αποδεικνύει ότι στην πράξη, η μεταφορά της εταιρικής έδρας με την εφαρμογή των παραπάνω ρυθμίσεων είναι πολύπλοκη και έχει μεγάλο κόστος, αυξάνοντας την ανασφάλεια των εταιρειών να υιοθετήσουν αντίστοιχες επιχειρηματικές επιλογές. Για το λόγο αυτό αυξάνονται οι φωνές που υποστηρίζουν την επιτακτικότητα υιοθέτησης της παραπάνω Οδηγίας για τη διασυνοριακή μεταφορά έδρας απλοποιώντας τη σχετική διαδικασία⁸⁶.

Όπως παραπάνω εκτέθηκε το ελληνικό δίκαιο υιοθετεί την έννοια της πραγματικής έδρας (αρ. 10 ΑΚ: *η ικανότητα του νομικού προσώπου ρυθμίζεται από το δίκαιο της έδρας του*). Από τη γραμματική ερμηνεία του παραπάνω άρθρου δεν διευκρινίζεται αν ο νομοθέτης εννοεί την καταστατική ή την πραγματική έδρα, η επικράτηση της θεωρίας υπέρ της τελευταίας διαμορφώθηκε σταδιακά από την ερμηνεία της νομολογίας και επεκτάθηκε και στην επιστήμη. Ως πραγματική έδρα νοείται ο τόπος όπου πράγματι ασκείται η διοίκησή του και όχι ο τυχόν διάφορος τόπος που κατονομάζεται απλώς ως έδρα στο καταστατικό του (καταστατική έδρα), ΑΠ (Ολομ)

κλίνει, υπό προϋποθέσεις, προς τη θεωρία της καταστατικής έδρας (σχόλιο *Μιχαλόπουλου* στην απόφαση, ΔΕΕ 2011, 1249). Η νεότερη εξέλιξη της νομολογίας αποτυπώνεται στην υπόθεση *Vale* (C-378/2010, ΔΕΕ 2012, 769) στην οποία το ΔΕΕ τάσσεται υπέρ της δυνατότητας μετατροπής μιας εταιρείας από το μόρφωμα του κράτους μέλους σύστασης, σε εταιρικό τύπο διεπόμενο από το δίκαιο του κράτους μέλους υποδοχής και της υποχρέωσης των εθνικών αρχών να λαμβάνουν υπόψη έγγραφα προερχόμενα από τις αρχές ετέρου κράτους – μέλους (ίδτε ανάλυση σε *Τζάκας*, Η ενωσιακή ελευθερία εγκατάστασης εταιριών μετά την απόφαση ΔικΕΕ *Vale*, ΕΕμπΔ 2012, 771 επ.). Υποστηρίζεται ότι οι επιταγές των άρθρων 49 και 54 ΣΛΕΕ μπορούν να καλύψουν το έλλειμμα εναρμόνισης αλλά δεν αρκούν για να εγγυηθούν το βαθμό εκείνο ασφάλειας δικαίου που απαιτείται για την απρόσκοπτη πραγματοποίηση των διασυνοριακών μετασχηματισμών, *Τζάκας* σε *Μπώλος/Τζάκας*, Το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο των Εξωσυμβατικών Ενοχών, 2014, 91.

85. Υποστηρίζεται ότι ο άξονας που κινείται το ΔΕΕ στο πεδίο ελευθερίας εγκατάστασης εταιριών, είναι η καθιέρωση του κανονιστικού προβαδίσματος του δικαίου σύστασης, υπό τη μορφή ενός «ευρωπαϊκού διαβατηρίου», απολήγοντας στην «ευρωπαϊκή θεωρία της ίδρυσης» η οποία έχει ως βάση την ιδρυτική θεωρία, συνοδευόμενη από σαφείς εξαιρέσεις υπέρ της, υπό προϋποθέσεις, επικάλυψης από την έννομη τάξη του κράτους υποδοχής. *Τζάκας*, ο.π., ΕΕμπΔ 2012, 773.

86. *Αργυρός*, ο.π, ΔΕΕ 2009, 1050.

2/1999⁸⁷. Συγκεκριμένα πρόκειται για τον τρόπο όπου συντελούνται οι σπουδαιότερες εκδηλώσεις της υπόστασης των οργάνων που κινητοποιούν τον οργανισμό του νομικού προσώπου, στον οποίο ασκείται πραγματικά η διοίκηση και λαμβάνονται οι βασικές για τη λειτουργία του αποφάσεις⁸⁸.

Συνακόλουθα, εφόσον μια αλλοδαπή εταιρία έχει συσταθεί σε άλλο κράτος και έχει την πραγματική της έδρα στην Ελλάδα και προφανώς δεν έχει τηρήσει τις διατυπώσεις της ελληνικής νομοθεσίας (τύπο, δημοσιότητα, κεφάλαιο) αλλά της αλλοδαπής, θεωρείται άκυρη και η νομολογία την αντιμετωπίζει ως de facto προσωπική εταιρία⁸⁹.

2.1 Εξωχώρια εταιρία με πραγματική έδρα στην Ελλάδα

Η αποδοχή του κριτηρίου της πραγματικής έδρας από τα δικαστήρια, θέτει μείζον ζήτημα ειδικά ως προς την αναγνώριση των εξωχώριων εταιριών από την ελληνική έννομη τάξη, δηλαδή των εταιριών που έχουν συσταθεί σύμφωνα με το δίκαιο της εξωχώριας δικαιοδοσίας και δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Η εφαρμογή του κριτηρίου στην περίπτωση των εξωχώριων εταιριών έχει ως αποτέλεσμα να θεωρούνται άκυρες και να αντιμετωπίζονται ως «εν τοις πράγμασι» προσωπικές εταιρείες, δεδομένου ότι δε νοείται «εν τοις πράγμασι» ανώνυμη εταιρεία⁹⁰. Σημειωτέον δε ότι σύμφωνα με την ερμηνεία που υιοθετεί η νομολογία, κατά το δίκαιο της έδρας κρίνεται, αν τηρήθηκε ο προβλεπόμενος τύπος και η διαδικασία ίδρυσης, οι

87. Δημοσίευση ΝΟΜΟΣ. Επίσης ΑΠ (Ολομ) 461/1978 ΕΛΛΔνη 1978, 347 επ., ΑΠ (Ολομ) 2/1999 ΔΕΕ 1999, 605 επ., ΟΛΑΠ 2/2003 ΝοΒ 2003, 1392 επ., ΑΠ 1835/2007 ΝοΒ 2008, 708, ΑΠ 1187/2000, ΑΠ 335/2001, ΠΠΑΘ 5297/2010 δημοσίευση ΝΟΜΟΣ.

88. Δεληκωστόπουλος, Η έννοια της έδρας εταιρίας στο ευρωπαϊκό δικονομικό δίκαιο, ΕΠολΔ 2013, 166. Τα επιμέρους ζητήματα που ρυθμίζονται από το δίκαιο της έδρας του νομικού προσώπου είναι μεταξύ άλλων η ίδρυση του νομικού προσώπου, η έναρξη και η έκταση της ικανότητας δικαίου, η λύση του, η επωνυμία, η διαχείριση, η αντιπροσωπευτική εξουσία και η ευθύνη των οργάνων του, σχετικά ΕφΠειρ 277/2005, ΝΟΜΟΣ.

89. Σχετικά ΑΠ 335/2001: «...Αν συνεπώς διαπιστωθεί ότι η πραγματική έδρα εταιρίας, που φέρεται ως αλλοδαπή, βρίσκεται στην Ελλάδα και δεν έχουν τηρηθεί οι διατυπώσεις ίδρυσης (σύστασης και δημοσιότητας) που επιτάσσει το Ελληνικό δίκαιο για το συγκεκριμένο εταιρικό τύπο, η εν λόγω εταιρία είναι άκυρη, θεωρείται δε ως «εν τοις πράγμασι» μόνο εταιρία...». Επίσης ΑΠ 812/2008: «...επειδή δεν συστάθηκαν σύμφωνα με τις διατάξεις του ελληνικού δικαίου, είναι άκυρες ως εταιρίες του αντίστοιχου εταιρικού τύπου και λειτουργούν στην Ελλάδα ως ομόρρυθμες εταιρίες "εν τοις πράγμασι", με απεριόριστη ευθύνη των εμφανιζομένων ως εταίρων τους...», ΑΠ 261/2001, ΕφΠειρ 999/2003, ΕφΠειρ 161/2003, ΕφΠειρ 849/2004, ΕφΠειρ 277/2005, ΕφΠειρ 549/2006, ΕφΠειρ 348/2006, ΠΠΠειρ 1827/2010, ΜΠρΠειρ 3433/2000, ΕφΠειρ 1165/1996, ΕφΠειρ 1658/1990, δημοσίευση ΝΟΜΟΣ.

90. ΑΠ 975/1997, ΕφΠειρ 127/2009, ΝΟΜΟΣ. Η ακυρότητα αφορά μόνο το νομικό τύπο της ανώνυμης εταιρίας και μεταξύ των ιδρυτών της υπάρχει πρόθεση συνεργασίας προς επιδίωξη εταιρικού σκοπού, η κατά τεκμήριο άκυρη εταιρία – εφόσον έχει αυτοτελή δραστηριότητα – υπάρχει κατά μετατροπή σύμφωνα με το αρ.182 ΑΚ, ως ανώμαλη (αδημοσίευτη) ΟΕ με νομική προσωπικότητα ή ως αφανής εταιρία. Σε διαφορετικό πνεύμα οι ΟΛΑΠ 22/1998 (περίπτωση κοινοπραξίας), ΑΠ 936/2002 σύμφωνα με τις οποίες η εν τοις πράγμασι ομόρρυθμη εταιρία, στερείται νομικής προσωπικότητας, σχετικά και Αθανασίου, σχόλια σε ΟΛΑΠ 2/2003, ΔΕΕ 2003, 531.

προυποθέσεις κτήσης νομικής προσωπικότητας, το χρονικό σημείο έναρξης της νομικής προσωπικότητας και η εν γένει υπαρξή του νομικού προσώπου, το παράνομο ή ανήθικο του σκοπού του και οι συνέπειες που επέρχονται ως προς το εταιρικό πέπλο σε περίπτωση ανώμαλης ίδρυσής τους⁹¹.

Για να αποφευχθούν οι συνέπειες (ιδίως σε θέματα ευθύνης) της δραστηριοποίησης αλλοδαπών εταιριών στην Ελλάδα και δη σε νευραλγικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας, που δεν έχουν συσταθεί κατά το ελληνικό δίκαιο, ο νομοθέτης έχει εισάγει εξαιρέσεις από την εφαρμογή του κριτηρίου της πραγματικής έδρας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, εισάγεται παρέκκλιση υπέρ της καταστατικής έδρας για τις ναυτιλιακές εταιρείες του Ν. 791/1978⁹². Ουσιαστικά, ο Ν. 791/1978 προέκυψε ως αποτέλεσμα της παγίωσης στη νομολογία της θεωρίας της πραγματικής έδρας με την απόφαση ΑΠ (ΟΛ) 461/1978 και της αναγκαιότητας αποκατάστασης των συνεπειών από την υιοθέτηση του ως άνω κριτηρίου, που θα είχε ως αποτέλεσμα την θεώρηση ως άκυρων πολυάριθμων αλλοδαπών εταιριών που δεν είχαν συσταθεί βάσει του ελληνικού δικαίου⁹³.

Επίσης, εξαιρέσεις από τον κανόνα εφαρμογής του δικαίου της πραγματικής έδρας αναγνωρίζονται ρητά από διεθνείς, διμερείς συμβάσεις. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τη Συνθήκη Φιλίας, Εμπορίου και Ναυτιλίας με τις ΗΠΑ της 3^{ης} Αυγούστου 1951, η οποία έχει κυρωθεί με το ν. 2893/1954⁹⁴. Περαιτέρω, ισχύει η Διμερής Σύμβαση νομικής συνεργασίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυπριακής Δημοκρατίας σε θέματα αστικού, οικογενειακού, εμπορικού και ποινικού δικαίου, που έχει κυρωθεί με το

91. Σχετικά παραπάνω υποσημείωση αρ.76 και Παμπούκη, ο.π., ΔΕΕ 2001, 968.

92. Ν.791/1978 «περί διατάξεων αφορώντων το εν Ελλάδι καθεστώς των κατά το δίκαιον αλλοδαπής Πολιτείας συσταθεισών ναυτιλιακών εταιριών»: Άρθρον 1. 1.Ναυτιλιακαί εταιρείαι,αίτινες συνεστήθησαν κατά τους νόμους αλλοδαπής Πολιτείας,εφ'όσον είναι ή ήσαν πλοιοκτήτριαι ή διαχειρίστριαι πλοίων υπό Ελληνικήν σημαίαν,ή είναι εγκατεστημέναι ή ήθελον εγκατασταθή εν Ελλάδι δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 25 του Ν.27/1975 ή των Α.Ν.89/ 1967 και 378/1968, διέπονται ως πρός την σύστασιν και την ικανότητα δικαίου,υπό του δικαίου της Χώρας της εν τω καταστατικώ έδρας των,αδιαφόρως του τόπου όθεν διευθύνονται ή διηυθύνοντο εν όλω ή εν μέρει αι υποθέσεις των. " 2.Αι διατάξεις του παρόντος Νόμου δεν έχουν εφαρμογήν προκειμένου περί εταιρειών αι οποίαι είναι πλοιοκτήτριαι ή διαχειρίστριαι αποκλειστικώς και μόνον σκαφών αναψυχής. Περαιτέρω με την τροποποίηση του αρ.11 παρ. Δ του Ν.3816/2010, τα παραπάνω ισχύουν και για τις εταιρείες χαρτοφυλακίου των παραπάνω εταιρειών. Σχετικά ΑΠ 186/2008, ΕφΠειρ 701/2013, ΕφΠειρ 376/2013, ΕφΠειρ 287/2011, ΕφΠειρ 12/2011, ΕφΠειρ 40/2010, ΕφΠειρ 549/2006, ΕφΠειρ 283/2004, ΕφΠειρ 1633/1989.

93. Παμπούκης, ο.π., ΔΕΕ 2001, 970.

94. Σύμφωνα με το αρ. 24 παρ.3: «3. Ο όρος "εταιρεία" ως χρησιμοποιείται έν τή παρούση Συνθήκη, σημαίνει ανωνύμους, ομορρύθμους, ομορρύθμους, ομορρύθμους εταιρείας καί άλλους συνεταιρισμούς περιορισμένης καί απεριορίστου ευθύνης ανεξαρτήτως του εάν αποβλέπουν ή όχι είς χρηματικών κέρδος. Εταιρεία συσταθείσαι δυνάμει των εντός των εδαφών εκατέρου των Συμβαλλομένων Μερών ισχυόντων νόμων καί κανονισμών, θά θεωρούνται εταιρείαι των Μέρους τούτου καί θά αναγνωρίζεται η νομική αυτών υπόστασις εντός των εδαφών του ετέρου Μέρους. Σχετικά ΑΠ 1835/2007, ΕφΠατρ 640/2006, ΕφΠειρ 1000/2006, ΕφΠειρ 961/2005, ΝΟΜΟΣ.

ν. 1548/1985⁹⁵. Αντίστοιχο καθεστώς εισάγεται με τη Διμερή Συνθήκη εμπορίου Ελλάδας και Νορβηγίας, η οποία κυρώθηκε με το Ν.3574/1927 και τη Διμερή Σύμβαση Ελλάδας – Λουξεμβούργου για την αποφυγή της διπλής φορολογίας και της φοροδιαφυγής, η οποία έχει κυρωθεί με το ν. 2319/1995⁹⁶.

Απόκλιση από το κριτήριο της πραγματικής έδρας εισάγεται με τη ρύθμιση του Ν. 4072/2012 για την Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία⁹⁷. Το αρ. 45 το οποίο προβλέπει τα της έδρας της, όριζε αυτήν ως το δήμο που αναφέρεται στο καταστατικό της, ενώ βάσει της παρ. 3 του ίδιου άρθρου, η ΙΚΕ δεν έχει υποχρέωση να έχει την πραγματική της έδρα στην Ελλάδα, μεταφορά δε της καταστατικής της έδρας σε άλλη χώρα του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου δεν επιφέρει τη λύση της εταιρείας, υπό τον όρο ότι η χώρα αυτή αναγνωρίζει τη μεταφορά και τη συνέχιση της νομικής προσωπικότητας και μπορεί να ιδρύει υποκαταστήματα ή άλλες μορφές δευτερεύουσας εγκατάστασης στην Ελλάδα ή στην αλλοδαπή.

Επίσης και με βάση την παραπάνω νομολογία του ΔικΕΕ, είναι σαφές ότι για εταιρείες που έχουν συσταθεί εντός ΕΕ, η αναγνώρισή τους, αντιμετωπίζεται υπό διαφορετικό πρίσμα από ότι των εταιριών με καταστατική έδρα εκτός ΕΕ, καθότι αποδοχή του κριτηρίου της πραγματικής έδρας για την περίπτωση εταιρίας που έχει συσταθεί σε άλλο κράτος μέλος, θα αντέβαινε στην ενωσιακή ελευθερία εγκατάστασης⁹⁸.

95. Νόμος 1548 της 17/23.5.85. Κύρωση Σύμβασης νομικής συνεργασίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυπριακής Δημοκρατίας σε θέματα αστικού, οικογενειακού, εμπορικού και ποινικού δικαίου Αρ.1 παρ.1 «Οι υπήκοοι του ενός Συμβαλλόμενου Μέρους και πρόσωπα που έχουν τη συνήθη διαμονή τους σ' αυτό, καθώς και οι Έλληνες στο γένος και οι Κύπριοι στην καταγωγή, απολαμβάνουν στο έδαφος του άλλου Συμβαλλόμενου Μέρους την ίδια νομική προστασία με τους υπήκοους του όσον αφορά τα προσωπικά ή περιουσιακά τους δικαιώματα σε θέματα αστικού, οικογενειακού, εμπορικού και ποινικού δικαίου. Οπουδήποτε στη Σύμβαση αυτή αναφέρονται οι όροι "εμπορικό δίκαιο" ή "εμπορικές υποθέσεις", περιλαμβάνουν αντίστοιχα και το ναυτικό δίκαιο και τις ναυτικές υποθέσεις. Παρ.2: Οι διατάξεις αυτής της Σύμβασης έχουν εφαρμογή, προσαρμοζόμενες κατάλληλα, και στα **νομικά πρόσωπα** που έχουν την έδρα τους στο έδαφος του ενός από τα Συμβαλλόμενα Μέρη ή τα οποία ιδρύθηκαν ή εγκαταστάθηκαν σ' αυτά σύμφωνα με τη νομοθεσία τους.

96. Ν. 2319/1995 «Κύρωση Σύμβασης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου για την αποφυγή της διπλής φορολογίας και την αποτροπή της φοροδιαφυγής αναφορικά με τους φόρου εισοδήματος και κεφαλαίου», Αρ. 3 παρ. δ): «ο όρος εταιρία σημαίνει οποιαδήποτε εταιρική μορφή κεφαλαιουχικού χαρακτήρα ή οποιοδήποτε νομικό πρόσωπο το οποίο έχει την ίδια φορολογική μεταχείριση με μια κεφαλαιουχική εταιρεία».

97. Βασιλακάκης, Το δίκαιο της καταστατικής έδρας ως lex societatis της ΙΚΕ, ΔΕΕ 2013, 99 επ.

98. Αλεξανδρής, σχόλια σε ΟΛΑΠ 2/2003, ΔΕΕ 2003, 533.

2.2 Η αναγνώριση από την ελληνική έννομη τάξη, εξωχώριας εταιρίας, υπό το πρίσμα της ΟΛΑΠ 2/2003

Η νομολογία ήδη από το 1978⁹⁹ εφαρμόζει απαρέγκλιτα την θεωρία της πραγματικής έδρας. Ενδιαφέρον, ωστόσο παρουσιάζει, ειδικά ως προς τις εξωχώριες εταιρίες, η τελευταία χρονικά, ενασχόληση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου με το ζήτημα, με την υπ' αρ. 2/2003 αποφασή του¹⁰⁰. Τα κύρια ζητήματα που απασχόλησαν τον Άρειο Πάγο, αφορούσαν α) την κρίση περί της νομιμότητας σύστασης και ικανότητας διαδίκου αυτής βάσει του δικαίου της πραγματικής ή καταστατικής έδρας και β) αν οι εξωχώριες εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις που έχουν εγκαταστήσει γραφεία στην Ελλάδα βάσει του ΑΝ 89/1967, διέπονται ως προς την ικανότητα δικαίου αυτών από το δίκαιο της καταστατικής ή της πραγματικής τους έδρας¹⁰¹.

Τα πραγματικά περιστατικά αφορούσαν εταιρία με αντικείμενο την εμπορία, αποθήκευση, επεξεργασία και μεταφορά πετρελαίου και προϊόντων του, η οποία είχε συσταθεί σύμφωνα με τους νόμους της Λιβερίας, με καταστατική έδρα τη Μονρόβια. Το 1997 έλαβε, σύμφωνα με τις διατάξεις του Α.Ν 89/1967, άδεια εγκατάστασής της στην Ελλάδα, συγκεκριμένα στον Πειραιά, όπου ασκούσαν η διοίκησή της και όπου είχε την πραγματική της έδρα. Το 1998 με απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Πειραιά κηρύχθηκε σε πτώχευση. Ωστόσο το Εφετείο Πειραιά έκρινε ότι η δήλωση παύσης πληρωμών έπρεπε να απορριφθεί γιατί η εταιρία δεν είχε συσταθεί νόμιμα, εφόσον δεν είχε καταστατικό που να έχει καταρτιστεί με συμβολαιογραφικό έγγραφο, εγκριθεί από τον αρμόδιο Υπουργό και δημοσιευθεί (άρθρα 37, 40 Εμπ.Ν, 4 ν.2190/1920), ήταν άρα άκυρη ως ανώνυμη εταιρία και δεν είχε την πτωχευτική ικανότητα, ως έμπορος κατά το τυπικό κριτήριο.

Ως προς το θέμα της έδρας μη κοινοτικών εταιριών ο Άρειος Πάγος επιβεβαίωσε την πάγια θέση νομολογίας και θεωρίας υπέρ του κριτηρίου της πραγματικής έδρας, κρίνοντας ότι, κατά το άρθρο 10 ΑΚ, *ως «έδρα» νοείται η πραγματική και όχι η καταστατική, δηλαδή ο τόπος, όπου είναι εγκατεστημένα τα όργανα που κινητοποιούν τον οργανισμό του νομικού προσώπου, δηλαδή ο τόπος στον οποίο συντελούνται οι σπουδαιότερες εκδηλώσεις της υποστάσεώς του, στον οποίο ασκείται πραγματικά η διοίκηση και λαμβάνονται οι βασικές για τη λειτουργία του αποφάσεις. Διάφορη εκδοχή θα καθιστούσε συνδετικό στοιχείο, για τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου, τη θέληση (επιλογή) των ενδιαφερομένων. Η λύση αυτή ενώ υιοθετείται προκειμένου περί*

99. Με την προαναφερθείσα απόφαση της Ολομέλειας του ΑΠ 461/1978.

100. ΟΛΑΠ 2/2003 ΝοΒ 2003, 1392 επ.,

101. Μάλλiou, Η εθνικότητα των εταιριών και το κριτήριο της έδρας του Ν.Π., σε σχέση με τις εξωχώριες εταιρίες του ΑΝ 89/1967. Προϋποθέσεις άρσης της αυτοτέλειας του Ν.Π, ΔΦΝ 2003, 1444 επ.

συμβατικών ενοχών (βλ. ΑΚ 25), δεν αρμόζει προκειμένου να κριθεί η σύσταση και λειτουργία του νομικού προσώπου. Τούτο γιατί αυτό αποτελεί υποκείμενο δικαίου δηλαδή ενεργεί όχι μόνο μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, όπως η συμβατική ενοχή, αλλά έναντι όλων, ώστε η σύσταση, τα όργανα και η εν γένει δράση του ενδιαφέρουν τους τρίτους και τις συναλλαγές όπως είναι οι μέτοχοι της εταιρίας, αλλά και οι δανειστές αυτής και ενδεχομένως τον έλεγχο της εταιρίας από το Κράτος της πραγματικής έδρας του νομικού προσώπου...»¹⁰².

Περαιτέρω, ο Άρειος Πάγος δέχεται δύο εξαιρέσεις από την εφαρμογή του κριτηρίου της πραγματικής έδρας βάσει των προαναφερθέντων, άρθρων 24 παρ. 3 εδ. 2 της κυρωθείσας με το Ν. 2893/1954 Συνθήκης Φιλίας, Εμπορίου και Ναυτιλίας της 3 Αυγούστου 1951 μεταξύ Ελλάδας και Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και άρθρου 1 του Ν. 791/1978¹⁰³, για τις οποίες ωστόσο επισημαίνει ότι «αποτελούν εξαιρετικό δίκαιο κατ' απόκλιση του άρθρου 10 ΑΚ, όπως η έννοιά του προσδιορίσθηκε παραπάνω, αφού ρητά συνδέουν την ικανότητα δικαίου αυτών στην Ελλάδα με το δίκαιο της χώρας της καταστατικής έδρας τους». Στη συνέχεια ο Άρειος Πάγος αποσαφηνίζει το καθεστώς που διέπει τις εξωχώριες εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις του ΑΝ 89/1967, για τις οποίες αποκλείει την εφαρμογή του κριτηρίου της καταστατικής έδρας¹⁰⁴ και της αναλογικής εφαρμογής σε αυτές, του Ν.791/1978.

Επισημαίνοντας τους όρους «αλλοδαπές» εμποροβιομηχανικές εταιρίες και «εγκατάστασής» τους στην Ελλάδα, κατά την έννοια των άρθρων 1 και 2 του Α.Ν. 89/1967 σε συνδυασμό με την τελολογία του ΑΝ, διευκρινίζει ότι «οι έννοιες πραγματική έδρα στην Ελλάδα και δημιουργία στην Ελλάδα εγκαταστάσεως δεν ταυτίζονται. Ο Α.Ν. 89/1967 αναφέρεται σε «αλλοδαπές» εταιρίες¹⁰⁵. Προϋποθέτει, ότι πρόκειται για εταιρίες που έχουν την πραγματική τους έδρα στο εξωτερικό, - ήτοι αλλοδαπές κατά το κριτήριο του άρθρου 10 του Ελληνικού Αστικού Κώδικα - και δεν πρόκειται να την μεταφέρουν

102. Βάσει του σκεπτικού της ΟΛΑΠ 2/2003, αν επρόκειτο για εταιρία συνεστημένη σύμφωνα με το δίκαιο κράτους μέλους της ΕΕ, θα υπερίσχυε το δίκαιο της καταστατικής έδρας, ήτοι η εφαρμογή του κριτηρίου της πραγματικής έδρας στις εξωχώριες εταιρίες δεν έρχεται σε αντίθεση με το πρωτογενές κοινοτικό κεκτημένο των διατάξεων των αρ. 43 και 48 ΣΕΚ (νυν 49 και 54 ΣΛΕΕ). Μωράτης, Προβληματισμοί γύρω από την έννοια της έδρας των υπεράκτιων εταιρειών, ΔΦΝ 2003, 1767, Καραμπατζός, Το κύρος υπεράκτιας εταιρείας – ιδιοκτήτριας ακινήτου με καταστατική έδρα σε «υπερπόντια χώρα» - Ιδίως υπό το πρίσμα της ΟΛΑΠ 2/2003, ΧρΙΔ 2009, 296.

103. Σχετικά ΕφΠειρ 423/1980, ΕφΠειρ 1052/1980, ΕφΠειρ 65/1988.

104. «... Αντιθέτως απόκλιση από τον κανόνα της πραγματικής έδρας του νομικού προσώπου του άρθρου 10 ΑΚ δεν εισάγεται με τις διατάξεις των άρθρων 1 και 2 του Α.Ν. 89/1967 "περί εγκαταστάσεως στην Ελλάδα αλλοδαπών εμποροβιομηχανικών εταιριών».

105. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι η μειοψηφία στην ΑΠ 335/2001, είχε ερμηνεύσει το αρ.1 του ΑΝ 89/1967 ως κανόνα σύνδεσης, με το οποίο τίθεται έμμεσα κανόνας ιδιωτικού διεθνούς δικαίου που εισάγει απόκλιση από τον κανόνα του αρ.10 ΑΚ για την πραγματική έδρα. Αθανασίου, ο.π., ΔΕΕ 2003, 530, Παμπούκης, Οι υπεράκτιες (offshore) εταιρίες, 2004, 103 επ.

στην Ελλάδα, αλλά θα εγκαταστήσουν απλώς υποκαταστήματα, πρακτορεία ή γραφεία. Η, αυτής της μορφής εγκατάσταση, δηλαδή μέσω υποκαταστημάτων κατά τον Άρειο Πάγο προσδίδει στην εξώχωρια εταιρία περιορισμένη και ειδική δικαιοκτητική ικανότητα δυνάμει του δικαίου της καταστατικής της έδρας μόνο ως προς την κτήση εγκαταστάσεως στην Ελλάδα και όχι γενική, που ρυθμίζεται από το δίκαιο της πραγματικής της έδρας¹⁰⁶.

Με αυτήν την ανάλυση ο ΑΠ καταλήγει στην κρίση ότι αν διαπιστωθεί ότι η πραγματική έδρα της εταιρίας που φέρεται ως αλλοδαπή, βρίσκεται στην Ελλάδα και δεν έχουν τηρηθεί οι διατυπώσεις ιδρύσεως (συστάσεως και δημοσιότητας) που επιτάσσει το ελληνικό δίκαιο για το συγκεκριμένο εταιρικό τύπο, η εν λόγω εταιρία είναι άκυρη και θεωρείται ως «εν τοις πράγμασι» μόνο εταιρία¹⁰⁷. Ωστόσο η Ολομέλεια του ΑΠ αποφεύγει να χαρακτηρίσει την υπεράκτια, άκυρη ως ανώνυμη εταιρία, ως εν τοις πράγμασι ομόρρυθμη (με το αιτιολογικό ότι δεν προτάθηκε από την αιτούσα να κηρυχθεί σε πτώχευση, εταιρεία στην σχετική αίτησή της), στερώντας της τη δυνατότητα να κηρυχθεί σε πτώχευση¹⁰⁸.

3. Οι εξωχώριες εταιρίες στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής έννομης τάξης

3.1. Υπερπόντιες χώρες - εδάφη και εξωχώριες δικαιοδοσίες

Ένα σημαντικό ζήτημα που αναδεικνύεται σε σχέση με τις εξωχώριες εταιρείες στο πλαίσιο της ΕΕ, αποτελεί το γεγονός ότι πολλές από τις δικαιοδοσίες στις οποίες

106. Η κρίση αυτή του Αρείου Πάγου δέχτηκε κριτική, σύμφωνα με την οποία, η διάκριση την οποία κάνει ο ΑΠ μεταξύ ειδικής δικαιοπρακτικής ικανότητας για την κτήση εγκατάστασης στην Ελλάδα η οποία διέπεται από το δίκαιο της καταστατικής έδρας και γενικής δικαιοπρακτικής ικανότητας η οποία διέπεται από το δίκαιο της πραγματικής έδρας, οδηγεί σε άτοπα αποτελέσματα. Σχετικά Αθανασίου, σχόλια σε ΟΛΑΠ 2/2003, ΔΕΕ 2003, 531, Γρηγοριάδης, ο.π. ΧρΙΔ 2003, 766. Περαιτέρω ότι η κρίση της προσβάλλει την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικουμένου υπό την έννοια της ανατροπής μιας έννομης κατάστασης που στην συγκεκριμένη περίπτωση αφορά καθεστώς παροχής κινήτρων για προσέλκυση επενδύσεων. Επίσης ότι προσβάλλει την αρχή της αναλογικότητας ερειδόμενη στην παραδοχή της απόφασης ότι προκειμένου να μην παραμερισθούν στην εγχώρια έννομη τάξη οι κανόνες δημοσίας τάξεως δεν αναγνωρίζονται οι αλλοδαπές εταιρίες με έδρα στην αλλοδαπή και δραστηριότητα στην ημεδαπή (Αλεξανδρής, ο.π., ΔΕΕ 2003, 539.)

107. «...ήταν άρα άκυρη ως ανώνυμη εταιρία και δεν είχε την πτωχευτική ικανότητα, ως έμπορος κατά το τυπικό κριτήριο. Ακολούθως το Εφετείο, κρίνοντας ότι η αίτηση-δήλωση της αναιρεσείουσας για αναστολή των πληρωμών της, με την οποία ζητούσε να κηρυχθεί σε πτώχευση ως ανώνυμη (σύμφωνα με το δίκαιο της Λιβερίας) εταιρία, χωρίς να παραθέτει, έστω και επικουρικά, περιστατικά από τα οποία να προκύπτει ότι λειτουργούσε ως ομόρρυθμη "εν τοις πράγμασι" εταιρία και ότι είχε, ως έμπορος κατά το ουσιαστικό κριτήριο, την πτωχευτική ικανότητα, απέρριψε την ένδικη αίτηση-δήλωση. Επομένως το Εφετείο που έκρινε αβάσιμη υπό το προεκτεθέν περιεχόμενο και τα δεκτά γενόμενα πραγματικά περιστατικά, την υποβληθείσα από την αναιρεσείουσα αίτηση-δήλωση για αναστολή των πληρωμών της, δεν παραβίασε τις ουσιαστικού δικαίου διατάξεις τόσο του άρθρου 10 ΑΚ όσο και των άρθρων 1 και 2 του Α.Ν. 89/1967, όπως δέχθηκε και η πλειοψηφής ασαφή γνώμη της παραπεμπτικής αποφάσεως...».

108. Γρηγοριάδης, ο.π. ΧρΙΔ 2003, 768, Αθανασίου, ο.π., ΔΕΕ 2003, 533, Καραμπατζός, ο.π, ΧρΙΔ 2009, 299.

ιδρύονται και χαρακτηρίζονται φορολογικοί παράδεισοι, ταυτίζονται με τις «υπερπόντιες χώρες ή εδάφη - ΥΧΕ», (Oversea Country or Territory, OCT), οι οποίες, σύμφωνα με τις συνθήκες, συνδέονται με την ΕΕ. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα αρ. 198 – 204 ΣΛΕΕ (πρώην 182 – 188 ΣυνθΕΚ), τα οποία εντάσσονται στο τέταρτο μέρος της ΣΛΕΕ με τίτλο «Η σύνδεση των υπερπόντιων χωρών και εδαφών», πρόκειται για τις μη ευρωπαϊκές χώρες και εδάφη που διατηρούν ιδιαίτερες σχέσεις με τη Δανία, τη Γαλλία, τις Κάτω Χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο (αρ.198 ΣΛΕΕ παρ.1) και αναφέρονται στο παράρτημα II της Συνθήκης¹⁰⁹.

Σύμφωνα δε, με το αρ. 199 παρ. ΣΛΕΕ *«με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων των θεσπιζομένων δυνάμει του άρθρου 203, το δικαίωμα εγκαταστάσεως υπηκόων και εταιριών, στις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και των χωρών και εδαφών, ρυθμίζεται χωρίς διακρίσεις σύμφωνα με τις διατάξεις και διαδικασίες που προβλέπονται στο κεφάλαιο περί του δικαιώματος εγκαταστάσεως»*. Εκ πρώτης όψεως φαίνεται, ότι βάσει του παραπάνω άρθρου, όσα παραπάνω αναφέρθηκαν σε σχέση με τα αρ. 49 και 52 ΣΕΚ για την ελευθερία εγκαταστάσεως, ισχύουν και για τις εταιρίες που συστήνονται σε υπερπόντιες χώρες – εδάφη.

Οι επιφυλάξεις της ΕΕ ως προς τη εταιρίες που εγκαθίστανται στις παραπάνω δικαιοδοσίες αλλά δραστηριοποιούνται έξω από αυτές, εκφράστηκε με την απόφαση 2001/822/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2001, για τη σύνδεση των Υπερπόντιων Χωρών και Εδαφών με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα («Overseas association»), η οποία έχει ήδη τροποποιηθεί με την απόφαση 2013/755/ΕΕ του Συμβουλίου της 25ης Νοεμβρίου 2013 για τη σύνδεση των Υπερπόντιων Χωρών και Εδαφών με την Ευρωπαϊκή Ένωση («απόφαση για τη σύνδεση ΥΧΕ-ΕΕ»). Στο κεφάλαιο 2, αρ.50 παρ. β της τελευταίας, ως νομικό πρόσωπο μιας ΥΧΕ ορίζεται *«ένα νομικό πρόσωπο που έχει συσταθεί σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία στη συγκεκριμένη ΥΧΕ και έχει την έδρα, την κεντρική διοίκηση ή τον κύριο τόπο άσκησης των επιχειρηματικών του δραστηριοτήτων στο έδαφος της εν λόγω ΥΧΕ· σε περίπτωση που το νομικό πρόσωπο έχει μόνο την καταστατική έδρα ή την κεντρική διοίκησή του στην ΥΧΕ, δεν θεωρείται ως νομικό πρόσωπο της ΥΧΕ, εκτός εάν ασκεί δραστηριότητα που έχει πραγματική και διαρκή δεσμό με την οικονομία της εν λόγω χώρας ή*

109. Γροιλανδία, Νέα Καληδονία και τα εξαρτημένα εδάφη, Γαλλική Πολυνησία, Γαλλικές περιοχές του νοτίου ημισφαιρίου και της Ανταρκτικής, Νήσοι Γουόλις και Φουτούνα, Μαγιότ, Σεν Πιερ και Μικελόν, Αρούμπα, Ολλανδικές Αντίλλες: Μπονέρ, Κουρασάο, Σάμπα, Άγιος Ευστάθιος, Άγιος Μαρτίνος, Ανγκουίλα, Νήσοι Κάιμαν, Νήσοι Φάλκλαντ, Νότια Γεωργία και Νότιοι Νήσοι Σάντουιτς, Μονσεράτ, Πίτκερν, Αγία Ελένη και εξαρτώμενα εδάφη, Βρετανικό έδαφος της Ανταρκτικής, Βρετανικά εδάφη του Ινδικού Ωκεανού, Νήσοι Τερκς και Κάικος, Βρετανικές Παρθένοι Νήσοι, Οι Βερμούδες.

εδάφους». Επομένως το δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης δεν απολαύουν όλες οι εξωχώριες εταιρίες που ιδρύονται στις παραπάνω δικαιοδοσίες, αλλά μόνο αυτές που αναπτύσσουν πραγματική δραστηριότητα εντός των χωρών αυτών. Αν δεν συντρέχει αυτή η προϋπόθεση, οι εταιρίες δεν καλύπτονται από το δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης και η νομιμότητα σύστασης τους κρίνεται βάσει του δικαίου της πραγματικής τους έδρας¹¹⁰.

Περαιτέρω οι πρωτοβουλίες και αντιδράσεις της ΕΕ σε σχέση με το φαινόμενο των εξωχώριων εταιριών, εκδηλώνεται σε δυο, ακόμη, πεδία, στα οποία αποτυπώνεται πρωτίστως ο επηρεασμός της παγκόσμιας οικονομίας από την δραστηριοποίησή τους: ως προς το θέμα της διάβρωσης της φορολογικής βάσης των ευρωπαϊκών κρατών και στο πλαίσιο χρησιμοποίησής τους για ξέπλυμα χρήματος.

3.2. Το ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς των εξωχώριων εταιριών, ως κρατική ενίσχυση

Ως προς το ζήτημα της διάβρωσης της φορολογικής βάσης των κρατών μελών, η ΕΕ κινήθηκε θεσπίζοντας κανόνες *soft law*, συγκεκριμένα το Συμβούλιο υιοθέτησε τον Κώδικα Δεοντολογίας των Επιχειρήσεων την 1.12.1997, δυνάμει του οποίου τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να παρέχουν και σταδιακά να περιορίσουν κάθε φορολογικό μέτρο το οποίο είναι εν δυνάμει επιζήμιο, ως τέτοια δε, χαρακτηρίζονται αυτά που καθιερώνουν σημαντικά χαμηλότερο ή και μηδενικό, πραγματικό επίπεδο φορολόγησης σε σχέση με τα επίπεδα που ισχύουν κανονικά στο συγκεκριμένο κράτος – μέλος¹¹¹.

Μια οπτική του παραπάνω προβλήματος αποτελεί και η εξέταση των ως άνω φορολογικών μέτρων, υπό το πρίσμα της θεώρησής τους, ως κρατικών ενισχύσεων (αρ. 107 έως 109 ΣΛΕΕ, πρώην 87 έως 89 ΣΕΚ)¹¹², οι οποίες είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά. Στο πλαίσιο της προβληματικής αυτής και σε σχέση με το καθεστώς των εξωχώριων εταιριών, ενδιαφέρον έχει η απόφαση του ΔΕΕ της 15 Νοεμβρίου του 2011¹¹³, «Ευρωπαϊκή Επιτροπή (C-106/09 P) και Βασίλειο της Ισπανίας (C-107/09 P)

¹¹⁰. Καραμπατζός, ο.π., 297.

¹¹¹. Φωτόπουλος Ι./Φωτόπουλος Γ., ο.π., 1091, Χριστοδούλου, ο.π., 569, Οικονομίδου – Αποστολίδου/Καμπέρης, Θέματα υπεράκτιων εταιριών της Κύπρου και Κοινοτικό Δίκαιο, ΔΕΕ 1999, 977.

¹¹². Η προβληματική αυτή, άλλωστε, προκάλεσε την παρέμβαση της Επιτροπής το 2001 σε σχέση με τα περιλαμβανόμενα στον ΑΝ 89/1967 μέτρα, τα οποία έκρινε ότι συνιστούν καθεστώς κρατικών ενισχύσεων και ως εκ τούτου, η χορήγησή τους θα έπρεπε να σταματήσει. Σε συμμόρφωση δε με τις απόψεις της, η χώρα μας, ψήφισε τους 2992/2002 και 3427/2005, ίδετε αναλυτικά παραπάνω, σ.23.

¹¹³. *Chérot, Sélectivité - Fiscalité directe* : La Grande Chambre la CJUE donne à la Commission les moyens de mieux lutter au titre des aides d'État contre la concurrence fiscale dommageable, *Revue des droits de la concurrence* 2012, 162-164.

κατά Government of Gibraltar και Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας»¹¹⁴.

Στο πλαίσιο των παραπάνω υποθέσεων, το ΔΕΕ κλήθηκε να αποφανθεί επί της συμβατότητας φορολογικού μέτρου που καθιερώνει ευνοική φορολογική μεταχείριση και ευνοεί ορισμένες επιχειρήσεις ή ορισμένους κλάδους παραγωγής, με το αρ.87 και 88 ΕΚ, (νυν 107 και 108 ΣΛΕΕ) θεωρούμενο ως κρατική ενίσχυση. Ως τέτοια κατηγορία επιχειρήσεων αναφέρεται ρητά και εξετάζεται στο πλαίσιο της απόφασης, αυτή των offshore εταιριών¹¹⁵. Ενδιαφέρουσα είναι εν προκειμένω, η προσέγγιση του Δικαστηρίου αναφορικά με το φορολογικό καθεστώς των εξωχώριων επιχειρήσεων (σκ.103-107 της απόφασης).

Το Δικαστήριο αναγνωρίζει ρητά (σκ.103, 104), ότι οι offshore επιχειρήσεις, είναι δικαιούχες επιλεκτικών πλεονεκτημάτων καθότι βάσει των κριτηρίων του φορολογικού συστήματος, διακρίνονται δυνάμει των ιδιοτήτων που τις χαρακτηρίζουν, ως προνομιούχος κατηγορία, καθιστώντας έτσι δυνατό τον χαρακτηρισμό του συστήματος αυτού ως ευνοικού για «ορισμένες» επιχειρήσεις κατά την έννοια του αρ.87 ΕΚ (νυν 107 ΣΛΕΕ).

Επισημαίνεται ότι το ευνοϊκό καθεστώς των εταιριών offshore, δεν είναι τυχαία συνέπεια του επιδικίου συστήματος αλλά οι σχετικές ρυθμίσεις έχουν προβλεφθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε οι εταιρίες αυτές, οι οποίες, ως εκ της φύσεώς τους δεν χρησιμοποιούν υπαλλήλους και δεν κατέχουν επαγγελματικούς χώρους να μη διαθέτουν φορολογική βάση και ως εκ τούτου να μην καταβάλλουν τους αντίστοιχους

114. Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-106/09 P και C-107/09 P.

115. Το ιστορικό των υποθέσεων: Το 2001, η Επιτροπή κίνησε την προβλεπόμενη στο αρ. 88 παρ. 2 ΕΚ (νυν 108 ΣΛΕΕ) διαδικασία για δυο φορολογικές ρυθμίσεις του Γιβραλτάρ, αφορώσες τις «απαλλασσόμενες εταιρείες» και τις «εταιρίες ειδικού φορολογικού καθεστώτος». Η διαδικασία ακυρώθηκε με την απόφαση της 30-4-2002 (T-195/01, T-207/01) του Πρωτοδικείου. Παράλληλα, το 2002, η Κυβέρνηση του Γιβραλτάρ ανακοίνωσε την προθεσή της να καταργήσει την υπάρχουσα νομοθεσία και να προχωρήσει σε νέο φορολογικό καθεστώς για όλες τις εταιρίες του Γιβραλτάρ. Μερικούς μήνες αργότερα, το Η. Βασίλειο κοινοποίησε στην Επιτροπή, κατ' αρ.88 παρ.3 ΕΚ (νυν 108 ΣΛΕΕ), το σχέδιο φορολογικής μεταρρύθμισης του Γιβραλτάρ. Το νέο σύστημα είχε ως επίκεντρο 3 φόρους, τον φόρο μισθωτών υπηρεσιών, τον φόρο κτιριακών εγκαταστάσεων των επιχειρήσεων και το ετήσιο τέλος εγγραφής στο μητρώο εταιριών. Στη συνέχεια, η Επιτροπή κίνησε την προβλεπόμενη στο αρ. 88 παρ. 2 ΣΕΚ σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις, εκθέτοντας τα επιμέρους στοιχεία του σχεδίου τα οποία θεωρούσε ότι χορηγούν ουσιαστικά επιλεκτικά πλεονεκτήματα και ότι οι offshore εταιρίες δεν περιλαμβάνονται στο σχέδιο αυτό ως έχουσες επιλεκτικό πλεονέκτημα. Στη διαδικασία παρενέβη και η Ισπανία, η οποία υποστήριξε ότι το σχέδιο ευνοεί τις offshore εταιρίες, δεδομένου ότι πρόκειται κατεξοχήν για εταιρίες «γραμματοκιβωτίων», χωρίς προσωπικό και εγκαταστάσεις και ως εκ τούτου, περίπου 8.000 εταιρίες του Γιβραλτάρ, απαλλάσσονται των φόρων. Η Επιτροπή εξέδωσε απόφαση, σύμφωνα με την οποία το ανωτέρω φορολογικό σχέδιο περιείχε ρυθμίσεις που συνιστούν καθεστώς κρατικών ενισχύσεων που δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά. Κατά της απόφασης η Κυβέρνηση του Γιβραλτάρ και το Η. Βασίλειο άσκησαν προσφυγές ακυρώσεως, οι οποίες έγιναν δεκτές με απόφαση του Πρωτοδικείου. Η απόφαση προσβλήθηκε με αναίρεση από την Επιτροπή και την Ισπανία.

φόρους. Με λίγα λόγια, οι επίδικες φορολογικές ρυθμίσεις είναι «φωτογραφικές» με σκοπό να ευνοηθούν φορολογικά οι offshore.

Το Δικαστήριο καταλήγει στο να κάνει δεκτή την αίτηση αναίρεσης της Επιτροπής και της Ισπανίας, απορρίπτοντας τα επιχειρήματα της Κυβέρνησης του Γιβραλτάρ και του Η. Βασιλείου, κρίνοντας ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι το σχέδιο φορολογικής μεταρρυθμίσεως δεν χορηγεί επιλεκτικά πλεονεκτήματα, υπό την έννοια του αρ.87 παρ.1, ΣΕΚ, στις εταιρίες offshore, με το σκεπτικό ότι : «...Επομένως, βάσει του ότι οι εταιρείες «offshore», οι οποίες αποτελούν ομάδα εταιριών ως προς τις βάσεις επιβολής του φόρου του σχεδίου φορολογικής μεταρρυθμίσεως, δεν εμπίπτουν στη φορολογία, ακριβώς λόγω των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της ομάδας αυτής, δύναται να θεωρηθεί ότι οι εν λόγω εταιρίες απολαύουν επιλεκτικών πλεονεκτημάτων...».

4. Εξωχώριες εταιρίες και νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

Με δεδομένα τα παραπάνω χαρακτηριστικά τους και ιδίως την ανυπαρξία ελέγχου επ' αυτών, οι εξωχώριες εταιρίες αποτελούν το κατάλληλο όχημα για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος¹¹⁶.

Η έννοια της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες περιγράφηκε στις διατάξεις της Οδηγίας 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης «σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας»¹¹⁷. Σε συμμόρφωση με την παραπάνω Οδηγία η χώρα μας ψήφισε το Ν.3691/2008¹¹⁸, ο οποίος τροποποίησε τον προηγούμενο Ν 2331/1995.

Στο πλαίσιο της αρχής «know your customer»¹¹⁹ οι παραπάνω διατάξεις επιβάλλουν στα υπόχρεα, περιγραφόμενα από το νόμο πρόσωπα, ειδικά όταν πρόκειται για συναλλαγές με εταιρίες την πιστοποίηση της ταυτότητας του πραγματικού δικαιούχου ή των πραγματικών δικαιούχων της εταιρείας -πελάτη, τη συνεχή επαλήθευση των στοιχείων ταυτότητας τους ώστε να διασφαλίζεται ότι το υπόχρεο πρόσωπο γνωρίζει τον πραγματικό δικαιούχο ή τους πραγματικούς δικαιούχους.

116. Σχετικά Δούβλης, Ο έλεγχος για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος στους χρηματοπιστωτικούς ομίλους εντός και εκτός ΕΕ, ΕλλΔνη 2011, 1284 επ. *Cheeseman*, Business Law, 1995, 80.

117. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 309/15/25.11.2005.

118. ΦΕΚ/Α/166/5.8.2008 «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και Άλλες διατάξεις»

119. Σχετικά Δούβλης, Τραπεζικό απόρρητο, προστασία προσωπικών δεδομένων και νομιμοποίηση παράνομων εσόδων κατά τη διεξαγωγή φορολογικών ελέγχων, ΔΕΕ 2012, 1107.

Περαιτέρω, αρ.13 Ν. 3691/2008, «...Όσον αφορά άλλα νομικά πρόσωπα, εμπιστεύματα (trusts) και ανάλογα νομικά σχήματα, τα Υπόχρεα πρόσωπα λαμβάνουν εύλογα μέτρα, αναλόγως του βαθμού κινδύνου, για να κατανοήσουν τη διάρθρωση της κυριότητας και του ελέγχου του πελάτη...».

Ειδικά όσον αφορά τις υποχρεώσεις των Πιστωτικών Ιδρυμάτων και στο πλαίσιο των εποπτικών εξουσιών της Τράπεζας της Ελλάδος, έχει εκδοθεί η υπ' αρ. 281/2009 απόφασης της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων (ΕΤΠΘ), στην οποία εξειδικεύονται τα μέτρα αυξημένης δέουσας επιμέλειας που πρέπει να λαμβάνουν τα Πιστωτικά Ιδρύματα στις συναλλαγές με εξωχώριες εταιρίες, με επίκεντρο τη διακρίβωση της δομής του νομικού προσώπου και των πραγματικών του δικαιούχων. Σε αυτό το πλαίσιο, καταρχήν, τα Πιστωτικά Ιδρύματα θα πρέπει να προβαίνουν σε διαβάθμιση – αξιολόγηση των πελατών τους, σε τρεις κατηγορίες, χαμηλού, κανονικού και υψηλού κινδύνου (παρ.4.4). Οι εξωχώριες εταιρίες αξιολογούνται ως περίπτωση αυξημένου κινδύνου στις οποίες επιβάλλεται η τήρηση πρόσθετων μέτρων αυξημένης επιμέλειας.

Τα μέτρα αυξημένης δέουσας επιμέλειας στις συναλλαγές με εξωχώριες εταιρίες, εξειδικεύονται στην παρ.5.15.4. Με αυτά επιδιώκεται η πλήρης διαπίστωση της διάρθρωσης της κυριότητας και του ελέγχου της εταιρείας και την εξακρίβωση της ταυτότητας των πραγματικών δικαιούχων φυσικών προσώπων. Για τον εντοπισμό των πραγματικών δικαιούχων απαιτείται: (i) είτε η έγγραφη δήλωση του νομίμου εκπροσώπου της εταιρείας με την προσκόμιση επικυρωμένων αντιγράφων πιστοποίησης και επαλήθευσης της ταυτότητάς τους (ii) είτε η πιστοποίηση και επαλήθευση της ταυτότητάς τους από αρμόδιο για τις χρηματοδοτήσεις στέλεχος του ΠΙ, ύστερα από έγκριση ανώτερου διευθυντικού στελέχους, βάσει εγγράφων, δεδομένων ή πληροφοριών από αξιόπιστη και ανεξάρτητη πηγή.

Περαιτέρω, οφείλουν να λαμβάνουν γραπτή δήλωση από το νόμιμο εκπρόσωπο με την οποία δεσμεύεται ότι, σε περίπτωση που οι μετοχές των πραγματικών δικαιούχων μεταβιβαστούν σε τρίτο ή συμβεί οποιαδήποτε σημαντική μεταβολή στο καθεστώς της εταιρείας, θα το ανακοινώσει άμεσα στο Πιστωτικό Ίδρυμα. Εάν υπάρξει αλλαγή στους πραγματικούς δικαιούχους της εταιρείας, τα ΠΙ εξετάζουν κατά πόσον ενδείκνυται η συνέχιση της επιχειρηματικής σχέσης. Επίσης οφείλουν να συγκρίνουν σε τακτά χρονικά διαστήματα την πραγματική κίνηση του λογαριασμού της εξωχώριας εταιρείας με την αναμενόμενη, σύμφωνα με το οικονομικό/συναλλακτικό της προφίλ. Σημαντικές αποκλίσεις πρέπει να διερευνώνται και τα αποτελέσματα να καταχωρούνται στο σχετικό φάκελο της εταιρείας.

Σε κάθε περίπτωση η καχυποψία της ελληνικής έννομης τάξης απέναντι στο φαινόμενο των εξωχώριων εταιριών αποτυπώνεται στη νομοθεσία περί περιουσιακής κατάστασης των βουλευτών. Ο σχετικός νόμος (Ν. 3213/2003) με την τροποποίησή του το 2010 (αρ. 1, παρ.5 και 6 του Ν. 3849/2010), στο αρ.8 προβλέπει την απαγόρευση συμμετοχής σε εξωχώριες εταιρίες στα αναφερόμενα στη διάταξη πρόσωπα, απειλώντας με ποινικές διατάξεις την παράβαση του σχετικού άρθρου¹²⁰.

Σε κάθε περίπτωση, η ραγδαία εξάπλωση των εξωχώριων εταιριών έχει προβληματίσει και κινητοποιήσει διεθνείς οργανισμούς για τον έλεγχο των δραστηριοτήτων τους. Σε μια προσπάθεια αναγνώρισης του προβλήματος ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) στο πλαίσιο εκθεσής του το 1998, αποφάσισε την σύνταξη μαύρης λίστας των φορολογικών παραδείσων η οποία δημοσιεύθηκε το 2000¹²¹, περιλαμβάνουσα 40 περίπου δικαιοδοσίες¹²². Μέχρι το 2007, ελάχιστες δικαιοδοσίες είχαν μείνει στη λίστα καθότι η μεγάλη πλειοψηφία αυτών δεσμεύτηκαν να υιοθετήσουν μέτρα διαφάνειας και ανταλλαγής πληροφοριών και ως εκ τούτου αποκατακρίστηκαν ως μη συνεργαζόμενες στο φορολογικό τομέα δικαιοδοσίες¹²³.

120. Η απαγόρευση αφορά στα μέλη της Κυβέρνησης, στους Υφυπουργούς, στους αρχηγούς των πολιτικών κομμάτων που εκπροσωπούνται στο Εθνικό ή το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στους βουλευτές και ευρωβουλευτές, στον γενικό γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου, στους γενικούς και ειδικούς γραμματείς Υπουργείων, στους γενικούς γραμματείς περιφερειών, στους προέδρους των διευρυμένων νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων, στους νομάρχες και τους δημάρχους, στους δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς, στους προέδρους, διοικητές, υποδιοικητές και γενικούς διευθυντές πιστωτικών ιδρυμάτων, που ελέγχονται από το κράτος, καθώς επίσης στα πρόσωπα των περιπτώσεων θ' και ι' της παραγράφου 1 του άρθρου 1, ήτοι Οι Δήμαρχοι, οι Αντιδήμαρχοι, οι Πρόεδροι και τα μέλη, τακτικά και αναπληρωματικά, των επιτροπών των Δήμων, οι Πρόεδροι και τα μέλη, των δημοτικών συμβουλίων, οι Πρόεδροι, οι διευθύνοντες σύμβουλοι και τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων και οι Γενικοί Διευθυντές των δημοτικών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, των αμιγών ή μεικτών δημοτικών επιχειρήσεων των ανωτέρω Ο.Τ.Α. και των συνδέσμων δήμων, καθώς και οι προϊστάμενοι των γενικών διευθύνσεων και διευθύνσεων των Δήμων, Οι Πρόεδροι, οι Αντιπρόεδροι, οι Διοικητές, οι Υποδιοικητές, τα εκτελεστικά μέλη, οι διευθύνοντες ή εντεταλμένοι σύμβουλοι και οι Γενικοί Διευθυντές νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δημοσίων επιχειρήσεων δημοσίων οργανισμών, καθώς και νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, που ανήκουν στο κράτος ή επιχορηγούνται, τακτικώς, από κρατικούς πόρους κατά 50% τουλάχιστον του ετήσιου προϋπολογισμού τους ή τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος. Η άμεση ή έμμεση συμμετοχή σε εξωχώρια εταιρεία τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών και με χρηματική ποινή από δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ έως πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ.

121. DAFPE/CFA/FHP (2000)/REV1/CONF έγγραφο του ΟΟΣΑ, ίδετε σχετικά παραπάνω, υποσημείωση αρ.8.

122. <http://www.oecd.org/ctp/harmful/42469606.pdf>.

123. Συγκεκριμένα, το 2002, στη λίστα είχαν μείνει η Ανδόρα, το Λιχτενστάιν και Μονακό. Το 2009 αφαιρέθηκαν και αυτές από τη λίστα.

Ανάλογη λίστα είχε υιοθετηθεί από Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης για το ξέπλυμα χρήματος (Financial Action Task Force on Money Laundering)¹²⁴. Στην αρχική της εκδοχή, (2000) η λίστα περιλάμβανε κατάλογο 15 κρατών¹²⁵. Ανάλογες πρωτοβουλίες για την εκτίμηση των κινδύνων για το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα από την επίδραση των εξωχώριων κέντρων έχουν ληφθεί από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (International Monetary Fund)¹²⁶ και το Φόρουμ για την Οικονομική Σταθερότητα (Financial Stability Forum)¹²⁷.

5. Η περίπτωση της Κύπρου, ως εξωχώριας δικαιοδοσίας

Όπως σε άλλη θέση της παρούσας εκτέθηκε¹²⁸, η άνθηση των εξωχώριων εταιριών στην Κύπρο, συνδέεται με την οικονομικοπολιτικές συνθήκες που επικράτησαν στο νησί μετά την τουρκική εισβολή και τις ολέθριες συνέπειες για τον οικονομικό και κοινωνικό σχηματισμό που η τελευταία επέφερε. Για την ανάπτυξη της οικονομίας επιχειρήθηκε η προσέλκυση επενδύσεων και ξένων κεφαλαίων μέσω του ευνοϊκού φορολογικού καθεστώτος για τις εξωχώριες εταιρίες.

Στην πραγματικότητα, ωστόσο, οι εξωχώριες εταιρίες της Κύπρου δεν αποτελούν ιδιαίτερο εταιρικό σχήμα, μπορούν να λάβουν οποιαδήποτε μορφή προβλεπόμενη από το κυπριακό δίκαιο (πχ επε)¹²⁹ και η διαφοροποίησή τους σε σχέση με τις υπόλοιπες κυπριακές εταιρίες, έγκειται αφενός στο στοιχείο της αλλοδαπότητας των προσώπων στα οποία ανήκουν (αποκλειστικά μη – κάτοικοι) και στην διαφορετική φορολογική τους αντιμετώπιση¹³⁰.

Εντούτοις τα παραπάνω δεδομένα ίσχυαν μέχρι το 2003 ότε και η Κύπρος εντάχθηκε στην ΕΕ. Από 1-1-2003 οι offshore εταιρίες μετασχηματίστηκαν σε κυπριακές, με την αλλαγή της σχετικής κυπριακής νομοθεσίας¹³¹. Παράλληλα με τις ως

124. F.A.T.F, The misuse of corporate vehicles, including trust and company service providers, 2006, 3.

125. Στην τελευταία επικαιροποίησή της (Ιούνιος 2014) η λίστα περιλαμβάνει έξι κράτη (Ιράν και Β. Κορέα τα οποία θεωρούνται ύποπτα για ξέπλυμα χρήματος και χρηματοδότηση τρομοκρατικών δραστηριοτήτων) και η Αλγερία, το Εκουαδόρ, η Ινδονησία και η Μιανμάρ, τα οποία θεωρούνται ότι δεν ανταποκρίθηκαν στα οικεία πρότυπα της FATF.

126. Σχετικά: <http://www.imf.org/external/NP/ofca/OFCA.aspx>, όπου υπάρχουν αναλυτικές αξιολογήσεις για την εποπτεία του τραπεζικού τομέα και το ρυθμιστικό πλαίσιο για κάθε εξωχώρια δικαιοδοσία.

127. Διάδοχός του, από το 2009, το Συμβούλιο για την Οικονομική Σταθερότητα (Financial Stability Board) http://www.financialstabilityboard.org/wp-content/uploads/r_0004b.pdf.

128. Ίδετε παραπάνω, κεφάλαιο Α, σημείο 1.3 και υποσημείωση 33.

129. Σχετικά *Οικονομίδου – Αποστολίδου/Καμπέρη*, ο.π., 975.

130. Εξαίρεση από ΦΠΑ, ασφαλιστικών εισφορών για εργαζομένους τους, φόρου υπεραξίας κερδών από διάθεση περιουσίας εκτός Κύπρου.

131. Η Κύπρος δεν χαρακτηρίζεται «φορολογικός παράδεισος» ή «μη συνεργάσιμη δικαιοδοσία» από τον ΟΟΣΑ.

άνω μεταρρυθμίσεις, άλλαξε ο σχετικός φορολογικός συντελεστής (από 4,25% σε 10%)¹³². Πλην όμως, παρά τις ως άνω μεταρρυθμίσεις, η Κύπρος παρέμεινε ελκυστική δικαιοδοσία για την ίδρυση, πλέον χαρακτηριζόμενων, non – resident, εταιριών¹³³. Παράλληλα, η Κύπρος έχει υπογράψει συμβάσεις αποφυγής διπλής φορολογίας με 42 χώρες μεταξύ των οποίων και της Ελλάδας.

Στο σημείο δε αυτό επισημαίνεται, ότι η ύπαρξη συμβάσεων αποφυγής διπλής φορολογίας αποτελεί ουσιώδες και αποφασιστικό κριτήριο για την επιλογή εξωχώριας δικαιοδοσίας. Ως επί το πλείστον, τα κράτη χρησιμοποιούν δύο κριτήρια για την άσκηση της φορολογικής τους πολιτικής, αυτό της πηγής του εισοδήματος (εισόδημα που αποκτάται εντός των εδαφών του από αλλοδαπό πρόσωπο) και αυτό της κατοικίας του προσώπου – δικαιούχου του εισοδήματος (φορολόγηση των κατοίκων, φυσικών και νομικών προσώπων για εισόδημα που αποκτάται εντός ή εκτός της χώρας). Με τις συμβάσεις αποφυγής διπλής φορολογίας, επιδιώκεται ο μετριασμός των συνεπειών της φορολόγησης φυσικών προσώπων και εταιριών που έχουν επιχειρηματική δραστηριότητα και στις δύο χώρες. Η Ελλάδα έχει συνάψει αντίστοιχες συμβάσεις με 58 χώρες¹³⁴. Ειδικά ως προς τις καταθέσεις και τους φόρους επί των τόκων καταθέσεων, η Ελλάδα έχει συνάψει συμφωνίες για την ανταλλαγή πληροφοριών για τις καταθέσεις σε offshore προορισμούς.

132. Σημειώνεται ότι οι αλλοδαπές επιχειρήσεις φορολογούνται για τα εισοδήματα εκτός Κύπρου, μόνο αν η διοίκησή τους ασκείται από την Κύπρο, προϋπόθεση η οποία συντρέχει, όταν οι διοικούντες κατοικούν στο νησί για διάστημα μεγαλύτερο του ενός εξαμήνου. Σε αντίθετη περίπτωση φορολογούνται οι διοικούντες στο χώρο μόνιμης κατοικίας τους.

133. Το 2001 βάσει των επισήμων στοιχείων του Υπουργείου Εμπορίου της Κύπρου ο αριθμός των νέων εγγραφών εταιριών στην Κύπρο ανέρχονταν σε 9.432 εταιρείες. Το 2004, οι νέες εγγραφές έφτασαν τις 11.586 και συνολικά οι εγγεγραμμένες εταιρίες στην Κυπριακή Δημοκρατία την 31/12/2004 ήταν 125.361, σχετικά *Μπεζαντάκος*, ο.π.

134. http://www.gsis.gr/gsis/info/gsis_site/ddos/b.html.

Κεφάλαιο Γ': Η ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΕΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ

1. Η αυτοτέλεια της νομικής προσωπικότητας

Ο νόμος, εκτός από τα φυσικά πρόσωπα αναγνωρίζει ως υποκείμενα δικαίου και τα νομικά πρόσωπα. Η απόδοση ικανότητας δικαίου σε νομικά πρόσωπα καθιερώθηκε από το δίκαιο προς εξυπηρέτηση της κοινωνικής συμβίωσης στο πλαίσιο της οποίας αποδείχθηκε ότι η επιδίωξη οποιουδήποτε σκοπού είναι ευκολότερη με τη συγκέντρωση προσώπων ή περιουσιών σε ομάδες. Ως ικανότητα δικαίου χαρακτηρίζεται η ικανότητα να αποκτά δικαιώματα και υποχρεώσεις και να είναι φορέας περιουσίας ξεχωριστής από την περιουσία των μελών του. Σε αντίθεση με την παλαιότερα υποστηριζόμενη άποψη ότι τα νομικά πρόσωπα υφίστανται κατά πλάσμα δικαίου¹³⁵, τα νομικά πρόσωπα αναγνωρίζονται από το δίκαιο ως αυτοτελή υποκείμενα δικαίου, που διαθέτουν οργάνωση και αναπτύσσουν δραστηριότητα διαμέσου των οργάνων που τα διοικούν και εκπροσωπούν (οργανική θεωρία)¹³⁶. Η συνηθέστερη περίπτωση πρόσδωσης νομικής προσωπικότητας για την επιδίωξη κοινού σκοπού είναι στην εμπορική δραστηριότητα και η δημιουργία, κατ' αυτόν τον τρόπο των διάφορων τύπων εμπορικών εταιρειών¹³⁷.

Με δεδομένο ότι έχει ικανότητα δικαίου, το νομικό πρόσωπο αποκτά δικαιώματα και υποχρεώσεις από τις δικαιοπραξίες που επιχειρεί η διοίκησή του (ΑΚ 70), ενώ, επίσης, ευθύνεται για τις ζημιογόνες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του έναντι τρίτων, σαν να ήταν δικές του πράξεις (ΑΚ 71). Ο κανόνας που τίθεται με το αρ.71 ΑΚ δεν αποκλείει τυχόν ευθύνη και του φυσικού προσώπου που έδρασε ως όργανο του νομικού προσώπου και το οποίο ευθύνεται εις ολόκληρον με το νομικό πρόσωπο (τελευταίο εδάφιο αρ.71ΑΚ).

Υπό το πρίσμα της αρχής της αυτοτέλειας που διέπει την ύπαρξη και δραστηριότητα τους, τα νομικά πρόσωπα έχουν μονιμότητα και ανεξαρτησία από τα φυσικά πρόσωπα που τα αποτελούν¹³⁸. Στοιχείο σύμφυτο της έννοιας των νομικών προσώπων και σε αντίθεση με ότι ισχύει για τα φυσικά πρόσωπα, αποτελεί η διάκριση ανάμεσα στον φορέα συμφέροντος και τον φορέα κινδύνου. Ενώ το φυσικό πρόσωπο επιδιώκει με γνώμονα το συμφέρον τους προσωπικούς του σκοπούς, το νομικό πρόσωπο δεν έχει κάποιο δικό του συμφέρον αλλά σχηματίζεται από φυσικά

135. Δηλαδή το νομικό πρόσωπο αποτελεί ένα εξομοιούμενο προς το φυσικό πρόσωπο υποκείμενο δικαίου.

136. Δωρής, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, 1991, 35.

137. *Pickering*, The company as a separate legal entity, The Modern law review, 1968, 483, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2230.1968.tb01206.x/pdf>.

138. Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου (2012), 191.

πρόσωπα για την επιδίωξη των δικών τους σκοπών¹³⁹, και τα οποία έχουν τη δυνατότητα μέσω της αξιοποίησης της νομικής προσωπικότητας και δη των εταιρικών τύπων, να αποκλείσουν προσωπική τους ευθύνη έναντι δανειστών¹⁴⁰.

Εν όψει των ανωτέρω, διαπιστώνεται ότι το ισχύον δίκαιο είναι οικοδομημένο στη βάση της περιουσιακής αυτοτέλει¹⁴¹ του νομικού προσώπου, ενώ όπου ο νομοθέτης θεώρησε απαραίτητη την παράλληλη προσωπική ευθύνη των μελών ή των οργάνων του για χρέη του, θέσπισε ειδικές διατάξεις. Ως εκ τούτου, η προσωπική ευθύνη των μελών ή των οργάνων του, αποτελεί εξαιρετικό δίκαιο¹⁴² και προϋποθέτει εκδήλωση συγκεκριμένης νομοθετικής επιλογής ενώ η ιδιότητα του μέλους νομικού προσώπου σε συνδυασμό με τη νομική και περιουσιακή αυτοτέλεια του νομικού προσώπου δεν επαρκούν για την θεμελίωση αντίστοιχης ευθύνης.

Η αρχή του χωρισμού της περιουσίας του νομικού προσώπου από αυτή των μελών του βρίσκει την απόλυτη εφαρμογή στις κεφαλαιουχικές εταιρίες (αρ. 1 παρ.1 Ν.3190/1955 για τις ΕΠΕ *«Επί της εταιρείας περιορισμένης ευθύνης δια τας εταιρικές υποχρεώσεις ευθύνεται μόνον η εταιρεία δια της περιουσίας αυτής»* και αρ.1 παρ.1 ΚΝ 2190/1920: *«Η ανώνυμη εταιρία είναι κεφαλαιουχική εταιρία με νομική προσωπικότητα για τα χρέη της οποίας ευθύνεται μόνο η ίδια με την περιουσία της»*)¹⁴³. Θα πρέπει εντούτοις, να σημειωθεί, ότι ο περιορισμός της ευθύνης των μελών του νομικού προσώπου εντάσσεται σε ένα σύστημα διατάξεων το οποίο παρέχει στους δανειστές του νομικού προσώπου, εργαλεία έλεγχου των κινδύνων που ενδεχομένως συνεπάγονται οι συναλλαγές με αυτά. Μέσω της εμπορικής δημοσιότητας για παράδειγμα, είναι δυνατή η άντληση πληροφοριών για το νομικό πρόσωπο, όπως η έδρα του, το εταιρικό του κεφάλαιο, τα στοιχεία των προσώπων που αποτελούν τη διοίκησή του κ.α. Επίσης η επιλογή εταιρικού τύπου στο πλαίσιο του κλειστού αριθμού αυτών, επιτρέπει στο δανειστή να γνωρίζει την δομή του συστήματος ευθύνης και να ελέγχει τον βαθμό εκθεσής του στον κίνδυνο αφερεγγυότητας. Τα παραπάνω δεν

139. *Ελευθεριάδης*, Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων 2012, 138.

140. Υποστηρίζεται μάλιστα ότι η κτήση της νομικής αυτοτέλει με την επιλογή ενός, εκ του αριθμού εταιρικών τύπων, δεν εμπίπτει στο πεδίο της ιδιωτικής αυτονομίας αλλά υπηρετεί τους σκοπούς του νομοθέτη μεταξύ των οποίων είναι κυρίως η προστασία των δανειστών. *Ελευθεριάδης*, ο.π., 140.

141. *Τσούμας*, Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου, 2009, 3.

142. *Ρούσσος*, Δίκαιο Νομικών Προσώπων, 2010, 333.

143. Η τεολογία του περιορισμού της ευθύνης ανευρίσκεται υπό το πρίσμα της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου, στην προσπάθεια από το μέσο κοινωνό να αποφύγει τον κίνδυνο. Η έννομη τάξη την αναγνωρίζει, προκειμένου να ενθαρρύνει τις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες των φυσικών προσώπων χωρίς να διακινδυνεύουν την οικονομική τους εξόντωση σε περίπτωση αποτυχίας. *Ελευθεριάδης*, ο.π., 148. Σχετικά *Armour/Hansmann/Kraakman*, The essential elements of corporate law: What is corporate law? 2009, 9, http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/papers/pdf/Kraakman_643.pdf.

ισχύουν για τους εξ αδικοπραξίας δανειστές της εταιρίας, οι οποίοι, είναι προφανές, ότι δεν έχουν τη δυνατότητα να ελέγξουν τυχόν αφερεγγυότητα της εταιρίας. Η δε δυνατότητα πληροφόρησης μέσω της εμπορικής δημοσιότητας είναι σχετική όσον αφορά τις εξωχώριες εταιρίες, γιατί, όπως εκτέθηκε παραπάνω, σε αρκετές υπεράκτιες δικαιοδοσίες δεν προβλέπεται ανάλογη υποχρέωση. Επίσης, ο μέσος κοινωνός έχει περιορισμένες δυνατότητες πληροφόρησης και ελέγχου φερεγγυότητας μιας εξωχώριας εταιρίας, σε αντίθεση με ένα πιστωτικό ίδρυμα το οποίο διαθέτει οργανωμένο τμήμα συλλογής στοιχείων και εκτίμησης κινδύνων.

2. Το σχετικό περιεχόμενο της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας

Η αυτοτέλεια της νομικής προσωπικότητας αποτελεί δικαιική κατασκευή που υπηρετεί την αξιολόγηση του νομοθέτη για την προώθηση συλλογικών - αντικειμενικών σκοπών, τους οποίους κρίνει άξιους προστασίας στο πλαίσιο της κοινωνικής συμβίωσης και προόδου. Για την εξισορρόπηση των αποτελεσμάτων από την δράση νοητών οργανισμών στους οποίους υπάρχει διάσταση μεταξύ του φορέα της περιουσίας και του φορέα του συμφέροντος σε σχέση με την προστασία των δανειστών, ο νομοθέτης προέβλεψε μηχανισμούς που διαμορφώνουν ένα πλαίσιο προστασίας των τελευταίων¹⁴⁴. Σε αυτούς, συγκαταλέγονται οι ρυθμίσεις σχετικά με την καταβολή και διατήρηση του εταιρικού – μετοχικού κεφαλαίου (αρ.44α, 46α, Ν.2190/1920, αρ.4 Ν.3190/1955¹⁴⁵). Εν όψει των παραπάνω προβλέψεων, συνάγεται ότι ο νομοθέτης καταφεύγοντας σε «αντισταθμιστικές» ρυθμίσεις, αποφεύγει να θεσμοθετήσει γενική ευθύνη των μελών του νομικού προσώπου για τις υποχρεώσεις του.

Σε ευρύτερο δε πλαίσιο, εφόσον η νομική προσωπικότητα αποτελεί επινόημα του νομοθέτη υπό το πρίσμα συγκεκριμένων αξιολογήσεων του, είναι επόμενο ότι δεν επιφέρει τα αποτελέσματά της, όταν έρχεται σε σύγκρουση με άλλο κανόνα δικαίου ή γενικότερες αξιολογήσεις της έννομης τάξης. Όπως παραπάνω εκτέθηκε, μόνο το γεγονός της ιδιότητας του μέλους νομικού προσώπου, δεν αρκεί για την θεμελίωση ευθύνης του. Για την ύπαρξη της τελευταίας απαιτείται η συνδρομή ιδιαίτερου λόγου ευθύνης.

Σε αρκετές περιπτώσεις, ο νομοθέτης θεώρησε αναγκαία την παράλληλη προσωπική ευθύνη των μελών ή των οργάνων του νομικού προσώπου για τις

144. Γαζής/Λιακόπουλος/Χιωτέλλης, Περίπτωση φιλικής (υπερ των μετόχων) άρσης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου, Απαγόρευση αντιφατικής συμπεριφοράς, ΕΕμπΔ 1993, 660.

145. Εντούτοις, πλέον, μετά τη τροποποίηση του αρ. 4 του Ν.3190/1955 από το Ν.4156/2013, δεν υφίσταται υποχρέωση διατήρησης ελάχιστου κεφαλαίου για τις ΕΠΕ.

υποχρεώσεις τους και θέσπισε ειδικές διατάξεις που την προβλέπουν, επιβεβαιώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο, ότι η αρχή της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας, δεν είναι απόλυτη¹⁴⁶.

Σε αυτό το πλέγμα διατάξεων, ανήκουν το άρθρο 759 ΑΚ για την ευθύνη των εταίρων για τις υποχρεώσεις της εταιρίας έναντι τρίτων, τα άρθρα 249 και 258 του Ν. 4072/2012, τα οποία προβλέπουν την απεριόριστη και εις ολόκληρον ευθύνη των εταίρων ομόρρυθμης εταιρίας, παράλληλα με την ευθύνη του νομικού προσώπου, το αντίστοιχο άρθρο 271 και 279 Ν. 4072/2012 για την ετερόρρυθμη εταιρία και της ευθύνης. Στο ίδιο πνεύμα εντάσσονται οι ρυθμίσεις των άρθρων 53 παρ.4 του Ν.3190/1955 και 67 παρ.2 του Ν.2190/1920 για την ευθύνη ομορρύθμων ή ετερορρύθμων εταίρων σε περίπτωση μετατροπής ομόρρυθμης ή ετερόρρυθμης εταιρίας σε επε ή αε αντιστοίχως¹⁴⁷.

Ρήγμα στην αυτοτέλεια της νομικής προσωπικότητας σε περίπτωση διάσπασης εταιρειών τίθεται με το αρ.83 του Ν. 2190/1920. Αν οι δανειστές επωφελούμενης εταιρίας δεν έχουν ικανοποιηθεί από την εταιρία αυτή, υπεύθυνες εις ολόκληρον καθίστανται και οι λοιπές επωφελούμενες εταιρίες στις οποίες μεταβιβάζεται η εταιρική περιουσία. Με το αρ.77 επ του Ν.2190/1920 το οποίο εντάσσεται στο κεφάλαιο του Ν, για τη ρύθμιση της συγχώνευσης ανωνύμων εταιριών, προβλέπεται ότι σε περίπτωση ακυρότητας της συγχώνευσης, ευθύνονται εις ολόκληρον οι εταιρίες που έλαβαν μέρος στη συγχώνευση για τις περιγραφόμενες στο ίδιο άρθρο υποχρεώσεις (παράγραφοι 6 και 7 αρ.77 Ν.2190/1920).

Επίσης στη ρύθμιση του αρ.32 του Ν.3190/1955, ο νομοθέτης εισάγει την απαγόρευση δανείων από τους εταίρους προς την εταιρία με εμπράγματα εξασφάλιση της εταιρικής περιουσίας. Σε περίπτωση που εξοφληθούν τέτοια δάνεια, η εξόφληση αυτή θεωρείται ως μη γενόμενη αν με τον τρόπο αυτό ματαιώνεται η ικανοποίηση των απαιτήσεων τρίτων (αρ.32 παρ.2). Η διάταξη ερμηνεύεται ως προσπάθεια ταύτισης εταιρίας και εταίρων για την προστασία δανειστών της εταιρίας, θεωρώντας τα ποσά των επίδικων δανείων ως εταιρικό κεφάλαιο¹⁴⁸.

146. Ρήγας, Η άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου, 2008, 4, *Δερμιτζάκη*, Προβλήματα ευθύνης στους ομίλους επιχειρήσεων, 2001, 48, *Ρούσσος*, ο.π., 131.

147. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται το αρ.44 παρ.2 του Ν.3190/1955, για τη μονοπρόσωπη επε, το οποίο καταργήθηκε στη συνέχεια με το ΠΔ 279/1993. Προέβλεπε ότι στο χρονικό διάστημα κατά το οποίο όλες οι εταιρικές μερίδες είναι συγκεντρωμένες στα χέρια του μοναδικού εταίρου, αυτός ευθυνόταν απεριόριστα σε περίπτωση αφερεγγυότητας της μονοπρόσωπης ΕΠΕ για τις υποχρεώσεις που ανέλαβε η τελευταία κατά το διάστημα αυτό. Σχετικά *Δούβλης*, Η συμβολή του Δικαίου της Επιχείρησης στην επίλυση του προβλήματος της μονοπρόσωπης εταιρίας σε Τιμητικός τόμος Κ. Ρόκα, 1986, 131.

148. *Λιακόπουλος*, Η άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου στη νομολογία, 1993, 66, *Ρήγας*, ο.π., 5.

Περί του μη απόλυτου χαρακτήρα της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας από τον οποίο μπορεί να συναχθεί ότι ο παραμερισμός της δεν συνιστά δογματική για το δίκαιο ανωμαλία, συνηγορούν οι διατάξεις των άρθρων 7 του Ν.3190/1955, 4α Ν.2190/1920 και 6 Ν.959/1979 που ρυθμίζουν την περίπτωση ακυρότητας των προβλεπόμενων στα σχετικά άρθρα κεφαλαιουχικών εταιριών. Συνισταμένη των πιο πάνω ρυθμίσεων, αποτελεί η αναγνώριση της ύπαρξης του νομικού προσώπου το οποίο συστήθηκε ελαττωματικά, μέχρι την δικαστική κήρυξη της ακυρότητάς του, δηλαδή η νομική προσωπικότητα παράγει τα έννομα αποτελέσματά της, χωρίς να θεωρείται η εταιρία εξυπαρχής άκυρη, όπως επιτάσσει το αρ. 180 ΑΚ¹⁴⁹.

Ακόμη, στο ίδιο πλαίσιο εντάσσονται οι ρυθμίσεις σχετικά με την ευθύνη των οργάνων του νομικού προσώπου. Πρόκειται για το αρ.75ΑΚ που εισάγει την ευθύνη του εκκαθαριστή να αποζημιώσει τους δανειστές του νομικού προσώπου για κάθε υπαίτια παράβαση των υποχρεώσεων του. Στο Ν.2190/1920 περιλαμβάνεται το αρ.22α σχετικά με την ευθύνη των μελών του διοικητικού συμβουλίου ανωνύμου εταιρείας και αντίστοιχη διάταξη για τις επε είναι του αρ. 26 του Ν.3190/1955¹⁵⁰. Την ίδια τελολογία υπηρετεί η διάταξη του αρ.3 παρ.3 και 4 του Ν. 1380/1983 για την ευθύνη των διευθυνόντων ασφαλιστική επιχείρηση σε περίπτωση ανεπάρκειας του ενεργητικού, αν η επιχείρηση κηρυχθεί σε πτώχευση.

Στο πλέγμα των διατάξεων στις οποίες αποτυπώνεται η σχετικότητα της αρχής της αυτοτέλειας μπορούν να συμπεριληφθούν οι διατάξεις του ΠτΚ για την αστική ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιριών. Συγκεκριμένα στο αρ.98 προβλέπεται ευθύνη των μελών των διοικητικών συμβουλίων όταν υπαιτίως συμβάλλουν στην καθυστέρηση υποβολής αίτησης για πτώχευση κεφαλαιουχικής εταιρίας, για την αποκατάσταση της ζημίας των εταιρικών πιστωτών, υπό τις προβλεπόμενες στο άρθρο προϋποθέσεις¹⁵¹. Τον ίδιο σκοπό αποτυπώνει ο νομοθέτης στις ποινικού χαρακτήρα, διατάξεις του Ν.2190/1920, Ν.3190/1955 και 171 ΠτΚ για την χρεοκοπία.

Επιπρόσθετα ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις δυνάμει των οποίων κάμπτεται η αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας ανευρίσκονται με συχνότητα στη φορολογική νομοθεσία. Με βάση το άρθρο 50 του Ν.4174/2013¹⁵² με τον τίτλο «Αλληλέγγυα ευθύνη»¹⁵³, διευθυντές, πρόεδροι, διαχειριστές, διευθύνοντες σύμβουλοι, εντεταλμένοι στη διοίκηση και εκκαθαριστές των νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων κατά

149. Λιακόπουλος, ο.π., 16, Ρήγας, ο.π., 7.

150. Οι παραβιάσεις των διατάξεων αυτών θεμελιώνουν το παράνομο της ΑΚ 914 παρέχοντας στον δανειστή αξίωση αποζημίωσης κατά μετόχων ή εταίρων. Λιακόπουλος, ο.π., 72.

151. Ρήγας, ο.π., 8.

152. «Κώδικας φορολογικής διαδικασίας και άλλες διατάξεις», (ΦΕΚ Α 170/26.7.2013).

153. Σε αντικατάσταση του αρ.115 του Ν.2238/1994 μετά τις τροποποιήσεις που επέφερε ο Ν. 4172/2013, (παρ.22, αρ.72).

το χρόνο της διάλυσης ή συγχώνευσης τους, ευθύνονται προσωπικά και αλληλέγγυα για την πληρωμή του φόρου που οφείλονται από αυτά τα νομικά πρόσωπα και τις νομικές οντότητες¹⁵⁴.

Αντίστοιχη διάταξη είναι του αρ.118^A του Ν.2725/1999 για την ευθύνη διοικούντων αθλητικά νομικά πρόσωπα, η οποία προβλέπει ότι τα πρόσωπα, που είναι διευθυντές, διαχειριστές ή διευθύνοντες σύμβουλοι και εκκαθαριστές των αθλητικών νομικών προσώπων (ανωνύμων εταιριών και άλλων αθλητικών ενώσεων), κατά το χρόνο διάλυσης ή συγχώνευσης ή διαχωρισμού τους σε νέα νομικά πρόσωπα, ευθύνονται προσωπικά και αλληλεγγύως για την πληρωμή των φόρων, που, οφείλονται από τα ως άνω αθλητικά νομικά πρόσωπα.

Επίσης ανάλογη διάταξη ανευρίσκουμε στο χώρο του εργατικού δικαίου, καθότι σύμφωνα με την παρ.1 και 2 του αρ.1 του Ν.762/1978, αν εργοδότης ναυτικού είναι αλλοδαπή ναυτιλιακή εταιρία ο αντιπρόσωπος της, ο οποίος συνάπτει με το ναυτικό τη σύμβαση εργασίας, ευθύνεται εις ολόκληρον με την εταιρία για όλες τις εργοδοτικές υποχρεώσεις. Το ίδιο ισχύει αν την ανωτέρω σύμβαση σύνηψε στην Ελλάδα νομικό πρόσωπο ημεδαπό ή αλλοδαπό, ευθυνόμενα αντιστοίχως, τα φυσικά πρόσωπα που εκπροσωπούν το νομικό πρόσωπο.

Σε ό,τι αφορά, ειδικά τις εξωχώριες εταιρίες, ο παραμερισμός της νομικής προσωπικότητας των εταιριών αυτών αποτελεί ρητά εκπεφρασμένη νομοθετική επιλογή στις διατάξεις περί φορολογίας ακινήτων. Συγκεκριμένα στο αρ. 16¹⁵⁵ του Ν.3091/2002¹⁵⁶, υπό τον τίτλο «Ευθύνη παρένθετων προσώπων», προβλέπεται ότι παρένθετα πρόσωπα ευθύνονται σε ολόκληρο με το υπόχρεο νομικό πρόσωπο για την καταβολή του ειδικού φόρου ακινήτων που προβλέπεται στο άρθρο 15 του ίδιου Ν. Διευκρινίζεται (παρ.1 εδ.2) δε, ότι *«για τους σκοπούς του νόμου αυτού παρένθετο πρόσωπο είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που συμμετέχει με οποιαδήποτε μορφή ή ποσοστό σε νομικό πρόσωπο, της παραγράφου 1 του άρθρου 15, που έχει κυριότητα ή επικαρπία σε ακίνητο ή συμμετέχει σε τρίτο νομικό πρόσωπο που έχει κυριότητα ή άλλα εμπράγματα δικαιώματα σε ακίνητο ή παρεμβάλλεται με οποιονδήποτε τρόπο στη σειρά των συμμετοχών στο κεφάλαιο ενός νομικού προσώπου.»*¹⁵⁷.

154. Σχετικά Γνωμοδότηση ΝΣΚ 173/2001, ΠΟΛ 1103/12.10.2004.

155. Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 21 παρ.2 Ν.3634/2008 (ΦΕΚ Α 9/29.1.2008).

156. (ΦΕΚ Α' 330/24.12.2002) «Απλουστεύσεις και βελτιώσεις στη φορολογία εισοδήματος και κεφαλαίου και άλλες διατάξεις».

157. <http://taxpress.gr/archives/12962>.

3. Η άρση της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας

Όπως εκτέθηκε παραπάνω, η κατασκευή της νομικής προσωπικότητας υπηρετεί συγκεκριμένες αξιολογήσεις και σκοπούς του νομοθέτη για την προστασία και ανάπτυξη συλλογικών συμφερόντων στο πλαίσιο της κοινωνικής συμβίωσης. Εκδήλωση του μη απόλυτου χαρακτήρα της, αποτελεί η περίπτωση που δεν παράγει τα αποτελέσματά της, λόγω της σύγκρουσης με άλλο κανόνα δικαίου, ο οποίος υπηρετεί την επιδίωξη σκοπών ή την προστασία αγαθών της έννομης τάξης, που τίθενται σε προτεραιότητα. Εκτός λοιπόν από τον *ad hoc* παραμερισμό της από άλλη κανονιστική ρύθμιση, είναι δυνατή η κάμψη της κατά τις γενικές διατάξεις που αποτυπώνουν το αίσθημα δικαίου¹⁵⁸. Σε αυτήν την περίπτωση, τα μέλη του νομικού προσώπου προκαλούν διά της αξιοποίησης της νομικής προσωπικότητας, κοινωνικό κόστος που δεν αντισταθμίζεται από την επιλογή του συγκεκριμένου εταιρικού τύπου και, σε κάθε περίπτωση, εκμεταλλεύονται το θεσμό αυτό αντίθετα προς το σκοπό της¹⁵⁹.

Εργαλείο για την αξιολόγηση της χρησιμοποίησης της νομικής προσωπικότητας με τρόπο αντίθετο προς το σκοπό της, αποτελεί το αρ. 281 ΑΚ. Ο παραμερισμός της νομικής προσωπικότητας αποτελεί το αποτέλεσμα της παραπάνω αξιολόγησης, ώστε να δημιουργείται ευθύνη των μελών του νομικού προσώπου για υποχρεώσεις που, κατ' αρχήν θα βάρυναν το ίδιο (αρχή της άρσης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου)¹⁶⁰. Ωστόσο παρά τον ανωτέρω «τεολογικό έλεγχο» της χρήσης της νομικής προσωπικότητας υπό το πρίσμα των γενικών διατάξεων και αρχών του δικαίου, δεν αναιρείται η συμφωνία του εν λόγω θεσμού με το δικαιοκτικό σύστημα. Ούτε η σκόπιμη επιλογή ενός εταιρικού τύπου που εξασφαλίζει περιορισμένη ευθύνη των μελών του νομικού προσώπου αποτελεί λόγο κατάλυσης της νομικής προσωπικότητας, η οποία σε κάθε περίπτωση αφορά κάποιες εκδηλώσεις της αυτοτέλειας της και δεν συνιστά κατάργησή της. Ο σεβασμός της νομικής προσωπικότητας αποτελεί τον κανόνα και ο παραμερισμός της, την εξαίρεση¹⁶¹.

Η κατάχρηση θεσμού εντάσσεται στις περιπτώσεις που καλύπτονται από το αρ.281ΑΚ. Ως κατάχρηση θεσμού νοείται η χρησιμοποίηση ορισμένου θεσμού¹⁶² για

¹⁵⁸. Δερμιτζάκη, ο.π., 55.

¹⁵⁹. Λιακόπουλος, ο.π., 13.

¹⁶⁰. Επίσης χρησιμοποιούνται οι όροι κάμψη ή παραμερισμός της νομικής προσωπικότητας, διείσδυση στο υπόστρωμα του νομικού προσώπου ή αφαίρεση του μανδύα του (*piercing/ lifting the corporate veil - levée du voile corporatif - durchgriff auf den substrat der juristischen person*), μη σεβασμός ή αγνόηση ή κατάχρηση της νομικής προσωπικότητας (*disregard of legal entity*).

¹⁶¹., Λιακόπουλος ο.π., 11, Δερμιτζάκη, ο.π., 59.

¹⁶². Με τον όρο θεσμός νοείται ένα σύνολο εννόμων σχέσεων και καταστάσεων, οι οποίες διέπονται από ορισμένο πλέγμα κανόνων δικαίου και αποτελούν ιδιαίτερη αυτοτελή ενότητα,

την εξυπηρέτηση σκοπού που δεν εντάσσεται σε αυτούς που, κατά την έννομη τάξη, ο θεσμός αυτός υπηρετεί, ή ενός σκοπού που αποδοκιμάζεται από την έννομη τάξη¹⁶³. Αντίστοιχα, κατάχρηση της νομικής προσωπικότητας υπάρχει, όταν το νομικό πρόσωπο χρησιμοποιείται από τα μέλη του με σκοπό την καταστράτηγηση κανόνων δικαίου¹⁶⁴.

Οι περιπτώσεις άρσης της αυτοτέλει του νομικού προσώπου συστηματοποιούνται στην μορφή της εχθρικής ή εξωτερικής άρσης προς όφελος τρίτων (παραμερισμός της νομικής προσωπικότητας υπέρ των δανειστών και σε βάρος των μελών του νομικού προσώπου)¹⁶⁵, της φιλικής ή εσωτερικής άρσης προς όφελος των μελών του ή του ίδιου του νομικού προσώπου και (σπάνια) της αντίθετης άρσης της αυτοτέλει, περίπτωση στην οποία το νομικό πρόσωπο ευθύνεται για τις έναντι τρίτων – προσωπικές υποχρεώσεις του εξουσιάζοντος αυτό, μέλους¹⁶⁶. Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, θα ασχοληθούμε με την πρώτη μορφή, η οποία αποτελεί και τη συνηθέστερη στην πράξη και δη στην περίπτωση των εξωχώριων εταιριών.

3.1 Η άρση της αυτοτέλει της νομικής προσωπικότητας στη νομολογία

Με αφετηρία τη νομολογία των δικαστηρίων των ΗΠΑ η θεωρία της άρσης της αυτοτέλει του νομικού προσώπου μεταφυτεύτηκε στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού και από τις χώρες του common law μεταφέρθηκε στα κράτη του ηπειρωτικού δικαίου, τείνοντας να λάβει τη μορφή του εθιμικού κανόνα δικαίου. Η εφαρμογή της από τα δικαστήρια είναι προφανές ότι είναι αλληλένδετη με την έννομη τάξη στην οποία αυτά ανήκουν, καθώς και με τις γενικότερες οικονομικοπολιτικές συνθήκες που ισχύουν σε κάθε κράτος.

έναν τέτοιο θεσμό αποτελεί και η εταιρία. Η κατάχρηση θεσμού, ως ειδικότερη έκφανση της καταχρηστικής ασκήσεως δικαιώματος συνιστά καταστράτηγηση νόμου, γίνεται δηλαδή *in fraudem legis*. *Πιτσιρίκος*, Άρση της αυτοτέλει του νομικού προσώπου (ΑΕ) και καταλογισμός ευθύνης του για υποχρεώσεις του κυρίου ή μοναδικού μετόχου του, ΕΕμπΔ 2007, 494.

163. Υποστηρίζεται ότι η άρση της αυτοτέλει μπορεί να έχει έρεισμα στο αρ. 288 ΑΚ, υπό την έννοια της διεύρυνσης του παρανόμου συμπεριφοράς με σκοπό να ενταχθεί σε αυτήν κάθε συμπεριφορά παραβιάζουσα τη γενική υποχρέωση διασφάλισης, πρόνοιας και προστασίας των εννόμων αγαθών των άλλων μέσα σε μια έννομη τάξη, η οποία συνιστά, τελικά, παράνομη συμπεριφορά. *Πιτσιρίκος*, ο.π., 498.

164. *Γεωργιάδης*, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 2007, 207.

165. Περιγράφεται ωστόσο και η περίπτωση που λαμβάνει χώρα το αντίστροφο πραγματικό, δηλαδή μέτοχος (παρένθετος) ενεργεί στο όνομα του πράξεις αλλά, στην πραγματικότητα για λογαριασμό άλλου, του κρυπτόμενου νομικού προσώπου της ΑΕ. Στην περίπτωση αυτή γίνεται λόγος για άρση της αυτοτέλει με το σκοπό καταλογισμού ευθύνης στο ίδιο το νομικό πρόσωπο, έναντι τρίτων, *Πιτσιρίκος*, ο.π., 493.

166. *Ρήγας*, ο.π., 12.

Στη χώρα μας η θεωρία της άρσης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου αρχίζει να εμφανίζεται στις αποφάσεις των δικαστηρίων στη δεκαετία του 1970 και εξελίχθηκε σημαντικά στην πορεία των χρόνων προσαρμοζόμενη στα δεδομένα της κοινωνικής πραγματικότητας. Στις παρακάτω παραγράφους γίνεται αδρομερής παρουσίαση των προσεγγίσεων του παραμερισμού της νομικής προσωπικότητας που υιοθετηθήκαν από τη νομολογία μέχρι σήμερα, με έμφαση στην θεωρία της κατάχρησης και στην τυπολογία των σχετικών περιπτώσεων, ενώ ιδιαίτερη ανάλυση για τις αποφάσεις οι οποίες προσεγγίζουν το θέμα υπό το πρίσμα της κατάχρησης, γίνεται στο επόμενο κεφάλαιο το οποίο πραγματεύεται την άρση του εταιρικού πέπλου στις εξωχώριες εταιρίες.

3.2 Οι νομικές βάσεις για τη θεμελίωση της άρσης της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας

Στην προβληματική που υιοθέτησαν σε αρχική φάση τα δικαστήρια, ο παραμερισμός της νομικής προσωπικότητας γίνεται κατά τρόπο έμμεσο. Το ζήτημα που απασχόλησε τη νομολογία, αφορούσε τον καταλογισμό της εμπορικής ιδιότητας στον μεγαλομέτοχο εταιρίας, ο οποίος χρησιμοποιεί το νομικό πρόσωπο της εταιρίας για την άσκηση προσωπικών του δραστηριοτήτων. Ειδικότερα, τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες βασικός μέτοχος ανωνύμου εταιρείας αποκτά την εμπορική ιδιότητα, ώστε να επέλθουν στο προσώπο του οι συνέπειες και οι κυρώσεις που συνδέονται με αυτή¹⁶⁷, με ιδιαίτερη έμφαση στην περίπτωση της μονοπρόσωπης κεφαλαιουχικής εταιρίας¹⁶⁸.

167. Χαρακτηριστική η ΟΛΑΠ 1513/1980, ΝοΒ 1981, 865. Στη εν λόγω απόφαση, ο ΑΠ θεμελιώνει την εμπορική ιδιότητα στην παροχή εγγυήσεων εκ συστήματος από μεγαλομέτοχο ΑΕ και νόμιμο εκπρόσωπό της, δεδομένου ότι η παροχή εγγύησης προς κερδοσκοπία συνιστά πράξη αντικειμενικά εμπορική κατ' αναλογία δίκαιου με τη διάταξη του αρ. 2 του ΒΔ 2/14.5.1835. Σχετικά Ρούσσος, ο.π., 334. Κριτική από τον *Ελευθεριάδη*, ο.π., 165, ο οποίος υποστηρίζει ότι η εγγύηση μόνο ως υποκειμενικά εμπορική πράξη μπορεί να νοηθεί. Επίσης ΕφΘρ 104/1992 ΝΟΜΟΣ. Στο ίδιο πνεύμα η ΑΠ 1058/1987 η οποία αφορά ναυτιλιακή εξωχώρια εταιρία (ίδτε σχετικά ανάλυση παρακάτω), η οποία εφαρμόζει τη θεωρία του ελέγχου της εταιρίας από ένα πρόσωπο (μέτοχο ή εταίρο), σχετικά Ρήγας, ο.π., 42. Στην ΑΠ 1046/1990 ΕΕμπΔ 1990,483, γίνεται δεκτό ότι ο βασικός μέτοχος εταιρίας μπορεί να ασκεί έλεγχο σε αυτή και μέσω παρένθετων προσώπων. Ανάλογες αποφάσεις οι 1739/1995, ΠΠΑΘ 645/2005, ΝΟΜΟΣ.

168. Δούβλης, 1986, ο.π., σ.125. Σχετικά ΕφΑΘ 12088/1990, ΕΕμπΔ 1992, 67 επ., η οποία έκρινε την αναλογική εφαρμογή του αρ. 44 παρ.2 του Ν.3190/1955 και στην περίπτωση της μονοπρόσωπης ή οιονεί μονοπρόσωπης εταιρίας και σχόλια σε αυτήν από *Τζουγανάτο*, ΕΕμπΔ 1992, 70 επ., ο οποίος εκφράζει επιφυλάξεις για τη δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής και διασταλτικής ερμηνείας των διατάξεων για τις ΕΠΕ, εταιρικού τύπου με έντονα προσωπικά στοιχεία, και για τις ΑΕ. Η απόφαση αναιρέθηκε τελικά με την ΟΛΑΠ 17/1994 η οποία έκρινε ότι η παραπάνω διάταξη «...δεν μπορεί να εφαρμοστεί αναλογικά στις ανώνυμες εταιρίες, γιατί ως προς το ζήτημα αυτό δεν υπάρχει ούτε νομοθετικό κενό στη ρύθμιση της ανώνυμης εταιρίας, ώστε να υπάρξει ανάγκη πληρώσεως του με αναλογική εφαρμογή διατάξεως που ρυθμίζει συναφές θέμα ούτε αναλογία μεταξύ της ανώνυμης εταιρίας και της εταιρίας περιορισμένης ευθύνης...».

Οι αποφάσεις που κινήθηκαν γύρω από αυτήν την προβληματική δέχτηκαν οξύτατη κριτική¹⁶⁹, επί της βάσεως ότι το στοιχείο του ελέγχου της εταιρίας από τον μέτοχο ή εταίρο δεν είναι αρκετό για την κάμψη της προσωπικότητάς της, στην περίπτωση δε της μονοπρόσωπης κεφαλαιουχικής εταιρίας, θα καταργούσε την έννοια και ύπαρξή της, οι οποίες αναγνωρίζονται νομοθετικά¹⁷⁰. Η παραπάνω προσέγγιση εγκαταλείφθηκε τελικά, με ορόσημο την ΟΛΑΠ 5/1996¹⁷¹. Ο ΑΠ έκρινε ότι «...ο εταίρος διαχειριστής της ΕΠΕ, ασχέτως του αριθμού των εταιρικών μεριδίων που κατέχει και της εντεύθεν δυνατότητάς του να κατευθύνει και ρυθμίζει την ζωή της εταιρείας και την πορεία των εταιρικών υποθέσεων, ενεργεί τις αναγόμενες στο σκοπό της εταιρείας εμπορικές πράξεις, όχι στο δικό του όνομα και για δικό του λογαριασμό, αλλά στο όνομα και για λογαριασμό του νομικού προσώπου της εταιρείας, επιδιώκοντας να προσπορίσει αμέσως κέρδος σε αυτήν και διακινδυνεύοντας μόνον τη δική της περιουσία. Συνεπώς η ενέργεια των πράξεων αυτών, εφόσον γίνεται για ξένο λογαριασμό και σε ξένο όνομα, δεν καθιστά το διαχειριστή της ΕΠΕ έμπορο...», αναιρώντας την εφετειακή απόφαση που είχε επικυρώσει πρωτόδικη, η οποία απήγγειλε την προσωπική κράτησή του.

3.3 Η κάμψη της νομικής προσωπικότητας υπό το πρίσμα της κατάχρησης

Κρατούσα στην περαιτέρω εξέλιξη της νομολογίας είναι η προσέγγιση της κάμψης της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας, στη βάση του αρ.281 ΑΚ¹⁷². Στο σημείο αυτό γίνεται μια σύντομη παρέκβαση για τις απόψεις που υποστηρίζονται σε θεωρία και νομολογία ως προς το αντικείμενο των περιορισμών που εισάγει το αρ.281 ΑΚ,

169. Κιάντου – Παμπούκη, Η προστασία των δανειστών στις ναυτιλιακές εταιρίες με παραμέριση της νομικής προσωπικότητας, Αρμ 1993, 882, Αλεπάκος, Η κάμψη της νομικής προσωπικότητας (θεωρητική και νομολογική αντιμετώπιση), 3^ο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, 1992, 249 επ., Ρήγας, ο.π., 45.

170. Αρ.1 παρ.3 Ν.2190/1920, αρ.43^α παρ.1 Ν.3190/1955, αρ.5 παρ.1, 41 παρ.2 Ν 959/1979 για τη ναυτική εταιρία.

171. Στην υπό κρίση περίπτωση, είχε εκδοθεί απόφαση η οποία διέτασσε την προσωπική κράτηση διαχειριστή ΕΠΕ προς εκτέλεση διαταγής πληρωμής. Ο ανωτέρω ήταν εταίρος της ΕΠΕ με 168 μερίδια σε σύνολο 300 και τα υπόλοιπα κατείχε η συζυγός του. Το Εφετείο είχε κρίνει ότι ως διαχειριστής και εκπρόσωπος της ΕΠΕ είχε την πλέον αποφασιστική συμμετοχή στην οικονομική ζωή της εταιρείας η ύπαρξη και η εξακολούθηση της οποίας εξαρτιόταν από τη συμμετοχή του, η οποία αποτελούσε εκδήλωση εμπορικής κερδοσκοπίας και συνεπώς πράξη εμπορική. Η κατά κύριο και σύνηθες επάγγελμα άσκησης της είχε αποτέλεσμα να αποκτήσει αυτός την ιδιότητα του εμπόρου και ως εκ τούτου ορθώς είχε απαγγελθεί προσωπική κράτηση κατ' αυτού.

172. Σχετικά ΟΛΑΠ 2/2013, ΑΠ 149/2013, ΑΠ 1521/2013, ΑΠ 330/2010, ΑΠ 309/2009, ΑΠ 1910/2009, ΕφΠειρ 586/2012, ΕφΠειρ 601/2011, ΕφΠειρ 473/2011, ΕφΠειρ 369/2010, ΕφΠειρ 225/2010, ΕφΑθ 4801/2009, ΕφΠειρ 213/2007, ΕφΠειρ 348/2005, ΕφΠειρ 1021/2005, ΕφΠατρ 1130/2005, ΕφΠειρ 512/2003, ΕφΘεσ 1006/2003, ΕφΑθ 6815/1994, ΠΠΠειρ 1673/2003, ΠΠΚαβ 350/1998, ΜΠρΘεσ 9724/ 2013, ΜΠρΘεσ 12681/2013, ΜΠΘεσ 16999/2010, ΜΠΑθ 5689/2011, ΜΠΑθ 1942/2006, ΜΠΑθ 9291/1993, ΕιρΑθ 375/2012.

στην περίπτωση επίκλησης της διαφορετικής νομικής προσωπικότητας. Υποστηρίζεται εν προκειμένω, ότι αντικείμενο του αρ.281 ΑΚ είναι το δικαίωμα του ουσιαστικού δικαίου¹⁷³. Η κριτική που ασκείται στη θέση που συνδέεται με την ερμηνεία αυτή, συνίσταται στο ότι, στη περίπτωση της επίκλησης του χωρισμού της νομικής προσωπικότητας, δεν υφίσταται δικαίωμα και ως εκ τούτου δεν τίθεται θέμα εφαρμογής του παραπάνω άρθρου¹⁷⁴. Η νεότερη αντίληψη που κέρδισε προοδευτικά έδαφος υποστηρίζει τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του αρ.281 ΑΚ, ώστε αυτό να περιλαμβάνει πέρα από τα δικαιώματα, και τις λεγόμενες φυσικές ελευθερίες¹⁷⁵. Αρκετά συχνή ωστόσο, και ίσως δογματικά ορθότερη, είναι η άποψη που υποστηρίζεται στη νομολογία η οποία εκλαμβάνει την επίκληση της διαφορετικής νομικής προσωπικότητας, ως περίπτωση κατάχρησης θεσμού¹⁷⁶.

Σε κάθε περίπτωση, κατά κοινή παραδοχή τα κριτήρια του αρ. 281 ΑΚ είναι αρκετά γενικά ώστε η επικλήσή τους, να μην αρκεί από μόνη της να στηρίξει την άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου. Από την άλλη, η περιπτωσιολογία των υποθέσεων που φθάνουν στα δικαστήρια δεν επιτρέπει την διαμόρφωση ενιαίων κριτηρίων για την πλήρωση της έννοιας της κατάχρησης. Ωστόσο, από την επισκόπηση της διαμορφωμένης μέχρι σήμερα νομολογίας, μπορεί να συναχθεί μια συγκεκριμένη τυπολογία περιπτώσεων και να επιχειρηθεί μια συστηματοποίηση των κριτηρίων που υιοθετούν τα δικαστήρια για να καταλήξουν στον παραμερισμό της νομικής προσωπικότητας¹⁷⁷.

173. Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, Αστικός Κώδιξ, 1978, 490.

174. Ελευθεριάδης, ο.π., 175.

175. Γεωργιάδης, ο.π, ίδετε σ. 39.

176. ΟΛΑΠ 2/2013 «...Η καταχρηστική συμπεριφορά, που εκδηλώνεται ως κατάχρηση θεσμού, δεν ρυθμίζεται ειδικά στο νόμο. Πρέπει όμως να υπαχθεί και αυτή στη διάταξη του άρθρ. 281 ΑΚ και οι συνέπειές της να αντιμετωπισθούν σε αναλογία με τις συνέπειες της κατάχρησης δικαιώματος...», με το ίδιο σκεπτικό και η ΑΠ 812/2013. ΕφΠειρ 348/2005 «...Η χρησιμοποίηση της εταιρείας για την εξυπηρέτηση διαφορετικών σκοπών και μάλιστα αποδοκιμαζόμενων από την έννομη τάξη, συνιστά απαγορευμένη από το νόμο κατάχρηση του θεσμού της εταιρείας...». ΠΠρΚαβ 350/1998 «...Η εταιρία, ως θεσμός, δηλαδή ως σύνολο εννόμων σχέσεων και καταστάσεων, που διέπονται από ορισμένο πλέγμα κανόνων δικαίου και αποτελούν αυτοτελή οντότητα, υπηρετεί ένα κοινωνικό σκοπό. Η χρησιμοποίηση του θεσμού της εταιρίας για την εξυπηρέτηση σκοπών διαφορετικών από τους σκοπούς που κατά την αντίληψη της έννομης τάξης ο θεσμός αυτός εξυπηρετεί, ή η χρησιμοποίησή του για την εξυπηρέτηση σκοπών που αποδοκιμάζονται από την έννομη τάξη, απαγορεύεται από το νόμο. Η κατάχρηση θεσμού δεν ρυθμίζεται ειδικά από το νόμο, υπάγεται όμως, κατά την ορθότερη άποψη, στη διάταξη του άρθρου 281 ΑΚ, και οι συνέπειες της κατάχρησης αυτής είναι ανάλογες με την κατάχρηση δικαιώματος...».

177. Μια συνοπτική εικόνα του θέματος δίνει η διατύπωση της μείζονος σκέψεως των δικαστηρίων, υπό το σκεπτικό που έχει τυποποιηθεί και υιοθετείται από την πλειοψηφία των σχετικών αποφάσεων: «...Η μορφή αυτή κατάχρησης του θεσμού της εταιρείας εκδηλώνεται κυρίως στις περιπτώσεις που ο κυρίαρχος μέτοχος ή εταίρος χρησιμοποιεί τη νομική προσωπικότητα της εταιρείας για να καταστρατηγήσει το νόμο (λ.χ. να παρακάμψει απαγόρευση που τον δεσμεύει ως φυσικό πρόσωπο) ή για να προκαλέσει με δόλο ζημία σε τρίτο (οπότε θα ανακύπτει και αδικοπρακτική ευθύνη του) ή για να αποφευχθεί η εκπλήρωση είτε εταιρικών είτε

Σε αυτό το πλαίσιο, μερίδα αποφάσεων προσεγγίζουν την έννοια της κατάχρησης θεσμού, υπό το πρίσμα της καταστρατήγησης νόμου. Πρόκειται για την προσπάθεια να παρακαμφθεί ή προσελκυσθεί η εφαρμογή ενός κανόνα δικαίου μέσω της εκμετάλλευσης θεσμού, η οποία, υπό τις συνθήκες της συγκεκριμένης περίπτωσης, είναι καταχρηστική διότι αντίκειται στον σκοπό του καταστρατηγούμενου κανόνα¹⁷⁸. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις καταστρατήγησης νόμου που αντιμετωπίζονται ως τέτοιες από τη νομολογία, αποτελούν η απόκτηση από εταιρίες (αλλοδαπές) ακινήτων σε παραμεθόριες περιοχές¹⁷⁹ καθώς και η χρησιμοποίηση του νομικού προσώπου για την καταστρατήγηση φορολογικών διατάξεων¹⁸⁰.

Με δεδομένες τις παραπάνω επισημάνσεις, δικαστικές αποφάσεις που κρίνουν επί αιτήματος άρσης αυτοτέλειας νομικού προσώπου, συνδυάζουν το κριτήριο της καταστρατήγησης νόμου (υπό την έννοια της κατάχρησης της νομικής προσωπικότητας με αυτό τον σκοπό) με την ιδιότητα του κυρίαρχου μετόχου, ο οποίος κατευθύνει τη δραστηριότητα του νομικού προσώπου¹⁸¹. Κριτήριο για την στοιχειοθέτηση της καταχρηστικότητας έχει προκριθεί από τη νομολογία, η σύγχυση της περιουσίας του νομικού προσώπου με την ατομική περιουσία, υπό την έννοια είτε

ατομικών υποχρεώσεων του, που δημιουργήθηκαν καθ' υπέρβαση των πραγματικών εταιρικών ή ατομικών του δυνατοτήτων του, κριτήρια δε ενδεικτικά μιας τέτοιας κατάχρησης είναι προπάντων η ανεπαρκής χρηματοδότηση της εταιρείας και η σύγχυση της εταιρικής με την ατομική περιουσία του, αφού εξ αιτίας μεν της ελλιπούς χρηματοδότησης ο επιχειρηματίας μεταφέρει αθέμιτα στους δανειστές της εταιρείας τους κινδύνους από τη δική του στην ουσία επιχειρηματική δραστηριότητα, ενώ αθέμιτα και στην περίπτωση της σύγχυσης των περιουσιών χρησιμοποιεί την εταιρική περιουσία για τις δικές του δραστηριότητες ή αντιστρόφως επωφελείται η εταιρεία σε βάρος των ατομικών του δανειστών. Ασφαλώς καταχρηστική είναι και η συμπεριφορά του βασικού μετόχου ή εταίρου που συναλλάσσεται με παρένθετο πρόσωπο την εταιρεία, όταν η εταιρεία δεν έχει εταιρική οργάνωση ή δεν έχει αναπτύξει επιχειρηματική δράση και είναι αυτός στην ουσία που συναλλάσσεται υπό την εταιρική επωνυμία για δικό του όφελος...».

178. *Ελευθεριάδης*, ο.π., 184 από τον οποίο ασκείται κριτική στην εν λόγω προσέγγιση με το σκεπτικό ότι τόσο η εταιρική σύμβαση όσο και οι δικαιοπραξίες που συνάπτει το νομικό πρόσωπο με τρίτους, δεν μπορούν να νοηθούν, ανευ ετέρου καταστρατηγικές, γιατί η περιουσιακή αυτοτέλεια και το να αποβλέπει κανείς σε αυτήν για να μην διακινδυνεύσει την προσωπική του περιουσία, εντάσσονται στον σκοπό του νόμου.

179. Υπό το πρίσμα περισσότερο, της απαγορευμένης δικαιοπραξίας και όχι της κατάχρησης θεσμού.

180. Σχετικά ΣτΕ 1001/1991. Υποστηρίζεται ωστόσο, ότι και στις δυο αναφερθείσες περιπτώσεις, δεν υφίσταται ανάγκη προσφυγής στο αρ.281 ΑΚ, ούτε και στη κατασκευή της άρσης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου καθότι η μεν πρώτη μπορεί να αντιμετωπιστεί βάσει των διατάξεων για την ακυρότητα δικαιοπραξίας (έτσι και η ΟΛΑΠ 425/1983, ΝοΒ 1983, 1595 επ. με παρατηρήσεις Σπυριδάκη), η δε δεύτερη, δυνάμει των διατάξεων για την εικονικότητα. Σχετικά Ρούσσος, ο.π., 343, *Λιακόπουλος*, ο.π., 89-90.

181. Στη πρώτη εκδοχή της, στα πρώτα στάδια εξέλιξης της νομολογίας, η προσέγγιση αυτή αφορούσε, όπως παραπάνω αναφέρθηκε, την απόδοση εμπορικής (ή εφοπλιστικής, σε περίπτωση ναυτιλιακών εταιριών) ιδιότητας στον κυρίαρχο μέτοχο. *Ρόκας*, Εμπορικές Εταιρίες, 2006, 341 επ.

της μεταφοράς περιουσιακών στοιχείων από το νομικό πρόσωπο στο μέλος¹⁸², απευθείας ή μέσω παρένθετου προσώπου είτε της δυσχέρειας διαπίστωσης σε ποιον ανήκει η περιουσία¹⁸³.

Ως προς το κριτήριο της μη επαρκούς χρηματοδότησης εταιρίας το οποίο υιοθετείται από τη νομολογία ως κριτήριο καταχρηστικής χρησιμοποίησης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου, δεν εξειδικεύεται περαιτέρω από τα δικαστήρια. Στα στοιχεία της έννοιας, όπως έχουν συγκεκριμενοποιηθεί από τη θεωρία¹⁸⁴, συγκαταλέγεται η ανεπάρκεια ιδίων κεφαλαίων του νομικού προσώπου η οποία έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία του να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του από την επιχειρηματική ή επενδυτική του δραστηριότητα. Η λήψη υπόψη του εν λόγω κριτηρίου για τον παραμερισμό της νομικής προσωπικότητας, εγείρει πολλές αμφισβητήσεις, καθότι λαμβάνει ως δεδομένο ότι οι εταίροι έχουν υποχρέωση να παρέχουν στην εταιρία επαρκή χρηματοδότηση, η οποία, ωστόσο δεν προβλέπεται στο δίκαιό μας. Εξάλλου, αμφισβητείται, κατά πόσο, μπορεί να γεννηθεί, επί τη βάση της ελλείπουσας χρηματοδότησης, αξίωση εταιρικού δανειστή καθότι, ακόμα και αν γινόταν δεκτό ότι υπάρχει τέτοια υποχρέωση του εταίρου, αξίωση εναντίον του έχει μόνο η εταιρία. Ως εκ τούτου η υποκεφαλαιοδότηση δεν αποτελεί –από μόνο του - ασφαλές κριτήριο για την στοιχειοθέτηση της ευθύνης του εταίρου αλλά απαιτείται *in concreto* πρόσφορη αιτιώδης συνάφεια μεταξύ υποκεφαλαιοδότησης και αφερεγγυότητας¹⁸⁵.

Το ζήτημα της υποκεφαλαιοδότησης, αντιμετωπίζεται συχνά, στο πλαίσιο εταιριών ομιλικής δομής¹⁸⁶, όπου δημιουργείται το ζήτημα της ευθύνης της μητρικής για

182. Ως παράδειγμα τέτοιας πρακτικής αναφέρεται η χρησιμοποίηση χρημάτων του νομικού προσώπου για αγορά ακινήτων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων στο όνομα του κυρίαρχου μετόχου ή άλλων προσώπων ή η τεχνητή δημιουργία υποχρεώσεων του νομικού προσώπου, Ρούσσος, οπ.344.

183. Σχετικά ΕφΠειρ 567/2008, ΝΟΜΟΣ. Στην εν λόγω περίπτωση το δικαστήριο απέρριψε ως αόριστη την αγωγή με αίτημα την άρση της αυτοτέλειας, γιατί- μεταξύ άλλων, αν και επικαλείτο σύγχυση εταιρικής και ατομικής περιουσίας (επικαλούμενος ότι ο «εναγόμενος φρόντιζε επιτηδείως ώστε τα μεν περιουσιακά οφέλη από την ενιαία και συγχεομένη αυτή δραστηριότητα εναγομένου - νομικών προσώπων (εταιριών) να περιέχονται στον ίδιο, ενώ οι υποχρεώσεις να καταλογίζονται στις εταιρίες»), έπρεπε να κάνει σαφή αναφορά σε συγκεκριμένα περιστατικά «...ιδίως με παράθεση των περιουσιακών στοιχείων της εταιρίας και του εναγομένου και του συγκεκριμένου τρόπου συγχύσεως αυτών...». Για την έννοια της χρησιμοποίησης του νομικού προσώπου ως παρένθετου : «...σε άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου είναι δυνατόν να οδηγήσει: α) η χρήση του νομικού προσώπου ως παρενθέτου. Σκοπός εν προκειμένω είναι ο αποκλεισμός της καταστρατηγήσεως του νόμου και η προστασία του αντισυμβαλλομένου του παρενθέτου. Ωστόσο, για να υπάρξει καταστρατήγηση, πρέπει ο αντισυμβαλλόμενος να οδηγήθηκε στη συγκεκριμένη συναλλαγή εξαιτίας της φαινομένης καταστάσεως, στην οποία (συναλλαγή) δεν θα προέβαινε, εάν γνώριζε την πραγματικότητα...». Σχετική και η ΕφΠειρ 403/2002, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

184. Τζουγανάντος, Ανεπαρκής κεφαλαιοδότηση κεφαλαιουχικών εταιριών, 1994, 7.

185. Σχετικά Τζουγανάντος, ο.π., 141, Ελευθεριάδης, ο.π., 205, Ρούσσος, ο.π., 348.

186. Συνδεδεμένες επιχειρήσεις, όρος που υιοθετείται στο Ν.2190/1920, αρ.42ε, παρ.5, είναι οι επιχειρήσεις εκείνες μεταξύ των οποίων υπάρχει σχέση μητρικής επιχείρησης προς θυγατρική κατά τις υιοθετούμενες, στο νόμο, προϋποθέσεις.

υποχρεώσεις της θυγατρικής εταιρίας, ιδίως σε περίπτωση αφερεγγυότητας της τελευταίας¹⁸⁷. Σε αυτήν την περίπτωση είναι δυνατή η θεμελίωση ευθύνης της μητρικής για υποχρεώσεις της θυγατρικής, εφόσον η υποχρηματοδότηση είναι προφανής και συντρέχουν οι προϋποθέσεις του αρ.919 ΑΚ (η μητρική δεν παρείχε επαρκή χρηματοδότηση στην θυγατρική με πρόθεση να ζημιώσει τους δανειστές της τελευταίας), ή του αρ.914 ΑΚ (η μητρική ασκώντας τον έλεγχο της θυγατρικής, ενάντια στην καλή πίστη, κατεύθυνε την τελευταία να αναλάβει περισσότερες υποχρεώσεις από αυτές στις οποίες μπορούσε να ανταποκριθεί με βάση τα κεφάλαιά της, ή υποκρύπτονται αθέμιτοι σκοποί της μητρικής, προκλήσης βλάβης στους δανειστές της θυγατρικής¹⁸⁸).

Σε συνάρτηση με τα όσα παραπάνω αναφέρθηκαν για την ευθύνη του κυρίαρχου εταίρου και την σχετική εξέλιξη της νομολογίας, αντιστοίχως, μόνη η κεφαλαιουχική συμμετοχή, έστω και απόλυτη, της μητρικής στη θυγατρική δεν δημιουργεί χωρίς άλλο ευθύνη¹⁸⁹. Για το λόγο αυτό, αναζητούνται *ad hoc* ερμηνευτικές λύσεις ανάλογα με τις συνθήκες της συγκεκριμένης περίπτωσης, για την στοιχειοθέτηση αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της δεσπίζουσας επιρροής της μητρικής στην θυγατρική και στην περιαγωγή της σε κατάσταση αφερεγγυότητας. Στο πνεύμα αυτό εντάσσεται η προσέγγιση ευθύνης της μητρικής υπό το πρίσμα των ΑΚ 914, 919 ΑΚ με βάση την υποχρέωση της επιμελούς διαχείρισης της περιουσίας της θυγατρικής, όπως επιτάσσει η αρχή της καλής πίστης (ΑΚ 281, 288)¹⁹⁰. Στο ίδιο πνεύμα κινείται η προσέγγιση ευθύνης της μητρικής κατά παραμερισμό του εταιρικού πέπλου της θυγατρικής, υπό το πρίσμα της κατάχρησης της ελευθερίας οργάνωσης. Πρόκειται για την περίπτωση που ιδρύονται περισσότερα νομικά πρόσωπα, που εξασφαλίζουν στον ιδρυτή περιορισμό της ευθύνης του¹⁹¹. Σημειώνεται ότι αρκετές αποφάσεις που πραγματεύονται το ζήτημα της άρσης αυτοτέλειας νομικού προσώπου στο πλαίσιο ομίλων, αφορούν απαιτήσεις εργαζομένων¹⁹².

187. Δαβράδος, Συνδεδεμένες επιχειρήσεις και εταιρικό δίκαιο, σε Περάκη, Το δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας, 2010, τ.1, 45 επ.

188. Ρήγας, ο.π., 103.

189. Λιακόπουλος, ο.π., 134.

190. Ο ίδιος, ο.π., 143.

191. Σχετικές αποφάσεις για την άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου σε επίπεδο ομίλων: ΑΠ 1753/2002, ΕφΑθ 5367/2003, ΜΠΡοδ 80/2007, ΠΠρΚαβ 350/1998, ΜΠΑθ 9291/1993, ΝΟΜΟΣ. Σχετικά και Λιακόπουλος, ο.π., 169, Σινανιώτη – Μαρούδη, Η διαμόρφωση ευθύνης στον όμιλο επιχειρήσεων, ΕΕμπΔ 2003, 529 επ.

192. ΕφΑθ 1702/2006, ΜΠρΘεσ 16999/2010, ΜΠΑθ 1511/2009, ΝΟΜΟΣ.

4. Εφαρμοστέο δίκαιο και διεθνής δικαιοδοσία επί αγωγών σχετικά με την άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου

Ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο¹⁹³ στο πλαίσιο αγωγών με αίτημα την κάμψη της νομικής προσωπικότητας, υφίστανται οι εξής προσεγγίσεις: Ως πλέον πρακτική και απλή λύση υποστηρίζεται διεθνώς, η εφαρμογή της *lex societatis*. Ως πλεονέκτημα πιστώνεται ότι με την εφαρμογή της, εξασφαλίζεται η ομοιομορφία δικαίου καθότι όλοι οι πιστωτές θα αντιμετωπιστούν ενιαία, υπό το πρίσμα το ίδιου δικαίου. Η παραπάνω θεωρία έχει έρεισμα στο γεγονός ότι η άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου αποτελεί ζήτημα που θίγει την ίδια τη φύση του¹⁹⁴. Ενόψει των παραπάνω και η εξέταση του παραμερισμού της νομικής προσωπικότητας υπό το φως της κατάχρησης, υποστηρίζεται ότι διέπεται από το δίκαιο του τόπου όπου εντοπίζονται τα αποτελέσματα της αδίκου πράξεως εκ της καταχρήσεως του θεσμού¹⁹⁵. Στο πλαίσιο της ελληνικής έννομης τάξης, εντούτοις, στην οποία κυριαρχεί η ρύθμιση του αρ. 10 ΑΚ, υποστηρίζεται ότι η τελευταία έλκει και το εφαρμοστέο δίκαιο στις παραπάνω περιπτώσεις, δηλαδή εφαρμοστέο είναι το δίκαιο της έδρας του νομικού προσώπου¹⁹⁶.

Μια δεύτερη προσέγγιση, είναι αυτή που προκρίνει την εφαρμογή της *lex causae*. Σύμφωνα με αυτή, το εφαρμοστέο δίκαιο είναι ζήτημα νομικού χαρακτηρισμού, δηλαδή εξαρτάται από τη νομική βάση της προβαλλόμενης αξίωσης. Υπό αυτήν την εκδοχή, αμφισβητείται η εφαρμογή της *lex societatis* καθότι το ζήτημα πρέπει να κριθεί

193. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με τον ΚανP II (864/2007 ΕΚ) αρ.1 περ.δ εξαιρούνται του πεδίου εφαρμογής του Κανονισμού, «οι εξωσυμβατικές ενοχές που απορρέουν από το δίκαιο των εταιρειών και άλλων ενώσεων ή νομικών προσώπων όσον αφορά θέματα όπως η ίδρυση, με εγγραφή στο μητρώο ή κατ' άλλον τρόπο, η ικανότητα δικαίου, η εσωτερική λειτουργία ή η εκκαθάριση εταιρειών και άλλων ενώσεων ή νομικών προσώπων, καθώς και από την προσωπική ευθύνη των εταίρων και των οργάνων για τις υποχρεώσεις της εταιρείας ή άλλων ενώσεων και νομικών προσώπων και από την προσωπική ευθύνη των ελεγκτών μιας εταιρείας ή των οργάνων της κατά τον νόμιμο έλεγχο των λογιστικών εγγράφων».

194. Υποστηρίζεται ότι από τη σκοπιά του ελληνικού δικαίου η *lex societatis* καταλαμβάνει τόσο το ζήτημα της προσωπικής ευθύνης των εταίρων για τις εταιρικές υποχρεώσεις όσο και το σύνολο των περιπτώσεων εσωτερικής ευθύνης. Επίσης τα ίδια ισχύουν και για τις περιπτώσεις εξωτερικής ευθύνης των εταίρων ή των διοικούντων εταιριών αφού η βούληση του ενωσιακού νομοθέτη ήταν να μη περιορίσει δυνάμει ρυθμίσεων του παράγωγου ενωσιακού δικαίου την εμπέδεια της ενωσιακής ελευθερίας εγκατάστασης αλλά τα ζητήματα αυτά να εμπίπτουν στη ρυθμιστική ευχέρεια των εθνικών εννόμων τάξεων. Τα παραπάνω έχουν σημασία στο πλαίσιο θεμάτων άρσης αυτοτέλειας του νομικού προσώπου όπου θα μπορούσε να στοιχειοθετηθεί η εφαρμογή κάποιας έννομης τάξης διαφορετικής του δικαίου σύστασης εφόσον διαπιστώνεται εξαπάτηση προς τον σκοπό βλάβης των εταιρικών δανειστών. Σχετικά Τζάκας σε Μπώλος/Τζάκας, ο.π., 94.

195. Παμπούκης, Το εφαρμοστέο δίκαιο στην κάμψη της νομικής προσωπικότητας, 17^ο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, 2008, 102. Λιακόπουλος, ο.π., 82 υποστηρίζει ως εφαρμοστέο το δίκαιο που διέπει τον κανόνα που υφίσταται κατάχρηση.

196. Παμπούκης, Νομικά Πρόσωπα και ιδίως εταιρίες στις συγκρούσεις νόμων, 2004, 156.

από το κανόνα δικαίου που κρίνεται υπέρτερος του θεσμού της νομικής προσωπικότητας¹⁹⁷.

Ως προς τη θεμελίωση της διεθνούς δικαιοδοσίας, εφαρμογή έχει ο Κανονισμός (ΕΚ) 44/2001, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις¹⁹⁸. Αναφορικά με τη φύση της ευθύνης που συνεπάγεται η άρση της αυτοτέλει του νομικού προσώπου¹⁹⁹, προκειμένου στη συνέχεια να διαπιστωθεί ποιες διατάξεις τυγχάνουν εφαρμογής, ερμηνευτικά εργαλεία προσφέρει η νομολογία του ΔΕΕ, χαρακτηριστική περίπτωση δε, αποτελεί η υπόθεση C-147/2012²⁰⁰. Στο πλαίσιο αυτής, το ΔΕΕ υπάγει στην έννοια της ενοχής εξ αδικοπραξίας την δημιουργούμενη ευθύνη του μετόχου για τις εταιρικές υποχρεώσεις, λόγω κάμψης της νομικής προσωπικότητας²⁰¹.

Ως εκ τούτου το πρόσωπο που κρύβεται πίσω από τον εταιρικό μανδύα μπορεί να εναχθεί κατ' αρ. 2 παρ.1 ΚανΒρ Ι στον τόπο κατοικίας του (φυσικό πρόσωπο), ή στον τόπο καταστατικής έδρας, της κεντρικής διοίκησης ή της κύριας εγκατάστασης (νομικό πρόσωπο) κατ' αρ. 59 παρ.1 ΚανΒρ Ι. Πιο αποτελεσματική για τους πιστωτές κρίνεται η θεμελίωση της ειδικής δικαιοδοτικής βάσης της αδικοπραξίας, κατά τα ανωτέρω (αρ.5 παρ.3 ΚανΒρ Ι) στον τόπο όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός²⁰².

197. Παμπούκης Το εφαρμοστέο δίκαιο στην κάμψη της νομικής προσωπικότητας, 17^ο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, 2008, 102, ο οποίος υποστηρίζει ότι μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ δύο περιπτώσεων, αυτή κατά την οποία πρόσωπο καταχράται γενικά της νομικής προσωπικότητας και το αίτημα της άρσης έχει καθολικό αναγνωριστικό χαρακτήρα, οπότε έχει εφαρμογή η *lex societatis* και της περίπτωσης που η άρση επιχειρείται ειδικά ως στοιχείο του πραγματικού άλλου κανόνα οπότε τυγχάνει εφαρμογής η *lex causae*. Υπέρ της εφαρμογής της *lex causae* του οικείου δικαιώματος αντί της *lex delicti* στην περίπτωση κατάχρησης δικαιώματος ο Τζάκας σε Μπώλος/Τζάκας, ο.π., 150.

198. Τον οποίο έχει διαδεχτεί ο Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012, ο οποίος θα τον αντικαταστήσει από 10.1.2015.

199. Σχετικά Τζάκας, Η διεθνής δικαιοδοσία επί αγωγών σχετικών με την κάμψη της αυτοτέλει του νομικού προσώπου και την εξωτερική ευθύνη των διοικούντων ΑΕ, ΔΕΕ 2014, 127 επ.

200. Απόφαση της 18.7.2013 ÓFAB, Östergötlands Fastigheter AB κατά Frank Koot, Evergreen Investments BV. Επρόκειτο για την εκχώρηση των απαιτήσεων πιστωτών σε βάρος μιας Σουηδικής ΑΕ η οποία είχε μπει σε διαδικασία εξυγίανσης, με δραστηριότητα στη Σουηδία (ανέγερση ξενοδοχείου). Ο εκδοχέας στράφηκε (στα Σουηδικά δικαστήρια) κατά ολλανδικής εταιρίας, η οποία ήταν μέτοχος της Σουηδικής, συμπεριλαμβάνοντας αίτημα άρσης αυτοτέλειας του νομικού προσώπου.

201. Σκ.42 «...οι όροι «ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας» του άρθρου 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001 έχουν την έννοια ότι καλύπτουν τις αγωγές, όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, τις οποίες ασκεί ο πιστωτής μιας μετοχικής εταιρίας με αίτημα να κριθούν υπεύθυνοι για τις οφειλές της εταιρίας αυτής, αφενός, ένα μέλος του διοικητικού συμβουλίου της εν λόγω εταιρίας και, αφετέρου, ένας μέτοχος αυτής, δεδομένου ότι επέτρεψαν στην εν λόγω εταιρία να εξακολουθήσει να λειτουργεί ενώ δεν διέθετε αρκετά κεφάλαια και όφειλε να τεθεί υπό εκκαθάριση...».

202. Σκ.55 «τόπο[ς] όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός» του άρθρου 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001 έχει την έννοια ότι, όσον αφορά αγωγές με τις οποίες ζητείται να κριθούν ένα μέλος του διοικητικού συμβουλίου καθώς και ένας μέτοχος μετοχικής εταιρίας υπεύθυνοι για τις οφειλές της εταιρίας αυτής, ο εν λόγω τόπος βρίσκεται στον τόπο με τον οποίο

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι η απονομή της ικανότητας δικαίου στα νομικά πρόσωπα συνδέεται με συγκεκριμένες αξιολογήσεις της έννομης τάξης αναφορικά με τη εξυπηρέτηση των συναλλαγών και τη διευκόλυνση της άσκησης της εμπορικής δραστηριότητας. Υπό αυτό το πρίσμα η διάτρηση του εταιρικού πέπλου μόνο εξαιρετικό χαρακτήρα μπορεί να έχει καθότι, διαφορετικά, οδηγεί στην κατάργηση του θεσμού της νομικής προσωπικότητας. Η πρώτη γενιά των αποφάσεων που πραγματεύτηκαν το ζήτημα της άρσης της αυτοτέλειας, στηρίχθηκαν σε κατασκευές επικίνδυνες για το θεσμό της νομικής προσωπικότητας. Η εξέταση του ζητήματος υπό το πρίσμα της κατάχρησης έθεσε το ζήτημα σε ορθότερη βάση πλην όμως το έργο του δικαστή είναι αρκετά σύνθετο. Η έννοια της κατάχρησης είναι αρκετά αφηρημένη γεγονός που επιβάλλει αφενός την εξειδίκευση των κριτηρίων που οδηγούν στην κατάφασή της, αφετέρου την συνεκτίμηση των περιστάσεων της εκάστοτε περίπτωσης, ώστε να μπορεί να εναχθεί όσο το δυνατόν ασφαλέστερο συμπέρασμα περί τη χρησιμοποίησης του θεσμού αντίθετα προς τις αξιολογήσεις της έννομης τάξης.

Κεφάλαιο Δ': Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΡΣΗΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΣΤΙΣ ΕΞΩΧΩΡΙΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ

1. Η άρση της αυτοτέλειας των εξωχώριων εταιριών

Η εξάπλωση των εξωχώριων εταιριών λόγω των πλεονεκτημάτων που συνδέονται με την συγκεκριμένη εταιρική μορφή και οι επιπλοκές από την δραστηριοποίησή τους, αναπόφευκτα απασχολούν ολοένα και εντονότερα τη δικαιοσύνη. Κατ' αναλογία πάντοτε, με το βαθμό αναγνώρισής τους από την έννομη τάξη κάθε κράτους, αναδεικνύονται σε αρκετές περιπτώσεις, ως τον κατεξοχήν περίπτωση εταιρικό τύπο, στον οποίο εφαρμόζεται η θεωρία της κάμψης της νομικής προσωπικότητας. Η αντιμετώπιση αυτή από τη νομολογία είναι αναμενόμενη, δεδομένης της εννοιολογικής ταύτισης των εξωχώριων εταιριών με ύποπτες δραστηριότητες ή σκοπούς²⁰³ ή εν πάση περιπτώση με δράση που κινείται στα όρια της νομιμότητας, υπό την έννοια ότι ναι μεν δεν απαγορεύεται, έρχεται όμως σε σύγκρουση με την προβλεπόμενη από άλλους κανόνες δικαίου ή την καλή πίστη.

Η διαμόρφωση σχετικής νομολογίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το καθεστώς που ισχύει σε κάθε έννομη τάξη για τις εξωχώριες εταιρίες. Στη χώρα μας για παράδειγμα, τα δικαστήρια απασχόλησε αρκετά νωρίς το ζήτημα των εξωχώριων εταιριών, αφενός μεν λόγω της ύπαρξης του ΑΝ 89/1967 και των σχετικών νόμων που διέπουν το καθεστώς τους, αφετέρου γιατί η Ελλάδα αποτελεί χώρα με ιδιαίτερα ανεπτυγμένη ναυτιλία, δραστηριότητα η οποία αποτελεί το κατεξοχήν αντικείμενο δραστηριοποίησης των εξωχώριων εταιριών.

2. Η άρση της νομικής προσωπικότητας εξωχώριων εταιριών στην ελληνική νομολογία

Η ελληνική έννομη τάξη αντιμετώπισε διαχρονικά με σκεπτικισμό το φαινόμενο των εξωχώριων εταιριών και ως κράτος υποδοχής δεν ευνόησε τις συναλλαγές με αυτές, είναι δε χαρακτηριστικό ότι ρυθμίσεις για αυτές ανευρίσκονται, ως επί το πλείστον, σε φορολογικούς νόμους. Εξαίρεση αποτέλεσε ο ΑΝ 89/1967 που έδωσε τη δυνατότητα σε αλλοδαπές εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις να εγκατασταθούν στην Ελλάδα παρέχοντας φορολογικά και δασμολογικά κίνητρα, τα οποία όμως στη συνέχεια καταργήθηκαν, όπως αναλύθηκε παραπάνω, με παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Δεδομένου του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος της Ελλάδας για τη ναυτιλία, το

203. *O.E.C.D.*, Behind the corporate veil, Using corporate entities for illicit purposes, 2001, 21 επ.

καθεστώς του ΑΝ 89/1967 επεκτάθηκε και στις ναυτιλιακές επιχειρήσεις με τον ΑΝ 378/1968²⁰⁴.

Σε κάθε περίπτωση, η δραστηριότητα εξωχώριων εταιριών στην Ελλάδα εντοπίζεται, στην μεγάλη τους πλειοψηφία, στην κατηγορία των ναυτιλιακών επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου η σχετική νομολογία αφορά, ως επί το πλείστον, εξωχώριες εταιρίες με το παραπάνω αντικείμενο. Εν όψει των ανωτέρω, οι αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων που αντιμετωπίζουν το ζήτημα της άρσης της αυτοτέλειας εξωχώριων επιχειρήσεων δεν είναι πρόσφατες. Ήδη από τη δεκαετία του 1980 η νομολογία αντιμετώπιζε το ζήτημα στο πλαίσιο κυρίως, εξωχώριων εταιριών που είχαν αξιοποιήσει τις ανωτέρω νομοθετικές ρυθμίσεις, αποτελεί δε, διαρκώς επίκαιρο θέμα²⁰⁵. Παρακάτω επιχειρείται η παράθεση μιας συνολικής επισκόπησης της οικείας νομολογίας, με χρονολογική σειρά, με κατηγοριοποίηση του νομικού σκεπτικού αποφάσεων που προσεγγίζουν την προβληματική της άρσης της αυτοτέλειας των εν λόγω εταιριών.

3. Παραμερισμός της νομικής προσωπικότητας εξωχώριων εταιριών υπό το πρίσμα άλλων, εκτός της κατάχρησης, νομικών βάσεων

Στην πρώτη φάση εξέλιξης της οικείας νομολογίας, όπως είδαμε παραπάνω²⁰⁶, ο παραμερισμός της νομικής προσωπικότητας γίνεται κατά τρόπο έμμεσο και επικεντρώνεται στην δράση του φυσικού προσώπου που ελέγχει το νομικό πρόσωπο. Στην 7552/1983 αποφασή του²⁰⁷, το Εφετείο Αθηνών αντιμετώπισε την περίπτωση συνδεδεμένων επιχειρήσεων, συγκεκριμένα μιας ημεδαπής εταιρίας και της αδελφής της, με έδρα τον Παναμά, αλλοδαπής εταιρίας που είχε εγκατασταθεί στην Ελλάδα βάσει του ΑΝ 89/167²⁰⁸. Το ζήτημα ανέκυψε όταν εργαζόμενος της δεύτερης (εξωχώριας) εταιρίας, στράφηκε εναντίον της ημεδαπής εταιρίας, για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του από την εργασία του στην πρώτη, επικαλούμενος τη συνευθύνη της, ως εργοδότης. Το Εφετείο δεν έθιξε το ζήτημα της άρσης της αυτοτέλειας της εξωχώριας εταιρίας, καθότι δεν περιλαμβάνονταν αντίστοιχο αίτημα στην αγωγή.

²⁰⁴. Σχετικά και ο Ν. 791/1978.

²⁰⁵. Το οποίο, τελευταία, απασχόλησε την Ολομέλεια του ΑΠ, στην υπ' αρ. 2/2013 απόφασή της.

²⁰⁶. Ίδ. σχετικά σελ. 57-58. Δεδομένου ότι σχετική ανάλυση έχει προηγηθεί, στο παρόν τμήμα του κεφαλαίου παρατίθεται συνοπτικά μόνο περιπτώσεις που η άρση της νομικής προσωπικότητας επί τη βάση άλλων, πλην της κατάχρησης, θεωρητικών κατασκευών, εφαρμόστηκε σε περιπτώσεις εξωχώριων εταιριών.

²⁰⁷. ΕλλΔικ 1985, 55.

²⁰⁸. Οι δύο εταιρίες είχαν παρεμφερείς επωνυμίες (και οι δυο περιλάμβαναν τη λέξη ΑΡΧΙΡΟΔΟΝ). Η ημεδαπή εταιρία είχε ως αντικείμενο την εκτέλεση έργων στην ημεδαπή, ενώ η εξωχώρια, στην αλλοδαπή και συγκεκριμένα στη Τζέντα της Σ.Αραβίας.

Σημαντική ωστόσο είναι η επισήμανση του στη μείζονα σκέψη του, ότι «...η σύμπτωσης των κυρίων μετόχων, η συνεργασία, η σύμπτωσης ακόμη ωρισμένων μελών της διοικήσεως ή και αυτού του εκπροσώπου, ως και μέρους ή του όλου υπαλληλικού προσωπικού δεν οδηγεί εις ταύτισιν των υποχρεώσεων των διακεκριμένων νομικών προσώπων, ούτε εις την εις ολόκληρον υποχρέωσιν της μιας δια τα χρέη της ετέρας...». Αναγνώρισε ότι υπάρχει περίπτωση ύπαρξης εις ολόκληρον ευθύνης για διάφορους νόμιμους λόγους, «...αλλ' αυτό πρέπει να εξετάζεται και να καταφάσκειτο εκάστοτε ειδικώς...». Τελικώς το Εφετείο απέρριψε την αγωγή του εργαζομένου με το αιτιολογικό ότι δεν αποδείχθηκε η ιδιότητα της μητρικής εταιρίας ως εργοδότης.

Στο πνεύμα του μηχανισμού της άρσης αυτοτέλειας του εξωχώριας εταιρίας, χωρίς να προσεγγίζει όμως το ζήτημα υπό αυτό το πρίσμα, κινείται η ΑΠ 1058/1987²⁰⁹. Επρόκειτο για δυο αλλοδαπές ναυτιλιακές εταιρίες, η μια με έδρα τον Παναμά και η άλλη με έδρα τη Λιβερία, οι οποίες έλαβαν δάνειο από τράπεζα για την αγορά ενός πλοίου η κάθε μία. Το δάνειο εγγυήθηκε ατομικά και μέτοχος που ήταν συγχρόνως και μέλος του ΔΣ και των δύο εξωχώριων εταιριών, παραιτούμενος από την ένσταση διζήσεως. Επειδή το δάνειο δεν πληρώθηκε, η τράπεζα κατέθεσε αίτηση για την κήρυξη του εγγυητή σε πτώχευση, την οποία δέχτηκε ο Άρειος Πάγος αποδεχόμενος την εμπορική ιδιότητα του κυρίαρχου μετόχου ναυτιλιακής επιχείρησης²¹⁰.

Στο ίδιο πνεύμα με την παραπάνω απόφαση και η ΕφΑθ 8734/1986²¹¹, στο πλαίσιο της οποίας κρίθηκε η εφοπλιστική ιδιότητα κυρίου μετόχου και διαχειριστή ναυτιλιακής εταιρίας. Στην συγκεκριμένη περίπτωση η εμπλοκή της εξωχώριας εταιρίας (έδρας Παναμά) έγκειτο στη συμμετοχή της στο μετοχικό κεφάλαιο της ναυτιλιακής και στην διενέργεια πράξεων εκμετάλλευσης του πλοίου, διαμέσου αυτής από τον κύριο μέτοχο της πλοιοκτήτριας εταιρίας, ο οποίος είχε τον έλεγχο της.²¹² Ειδικά όσον αφορά ναυτιλιακές εξωχώριες εταιρίες, πολλές αποφάσεις προσεγγίζουν την άρση της αυτοτέλειάς τους υπό το πρίσμα της εφοπλιστικής ιδιότητας του κυρίου μετόχου της

209. ΕΝΔ 1987, 241 επ.

210. Λιακόπουλος, ο.π., 87, Αλεπάκος, Η κάμψη της νομικής προσωπικότητας (Θεωρητική και νομολογιακή αντιμετώπιση), 3^ο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, 1994, 272. Εφαρμόζει τη θεωρία των κερδοσκοπικών εγγυήσεων δηλαδή χαρακτηρίζει τον κυρίαρχο μέτοχο ως έμπορο με το σκεπτικό ότι καλύπτει με προσωπικές εγγυήσεις τα χρέη της εταιρίας, όχι από ελευθεριότητα αλλά για κερδοσκοπία. Αθανασοπούλου, Η κάμψη της νομικής προσωπικότητας στις ναυτιλιακές εταιρίες, ΠειρΝομ 2005, 397.

211. ΕΕμπΔ 1986, 664.

212. Ανάλογες οι ΕφΠειρ 1277/1990 (περίπτωση εταιρίας ιδιοκτήτριας πλοίου με έδρα την Κύπρο και έτερης, διαχειρίστριας αυτού με έδρα τον Παναμά και εγκατάσταση στην Ελλάδα), η ΜΠΠειρ 1900/1988 (εταιρίας ιδιοκτήτριας πλοίου με έδρα τη Λιβερία), ΝΟΜΟΣ. Οι εν λόγω αποφάσεις στηρίζουν την άρση της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας στη θεωρία του ελέγχου, δηλαδή ότι το νομικό πρόσωπο βρίσκεται υπό τον κυριαρχικό έλεγχο ενός προσώπου που κατέχει το σύνολο ή την μεγάλη πλειοψηφία των μετοχών. Σχετικά Κιάντου – Παμπούκη, Η προστασία των δανειστών στις ναυτιλιακές εταιρείες με παραμέριση της νομικής προσωπικότητας, Αρμ 1993, 879.

ναυτιλιακής εταιρίας²¹³. Όπως παραπάνω αναφέρθηκε επρόκειτο για αρκετά ελλειπείς και επικίνδυνες νομικές κατασκευές που δέχτηκαν οξύτατη κριτική²¹⁴.

Στο ίδιο αποτέλεσμα ήτοι στην ευθύνη των εταίρων εξωχώριων εταιριών καταλήγουν αποφάσεις στο πλαίσιο των οποίων, αντικείμενο της δίκης αποτελεί η δραστηριότητα τους και ενόψει της οποίας διερευνάται η νόμιμη σύστασή τους. Όπως εκτέθηκε παραπάνω η εφαρμογή εν προκειμένω, του κριτηρίου της πραγματικής έδρας από τα ελληνικά δικαστήρια έχει ως συνέπεια, εφόσον μια εταιρία έχει συσταθεί σε άλλο κράτος – εξωχώρια δικαιοδοσία και έχει την πραγματική της έδρα στην Ελλάδα και προφανώς δεν έχει τηρήσει τις διατυπώσεις της ελληνικής νομοθεσίας (τύπο, δημοσιότητα, κεφάλαιο) αλλά της αλλοδαπής, να θεωρείται άκυρη και η νομολογία να την αντιμετωπίζει ως *de facto* προσωπική εταιρία²¹⁵.

Υπό αυτό το πρίσμα, δεν πρόκειται κατά κυριολεξία για άρση της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας της εξωχώριας εταιρείας, αλλά για ακυρότητα του νομικού της τύπου. Μάλιστα, κάποιες αποφάσεις δέχονται ότι το εν τοις πράγμασι μόρφωμα το οποίο υφίσταται συνεπεία της ακυρότητας του νομικού τύπου, στερείται νομικής προσωπικότητας²¹⁶. Η ευθύνη των εταίρων υπό αυτή την προσέγγιση δεν προκύπτει ως αποτέλεσμα του παραμερισμού της νομικής προσωπικότητας αλλά, λόγω της περιβολής της ακύρως συσταθείσας εταιρίας, με τον τύπο αδημοσίευτης οε, οι εταίροι αποκτούν την ιδιότητα του ομόρρυθμου εταίρου και το συνεπαγόμενο της ιδιότητας αυτής, μέτρο ευθύνης. Υπό αυτή την προσέγγιση δηλαδή, δεν υπάρχει ανάγκη προσφυγής στο μηχανισμό της άρσης της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας καθώς ο ομόρρυθμος εταίρος, ούτως ή άλλως ευθύνεται απεριόριστα και εις ολόκληρον για τις υποχρεώσεις της εταιρίας.

213. Χαρακτηριστική η ΑΠ 1046/1990 στο πλαίσιο της οποίας κρίθηκε ότι οι ναυτιλιακές εταιρίες με έδρα τον Παναμά και τη Λιβερία, αποτελούσαν το προκάλυμμα της εμπορικής του δραστηριότητας.

214. Αθανασοπούλου, ο.π., 391.

215. ΑΠ 812/2008: «...επειδή δεν συστάθηκαν σύμφωνα με τις διατάξεις του ελληνικού δικαίου, είναι άκυρες ως εταιρίες του αντίστοιχου εταιρικού τύπου και λειτουργούν στην Ελλάδα ως ομόρρυθμες εταιρίες "εν τοις πράγμασι", με απεριόριστη ευθύνη των εμφανιζομένων ως εταίρων τους...», ΑΠ 261/2001, ΕφΠειρ 999/2003, ΕφΠειρ 161/2003, ΕφΠειρ 849/2004, ΕφΠειρ 277/2005, ΕφΠειρ 549/2006, ΕφΠειρ 348/2006, ΠΠΠειρ 1827/2010, ΜΠρΠειρ 3433/2000, ΕφΠειρ 1165/1996, ΕφΠειρ 1658/1990, δημοσίευση ΝΟΜΟΣ.

216. ΑΠ 975/1997, ΕφΠειρ 127/2009, ΝΟΜΟΣ. Η ακυρότητα αφορά μόνο το νομικό τύπο της ανώνυμης εταιρίας και μεταξύ των ιδρυτών της υπάρχει πρόθεση συνεργασίας προς επιδίωξη εταιρικού σκοπού, η κατά τεκμήριο άκυρη εταιρία – εφόσον έχει αυτοτελή δραστηριότητα – υπάρχει κατά μετατροπή σύμφωνα με το αρ.182 ΑΚ, ως ανώμαλη (αδημοσίευτη) ΟΕ με νομική προσωπικότητα ή ως αφανής εταιρία. Σε διαφορετικό πνεύμα οι ΟΛΑΠ 22/1998 (περίπτωση κοινοπραξίας), ΑΠ 936/2002 σύμφωνα με τις οποίες η εν τοις πράγμασι ομόρρυθμη εταιρία, στερείται νομικής προσωπικότητας, σχετικά και Αθανασίου, σχόλια σε ΟΛΑΠ 2/2003, ΔΕΕ 2003, 531.

4. Άρση αυτοτέλειας νομικής προσωπικότητας εξωχώριων εταιριών, υπό το πρίσμα της κατάχρησης

Ο προβληματισμός σχετικά με την ανεπάρκεια των παραπάνω κριτηρίων να στηρίζουν την διάτρηση της νομικής προσωπικότητας αποτυπώνεται στις αποφάσεις που ακολούθησαν. Χαρακτηριστική είναι η υπ' αρ. 9291/1993 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών (ασφ), η οποία απασχόλησε έντονα την επικαιρότητα της εποχής και παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης, δεδομένου ότι αποτελεί, ίσως, τη μοναδική περίπτωση που τα ελληνικά δικαστήρια αντιμετώπισαν το ζήτημα παραμερισμού του νομικού πέπλου εξωχώριας, μη ναυτιλιακής εταιρίας²¹⁷.

Το δικαστήριο προβαίνει σε εκτεταμένη ανάλυση της τελολογίας του θεσμού της εταιρίας²¹⁸ και των κριτηρίων, η πλήρωση των οποίων, αποδεικνύει καταχρησή του²¹⁹ καθώς και των προϋποθέσεων για την άρση της αυτοτέλειάς της²²⁰, στο πλαίσιο ομίλου επιχειρήσεων. Ειδικότερα, επισημαίνει ότι η επιλογή της μητρικής να ιδρύσει την θυγατρική και να ανατεθεί στην τελευταία η επένδυση στα τσιμέντα Χαλκίδας αποτελεί

217. Το δικαστήριο, κλήθηκε να αποφανθεί επί αιτήματος της Τσιμεντα Χαλκίδος αε, συντηρητικής κατάσχεσης κινητής και ακίνητης περιουσίας δύο εταιριών της Calcestruzzi S.p.A και Calcestruzzi Holding SA, μητρικής και θυγατρικής αντιστοίχως. Η δεύτερη, Calcestruzzi Holding S.A. είχε έδρα το Λουξεμβούργο και σκοπός της είχε οριστεί η συμμετοχή σε οποιαδήποτε μορφής επιχειρήσεις του Λουξεμβούργου ή της αλλοδαπής και σε οποιασδήποτε μορφής τοποθετήσεις. Η εταιρία αυτή ιδρύθηκε από την πρώτη Calcestruzzi S.p.A., η οποία ήλεγχε και το σύνολο σχεδόν των μετοχών της (99%), και από την Alfa Holding S.A. Η Τσιμέντα Χαλκίδος ΑΕ έχοντας καταστεί προβληματική επεδίωξε την υπαγωγή της στις ρυθμίσεις του Ν. 1892/1990 επιδιώκοντας την ανεύρεση επενδυτή. Κατόπιν διεθνούς ανεπίσημου διαγωνισμού, ως η πλέον συμφέρουσα προσφορά για την εξαγορά της εταιρίας αναδείχτηκε αυτή της Calcestruzzi S.p.A. Η σύμβαση για την αύξηση κεφαλαίων της Τσιμέντα Χαλκίδος, όμως υπογράφηκε με την θυγατρική της Calcestruzzi Holding S.A, αλλαγή η οποία ζητήθηκε από την μητρική. Ωστόσο καμία από τις δύο εταιρίες δεν κατέβαλε το ποσό εξαγοράς των μετοχών της Τσιμέντα Χαλκίδος.

218. «...Η εταιρία ως θεσμός, δηλαδή ως σύνολο εννόμων σχέσεων και καταστάσεων που διέπονται από ορισμένο πλέγμα κανόνων δικαίου και αποτελούν αυτοτελή ενότητα, υπηρετεί σε ένα κοινωνικό σκοπό...».

219. «...Η χρησιμοποίηση του θεσμού της εταιρίας για την εξυπηρέτηση σκοπών διαφορετικών από τους σκοπούς που κατά την αντίληψη της έννομης τάξης ο θεσμός αυτός εξυπηρετεί, ή, η χρησιμοποίησή του για την εξυπηρέτηση σκοπών, που αποδοκιμάζονται από την έννομη τάξη, απαγορεύεται από το νόμο. Η κατάχρηση θεσμού δεν ρυθμίζεται ειδικά από το νόμο, υπάγεται όμως, κατά την ορθότερη άποψη, στη διάταξη του άρθρ. 281 ΑΚ, και οι συνέπειες της καταχρήσεως αυτής είναι ανάλογες με την κατάχρηση δικαιώματος...».

220. «...είναι νοητή η άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου με την έννοια ότι οι πράξεις οι οποίες φαινομενικά είναι πράξεις της ανώνυμης εταιρίας, αλλά στην πραγματικότητα είναι πράξεις του μοναδικού ή σχεδόν μοναδικού μετόχου (ο οποίος και αυτός μπορεί να είναι εταιρία), να θεωρηθούν ως πράξεις του μετόχου αυτού και να επιφέρουν στο πρόσωπό του τις ανάλογες συνέπειες. Για την άρση της αυτοτέλειας αυτής του νομικού προσώπου είναι απαραίτητη κατ' αρχήν προϋπόθεση το γεγονός ότι ο μέτοχος κατέχει το σύνολο ή σχεδόν το σύνολο των μετοχών της εταιρίας και η συμμετοχή του συνδέεται με την ύπαρξη της εταιρίας. Όμως το κριτήριο αυτό δεν είναι αρκετό. Πρέπει να συντρέχουν και άλλα πρόσθετα περιστατικά που να καθιστούν καταχρηστική την επίκληση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου από το μέτοχο αυτό...».

επιχειρηματική επιλογή που δεν αντίκειται στα χρηστά ήθη, ούτε το γεγονός ότι είναι αποκλειστικός της σχεδόν μέτοχος, αντίκειται στο νόμο. «...Όμως η συνδρομή και άλλων περιστατικών δημιουργούν το σύνδεσμο εκείνο μεταξύ των δύο αυτών εταιριών που μπορούν να επιφέρουν την άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου της δεύτερης καθ' ης...». Ειδικότερα τα περιστατικά αυτά, κατά την άποψη του Δικαστηρίου συνίστανται στην αφερεγγυότητα της θυγατρικής καθότι αναλαμβάνει να πραγματοποιήσει επένδυση, αξίας πολλαπλάσιας του μετοχικού της κεφαλαίου και η οποία αποτελεί την μοναδική σημαντική δραστηριότητά της.

Στη συνέχεια το δικαστήριο επισημαίνει τα στοιχεία που αποδεικνύουν τον σύνδεσμο των δυο εταιριών, ο οποίος φθάνει στο σημείο οι δύο εταιρίες να ταυτίζονται με την έννοια ότι δεν ήταν να νοητή στους αιτούντες και στους τρίτους ή ύπαρξή της θυγατρικής χωρίς την παρουσία της μητρικής. Ωστόσο το Δικαστήριο επισημαίνει ότι «...Όμως και τα περιστατικά αυτά από μόνα τους δεν θα ήταν ικανά να επιφέρουν την άρση αυτοτέλειας του νομικού προσώπου της δεύτερης, αν δεν υπήρχε περαιτέρω και η συγκεκριμένη συμπεριφορά της καθ' ης, που να καθιστά την επίκληση της αυτοτέλειας αυτής καταχρηστική...»²²¹.

Το δικαστήριο αποφάσισε την παραμέριση της νομικής προσωπικότητας της θυγατρικής καθότι πιθανολογήθηκε ότι η μητρική μεθόδευσε με τον ανωτέρω τρόπο της υπογραφή τη επίδικης σύμβασης προκειμένου αφενός να δεσμεύσει της Τσιμέντα Χαλκίδος ΑΕ, αφετέρου να μην κινδυνεύσει την δική της περιουσία στην περίπτωση που έκρινε ότι δεν είχε συμφέρον από την παραπάνω σύμβαση, δεδομένου ότι η θυγατρική της δεν διέθετε περιουσιακά στοιχεία στην Ελλάδα. Η απόφαση αποτέλεσε σταθμό στην εξέλιξη της οικείας νομολογίας καθότι πραγματεύεται το ζήτημα με τρόπο τολμηρό και προβαίνοντας σε συστηματοποίηση κριτηρίων που μπορούν να οδηγήσουν σε κατάφαση της άρσης της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας²²².

221. Τα περιστατικά δε αυτά είναι τα εξής: α) Η αιφνιδιαστική δήλωση της μητρικής στους αιτούντες κατά την ημερομηνία υπογραφής της σύμβασης ότι αντί γι' αυτήν θα την υπογράψει η θυγατρική με την παράλληλη διαβεβαίωση ότι αυτό γίνεται για λόγους που αφορούν αποκλειστικά την δική της επιχειρηματική τακτική και δεν θα επηρεάσει τις μεταξύ τους σχέσεις. β) Μετά την υπογραφή της σύμβασης και επί δεκάμηνο περίπου η μητρική συμπεριφέρθηκε είτε με δηλώσεις των οργάνων της προς τον τύπο, τους αιτούντες και στους πιστωτές είτε με τον έλεγχο και την παρουσία της στην αιτούσα εταιρία, ως να ήταν αυτή η αληθινή αγοράστρια των τσιμέντων Χαλκίδας. γ) Υποχρέωσε τους αιτούντες να υποστούν μία ιδιαίτερα δυσχερή διαδικασία προκειμένου να ανταποκριθούν στους όρους της συμβάσεως, ενώ η ίδια άφηνε σε εκκρεμότητα το όλο θέμα, χωρίς να εκπληρώνει την βασική της υποχρέωση (εισαγωγή συναλλάγματος και καταβολή του ποσού που συμφωνήθηκε), ενώ παράλληλα δεν προέβαινε σε οποιαδήποτε δήλωση που θα επέφερε την λύση της σύμβασης. Αντίθετα μετά την υπογραφή της σύμβασης κωλυσιεργούσε διαπραγματευόμενη νέους, πλέον ευνοϊκούς γι' αυτήν, όρους, όπως π.χ. την απόκτηση της πλειοψηφίας των μετοχών της αιτούσας εταιρίας με 21 δις δρχ. και την καταβολή του υπολοίπου από την Εθνική Τράπεζα.

222. Αλεπάκος, ο.π., 279. Στο ίδιο πνεύμα η ΜΠρΠειρ 4543/1998 (ασφ), στο πλαίσιο της οποίας κρίθηκε η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων αλληλοασφαλιστικού οργανισμού επί οφειλής

Στο πλαίσιο της ΠΠρΠειρ 1673/2003²²³ το Δικαστήριο ήρε το εταιρικό πέπλο της εξωχώριας εταιρίας καθιστώντας τον μοναδικό μετοχό της, υπεύθυνο εις ολόκληρον με την εξωχώρια εταιρία για την καταβολή του χρέους²²⁴, με το σκεπτικό ότι ο τελευταίος, καλυπτόμενος πίσω από τον εταιρικό μανδύα της, τη χρησιμοποιούσε κατά κατάχρηση της νομικής προσωπικότητάς της, για την άσκηση των προσωπικών εμπορικών δραστηριοτήτων του. Για την στοιχειοθέτηση της κατάχρησης το Δικαστήριο βασίστηκε στα εξής περιστατικά: ενεργούσε ατομικώς εμπορικές πράξεις που αφορούσαν τη διαχείριση και εκμετάλλευση πλοίων μεταξύ αυτών και του πλοίου που διαχειριζόταν με παρένθετο πρόσωπο την εξωχώρια εταιρία. Η συμπεριφορά του ήταν τέτοια που προκαλούσε την εντύπωση και προσωπικής ευθύνης του για τα χρέη της. Ανέλαβε ο ίδιος την εξόφληση της ένδικης οφειλής της για το άνω πλοίο με επιταγές εκδόσεως της αντιπροσώπου της εταιρίας την οποία εκπροσωπούσε ο ίδιος. Είχε συνεχή παρουσία και ανάμιξη σε όλες τις υποθέσεις της εξωχώριας εταιρίας, με αποτέλεσμα

από ασφαλιστικές εισφορές για την ασφάλιση πλοίου το οποίο άνηκε σε εταιρία με έδρα την Μάλτα και στρεφόταν κατά της πλοιοκτήτριας εταιρίας και των μετόχων της. Το Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση επικαλούμενο ότι δεν πιθανολογήθηκαν περιστατικά που να στοιχειοθετούν κατάχρηση, «...δεν πιθανολογήθηκε ότι οι δεύτερος - τρίτος και τέταρτος των καθ' ων ενήργησαν πράξεις εκμεταλλεύσεως του πιο πάνω πλοίου ατομικά οι ίδιοι στην ημεδαπή, από τις οποίες να προκύπτει ότι η πρώτη καθ' ης εταιρίας συνεστήθη μόνο για την κάλυψη των υποχρεώσεων αυτών...». Ακόμη η υπ' αρ. ΜΠρΠειρ 543/1998 (ασφ). Εκδόθηκε κατόπιν αιτήσεως εταιρίας εφοδιασμού πλοίων, συντηρητικής κατάσχεσης των περιουσιακών στοιχείων πλοιοκτήτριας εταιρίας με έδρα τη Λιβερία, του νομίμου εκπροσώπου της και της συζύγου του, για την εξασφάλιση απαίτησής της από την προμήθεια τροφοεφοδίων στα πλοία τα οποία εκμεταλλευόταν η παραπάνω εξωχώρια εταιρία²²². Ως προς την άρση της αυτοτέλειας της πλοιοκτήτριας εταιρίας, το δικαστήριο επεσήμανε ότι για την κατάφασή της, δεν αρκεί απλή μονομετοχική ιδιότητα αλλά και βούληση για καταστράτηγηση των διατάξεων που αφορούν στα νομικά πρόσωπα, ισχύουν δε αυτά και για τις εταιρίες "εν τοις πράγμασι", που δεν έχουν νομική προσωπικότητα. Εν προκειμένω το δικαστήριο δεν πιθανολόγησε ότι η ύπαρξη της εταιρίας είχε τον παραπάνω σκοπό, με το σκεπτικό ότι η εξωχώρια εταιρία συστήθηκε αρκετά χρόνια νωρίτερα από το χρόνο που γεννήθηκαν οι ένδικες αξιώσεις της αιτούσας και κατά συνέπεια η σύστασή της δεν απέβλεπε στη ματαίωση τους ούτε των απαιτήσεων τρίτων. Έτσι και η ΠΠρΠειρ 4208/1999, ΝΟΜΟΣ.

223. ΔΕΕ 2003, 791. Εταιρία καυσίμων με έδρα τη Λιβερία η οποία εκπροσωπείτο νόμιμα στην Ελλάδα από ομόρρυθμη εταιρία, άσκησε αγωγή κατά εταιρίας με αντικείμενο την επιχειρηματική εκμετάλλευση πλοίων ως εφοπλίστρια, με έδρα επίσης στην Λιβερία καθώς και κατά του μοναδικού μετόχου της, διευθυντή και νόμιμου εκπρόσωπου αυτής, για την ικανοποίηση της απαίτησής της από την πώληση καυσίμων.

224. Σημειώνεται ότι το δικαστήριο έκρινε ότι πρόκειται για ομόρρυθμη «εν τοις πράγμασιν» εταιρία, με ομόρρυθμο εταίρο της το μοναδικό της μέτοχο, αφού για τη σύστασή της δεν τηρήθηκαν οι απαιτούμενες διατυπώσεις δημοσιότητας που προβλέπει το ελληνικό δίκαιο για τις εταιρίες αντιστοίχου τύπου, ούτε εγκαταστάθηκε αυτή στην Ελλάδα με το ειδικό νομικό καθεστώς των ναυτιλιακών εταιριών. Ως προς το θέμα αυτό ασκήθηκε κριτική στην απόφαση επί τη βάση ότι δεν χρειαζόταν προσφυγή στη θεωρία της άρσης της νομικής προσωπικότητας με δεδομένο ότι οι ομόρρυθμοι εταίροι, ούτως ή άλλως ευθύνονται απεριορίστως και εις ολόκληρον για τα χρέη της ΟΕ, ακόμη και αν αυτή δεν έχει δημοσιευτεί, έχει όμως αναπτύξει δημόσια δράση. Επίσης ότι δεν μπορεί να υπάρξει προσωπική εταιρία με έναν εταίρο, σχετικά Φλάμπουρας, σχόλιο σε ΠΠρΠειρ 1673/2003, ΔΕΕ 2003, 1074.

να υπάρχει μια κυριαρχική εξάρτησή της απ' αυτόν και επιπλέον σύγχυση των περιουσιών τους²²⁵.

Η απόφαση σχολιάστηκε θετικά από τη θεωρία ως προς την εφαρμογή της θεωρίας της άρσης της αυτοτέλει. Συγκεκριμένα ότι το Δικαστήριο, ορθά δεν αρκέστηκε στο στοιχείο του ελέγχου της εξωχώριας εταιρίας από το μοναδικό μέτοχο αλλά απαίτησε περισσότερα στοιχεία για την κατάφαση κατάχρησης και ειδικότερα τα κριτήρια της χρησιμοποίησής της προς καταστρατήγηση του νόμου, για την πρόκληση ζημίας σε τρίτο, για την δόλια αποφυγή υποχρεώσεων. Επίσης επισημάνθηκε η ορθότητα της κρίσης του δικαστηρίου ότι η άρση της νομικής προσωπικότητας, δε σημαίνει και καταργησή της, καταλήγει στην ταύτιση του υποκείμενου οργανισμού με το νομικό πρόσωπο και όχι στην κατάργησή του²²⁶.

Ενδιαφέρον έχουν οι επισημάνσεις της ΕφΠειρ 512/2003²²⁷, ως την οριοθέτηση της έννοιας της κατάχρησης. Περιλαμβάνοντας στη μείζονα σκέψη της τα αποκρυσταλλωθέντα με βάση προηγούμενη νομολογία κριτήρια ως προς την καταχρηστική επίκληση της νομικής προσωπικότητας, κρίνει το ισχυρισμό της ενάγουσας εταιρίας ότι ο κύριος μέτοχος των εμπλεκόμενων εξωχώριων εταιριών τις χρησιμοποιούσε για την χρηματοδότηση των εφοπλιστικών του δραστηριοτήτων και *«...τις εμφάνιζε ως αχυρανθρώπους προκειμένου να αποκρύπτει την προσωπική του εφοπλιστική του δραστηριότητα στις συναλλαγές του με τους τρίτους και τις προσωπικές του ευθύνες από τις συναλλαγές του με τρίτους...»*, ως μη επαρκή για την θεμελίωση της κατάχρησης.

Στην ΑΠ 1910/2009²²⁸ εξειδικεύτηκε η έννοια της κατάχρησης στο γεγονός ότι, με την πάροδο του χρόνου υπήρξε ανεπαρκής χρηματοδότηση της πρώτης και υπήρξε σύγχυση της ατομικής και εταιρικής περιουσίας. Κατέληξε δε στην κρίση περί άρσης του εταιρικού πλέγματος και προσωπικής του ευθύνης για τα εταιρικά χρέη με το

225. Το δικαστήριο επίσης έκρινε ότι υπήρχε σύγχυση των περιουσιών τους με δεδομένο ότι η εξωχώρια εταιρία δεν χρηματοδοτούνταν επαρκώς και λειτουργούσε από την ίδια επαγγελματική εγκατάσταση με αυτόν, ο οποίος δρούσε προς τα έξω δηλώνοντας ότι ουσιαστικά ενεργεί για δικό του λογαριασμό και παρέχοντας ατομικές εγγυήσεις υπέρ της εξωχώρια εταιρίας, η οποία, δεν διέθετε ξεχωριστή εσωτερική οργάνωση ή έστω άλλους μετόχους, ή εκπροσώπους, μη δυνάμενη να θεωρηθεί συνεφοπλίστρια.

226. Φλάμπουρας, ο.π., 1076, Σπυρόπουλος, σχόλιο σε ΠΠρΠειρ 1673/2003, ΕΕμπΔ 2004, 80 επ.

227. ΝΟΜΟΣ. Εταιρία ασκούσα επιχείρηση πρακτόρευσης πλοίων ενήγαγε εξωχωρία εταιρία με έδρα τη Λιβερία, διαχειρίστρια πλοίου ανήκον σε έτερη εξωχώρια εταιρία με έδρα τον Παναμά, καθώς και τον κύριο μέτοχο αυτής, για την εξόφληση υπηρεσιών πρακτόρευσης που παρείχε η πρώτη στην δεύτερη.

228. ΕφΑΔ 2010, 913. Σχετικά και σχόλιο Ρήγα, ΕφΑΔ 2010, 916 – 919. Τα πραγματικά περιστατικά αφορούσαν την απαίτηση εταιρείας με αντικείμενο τη προμήθεια τροφοεφοδίων σε πλοία. Η εναγομένη ήταν πλοιοκτήτρια εταιρία με έδρα την Κύπρο. Ο βασικός της μέτοχος με ποσοστό 49,95% των μετοχών ήταν ταυτόχρονα και κύριος ποσοστού 50% των μετοχών ναυτιλιακής εταιρίας με έδρα τη Λιβερία, διαχειρίστριας της πρώτης, ενώ τα υπόλοιπα ποσοστά άνηκαν συγγενικά του πρόσωπα.

αιτιολογικό ότι ο ανωτέρω κυρίαρχος εταίρος χρησιμοποιούσε την νομική προσωπικότητα των ανωτέρω εταιριών προς καταστρατήγηση του νόμου και προς αποφυγήν της εκπληρώσεως των υποχρεώσεών του, δεδομένου ότι η πλοιοκτήτρια ήταν υποκεφαλαιοδοτημένη και σε περίπτωση πλημμελούς ή με εκπλήρωσης των συμβατικών της υποχρεώσεων οι δανειστές θα στερούνταν τη δυνατότητα να ικανοποιηθούν από την περιουσία της.

Στην ΠΠειρ 2400/2010²²⁹ ενδεικτικό της κατάχρησης κρίθηκε ότι αποτελούσε, μεταξύ άλλων, το γεγονός ότι η εταιρία στερείτο οιοδήποτε αξιόλογου περιουσιακού στοιχείου και ο διαχειριστής της επέτυχε τη σύναψη δανείου ποσού χωρίς η εν λόγω πίστωση να εξασφαλιστεί με εμπράγματη ασφάλεια επί του πλοίου. Εν προκειμένω η κριτική που ασκήθηκε στην απόφαση έγκειτο στο ότι ναι μεν η απόφαση ορθώς έλαβε υπόψιν της τα διαπλασθέντα από τη νομολογία κριτήρια ως προς τη θεμελίωση της κατάχρησης, ωστόσο στην συγκεκριμένη περίπτωση που αφορούσε τη σύναψη δανείου²³⁰, θα έπρεπε να ληφθεί επιπρόσθετα υπόψη, κατά πόσο ο συγκεκριμένος συναλλασσόμενος που αιτείται την άρση του εταιρικού πέπλου, είναι άξιος προστασίας²³¹.

229. Η διαφορά ανέκυψε μεταξύ της ενάγουσας αλλοδαπής τραπεζικής εταιρίας και των εναγομένων, εταιρίας διαχειρίστριας πλοίων η οποία άνηκε σε όμιλο εταιριών αποτελούμενο από 10 εξωχώριες εταιρίες με έδρα τη Λιβερία και τη Μάλτα και εγκατάσταση στην Ελλάδα σύμφωνα με τον ΑΝ 89/1967 και του Διαχειριστή της και Προέδρου του ΔΣ αυτής. Μεταξύ των δύο πρώτων, συμφωνήθηκε η χορήγηση έντοκης πίστωσης ανοικτού αλληλόχρεου λογαριασμού. Το δικαστήριο έκρινε ότι ο διευθυντής της, κυρίαρχος μέτοχος και νόμιμος εκπροσώπος της εξωχώριας εταιρίας καλυπτόμενος υπό τον εταιρικό μανδύα της, τη χρησιμοποιούσε κατά κατάχρηση της νομικής προσωπικότητας της, για την άσκηση των προσωπικών εμπορικών δραστηριοτήτων του.

230. Η κατ' επάγγελμα δανειοδότηση της ναυτιλίας από τράπεζα είναι μια συναλλαγή που γίνεται σχεδόν πάντα με αλλοδαπές κεφαλαιουχικές εταιρίες (εξωχώριες) ενώ μια τράπεζα, ως εκ του επαγγέλματός της είναι εξειδικευμένη να ζητάει τις κατάλληλες εξασφαλίσεις και επομένως είναι δύσκολο να της καταλογιστεί ότι πλανήθηκε. Άρα, προέχει η διάγνωση κάθε φορά κατά πόσο ο συγκεκριμένος συναλλασσόμενος της συγκεκριμένης συναλλαγής είναι άξιος προστασίας σε τέτοιο βαθμό, ώστε να επιτραπεί η κατ' εξαίρεση άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου του συναλλασσομένου. *Ρόκας*, σχόλιο σε ΠΠρΠειρ 2400/2010, ΔΕΕ 2011, 59.

231. Περαιτέρω, ως προς την έννοια της κατάχρησης, η ΕφΠειρ 473/2011 διαλαμβάνει τις προϋποθέσεις οι οποίες πρέπει να πληρούνται για την θεμελίωση της κατάχρησης, εξετάζοντας το ορισμένο σχετικής αγωγής. Η αγωγή στρεφόταν κατά εξωχώριας εταιρίας με καταστατική έδρα στον Παναμά και πραγματική στον Πειραιά και κατά του κυρίου μετόχου και εκπροσώπου της, με αίτημα την άρση της αυτοτέλειας της πρώτης και την θεμελίωση ευθύνης του δεύτερου για την επίδικη απαίτηση. Εντούτοις απορρίφθηκε ως απαράδεκτη λόγω αοριστίας, με την κρίση ότι για να είναι ορισμένη η αγωγή με αυτό το αίτημα θα πρέπει να γίνεται σαφή αναφορά σε συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, τα οποία να καταδεικνύουν είτε την ανεπαρκή χρηματοδότηση της πρώτης εναγομένης εταιρίας (με συγκεκριμένη αναφορά σε έλλειψη εσόδων οποιασδήποτε μορφής, διαφορετικών από τα ίδια κεφάλαια του προσώπου που εκμεταλλεύεται το νομικό πρόσωπο, είτε τη σύγχυση ατομικής και εταιρικής περιουσίας (ιδίως με παράθεση των περιουσιακών στοιχείων του νομικού προσώπου και του παραπάνω φυσικού προσώπου καθώς και του συγκεκριμένου τρόπου συγχύσεως αυτών), είτε την εικονικότητα του ως άνω νομικού προσώπου της. Αντίθετα, η ενάγουσα είχε περιοριστεί στο ισχυρισμό της συγκέντρωσης του συνόλου των μετοχών της εταιρίας στο πρόσωπο του εναγομένου, χωρίς

4.1 Η άρση, λόγω κατάχρησης, της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου εξωχώριας εταιρίας, υπό το πρίσμα της ΟΛΑΠ 2/2013

Η ΟΛΑΠ 2/2013²³² αποτέλεσε σταθμό στην εξέλιξη της νομολογίας, τόσο για το ζήτημα της άρσης της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας, όσο και για την εφαρμογή του στις ναυτιλιακές εξωχώριες εταιρίες, οι οποίες αποτελούν το εταιρικό σχήμα, υπό το οποίο κατεξοχήν ασκείται η ναυτιλιακή δραστηριότητα στην Ελλάδα²³³.

Καταρχήν, ενδεικτικό του πνεύματος της απόφασης να δώσει ουσιαστική λύση σε ένα πραγματικό πρόβλημα, ανταποκρινόμενη στις συνθήκες της κοινωνικής πραγματικότητας, αποτελεί το γεγονός ότι διαπιστώνει ότι αποτελεί κοινή πρακτική στη ναυτιλία, επιχειρηματική δραστηριότητα, κατά την οποία ο επιχειρηματίας, που δεν επιθυμεί να διακινδυνεύσει απεριόριστα κεφάλαια, συνιστά μία ή περισσότερες εταιρείες στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό της Χώρας, οι οποίες αγοράζουν ένα ή

αναφορά σε συγκεκριμένα περιστατικά, παρά μόνο της γενικής διατύπωσης ότι ο εναγόμενος, στην πραγματικότητα ελάμβανε τις αποφάσεις της εξωχώριας εταιρίας και «...γενικώτερα αυτός «κινούσε τα νήματα» της ανωτέρω εταιρίας καθ' όλο το κρίσιμο χρονικό διάστημα...».

232. ΕφΑΔ 2013, 228, ΠειρΝομ 2013, 48, ΕΕμπΔ 2013, 78, ΔΕΕ 2013, 321, ΝοΒ 2013, 363, ΕΝΔ 2013, 1, ΧρΙΔ 2013, 258, Ε7 2013, 747, ΕφΑΔ 2013, 317.

233. Η εταιρεία εμπορίας καυσίμων (αναιρεσίβλητη), είχε πωλήσει σε πλοιοκτήτρια εταιρεία (αναιρεσίβλητη) ποσότητα καυσίμων και λιπαντικών για τις ανάγκες του μοναδικού της πλοίου. Με δεδομένο ότι δεν καταβλήθηκε το τίμημα της πώλησης, άσκησε αγωγή κατά της παραπάνω εταιρίας και του κυρίαρχου μετόχου της, του οποίου την ευθύνη θεμελίωσε στην άρση της νομικής προσωπικότητας, λόγω κατάχρησης, για την καταβολή του. Η αναιρεσίβλητη εταιρία (συμβαλλόμενη της αναιρεσίβλητης στην σύμβαση πώλησης καυσίμων) με έδρα τη Λιβερία, άνηκε σε όμιλο εταιρειών που είχε ως αντικείμενο την εκμετάλλευση πλοίων. Την διαχείριση των πλοίων είχε εταιρία χαρτοφυλακίου με έδρα τη Λιβερία, η οποία εγκατέστησε γραφείο στην Ελλάδα σύμφωνα με τις διατάξεις των ΑΝ 89/67, 378/68 και Ν 27/1975. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, η διαχειρίστρια ήρθε σε επαφή με τους εκπροσώπους της εταιρίας καυσίμων με σκοπό να προμηθευτεί καύσιμα και λιπαντικά για τα πλοία που διαχειριζόταν. Η αναιρεσίβλητη πράγματι πώλησε και παρέδωσε ποσότητες καυσίμων και λιπαντικών προς την πλοιοκτήτρια εταιρεία (δεύτερη αναιρεσίβλητη) η οποία ήταν υπόχρεη για την καταβολή του τιμήματος. Ο πρώτος είχε τον έλεγχο τόσο της εταιρίας χαρτοφυλακίου όσο και των θυγατρικών πλοιοκτήτριων εταιρειών. Η ανάμειξη του στις ναυτιλιακές υποθέσεις του Ομίλου γινόταν πιο ενεργή ιδίως όταν έπρεπε να ληφθούν σοβαρές αποφάσεις λόγω της κακής πορείας των οικονομικών υποθέσεων των εταιρειών. Στο πλαίσιο αυτό παρέιχε προσωπικώς εγγυήσεις προς Τράπεζα προκειμένου η διαχειρίστρια αναιρεσίβλητη να λάβει δάνειο προκειμένου οι πλοιοκτήτριες εταιρείες να καλύψουν μέρους του τιμήματος αγοράς των πλοίων τους. Η πτώση των ναύλων και η αδυναμία εξεύρεσης ναυλωτών για όλα τα πλοία εδημιούργησε οικονομικές δυσχέρειες στον Όμιλο, εφ' όσον πρωτίστως έπρεπε να καλυφθούν οι δόσεις των αναληφθέντων δανείων. Στις επαφές που είχε ο διευθυντής του τμήματος προμηθειών της διαχειρίστριας αναιρεσίβλητης με την αναιρεσίβλητη, ο πρώτος ζήτησε με επιμήκυνση του συνήθους χρονικού ορίου πιστώσεως και παρέσχε διαβεβαιώσεις ότι το τίμημα των πωλήσεων θα κατεβάλετο κανονικά ενώ ο ίδιος ο πρώτος αναιρεσίβλητος, κύριος μέτοχος των εταιριών χαρτοφυλακίου δήλωσε ότι υπεύθυνος δια την εξόφληση του τιμήματος θα ήταν ο ίδιος. Ενώ κατά τους πρώτους μήνες η συνεργασία εξελίχθηκε ομαλά, το οφειλόμενο ποσό για την επίδικη πώληση καυσίμων δεν εξοφλήθηκε. Στη συνέχεια οι δανειστές Τράπεζες κατήγγειλαν τις συμβάσεις δανείων, ανεζήτησαν εξ ολοκλήρου τα δανεισθέντα ποσά και προέβησαν στη δέσμευση ορισμένων πλοίων με αποτέλεσμα ο Όμιλος να καταρρεύσει.

περισσότερα πλοία και τα εκμεταλλεύονται για δικό τους λογαριασμό, είτε απευθείας οι ίδιες είτε με ανάθεση της διαχείρισής τους σε άλλη εταιρεία, η οποία προϋπάρχει ή ιδρύεται για το σκοπό αυτό και ενεργεί για λογαριασμό τους²³⁴.

Περαιτέρω, συστηματοποιώντας τα κριτήρια που έχουν διαμορφωθεί από τη νομολογία μέχρι την έκδοσή της, συμβάλλει στην διατύπωση νομολογιακού κανόνα σχετικά με τις προϋποθέσεις για την εφαρμογή της άρσης του εταιρικού πέπλου²³⁵. Σύμφωνα με την Ολομέλεια, η επίκληση της αρχής του χωρισμού και κατ' επέκταση της διακριτής προσωπικότητα για την εξυπηρέτηση σκοπών αποδοκιμαζομένων από την έννομη τάξη συνιστά απαγορευμένη κατάχρηση θεσμού της εταιρίας, η οποία υπάγεται στην ΑΚ 281 και οι συνέπειές της πρέπει να αντιμετωπισθούν σε αναλογία με τις συνέπειες της κατάχρησης δικαιώματος.

Συγκεκριμένα αποσαφηνίζει τι δεν εμπίπτει στην έννοια της κατάχρησης: Δεν συνιστά καταχρηστική συμπεριφορά μόνη η συγκέντρωση των περισσότερων ή και όλων των μετοχών ανώνυμης εταιρείας ή των μεριδίων εταιρείας περιορισμένης ευθύνης σε ένα μόνον πρόσωπο, ακόμη και αν αυτό είναι ο διευθύνων σύμβουλος ή ο διαχειριστής της εταιρείας και την ελέγχει έτσι τυπικά και ουσιαστικά αφού αναγνωρίζεται από το δίκαιο η μονοπρόσωπη κεφαλαιουχική εταιρεία (ανώνυμη, ναυτική ή Ε.Π.Ε., βλ. άρθρ. 1§3 κ.ν. 2190/1920, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρ. 3 του ν. 3604/2007, 41§2 ν. 959/1979, 43α ν. 3190/1955, που προστέθηκε με το άρθρ. 2 του π.δ. 279/1993), η οποία και διατηρεί την οικονομική αυτοτέλεια του νομικού προσώπου της έναντι του φυσικού προσώπου, στο οποίο ανήκουν οι μετοχές ή τα μερίδιά της.

Δεν συνιστά επίσης καταχρηστική συμπεριφορά η επιλογή μιας κεφαλαιουχικής εταιρείας για την άσκηση μέσω αυτής επιχειρηματικής δραστηριότητας από έναν οι περισσότερους επιχειρηματίες με σκοπό η εταιρεία να λειτουργήσει ως μηχανισμός απορρόφησης των τυχόν δυσμενών συνεπειών της επιχειρηματικής δραστηριότητάς τους, αφού το σκοπό ακριβώς αυτό προορίσθηκε να εξυπηρετεί η κεφαλαιουχική εταιρεία. Περαιτέρω δεν συνιστά καταχρηστική συμπεριφορά ούτε η ταύτιση των συμφερόντων της εταιρείας με αυτά του βασικού μετόχου ή εταίρου της ή η

234. Παρεπιπτόντως, ο ΑΠ διασαφηνίζει τους όρους απόκτησης της εφοπλιστικής ιδιότητας συνεπεία άσκησης της δραστηριότητας αυτής: «...Η επιχειρηματική αυτή δραστηριότητα δεν προσδίδει από μόνη της την ιδιότητα και τις έννομες συνέπειες του εφοπλιστή στον επιχειρηματία, αφού λείπει από αυτόν η βούληση της εκμετάλλευσης του πλοίου για λογαριασμό του. Αντίθετα ο επιχειρηματίας θα είναι και εφοπλιστής κατά την έννοια του άρθρ. 105 του ΚΙΝΔ, αν αποδειχθεί ότι οι παραπάνω εταιρείες είναι εικονικές ή δραστηριοποιούνται κυρίως για λογαριασμό του και ότι αυτός ασκεί συνεπώς στην πραγματικότητα για τον εαυτό του την εκμετάλλευση του πλοίου και τη ναυτιλιακή επιχείρηση, οπότε εκτός από την απολαβή των κερδών πρέπει να επωμίζεται ο ίδιος και τον οικονομικό κίνδυνο από την εκμετάλλευσή του...».

235. Ρήγας, Η άρση της αυτοτέλει του νομικού προσώπου των μονοβάθρων εταιριών, ΝοΒ 2014, 27.

συστηματική απ' αυτούς παροχή εγγυήσεων υπέρ της εταιρείας, ούτε η εμφάνισή τους ως των ουσιαστικών φορέων της ασκούμενης από την εταιρεία επιχείρησης, αφού η εταιρεία εξυπηρετεί σε τελική ανάλυση τα συμφέροντα των προσώπων αυτών, τα οποία με την παροχή από μέρους τους εγγυήσεων για λογαριασμό της εταιρείας διασφαλίζουν αντίστοιχα και τα δικά τους συμφέροντα κατά θεμιτό ασφαλώς τρόπο, ενώ αλληλένδετη με την ιδιότητα του βασικού μετόχου ή εταίρου είναι η εμφάνιση των προσώπων αυτών ως των ουσιαστικών φορέων της επιχειρηματικής εταιρικής δράσης²³⁶.

Αντίθετα, κρίνει ότι εμπίπτει στην έννοια της κατάχρησης, η επίκληση της διαφορετικής προσωπικότητάς όταν χρησιμοποιείται για να νομιμοποιηθεί αποτέλεσμα αντίθετο προς τους κανόνες της καλής πίστης, δηλαδή όταν οι πράξεις της εταιρείας είναι στην πραγματικότητα πράξεις του κυρίαρχου μετόχου ή εταίρου της που σκόπιμα παραλλάσσονται ή αντιστρόφως όταν οι πράξεις του φυσικού προσώπου συνεχόνται με την εταιρεία από την οποία αθέμιτα επιχειρείται να αποκοπούν. Η μορφή αυτή κατάχρησης του θεσμού της εταιρείας εκδηλώνεται κυρίως στις περιπτώσεις που ο κυρίαρχος μέτοχος ή εταίρος χρησιμοποιεί τη νομική προσωπικότητα της εταιρείας για να καταστρατηγήσει το νόμο (λ.χ. να παρακάμψει απαγόρευση που τον δεσμεύει ως φυσικό πρόσωπο) ή για να προκαλέσει με δόλο ζημία σε τρίτο (οπότε θα ανακύπτει και αδικοπρακτική ευθύνη του) ή για να αποφευχθεί η εκπλήρωση είτε εταιρικών είτε ατομικών υποχρεώσεών του, που δημιουργήθηκαν καθ' υπέρβαση των πραγματικών εταιρικών ή ατομικών του δυνατοτήτων του.

Κατά την κρίση της Ολομέλειας, κριτήρια ενδεικτικά μιας τέτοιας κατάχρησης είναι προπάντων η ανεπαρκής χρηματοδότηση της εταιρείας και η σύγχυση της εταιρικής με την ατομική περιουσία του κυρίαρχου μετόχου ή εταίρου, αφού εξ αιτίας μεν της ελλιπούς χρηματοδότησης ο επιχειρηματίας μεταφέρει αθέμιτα στους δανειστές της εταιρείας, τους κινδύνους από τη δική του στην ουσία επιχειρηματική δραστηριότητα, ενώ αθέμιτα και στην περίπτωση της σύγχυσης των περιουσιών χρησιμοποιεί την εταιρική περιουσία για τις δικές του δραστηριότητες ή αντιστρόφως

236. «...ο πρώτος αναιρεσίβλητος είχε τον έλεγχο τόσο της εταιρείας αυτής όσο και των πλοιοκτητριών εταιρειών του ομίλου του, μέσω των οποίων ασκούσε την επιχειρηματική του δραστηριότητα και τις χρησιμοποιούσε έτσι, όντας ο ουσιαστικός φορέας αυτών, ως μηχανισμό απορρόφησης των δυσμενών συνεπειών από την επιχειρηματική του δραστηριότητα. Όμως το γεγονός αυτό και γενικότερα η ταύτιση των συμφερόντων του πρώτου αναιρεσίβλητου με αυτά των εταιρειών του ομίλου του αποτελούν στοιχεία, που είτε αυτοτελώς εκτιμηθούν είτε σε συνάρτηση, δεν υποδηλώνουν από μόνα τους, κατά τις νομικές σκέψεις που προηγήθηκαν, καταχρηστική από μέρους του συμπεριφορά προς καταστρατήγηση του εταιρικού θεσμού ούτε η παροχή από τον ίδιο προσωπικών ή εμπράγματων εγγυήσεων υπέρ των εταιρειών αυτών αποδεικνύει σύγχυση των περιουσιών τους με την ατομική του περιουσία, την οποία και ρητά απέκλεισε η εφετειακή απόφαση, με ορθή ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου κατά τις αντίστοιχες όμοιες κρίσεις της...».

επωφελείται η εταιρεία σε βάρος των ατομικών του δανειστών. Καταχρηστική κρίνει και τη συμπεριφορά του βασικού μετόχου ή εταίρου που συναλλάσσεται με παρένθετο πρόσωπο την εταιρεία, όταν η εταιρεία δεν έχει εταιρική οργάνωση ή δεν έχει αναπτύξει επιχειρηματική δράση και είναι αυτός στην ουσία που συναλλάσσεται υπό την εταιρική επωνυμία για δικό του όφελος.

4.2 Οι συνέπειες της κατάχρησης της νομικής προσωπικότητας

Σε περίπτωση που πληρούνται οι ανωτέρω προϋποθέσεις ως κύρωση επιβαλλόμενη προς αποφυγή της κατάχρησης προσήκει η άρση ή η κάμψη της νομικής προσωπικότητας της εταιρείας ή κατ' άλλη έκφραση η διείσδυση στο υπόστρωμά της και η επέκταση από την εταιρεία στους μετόχους ή εταίρους των συνεπειών που την αφορούν ή αντιστρόφως η επέκταση των αντίστοιχων συνεπειών από τους μετόχους ή εταίρους στην εταιρεία, ιδιαίτερα όταν οι τρίτοι, που συμβλήθηκαν με την εταιρεία ή το βασικό μέτοχο ή εταίρο της, οδηγήθηκαν στη συγκεκριμένη συναλλαγή εξαιτίας της εμφανιζόμενης σ' αυτούς παραλλαγμένης κατάστασης.

Επισημαίνεται εντούτοις, ότι η άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου είναι προσωρινή και περιορισμένη, δηλαδή δεν καταλύεται η ίδια η νομική προσωπικότητα της εταιρείας, αλλά παραμερίζεται μόνο για τη συγκεκριμένη συναλλαγή η περιουσιακή αυτοτέλειά της, με την έννοια ότι η εταιρεία ή αναλόγως ο βασικός μέτοχος ή εταίρος της παραμένουν οφειλέτες, δηλαδή δημιουργείται ένας πρόσθετος οφειλέτης, στον οποίο επεκτείνονται (διαχέονται) οι συνέπειες αυτές με κατεύθυνση είτε από την εταιρεία προς το βασικό μέτοχο ή εταίρο είτε με αντίστροφη κατεύθυνση.

Αποσαφηνίζει δε, ότι πρόκειται για ευθύνη από κοινού και εις ολόκληρον (481 ΑΚ) υπό την έννοια ότι η εταιρεία ή αναλόγως ο βασικός μέτοχος ή εταίρος της παραμένουν οφειλέτες, για τις ζημιογόνες συνέπειες (άρθρ. 926 ΑΚ) της συναλλαγής τους²³⁷. Επισημαίνεται δε, με την απόφαση της Ολομέλειας, ότι *«...με διαφορετική εκδοχή, δηλαδή αν αποκλεισθεί η ευθύνη της εταιρείας ή αναλόγως του βασικού μετόχου ή εταίρου της και γίνει δεκτή η ευθύνη του ενός μόνον απ' αυτούς, θα υφίσταται το νομικό παράδοξο να διατηρείται μεν για την εταιρεία ή το βασικό μέτοχο ή εταίρο ο ενοχικός δεσμός από τη συναλλαγή τους, να μην αναδύονται όμως γι' αυτούς έννομες*

237. Σημειώνεται ότι είχε προσβληθεί με λόγο αναίρεσης η κρίση του Εφετείου να απορρίψει ως μη νόμιμη ως προς την πλοιοκτήτρια εταιρία (η οποία αγόρασε τις ποσότητες καυσίμων) την ένδικη αγωγή, με το αιτιολογικό ότι δεν υφίσταται ως προς το τίμημα της πώλησης ευθύνη της πλοιοκτήτριας εταιρίας και μάλιστα εις ολόκληρο με τον πρώτο επιχειρηματία – κύριο μέτοχο της διαχειρίστριάς της, εταιρίας χαρτοφυλακίου, αφού εξ αιτίας της άρσης της νομικής προσωπικότητάς της ως προς τη συγκεκριμένη συναλλαγή οι σχετικές υποχρεώσεις της μεταφέρθηκαν αποκλειστικά στον παραπάνω.

συνέπειες και μάλιστα στην περίπτωση αυτή θα μπορούν να επικαλεσθούν τη μεταφορά (μετακύλιση) των συνεπειών από την εταιρεία στο βασικό μέτοχο ή εταίρο της ή αντιστρόφως από το μέτοχο αυτό ή εταίρο στην εταιρεία και τον αποκλεισμό έτσι της ευθύνης του άλλου, όχι μόνον οι αντισυμβαλλόμενοι, αλλά και τρίτα πρόσωπα ως προς τη συγκεκριμένη συναλλαγή, μολονότι η κάμψη της νομικής προσωπικότητας δεν προϋποθέτει διαπλαστική δήλωση του ενδιαφερομένου, αλλά ως έννομη κατάσταση, που συνεπάγεται αντίστοιχες έννομες συνέπειες, προκύπτει αυτοδικαίως, εφόσον υπάρξει κατάχρηση της νομικής προσωπικότητας της εταιρείας...».

Η ΟΛΑΠ σχολιάστηκε θετικά από τη θεωρία, υπό την έννοια ότι επιλύει το ζήτημα με ευθυκρισία και επιδιώκοντας να αποδώσει ουσιαστική δικαιοσύνη²³⁸. Ωστόσο υπό το πρίσμα ότι η άρση της νομικής προσωπικότητας θα πρέπει να αποτελεί το έσχατο εργαλείο, όταν όλες οι άλλες λύσεις έχουν εξαντληθεί, υποστηρίζεται ότι οι πιστωτές σε αυτήν την περίπτωση θα μπορούσαν να προστατευθούν εξίσου αποτελεσματικά και ορθότερα δογματικά, με προσφυγή στις γενικές διατάξεις αστικής ευθύνης των άρθρων 914 ή 919 ΑΚ²³⁹.

Από την εξελικτική πορεία της ελληνικής νομολογίας στο θέμα της άρσης της αυτοτέλειας των εξωχώριων εταιριών, κοινή συνισταμένη αποτελεί ότι η διάτρηση του εταιρικού πέπλου προϋποθέτει κατά περίπτωση αξιολόγηση των πραγματικών περιστατικών, η οποία δεν επιτρέπει την διαμόρφωση ενός ενιαίου κριτηρίου για την κατάφασή της. Στην πρώτη γενιά των αποφάσεων, τα δικαστήρια οδηγούνται στην άρση της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας της εξωχώριας εταιρίας κατά τρόπο έμμεσο, με άλλες νομικές κατασκευές, κυρίως υπό την προσέγγιση της συγκέντρωσης των μετοχών της εταιρίας σε ένα πρόσωπο και την ταύτιση των συμφερόντων της εταιρίας με τα συμφέροντα του προσώπου αυτού, χωρίς να επικαλούνται ευθέως τη θεωρία περί κάμψης της νομικής προσωπικότητας.

Παράλληλα, στο ίδιο αποτέλεσμα δηλαδή στην ευθύνη του μοναδικού μετόχου εξωχώριας εταιρίας κατέληγαν πολλές αποφάσεις κρίνοντας ως προδικαστικό ζήτημα την εγκυρότητα σύστασης της εξωχώριας εταιρίας. Λόγω της ακυρότητας συστασής τους η οποία, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων γινόταν δεκτή από τα δικαστήρια, η εξωχώρια εταιρία θεωρείτο αδημοσιεύτη οε, και ως εκ τούτου η ευθύνη του μετόχου της ανέκυπτε ως αποτέλεσμα της απόδοσης της ιδιότητας του ομορρύθμου εταίρου.

238. Ρήγας, ο.π. 26, Αλεπάκος, Η κάμψη (άρση) της νομικής προσωπικότητας της αε (με αφορμή την απόφαση ΟλομΑΠ 2/2013), Συνήγορος 2013, 34 επ. Επιφυλακτική η Mandaraka-Sheppard, ο.π. 26, η οποία υποστηρίζει ότι η προσέγγιση της ΟΛΑΠ στο θέμα του παραμερισμού της νομικής προσωπικότητας, μπορεί να αποτελέσει απειλή για την παραδοσιακή ναυτιλιακή επιχείρηση.

239. Αλεπάκος, ο.π., 36.

Η ανασφάλεια δικαίου που ενείχε η ως άνω αντιμετώπιση, οδήγησε στην μεταστροφή της προσέγγισης των δικαστηρίων. Η νομολογία που επικράτησε στη συνέχεια κάνει ευθέως λόγο για την θεωρία της άρσης της αυτοτέλειας, την οποία προσεγγίζει υπό το πρίσμα της κατάχρησης. Η τάση αυτή αποκρυσταλλώνεται με τον πλέον σαφή τρόπο στην ΟΛΑΠ 2/2013, η οποία αποσαφηνίζει τι δεν συνιστά καταχρηστική συμπεριφορά και προβαίνει σε συστηματοποίηση των κριτηρίων στα οποία κατέληξε η διαμορφωθείσα νομολογία για την εξειδίκευση της έννοιας της κατάχρησης.

Κεφάλαιο Ε': Η δημιουργία της θεωρίας για την άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου στις αλλοδαπές έννομες τάξεις – Δικαιοσυγκριτική παρατήρηση

1. Αγγλικό Δίκαιο

Η αντιμετώπιση της αρχής της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας στη βρετανική έννομη τάξη, επικαθορίστηκε σε μεγάλο βαθμό από την απόφαση του House of Lords στην υπόθεση *Salomon v. Salomon & Co* (1897). Το ιστορικό της υπόθεσης αφορούσε την πώληση ατομικής επιχείρησης του εμπόρου Aron Salomon σε μια νέα εταιρία στην οποία ο πωλητής είναι την συντριπτική πλειοψηφία των μετοχών της, ενώ τις υπόλοιπες, η σύζυγος και τα παιδιά του λόγω της νομοθετικής πρόβλεψης που ίσχυε για την ύπαρξη τουλάχιστον 7 συνεταίρων. Το θέμα της άρσης της αυτοτέλειας της εταιρίας αυτήν ανακίνησαν οι δανειστές της, όταν η εταιρία λύθηκε λόγω αδυναμίας επίτευξης του σκοπού της και ματαιώθηκε η ικανοποίηση των απαιτήσεών τους. Ισχυρίστηκαν εν προκειμένω, ότι η εταιρία συστήθηκε από τον Salomon προκειμένου, με την εκμετάλλευση της νομικής προσωπικότητας, να περιορίσει την προσωπική του ευθύνη. Το House of Lords διακήρυξε τον κανόνα της αρχής της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου έναντι των μελών του και της περιορισμένης ευθύνης αυτού, δεχόμενο ότι η επιλογή σύστασης μιας εταιρίας και συγκεκριμένου εταιρικού τύπου και τα συνεπαγόμενα αποτελέσματα σε θέματα ευθύνης, αποτελεί σύνηθες δραστηριότητα²⁴⁰.

Η παραπάνω απόφαση κυριαρχεί στη βρετανική νομολογία μέχρι και σήμερα. Συνέπεια αυτής της κυριαρχίας είναι ότι τα αγγλικά δικαστήρια εμφανίζονται φειδωλά στον παραμερισμό της νομικής προσωπικότητας εταιρίας²⁴¹. Η περιπτώσιολογική αντιμετώπισή τους, δεν επιτρέπει την εξαγωγή κάποιων ενιαίων κριτηρίων²⁴², η εφαρμογή των οποίων οδηγεί στην άρση της αυτοτέλειας, ως επί το πλείστον όμως, οι περιπτώσεις αφορούν εταιρίες ομιλικής δομής στο πλαίσιο σχέσεων εξάρτησης

240. Υποστηρίζεται ότι οι οικεία βρετανική νομολογία, μπορεί να χωριστεί σε 3 περιόδους: Η πρώτη αρχίζει από το 1897, με την έκδοση της *Salomon v. Salomon & Co*, μέχρι περίπου τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, κατά την οποία τα δικαστήρια πειραματίζονταν ως προς την προσέγγιση της αρχής της αυτοτέλειας. Η δεύτερη περίοδος διαρκεί από το τέλος του Πολέμου έως το 1978 με ορόσημο την υπόθεση *Woolfson v. Strathclyde Regional Council* της ίδιας χρονιάς, η οποία χαρακτηρίζεται το απόγειο της θεωρίας. Η τρίτη περίοδος, από το τέλος της προηγούμενης, μέχρι σήμερα, η αρχή πέφτει σε δυσμένεια. *Cheng*, ο.π., 335.

241. *Αυγητίδης*, Η αρχή της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου στις ναυτιλιακές εταιρίες, *ΕπισκΕΔ* 1999, 75 επ.

242. *Ottolenghi*, From Peeping behind the corporate veil, to ignoring it completely, *The Modern Law Review*, 1990, 338 επ.

μητρικής – θυγατρικής, και περιπτώσεις κατάφωρης κατάχρησης του εταιρικού θεσμού²⁴³.

Η άκρως επιφυλακτική αντιμετώπιση της θεωρίας της άρσης της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας από την αγγλική νομολογία, αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό τη γενικότερη (φιλελεύθερη) αντίληψη της βρετανικής έννομης τάξης για την επιχειρηματικότητα και την οικονομική ανάπτυξη. Στον πυρήνα της αντίληψης αυτής ανήκει η απουσία κάθε μορφής προστατευτισμού ή ελέγχου της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο πνεύμα του *laissez faire – laissez passer*. Δεν είναι τυχαίο ότι το City του Λονδίνου αποτέλεσε το προπύργιο της αντίστασης του χρηματοπιστωτικού τομέα στον έλεγχο και το επίκεντρο της καπιταλιστικής κερδοφορίας. Δεν είναι τυχαίο επίσης ότι το City απολαμβάνει μοναδικού πολιτικού καθεστώτος διοικείται από την Εταιρεία του Σίτι του Λονδίνου (City of London Corporation), με μεγάλο βαθμό αυτονομίας από τη βρετανική κυβέρνηση.

Τα παραπάνω συνδέονται άμεσα με το φαινόμενο των εξωχώριων εταιριών για τις οποίες, οι πιο διαδεδομένες δικαιοδοσίες που της φιλοξενούν, αποτελούν εδάφη εξαρτημένα από το Ηνωμένο Βασίλειο. Συγκεκριμένα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την παρακμή της βρετανικής αυτοκρατορίας, ως κληρονομιάς της έχουν παραμείνει 14 εδάφη²⁴⁴ χαρακτηριζόμενα Βρετανικά Υπερπόντια Εδάφη, τα οποία, μολονότι δεν αποτελούν πλέον βρετανικές κτήσεις, εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του Ην.Βασιλείου. Τα κράτη αυτά όπως και τα εδάφη Τζέρσεϊ, Γκέρνσεϊ, και Νήσος του Μαν, τα οποία

243. *Τζουγανάτος*, ο.π., 52. Υποθέσεις που έγινε δεκτή άρση αυτοτέλειας: *Gilford Motor v. Horne* (1933), *Trebanog Working Men's Club and Institute, Ltd v. MacDonald* (1940), *Rainham Chemical Works, Ltd. v. Belvedere Fish Guano Co* (1921). Σχετικά και *Ρήγας*, ο.π., όπου αναφορά σε αποφάσεις που δέχονται άρση της αυτοτέλειας, *Roberta* (1937) και *Atlas Maritime Co SA v. Avalon Maritime Ltd* (1993), αμφότερες περιπτώσεις σχέσεων μητρικής με θυγατρική εταιρία και απόλυτου οικονομικού διαχειριστικού ελέγχου της πρώτης προς τη δεύτερη. Σε επίπεδο φορολογικού δικαίου οι *Firestone Tyre and Rubber Co. v. Lewellin* (1957) και *Littlewoods Stores v. I.R.C* (1969) και πάλι στο πλαίσιο ομιλικής δομής, όπου η αυτοτέλεια της θυγατρικής χρησιμοποιήθηκε για απαλλαγή ή μείωση φόρου. Από την πρόσφατη νομολογία *Beckett Investment Management Group v. Hall* (2007), *Stone & Rolls v. Moore Stephens* (2009), η τελευταία δε αποτέλεσε ακραία περίπτωση κατάχρησης στο πλαίσιο της οποίας ο μοναδικός μέτοχος και διευθύνων σύμβουλος είχε συστήσει ένα εταιρικό σχήμα προκειμένου να καταχραστεί τεράστια χρηματικά ποσά από τράπεζες, *Cheng*, ο.π., 336. Επίσης *VTB Capital Inc. v. Nutritek International Corp.* (2013), *Prest v. Petrodel Resources Limited* (2013), η οποία αφορά περίπτωση εξωχώριας εταιρίας και αναλύεται παρακάτω, *Heintzman/Kain*, «Through the Looking Glass: Recent Developments in Piercing the Corporate Veil» *Banking and Finance Law Review* 2013, 525 επ., http://www.mccarthy.ca/pubs/Through_the_Looking_Glass_Recent_Developments_in_Piercing_the_Corporate_Veil.pdf.

244. Ανγκουίλα, Βερμούδες, Βρετανικό Έδαφος Ανταρκτικής, Βρετανικό Έδαφος Ινδικού Ωκεανού, Βρετανικές Παρθένοι Νήσοι, Νησιά Καϋμάν, Νήσοι Φώκλαντ, Γιβραλτάρ, Μοντσερράτ, Νήσοι Πίτκαιρν, Αγία Ελένη, Ασενσιόν και Τριστάν ντά Κούνια, Νότια Γεωργία και Νότιες Σάντουιτς, Περιοχές Κυρίαρχων Βάσεων Ακρωτηρίου και Δεκέλειας, Τέρκ και Κάικος.

χαρακτηρίζονται εξαρτήσεις του Στέμματος, αποτελούν από τις πιο γνωστές δικαιοδοσίες – φορολογικούς παραδείσους για την ίδρυση offshore εταιρειών.

2. Δίκαιο των ΗΠΑ

Η πρώτη σχετική απόφαση που πραγματεύεται τη θεωρία της άρσης της αυτοτέλει του νομικού προσώπου (piercing/lifting the corporate veil) χρονολογείται το 1809²⁴⁵. Εντούτοις, το εταιρικό δίκαιο στις ΗΠΑ έχει πολιτειακό και όχι ομοσπονδιακό χαρακτήρα, με αποτέλεσμα να υφίστανται διαφορετικές προσεγγίσεις στα επιμέρους πολιτειακά δίκαια και, αντίστοιχα, στις λύσεις που υιοθετούνται από τα δικαστήρια. Συνακόλουθα, δεν είναι δυνατόν να καταλήξει κανείς σε συγκεκριμένα κριτήρια που εφαρμόζει η αμερικανική νομολογία, η οποία αντιμετωπίζει μεγάλο περιπτωσιολογικό εύρος υποθέσεων, τις οποίες κρίνει *ad hoc*.

Ωστόσο, σε μια προσπάθεια σκιαγράφησης των κατευθύνσεων που ακολούθησαν τα δικαστήρια των ΗΠΑ, στο συγκεκριμένο θέμα, έχει αξία να επισημανθεί το έδαφος στο οποίο αναπτύχθηκε η οικεία νομολογία. Κατά τη γένεση της θεωρίας δεν ήταν νομοθετικά κατοχυρωμένος ο περιορισμός της ευθύνης των εταίρων κεφαλαιουχικής εταιρίας και σε πολλές πολιτείες, δεν υπήρχε νομοθετική πρόβλεψη για ελάχιστο καταβεβλημένο εταιρικό κεφάλαιο²⁴⁶.

Η προσέγγιση των αμερικανικών δικαστηρίων στο θέμα της άρσης του εταιρικού πέπλου, συστηματοποιείται σε δυο, κυρίως θεωρίες, την θεωρία του χρησιμοποίησης της νομικής προσωπικότητας ως «εργαλείου» (instrumentality doctrine) και της θεωρίας του *alter ego*²⁴⁷. Η πρώτη προϋποθέτει τη συνδρομή τριών στοιχείων: καταρχήν το νομικό πρόσωπο πρέπει να στερείται ανεξαρτησίας και οικονομικής υπόστασης. Κατά δεύτερον θα πρέπει να υπάρχει κάποιος αντικανονικός σκοπός ή διοίκηση και τρίτον θα πρέπει να αποδεικνύεται ότι η «εργαλειοποίηση» του νομικού προσώπου προκάλεσε βλάβη στον ενάγοντα²⁴⁸. Η θεωρία διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον Frederick Powell, ο οποίος στην επεξεργασία της, κατέληξε σε περιπτώσεις τις οποίες αξιολόγησε ως αντικανονικούς σκοπούς: απάτη, παράβαση

245. Τζουγανάτος, Ανεπαρκής κεφαλαιοδότηση κεφαλαιουχικών εταιριών, 1994, 13.

246. Ελευθεριάδης, ο.π., 158, http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/papers/pdf/Kraakman_643.pdf.

247. Cheng, The Corporate Veil Doctrine Revisited: A Comparative Study of the English and the U.S. Corporate Veil Doctrines, Boston College International and Comparative Law Review 2011, 329 επ., <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1660&context=iclr>

248. Αντιπροσωπευτικό της instrumentality doctrine, το σκεπτικό του δικαστηρίου στην υπόθεση Lowendahl v. Baltimore & Ohio Railroad (1929).

κανόνα του καταστατικού, υποκεφαλαιοδότηση θυγατρικής²⁴⁹, εκπροσώπηση αντίθετη με τα συμφέροντα του νομικού προσώπου, αδικοππραξία και άλλες περιπτώσεις άδικης συμπεριφοράς²⁵⁰.

Η θεωρία του alter ego επικεντρώνεται στην έλλειψη ανεξαρτησίας μιας εταιρίας από τους μετόχους της. Για να καταλήξει το δικαστήριο στην κατάλυση του εταιρικού μανδύα, θα πρέπει να έχει αποδειχθεί ότι η εταιρία και οι μετοχοί της ουσιαστικά δεν διακρίνονται. Η θεωρία αυτή υιοθετεί πολλά από τα κριτήρια της instrumentality doctrine²⁵¹.

Από την διαχρονική αντιμετώπιση του ζητήματος από την νομολογία των δικαστηρίων των ΗΠΑ, γενικότερα, και στον βαθμό που μπορεί να εξαχθεί ένα συνολικό συμπέρασμα, τα δικαστήρια εκλαμβάνουν την αυτοτέλεια της νομικής προσωπικότητας ως τον κανόνα, ενώ η άρση της αποτελεί την εξαίρεση. Η αντιμετώπιση αυτή της νομικής προσωπικότητας είναι αντίστοιχη με την αμερικανική αντίληψη περί της επιχειρηματικότητας υπό εταιρικό μανδύα. Όπως εισαγωγικά αναφέρθηκε το φαινόμενο των offshore εταιριών έχει τις ρίζες του στην αμερικανική ήπειρο, όχι τόσο υπό την έννοια του φορολογικού παραδείσου αλλά κυρίως δια της ισχύος ευέλικτου πλαισίου για την άμεση και εύκολη ίδρυση εταιριών, το οποίο στη συνέχεια υιοθετήθηκε από όλους τους φορολογικούς παραδείσους.

Το New Jersey και το Delaware πρωτοστάτησαν σε αυτήν την διαδικασία στο τέλος του 19αι., εποχή που στις Αγγλοσαξονικές χώρες ίσχυαν περιοριστικοί κανόνες για τη σύσταση εταιριών. Οι πολιτείες αυτές παραμένουν ακόμη και σήμερα στην κορυφή της λίστας των δικαιοδοσιών για την ίδρυση offshore εταιριών, και όπως αποδεικνύεται, από τις τελευταίες που θα χάσουν τον χαρακτήρα αυτό²⁵² ειδικά μετά

249. Ειδικά στην περίπτωση ομίλων εταιριών υποστηρίχθηκε η άποψη (John Landers) ότι η άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου, δεν έχει χρησιμότητα, γιατί οι όμιλοι θα πρέπει να αντιμετωπίζονται από το δίκαιο ως μια ενιαία επιχείρηση και συνακόλουθα η μητρική θα πρέπει αυτόματα να έχει ευθύνη για τις υποχρεώσεις της θυγατρικής. Αντίθετος ο Posner, σχετικά Posner, The Rights of Creditors of Affiliated Corporations, University of Chicago Law Review 1975, 500, http://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2856&context=journal_articles, Πήγας, ο.π., 16.

250. Για την έννοια των αποδοκιμαστέων από την έννομη τάξη σκοπών United States v. Bestfoods, KC Roofing Center v. on Top Roofing. Για την έννοια της κατάχρησης του θεσμού της νομικής προσωπικότητας: Agai v Diontech Consulting, Inc. Η άρση της αυτοτέλειας έχει αποτελέσματα μόνο έναντι τρίτων και δεν μπορούν να την επικαλεστούν οι μέτοχοι: Donald RHODES and Joy Janes v. Charles VEITH. Πηγή Justia US law.

251. Χαρακτηριστική υπόθεση η Hamilton v. Whater Whole International Corporation, Cheng, ο.π., 381, επίσης η Hoffman-La Roche v. Superior Court και η Tudeme v. Walter, Πηγή Justia US law, σχετικά για τη θεωρία alter ego: <http://www.wisbar.org/newspublications/wisconsinlawyer/pages/article.aspx?Volume=79&Issue=2&ArticleID=1133>.

252. <http://www.historyandpolicy.org/policy-papers/papers/history-of-tax-havens>.

την πίεση που δέχεται το ελβετικό τραπεζικό απόρρητο και οι εξωχώριες δικαιοδοσίες εντός του ευρωπαϊκού χώρου²⁵³.

3. Γαλλικό δίκαιο

Η γαλλική νομολογία δεν αναφέρεται ρητά στην άρση του εταιρικού πέπλου²⁵⁴ αλλά επικαλείται τη συνδρομή του πραγματικού διατάξεων, που καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα. Μεταξύ αυτών κυρίαρχη θέση έχει η κατάχρηση δικαιώματος, ενώ στο ίδιο πνεύμα εντάσσει διατάξεις ευθύνης από τη διοίκηση εταιρίας, του φορολογικού δικαίου ή του δικαίου για την εξυγίανση προβληματικών επιχειρήσεων²⁵⁵.

Συγκεκριμένα σύμφωνα με τον γαλλικό πτωχευτικό κώδικα (αρ. L 651-2 Livre VI du Code de Commerce), και ενώ έχει ξεκινήσει διαδικασία εξυγίανσης, αν το νομικό πρόσωπο εμφανίζει έλλειμμα ενεργητικού το δικαστήριο έχει δυνατότητα να θεωρήσει υπεύθυνους για την κάλυψή του τους διαχειριστές του νομικού προσώπου, εφόσον αποδεικνύεται πλημμέλεια στη διαχείριση. Περαιτέρω, η έννοια της κατάχρησης, στο πλαίσιο ομίλων εταιριών εξειδικεύεται μέσω του κανόνα της «αλληλέγγυας ευθύνης», δηλαδή όταν θεμελιώνεται ευθύνη της μητρικής όταν με την στάση της δημιούργησε την εντύπωση ότι εγγυάται για τις υποχρεώσεις της θυγατρικής της, έναντι των δανειστών της²⁵⁶.

4. Βελγικό Δίκαιο

Η αρχή του χωρισμού της νομικής προσωπικότητας ισχύει και στο πλαίσιο του Βελγικού Δικαίου²⁵⁷. Σε αντιστοιχία με ό,τι ισχύει και στα προηγούμενα, δεν υπάρχουν συγκεκριμένες ρυθμίσεις που να ρυθμίζουν την άρση της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας εταιριών. Ο παραμερισμός της νομικής προσωπικότητας αντιμετωπίζεται ως εξαιρετική περίπτωση και έχει κυρίως νομολογιακή προέλευση, αναπτύχθηκε σε, ιδίως στο πλαίσιο υποθέσεων που αφορούσαν πτωχεύσεις εταιριών. Ωστόσο ο παραμερισμός, μπορεί να συναχθεί εμμέσως από διατάξεις αστικού και εταιρικού δικαίου.

²⁵³. <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=99667>.

²⁵⁴. Σχετικά με την αυτοτέλεια της νομικής προσωπικότητας Arnaud Grossi/Merland/Mestre/ Tagliarimo-Vignal, *Droit commercial, Droit interne et aspects de droit international*, 2012, 246 επ., Vidal, *Droit des sociétés*, 2010, 65 επ.

²⁵⁵. Farge, *La personne morale, forteresse des personnes physiques?*, 2012, http://m2bde.u-paris10.fr/node/2359#_ftn12.

²⁵⁶. Δερμιτζάκη, ο.π., 95.

²⁵⁷. Σχετικά αρ. 210 και 438 του Βελγικού εταιρικού κώδικα (Code des sociétés 7 Mai 1999, όπως, τροποποιημένος, ισχύει από 7-5-2012).

Περαιτέρω η άρση της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας μπορεί να διακριθεί σε εκούσια ή ακούσια. Στην πρώτη περίπτωση γίνεται λόγος όταν η νομική προσωπικότητα παραμερίζεται με βούληση των μετόχων, όταν, για παράδειγμα οι μέτοχοι αποδέχονται να εγγυηθούν για τις υποχρεώσεις της εταιρίας τους. Για την δεύτερη περίπτωση γίνεται λόγος, ειδικά στο πλαίσιο ανεπαρκούς κεφαλαιοδότησης της εταιρίας. Οι ιδρυτές μιας εταιρίας είναι δυνατόν να ευθύνονται προσωπικά, εφόσον το κεφάλαιο που εισφέρθηκε κατά την ίδρυση δεν επαρκούσε για την δραστηριότητα της εταιρίας για τα δύο πρώτα χρόνια του βίου της²⁵⁸. Αν η εταιρία πτωχεύσει μέσα σε τρία χρόνια από την ίδρυσή της, δεν απαιτείται απόδειξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ υποκεφαλαιοδότησης και πτώχευσης²⁵⁹.

Αντίστοιχη περίπτωση, είναι η προβλεπόμενη στο αρ. 646 του Βελγικού Εταιρικού Κώδικα. Βάσει του εν λόγω άρθρου, η συγκέντρωση όλων των μετοχών στο μοναδικό μέτοχο, αν δεν αποκατασταθεί μέσα σε ένα χρόνο, δημιουργεί παράλληλη ευθύνη του μετόχου για τα χρέη της εταιρίας, μέχρι την είσοδο δεύτερου εταίρου ή την μετατροπή της εταιρίας σε προσωπική ή την εκκαθάρισή της.

Η εφαρμογή της άρσης της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας από τα βελγικά δικαστήρια, αφορά κυρίως, όπως προαναφέρθηκε, τις περιπτώσεις πτωχεύσεων εταιριών και δη, συνδεδεμένων επιχειρήσεων. Τα δικαστήρια βασίζονται, ως επί το πλείστον στην παραπάνω βάση περί ανεπαρκούς κεφαλαιοδότησης, συνδυαζόμενη με το κριτήριο της κατάχρησης της νομικής προσωπικότητας. Ως ενδείξεις για την κατάχρηση της νομικής προσωπικότητας λαμβάνονται υπόψη οι περιπτώσεις που τα περιουσιακά στοιχεία και οι δραστηριότητες της εταιρίας συγχέονται με αυτές του μετόχου ή μετόχων, ανεπαρκούς χρηματοδότησης, ή όταν η εταιρία χρησιμοποιείται ως απλός βραχίονας της μητρικής εταιρίας. Τη δικαιολογητική βάση για την διάτρηση της νομικής προσωπικότητας σε αυτές τις περιπτώσεις αποτελεί η αξιολόγηση ότι δεν μπορεί να επιτραπεί στους εταίρους να επικαλεστούν τη νομική προσωπικότητα της εταιρίας όταν οι ίδιοι δεν σεβάστηκαν τους κανόνες που συνδέονται με αυτήν²⁶⁰.

258. Αρ. 229 παρ.5 και 456 παρ. 4 του Βελγικού εταιρικού κώδικα.

259. Δερμιτζάκη, ο.π., 105· Τζουγανάτος (1994), ο.π., 47.

260. Vandekerckhove, Piercing the corporate veil: A transnational approach, 2007, 22 επ. <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/1979/118/2/>.

5. Γερμανικό Δίκαιο

Η θεωρία της άρσης της νομικής προσωπικότητας στα ηπειρωτικά δίκαια μεταφέρθηκε μέσω της γερμανικής θεωρίας και νομολογίας, οι οποίες ως προς την προσέγγιση του θέματος, διήλθαν αρκετές διακυμάνσεις. Ως κανόνας, και στο πλαίσιο της γερμανικής έννομης τάξης, τίθεται ο σεβασμός της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου ενώ η άρση της, συγχωρείται κάτω από εξαιρετικές περιστάσεις.

Ο προβληματισμός γύρω από το θέμα της δυνατότητας παραμερισμού της νομικής προσωπικότητας ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του 1950, με σαφείς επιρροές από την αμερικανική εμπειρία και τη στάση της νομολογίας των ΗΠΑ. Η πρώτη προσπάθεια συστηματοποίησης των λόγων η συνδρομή των οποίων οδηγούν στην άρση του εταιρικού μανδύα, έγινε από το Serick στη σχετική του μελέτη «Rechtsform und Realität juristischer Personen» (1955). Στην ανάπτυξη του ο Serick επέμεινε στην ανάγκη συνδρομής υποκειμενικών στοιχείων στην έννοια της καταχρηστικής επίκλησης της νομικής προσωπικότητας (θεωρία της υποκειμενικής κατάχρησης)²⁶¹. Ειδικότερα, θέτει ως κανόνα ότι, μόνο η παρεμβολή της νομικής προσωπικότητας στις συναλλαγές, ακόμη και αν έχει ως αποτέλεσμα τη ματαίωση της τελολογίας μίας διάταξης ή μιας δικαιοπραξίας, δεν αρκεί για την θεμελίωση της άρσης της αυτοτέλειας. Η άρση της πρέπει να συγχωρείται μόνο, όταν η νομική προσωπικότητα χρησιμοποιείται συνειδητά για την καταστρατήγηση νόμου, αποφυγή εκπλήρωσης συμβατικών υποχρεώσεων, ή προς βλάβη τρίτων, κακόπιστα²⁶².

Για τον εξοπλισμό της παραπάνω θεωρίας με περισσότερα εχέγγυα ασφάλειας δικαίου, προτάθηκε ως εναλλακτική λύση από τη θεωρία, η θεμελίωση προσωπική ευθύνη των εταίρων στο αρ. 826 BGB (αντίστοιχο το αρ. 919 ΑΚ)²⁶³. Σε μια προσπάθεια αντικειμενικοποίησης της προσέγγισης της αρχής, το βάρος εντοπίστηκε στον κανόνα δικαίου (θεωρία του σκοπού της διάταξης) στο πλαίσιο της οποίας, η νομική προσωπικότητα και τα όριά της προσδιορίζονται από τον σκοπό της διάταξης. Εξέλιξη της προσέγγισης αυτής αποτέλεσε η θεωρία της αντικειμενικής κατάχρησης, η οποία δεν απαιτεί το υποκειμενικό στοιχείο της πρόθεσης καταστρατήγησης, αλλά αρκείται στην εκμετάλλευση του νομικού προσώπου αντίθετα από το σκοπό του, όπως προκύπτει από την ερμηνεία του νόμου²⁶⁴.

261. Τζουγανάτος, ο.π., 23.

262. Λιακόπουλος, ο.π., 49.

263. Υποστηρίχθηκε δε, ότι η παραπάνω διάταξη αποτελεί επαρκές εργαλείο για την αντιμετώπιση της ανεπαρκούς κεφαλαιοδότησης νομικού προσώπου και δεν χρειάζεται καταφυγή στον μηχανισμό της άρσης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου.

264. Ρήγας, ο.π., 26.

Τα γερμανικά δικαστήρια απασχόλησε ιδιαίτερα το θέμα της επίκλησης της διαφορετικής νομικής προσωπικότητας, στο πλαίσιο των ομίλων επιχειρήσεων²⁶⁵. Στην πρόσφατη ωστόσο νομολογία του, το γερμανικό Ακυρωτικό απομακρύνεται από τον μηχανισμό της άρση της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας, προς τη γενική ρήτρα της αθέμιτης και δόλιας πρόκλησης ζημιάς. Ενδιαφέρον, εν προκειμένω, παρουσιάζουν τα επιχειρήματα του Δικαστηρίου ως προς τα μειονεκτήματα της εφαρμογής της θεωρίας του παραμερισμού της νομικής προσωπικότητας, που οδηγούν στο να μη θεωρείται, δογματικά, η ενδεικνυόμενη.

Ειδικότερα στην απόφαση Trihotel (2007) το δικαστήριο έκρινε ότι η εφαρμογή του μηχανισμού της άρσης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου, οδηγεί σε απεριόριστη ευθύνη των εταίρων και συνιστά «υπερβολική αντίδραση» της έννομης τάξης. Σε αντιστάθμισμα, προέκρινε την θεμελίωση αποζημιωτικής ευθύνης, που εξαρτάται από την υπαιτιότητα των εταίρων. Η σχεδιασμένη απόσπασση περιουσιακών στοιχείων της εταιρίας, από τους εταίρους συνιστά αντίθετη προς τα χρηστά ήθη πρόκληση βλάβης, πληρώντας τα κριτήρια της 826 BGB. Επίσης, κρίθηκε ότι η ευθύνη των εταίρων, σε αυτήν την περίπτωση, γεννάται έναντι της εταιρίας η οποία είναι και άμεσα ζημιωθείσα και όχι έναντι των εταιρικών δανειστών, οι οποίοι ζημιώνονται έμμεσα μόνο²⁶⁶.

Στην υπόθεση Gamma (2008) κρίνοντας περίπτωση υποκεφαλαιοδότησης εταιρίας, αποφάνθηκε το Γερμανικό Ακυρωτικό έκρινε ότι δεν προβλέπεται νομοθετικά ευθύνη εταίρων λόγω υποκεφαλαιοδότησης, ούτε η οικονομική επιστήμη παρέχει επαρκείς κατευθύνσεις για τον υπολογισμό του εκάστοτε απαιτούμενου εταιρικού κεφαλαίου, ώστε η σκόπιμη μειωσή του κάτω από τα προβλεπόμενα όρια να στοιχειοθετεί ευθύνη των εταίρων. Ως εκ τούτου, το δικαστήριο παραπέμπει στην εφαρμογή του αρ.826 BGB, εντάσσοντας την ανωτέρω περιγραφόμενη πρακτική, στην έννοια της δόλιας και ανήθικης πρόκλησης ζημιάς προκαλούμενης από παράλειψη²⁶⁷.

265. Στο γερμανικό νόμο για την ανώνυμη εταιρία, υπάρχει ειδική ρύθμιση για την ευθύνη της μητρικής εταιρίας για τα χρέη της θυγατρικής της (παρ.291 επ. AktG). Σχετικές αποφάσεις αναφορικά με εταιρίες ομιλικής δομής Tiefbau (1989), Gervais (1980), παρατιθέμενη νομολογία από Ρήγα, ο.π., 28.

266. Τζουγανάτος, Νεότερες αντιλήψεις για την ευθύνη των μετόχων ΑΕ: Αποχαιρετισμός της Ευθύνης Λόγω Άρσης της Αυτοτέλειας του Νομικού Προσώπου; σε Τάσεις και προοπτικές του Δικαίου της Ανώνυμης Εταιρίας, 2009, 183. Επίσης: http://ouclfi.uscomp.org/articles/zhen_ahl.shtml.

267. Στις δυο παραπάνω αποφάσεις το αποτέλεσμα της επέμβασης των εταίρων στην περιουσία της εταιρίας είναι το ίδιο, δηλαδή η εταιρία οδηγείται σε αφερεγγυότητα. Η διαφορά έγκειται ότι στη μέν πρώτη απόφαση συντρέχει περίπτωση «καταστροφικής επέμβασης» των εταίρων, δηλαδή σκόπιμη αφαίρεση περιουσιακών στοιχείων και γι' αυτό η αξίωση αποζημίωσης γεννάται στο πρόσωπο της εταιρίας, ενώ στη δεύτερη γίνεται λόγος για υποκεφαλαιοδότηση, δηλαδή η εταιρία χρησιμοποιείται ως όχημα για την ματαίωση της

6. Ελβετικό Δίκαιο

Η αρχή του χωρισμού της νομικής προσωπικότητας επικρατεί και στο ελβετικό δίκαιο. Η βελγική έννομη τάξη δεν αποκλίνει ουσιαστικά από τις βασικές αξιολογήσεις του ηπειρωτικών συστημάτων δικαίου αναφορικά με την αυτοτέλεια της νομικής προσωπικότητας και τις περιπτώσεις άρσης της. Ωστόσο η αναφορά στο ελβετικό σύστημα, στην παρούσα θέση, αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον και κρίνεται σκόπιμη ενόψει της ειδικότερης σύνδεσης της Ελβετίας, και του νομοθετικού της πλαισίου, με το αντικείμενο της παρούσας εργασίας.

Τα ελβετικά δικαστήρια έχουν προσεγγίσει την προβληματική κυρίως στο πλαίσιο υποθέσεων ομίλων επιχειρήσεων. Ο παραμερισμός της νομικής προσωπικότητας γίνεται δεκτός κατ' εξαίρεση, όταν η επίκληση της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας αντιστρατεύεται την αρχή της καλής πίστης όπως αυτή αναγνωρίζεται στο αρ. 2 παρ.2 του Ελβετικού Αστικού Κώδικα. Κριτήρια που υιοθετούνται για την στοιχειοθέτηση της κατάχρησης αποτελούν η σύγχυση περιουσιακών στοιχείων, ανεπαρκής κεφαλαιοδότηση ή περιπτώσεις πτωχεύσεων εταιριών, αποκλειστικά, εν όψει των οποίων, γίνεται επίκληση της διαφορετικής νομικής προσωπικότητας²⁶⁸.

Η άρση της αυτοτέλειας επίσης θεμελιώνεται στην βάση της θεωρίας του «de facto οργάνου», η οποία έχει και αυτή εφαρμογή στο πλαίσιο συνδεδεμένων επιχειρήσεων. De facto όργανο (μητρικής εταιρίας) θεωρείται αυτό που, χωρίς να έχει προηγηθεί διαδικασία εκλογής, στην πραγματικότητα συμμετέχει ή επηρεάζει τη διοίκηση μιας εταιρίας, κατά τρόπο ο οποίος καταλήγει εις βάρος της τελευταίας. Περαιτέρω παραμερισμός της νομικής προσωπικότητας μπορεί να θεμελιωθεί στη βάση της αδικοπραξίας²⁶⁹.

ικανοποίησης των απαιτήσεων των δανειστών, γι' αυτό και η αξίωση αποζημίωσης γεννάται στο πρόσωπό τους. Ο ίδιος, ο.π., 190.

268. Περίπτωση στην οποία κρίθηκε το ζήτημα του εφαρμοστέου δικαίου επί αιτήματος άρσης της αυτοτέλειας εξωχώριας εταιρείας ήταν η αυτής της απόφασης 4c.344/2001 της 7-5-2002, δημοσιευμένη ως BGE 128 iii 346. Στα ελβετικά δικαστήρια είχε προσφύγει τράπεζα (όχι ελβετική) κατά ιδιοκτήτη offshore εταιρίας (επίσης όχι ελβετού) με έδρα τις Μπαχάμες, κατηγορώντας τον για απάτη. Η ενάγουσα τράπεζα, είχε καταφέρει να κατάσχει κεφάλαια της offshore εταιρίας σε επαρχιακή ελβετική τράπεζα και υποστήριξε ότι η εξωχώρια εταιρία ευθύνεται για τα χρέη του ιδιοκτήτη της. Η υπόθεση έφτασε στο Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Ελβετίας (η αγωγή είχε γίνει εν μέρει δεκτή από το εφετείο) το οποίο αποφάνθηκε ότι εφαρμοστέο δίκαιο στη δίκη περί της άρσης της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας εταιρίας τυγχάνει το δίκαιο της καταστατικής της έδρας, εν προκειμένω, του ισχύοντος στις Μπαχάμες και το οποίο όφειλε να εφαρμόσει ο Ελβετός δικαστής. <http://www.internationallawoffice.com/newsletters/Detail.aspx?g=8ef481e4-1fd5-4fa2-bed2-e89b0fabbd95>.

269. Σχετικά με τα παραπάνω *Karagojozi*, Legal aspects of us-owned subsidiaries (in Switzerland), 2005, 7 επ.

Όπως αναλύθηκε και στην αρχή της παρούσας, πρότυπο στο οποίο βασίστηκε η διαμόρφωση των εξωχώριων εταιριών και το οποίο υιοθέτησαν οι εξωχώριες δικαιοδοσίες, αποτέλεσε το σύστημα της Ελβετίας²⁷⁰ ειδικά ως προς το θέμα της κατοχύρωσης του τραπεζικού απορρήτου. Η αυστηρή νομοθετική του προστασία προέκυψε ως αποτέλεσμα της παγκόσμιας οικονομικόπολιτικής συγκυρίας των αρχών του 20 αι. συγκεκριμένα της λήψης φορολογικών μέτρων από τα ευρωπαϊκά κράτη σε συνδυασμό με την διακήρυξη της πολιτικής ουδετερότητας και οικονομικής σταθερότητας της Ελβετίας²⁷¹. Με αυτόν τον τρόπο, τα ελβετικά τραπεζικά ιδρύματα προσέλκυαν κεφάλαια από όλα τα σημεία του πλανήτη²⁷².

Το τραπεζικό απόρρητο κατοχυρώνεται στο αρ.47 του ομοσπονδιακού Ελβετικού Νόμου περί Τραπεζών και Ταμιευτηρίων του 1934. Η δυνατότητα κάμψης του περιλαμβάνεται στο ίδιο άρθρο και είναι περιορισμένη, πρόκειται για την κάμψη του έναντι των δημοσίων αρχών σε εκπλήρωση του καθήκοντος μαρτυρίας και υποχρέωσης πληροφόρησής τους. Στο πλαίσιο φορολογικών αδικημάτων, ωστόσο, στα οποία αρκετά συχνά εμπλέκονται εξωχώριες εταιρίες, η δυνατότητα κάμψης του τραπεζικού απορρήτου βάσει του ελβετικού νόμου καταλήγει να είναι εξαιρετικό φαινόμενο, γεγονός το οποίο οφείλεται στη διάκριση μεταξύ φοροδιαφυγής και φορολογικής απάτης στο ελβετικό δίκαιο και το επιτρεπτό της κάμψης του, μόνο στη δεύτερη περίπτωση.

Πλήγμα στο αυστηρό ελβετικό τραπεζικό απόρρητο επέφεραν οι συντονισμένες διεθνείς πιέσεις για την καταπολέμηση του επιβλαβούς φορολογικού ανταγωνισμού, οι οποίες αποτυπώθηκαν στο Πρότυπο Μοντέλο Σύμβασης του ΟΟΣΑ. Στο άρθρο 26 της Πρότυπης Σύμβασης²⁷³, προβλέπεται ότι δεν επιτρέπεται σε ένα συμβαλλόμενο κράτος να αρνηθεί την παροχή πληροφοριών με το αιτιολογικό ότι οι πληροφορίες αυτές είναι στην κατοχή τράπεζας, άλλου χρηματοπιστωτικού ιδρύματος, εξουσιοδοτημένου εκπροσώπου ή προσώπου που ενεργεί με την ιδιότητα του αντιπροσώπου ή του θεματοφύλακα ή επειδή οι πληροφορίες συνδέονται με τα

270. Σημειώνεται ότι η Ελβετία αποτελεί χώρα της κεντρικής Ευρώπης, εκτός ΕΕ και ΕΟΧ αλλά μέλος της ΕΖΕΣ.

271. Μπώλος/Arnold, Το ζήτημα των ελληνικών καταθέσεων στην Ελβετία, Το ελβετικό τραπεζικό απόρρητο, η διασυνοριακή ανταλλαγή τραπεζικών πληροφοριών και η φορολόγηση των ελληνικών καταθέσεων σε Πιστωτικά Ιδρύματα της Ελβετίας, ΔΕΕ 2012, 301.

272. Το συνολικό ύψος των ελληνικών καταθέσεων στην Ελβετία κυμαίνεται από 40 δις ευρώ, που αφορά μόνο φυσικά πρόσωπα, έως τα 600 δις ευρώ. Παράλληλα, από το 2009 έως το 2011 οι ελληνικές καταθέσεις σε ελβετικά τραπεζικά ιδρύματα διπλασιάστηκαν. Καλπαδάκης, Η Ελβετία, οι ελληνικές οφσόρ και το μοντέλο Ρούμπικ, 2012, <https://enthemata.wordpress.com/2012/10/14/kalpadakis/>.

273. Όπως ισχύει μετά την τελευταία αναθεώρησή του της 17-7-2012.

ιδιοκτησιακά συμφέροντα ενός προσώπου²⁷⁴. Η πρότυπη σύμβαση του ΟΟΣΑ δεν αποτελεί κανονιστικό κείμενο και στερείται δεσμευτικότητας. Η Ελβετία αποφάσισε να την υιοθετήσει προκειμένου να αποχαρακτηριστεί ως μη συνεργαζόμενη στο φορολογικό τομέα δικαιοδοσία και να βγεί από την αντίστοιχη λίστα του ΟΟΣΑ²⁷⁵.

Αντίστοιχη αυστηρή προστασία του τραπεζικού απορρήτου ισχύει στο γειτονικό Λιχτενστάιν²⁷⁶. Η σχετική νομοθεσία ωστόσο αναμορφώθηκε το 2008 κατόπιν πιέσεων από τις ΗΠΑ και την ΕΕ και το Λιχτενστάιν ακολουθεί πλέον τα διεθνή πρότυπα προκειμένου να χαρακτηριστεί συνεργάσιμη στον φορολογικό τομέα δικαιοδοσία.

7. Η εφαρμογή της κάμψης της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας offshore εταιριών από τα δικαστήρια των ΗΠΑ

Στη συνέχεια παρατίθενται ενδεικτικά υποθέσεις από την πρόσφατη νομολογία δικαστηρίων των ΗΠΑ, στο πλαίσιο των οποίων, κλήθηκαν να αποφανθούν επί αιτημάτων άρσης αυτοτέλειας νομικής προσωπικότητας offshore εταιριών.

Στην υπόθεση UBS Sec. LLC v Highland Capital Mgt., L.P (2011)²⁷⁷, το Δικαστήριο Ανωτάτου Δικαστηρίου της Ν. Υόρκης (Supreme Court, New York County) στη μείζονα σκέψη του διέλαβε ότι η διακρίβωση του αν μια εταιρία είναι το alter ego κάποιας άλλης, δεν περιλαμβάνει τη λήψη υπόψη των εσωτερικών εταιρικών υποθέσεων. Αντίθετα, την εφαρμογή της θεωρίας της διάτρησης της νομικής προσωπικότητας, συνεπάγεται η κατάχρηση της, προς βλάβη τρίτων. Σύμφωνα με το Δικαστήριο για το ορισμένο του πραγματικού του αιτήματος για την άρση του εταιρικού

²⁷⁴[http://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/120718_Article%2026-ENG_no%20cover%20\(2\).pdf](http://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/120718_Article%2026-ENG_no%20cover%20(2).pdf).

²⁷⁵ Σχετικά παραπάνω σ.38. Στο πλαίσιο της συμμόρφωσης με την πρότυπη σύμβαση του ΟΟΣΑ, τροποποιήθηκε, με το Ν.4034/2011, η ελληνοελβετική συμφωνία του 1984 (Ν.1502/1984) για την αποφυγή διπλής φορολόγησης και την ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών. Στη νέα σύμβαση υιοθετείται κατά λέξη το παραπάνω σχετικό άρθρο της πρότυπης σύμβασης. Ωστόσο το συνοδευτικό πρωτόκολλο της σύμβασης θέτει αρκετά προαπαιτούμενα για την ικανοποίηση του αιτήματος παροχής πληροφοριών με αποτέλεσμα να καθίσταται, ουσιαστικά, ιδιαίτερα δυσχερής η ικανοποίηση του. Μπώλος/Arnold, ο.π., 306.

²⁷⁶ Μέλος της ΕΖΕΣ και του ΕΟΧ.

²⁷⁷ Πηγή: JUSTIA US Law. Η διαφορά είχε προκύψει μετά από αγωγή της UBS Securities κατά της Highland Capital Management, L.P.'s. Συγκεκριμένα, η UBS ισχυρίστηκε ότι έχασε περίπου 686 εκ δολάρια από τη δόλια συμπεριφορά της Highland Capital (hedge fund με έδρα το Τέξας και ιδρυθέν σύμφωνα με το δίκαιο του Delaware) και δυο θυγατρικών του, της Highland CDO Opportunity Master Fund, L.P., (με έδρα τις Βερμούδες) και της Highland Special Opportunities Holding Company (SOHC), εταιρία με έδρα τα νησιά Cayman. Ειδικότερα, η UBS ισχυρίστηκε ότι η Highland Financial ήταν το alter ego της SOHC, την οποία ήλεγχε ολοκληρωτικά και την υποκεφαλαιοδοτούσε. Επίσης ότι η Highland Financial επιδείνωσε τις απώλειες της, με την αφαίρεση περιουσιακών στοιχείων από την SOHC τα οποία χρησιμοποίησε η ίδια για την ικανοποίηση των δανειστών της μεταξύ των οποίων η τράπεζα Barclays και η Citigroup.

πέπλου, ο ενάγων θα πρέπει να αποδείξει ότι το πρόσωπο πίσω από το νομικό πρόσωπο έχει απόλυτη κυριαρχία σε αυτό και ότι χρησιμοποιούσε το νομικό πρόσωπο για να εξαπατήσει ή να προκαλέσει βλάβη σε τρίτον.

Επίσης θεωρεί ενδείξεις της παραπάνω κατάχρησης, την απουσία διατυπώσεων και διαδικασιών που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της εταιρικής ύπαρξης (όπως έκδοση μετοχών, εκλογή ΔΣ, τήρηση εταιρικού αρχείου), μη επαρκή κεφαλαιοδότηση, τη χρησιμοποίηση κεφαλαίων της εταιρίας για προσωπικούς και όχι εταιρικούς σκοπούς, το γεγονός ότι συμπίπτουν ιδιοκτήτες, διευθυντές, προσωπικό, ο χώρος όπου στεγάζονται τα νομικά πρόσωπα, η διεύθυνση και οι τηλεφωνικοί τους αριθμοί, η διαμόρφωση επιχειρηματικής κρίσης από το κυρίαρχο νομικό πρόσωπο, αν οι σχετιζόμενες εταιρίες βρίσκονται σε στενή επαφή με την κυρίαρχη, να οι εταιρίες αντιμετωπίζονται ως ανεξάρτητα κερδοσκοπικά κέντρα, την πληρωμή ή εξασφάλιση των υποχρεώσεων της κυρίαρχης εταιρίας από άλλες, αν η υπό αμφισβήτηση εταιρία είχε ακίνητη περιουσία η οποία χρησιμοποιήθηκε από άλλες εταιρίες ως να ήταν δική τους. Το Δικαστήριο κρίνοντας ότι εφαρμοστέο στην προκείμενη περίπτωση ήταν το δίκαιο της Ν. Υόρκης, έκρινε βάσιμους τους ισχυρισμούς της UBS στους οποίους στηριζόταν το αίτημα του παραμερισμού του νομικού πέπλου της SOHC και της θεμελίωσης ευθύνης της Highland Financial.

Στις παρακάτω αποφάσεις αποτυπώνεται η απαιτητικότητα των αμερικανικών δικαστηρίων ως προς τη συνδρομή και επίκληση συγκεκριμένων στοιχείων που αποδεικνύουν την καταχρηστική χρησιμοποίηση της νομικής προσωπικότητας. Στην υπόθεση *Perrotti v Becker, Glynn, Melamed & Muffly LLP* (2009), η διαφορά αφορούσε συμφωνία αγοράς μετοχών²⁷⁸. Το Δικαστήριο²⁷⁹ στη μείζονα σκέψη του, επανέλαβε τις παραπάνω προϋποθέσεις τις οποίες παγίως η νομολογία των αμερικανικών δικαστηρίων απαιτεί για την κατάφαση διάτρησης του εταιρικού πέπλου, δηλαδή τον κυριαρχικό έλεγχο επί της εταιρίας που εμπλέκεται στην επίδικη συμφωνία και ότι η κυριαρχία αυτή χρησιμοποιήθηκε για την εξαπάτηση ή την πρόκληση βλάβης στον ενάγοντα. Ωστόσο το αίτημα άρσης της νομικής προσωπικότητας απορρίφθηκε με το αιτιολογικό ότι ο ενάγων *Perrotti* δεν ισχυρίσθηκε κανένα γεγονός από το οποίο να

278. Στη συμφωνία συμβαλόταν ο *Perrotti* (ενάγων) και οι εναγόμενοι: *Fronteer Capital Holdings* ("Fronteer"), η *Swiss Capital (Cayman) Ltd.* ("SCC"), *Swiss Capital Alternative Investments Ltd.* ("SCA"), εταιρίες με έδρα τα νησιά Cayman, οι *Garcia, Lobato* και η εταιρία *Linda Macarena* ("Macarena") με έδρα τον Παναμά (δεν ήταν διάδικος). Ο ενάγων *Perrotti* κατηγορήσε τους εναγόμενους *Garcia and Lobato*, καθώς επίσης και όλες τις εναγόμενες εταιρίες για την παραβίαση της σύμβασης βάσει της οποίας έπρεπε να του καταβληθεί ακόμη ποσό 1,731,200 δολ. Ισχυρίστηκε περαιτέρω ότι οι *Garcia and Lobato* χρησιμοποιούσαν τις εναγόμενες εταιρίες ως «alter ego» τις οποίες ήλεγχαν απόλυτα προς όφελός τους και ως εκ τούτου ζητούσε από το Δικαστήριο να άρει το εταιρικό τους πέπλο και να καταστούν οι παραπάνω υπεύθυνοι για τις υποχρεώσεις τους.

279. Supreme Court, N.York State.

αποδεικνύεται κυριαρχικός έλεγχος των εταιριών ούτε επικαλέστηκε συγκεκριμένα γεγονότα από τα οποία να αποδεικνύεται απάτη ή κακόπιστη συμπεριφορά από πλευράς των εταιριών, ως εκ τούτου δεν εξειδικεύθηκε περαιτέρω η έννοια της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της νομικής προσωπικότητας.

Αντίστοιχο ήταν το σκεπτικό του δικαστηρίου και στην υπόθεση *Belize Development Corporation/Dan Hawkins v. Dan Hawkins/Ronald B. Zent; Joe R. Long, British American Cattle Company, Caribbean Shore Ltd., Inc. and Belize Development Corporation* (1996)²⁸⁰. Ο ενάγων *Hawkins* ισχυρίστηκε ότι η *Belize Development* ήταν εταιρία – απάτη και ζήτησε την άρση του εταιρικού της πέπλου. Ωστόσο το Δικαστήριο (Εφετείο του Τέξας) απέρριψε το αίτημα του με το σκεπτικό ότι ο *Hawkins* ισχυριζόταν απλώς ότι η παραπάνω αποτελούσε εταιρία - απάτη, ισχυρισμό τον οποίο επανέλαβε στο δεύτερο βαθμό, χωρίς να επικαλείται συγκεκριμένα στοιχεία από τα προκύπτει ότι η εν λόγω εταιρία χρησιμοποιήθηκε με αυτόν τον σκοπό.

Στην υπόθεση *Fed. Sec. L. Rep. P 90,223 Europe and Overseas Commodity Traders, S.a., v. Banque Paribas London, Paribas Global Bond Futures Fund, paribas Asset Management Ltd. and John Arida*, (1998)²⁸¹, το ζήτημα άρσης του εταιρικού πέπλου προέκυψε ως αποτέλεσμα της προσπάθειας του ενάγοντος (*A.Carr*) να θεμελιώσει δικαιοδοσία των δικαστηρίων των ΗΠΑ, με το ισχυρισμό ότι η εταιρία *EOC*, ταυτιζόταν με αυτόν²⁸². Το Δικαστήριο²⁸³ ωστόσο επεσήμανε ότι η θεωρία της άρσης του εταιρικού πέπλου δεν έχει εφαρμογή υπέρ του προσώπου που συνέστησε το νομικό πρόσωπο και ότι με την επιλογή του να δρα επιχειρηματικά μέσω εταιρίας offshore προκειμένου να αποφεύγει φόρους και άλλες επιβαρύνσεις, ο *Carr*, δεν μπορούσε να ισχυριστεί ότι ήταν το *alter ego* της εταιρίας.

280. Τα πραγματικά περιστατικά είχαν ως εξής: Η *Cattle Company* ήταν μια Τεξανή εταιρία και η *Caribbean Shores*, εταιρία με έδρα το Belize. Και οι δύο είχαν ως αντικείμενο την ανάπτυξη ακινήτων στο κράτος του Belize. Η *Cattle Company* ήταν ιδιοκτησίας του *J.Long*, ενώ η *Caribbean Shores* ανήκε στην *Cattle Company* και στον *Long*. Η *Belize Development* ήταν μια εταιρία με έδρα τα νησιά *Cayman* η οποία αγόρασε όλη την απούλητη ακίνητη περιουσία της *Cattle Company* και της *Caribbean Shores*. Ο *Hawkins* εργαζόταν ως πωλητής για την *Cattle Company* και την *Caribbean Shores* και στη συνέχεια για την *Belize Development* ως αντιπρόσωπος πωλήσεων σε δημοπρασία που είχε οργανώσει η *Belize Development* για την πώληση ακινήτων. Ο *Hawkins* άσκησε αγωγή κατά των *Belize Development*, *Cattle Company*, *Caribbean Shores*, *Long*, και *Zent*, επικαλούμενος παραβίαση της σύμβασης για την δημοπρασία και απάτη στις δικαιοπράξεις ακινήτων.

281. Το ιστορικό είχε ως εξής: Η *Europe and Overseas Commodity Traders, S.A. ("EOC")*, ήταν μια εταιρία με έδρα τον Παναμά, της οποίας το μοναδικό αντικείμενο συνίστατο στην επένδυση κεφαλαίων σε ασφάλειες και άλλα κεφάλαια και ανήκε αποκλειστικά στον *Alan Carr*, Καναδό υπήκοο. Η *Banque Paribas* είναι γαλλική τράπεζα ενώ η *Paribas Global Bond Futures Fund, S.A.*, αποτελεί fund που έχει συσταθεί σύμφωνα με το δίκαιο του Λουξεμβούργου και η *Paribas Asset Management Ltd.*, εταιρία με έδρα τις Μπαχάμες η οποία διαχειρίζεται το fund.

282. Συγκεκριμένα, επικαλείτο την προσωπική του παρουσία στις ΗΠΑ και τις πραγματοποιήσεις συναλλαγών για λογαριασμό της offshore εταιρίας εντός του εδάφους των ΗΠΑ.

283. U.S. Court of Appeals.

8. Η άρση του εταιρικού πέπλου εξωχώριων εταιριών στην αγγλική νομολογία

Η προσέγγιση των βρετανικών δικαστηρίων στη θεωρία του παραμερισμού της νομικής προσωπικότητας υπήρξε, όπως παραπάνω αναφέρθηκε, διαχρονικά επιφυλακτική. Η αγγλική νομολογία με οδηγό την υπόθεση *Salomon v. Salomon* (1897) υπήρξε αρκετά φειδωλή στην αποδοχή αντίστοιχων αιτημάτων, με αποτέλεσμα η αρχή του χωρισμού να παραμείνει σχεδόν απρόσβλητη μέχρι σήμερα, επιβεβαιώνοντας την επιδίωξη της αγγλικής έννομης τάξης να αξιοποιηθεί η εν λόγω νομική κατασκευή ως εργαλείο ανάπτυξης της σύγχρονης επιχειρηματικότητας. Ενώ λοιπόν η αγγλική δικαστήρια φαίνεται να περιβάλλουν με, σχεδόν, απόλυτο σεβασμό την αρχή του χωρισμού της νομικής προσωπικότητας, ρωγμές στην αρχή φαίνεται να προκαλούν οι εξωχώριες εταιρίες²⁸⁴ με την διάτρηση της νομικής προσωπικότητας να καταφάσκει σε αρκετές περιπτώσεις που ανάλογα αιτήματα έφθασαν στα δικαστήρια, κάτωθι δε, παρατίθενται χαρακτηριστικές περιπτώσεις.

Στην υπόθεση *Gencor ACP Ltd v Dalby* (2000) 2 BCLC 734²⁸⁵, το δικαστήριο δέχτηκε ότι η offshore Burnstead άνηκε και ελεγχόταν αποκλειστικά από τον διευθύνοντα σύμβουλό της Dalby, από την ύπαρξη της δε, κανείς άλλος δεν είχε όφελος, παρά μόνο εκείνος. Δεν διέθετε δυναμικό πωλήσεων, τεχνική ομάδα ή προσωπικό άλλης ειδικότητας το οποίο θα μπορούσε να διεξάγει οποιαδήποτε εργασία. Η μοναδική της λειτουργία ήταν να πραγματοποιεί και να δέχεται πληρωμές. Το δικαστήριο καταλήγει στο ότι ο διευθύνων σύμβουλος ήταν το alter ego της εξωχώριας εταιρίας του, μέσω της οποίας απολάμβανε τα κέρδη που αποκόμιζε από την αθέτηση του καθήκοντος και σχέσης εμπιστοσύνης του προς την ACP. Ως εκ τούτου έκρινε ότι συνιστά χαρακτηριστική περίπτωση κατάχρησης του νομικού προσώπου και έπρεπε να αρθεί το εταιρικό πέπλο της εξωχώριας εταιρίας και να καταστούν αμφότεροι υπεύθυνοι για την ικανοποίηση των απαιτήσεων της ACP.

Αντίστοιχη περίπτωση αποτελεί το πραγματικό της υπόθεσης *Trustor v Smallbone* [2001] 1 WLR 1177²⁸⁶. Ο Smallbone ήταν διευθύνων σύμβουλος της Trustor AB η

284. <http://www.chba.org.uk/for-members/library/overseas-seminars/will-cayman-companies-be-prest-by-litigators/view?searchterm=None>.

285. <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2000/1560.html>. Ο Dalby ήταν ο διευθύνων σύμβουλος του ομίλου εταιριών ACP, στον οποίο περιλαμβάνονταν και η Gencor ACP Ltd. Η ενάγουσα ισχυρίστηκε ότι Dalby είχε δολίως μεταφέρει περιουσιακά στοιχεία και δικαιώματα από την ACP group, τα οποία κατέληξαν είτε στην τσέπη του είτε στην εξωχώρια εταιρία που ήλεγχε, με έδρα τις Βρετανικές Παρθένες Νήσους. Επίσης επικαλέστηκαν σύγκρουση των συμφερόντων της ACP και των προσωπικών συμφερόντων του Dalby σχετικά με τις συναλλαγές και την μεταφορά κερδών στην εξωχώρια εταιρία του, την Burnstead.

286. <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2001/703.html>.

οποία τον κατηγόρησε για αθέτηση της υποχρέωσης πίστης (fiduciary duty) απέναντι στην εταιρεία και ότι μετέφερε χρήματα σε εξωχώρια εταιρία (Introcom) με έδρα το Γιβραλταρ, της οποίας ήταν ιδιοκτήτης και η οποία αποτελούσε το όχημα για την μεταφορά χρημάτων από την Trustor. Το Δικαστήριο εκτιμώντας τα παραπάνω περιστατικά κατέληξε ότι υπήρχαν αρκετές αποδείξεις για την θεμελίωση της άρσης του εταιρικού πέπλου δεδομένου ότι η εξωχώρια εταιρία αποτελούσε απλώς ένα «προσωπείο».

Στην υπόθεση *Gramsci v Stepanov* (2012) BCC 182²⁸⁷, η ενάγουσα πλευρά ζήτησε την άρση του εταιρικού πέπλου εξωχώριων εταιριών με έδρα τις Βρετανικές Παρθένες νήσους, μια από τις οποίες ανήκε αποκλειστικά και ελεγχόταν από τον Stepanov. Οι ενάγοντες ισχυρίστηκαν ότι οι εναγόμενες εξωχώριες εταιρίες μέσω ενός σχήματος που είχαν διαμορφώσει τα πρόσωπα που της ήλεγχαν, παρεμβάλλονταν ως ναυλώτριες των 63 πλοίων τους (με τιμές χαμηλότερες της αγοράς), ώστε οι εναγόμενοι να αποκομίζουν κέρδη μέσω της υποναύλωσης σε τρίτα πρόσωπα (με τιμές της αγοράς). Ο Δικαστής εν προκειμένω κάνοντας αναφορά στην αμέσως προαναφερθείσα απόφαση, υποστήριξε ότι εφόσον πληρούνται τα κριτήρια που τέθηκαν με την παραπάνω απόφαση, δηλαδή η καταχρηστική χρησιμοποίηση του νομικού προσώπου και οι βλαπτικές ενέργειες εκτός της εταιρίας είναι δυνατή η άρση του εταιρικού πέπλου²⁸⁸.

Στην υπόθεση *Prest v Petrodel Resources* – (2013)²⁸⁹ 2 AC 415, η διαφορά αφορούσε τη διαμάχη μεταξύ συζύγων στο πλαίσιο δίκης διαζυγίου, ενόψει της οποίας η σύζυγος (Y.Prest) ζητούσε την πληρωμή 17,5 εκ.δολ. από τον πρώην συζυγό της M.Prest²⁹⁰, ο οποίος ήταν μεγιστάνας στην αγορά του πετρελαίου, το οποίο αποτελούσε το ποσό που είχε ορίσει το δικαστήριο στο πλαίσιο της συμφωνίας διευθέτησης του διαζυγίου²⁹¹.

287. <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2011/333.html>.

288. Σχετική και η *Alliance Bank JSC v Aquanta Corp & 14 Ors* (2011), <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2011/3281.html>.

289. <http://www.bailii.org/uk/cases/UKSC/2013/34.html>.

290. <http://www.inhouselawyer.co.uk/index.php/litigation-a-dispute-resolution/10376-behind-the-corporate-veil-is-that-all-there-is>.

291. Ο ΜΡ ισχυρίστηκε ότι δεν είχε τα χρήματα και οι συζυγικές κατοικίες άνηκαν σε διάφορες εξωχώριες εταιρίες που είχε ιδρύσει ενόψει της επιχειρηματικής του δραστηριότητας. Ο Δικαστής του πρώτου βαθμού είχε διατάξει τον ΜΡ, δεδομένου ότι οι εξωχώριες εταιρίες του άνηκαν αποκλειστικά, οι τελευταίες να μεταβιβάσουν στην πρώην συζυγό του 7 ακίνητα στο Η.Βασίλειο Βασίστηκε σε ρύθμιση του οικογενειακού δικαίου αρ. 24(1)(a) της *Matrimonial Causes Act 1973* η οποία κατά την αποψη του, παρείχε στο δικαστήριο των οικογενειακών διαφορών τη δικαιοδοσία να άρει το εταιρικό πέπλο, εντούτοις το δικαστήριο δεν είχε γενικευμένη εξουσία να άρει τη νομική προσωπικότητα προκειμένου να φτάσει στην ακίνητη περιουσία των εταιριών γιατί δεν υπήρχε κάποια καταχρηστική συμπεριφορά από την πλευρά του ΜΡ, που θα την δικαιολογούσε. Ο ΜΡ άσκησε έφεση στην πρωτόδικη απόφαση και το Εφετείο την ανέτρεψε με το αιτιολογικό ότι το δικαστήριο δεν είχε τη δυνατότητα να διατάξει τις

Το Ανώτατο Δικαστήριο υιοθέτησε την άποψη ότι οι νομικές δυνατότητες για την πρόσβαση στα ακίνητα των εταιριών είναι είτε α) μέσω της γενικής δυνατότητας του δικαστηρίου να άρει το εταιρικό πέπλο, β) της παραπάνω διάταξης του οικογενειακού δικαίου, γ) βάσει του καθεστώτος *beneficial ownership*²⁹², το οποίο τελικά αποδέχτηκε το δικαστήριο. Το Δικαστήριο εν προκειμένω έκρινε ότι η θεωρία της άρσης του εταιρικού πέπλου δεν είχε εφαρμογή γιατί η αξιοποίηση της νομικής προσωπικότητας των εξωχώριων εταιριών δεν συνδέεται με καταχρηστική συμπεριφορά του Μ.Ρ, δηλαδή οι συγκεκριμένες εταιρίες είχαν ιδρυθεί πολύ πριν τη λύση του γάμου και δεν χρησιμοποιούνταν από τον ΜΡ για να αποφύγει κάποια νομική του υποχρέωση έναντι της πρώην συζύγου του.

Η παραπάνω απόφαση παρά το γεγονός ότι δεν κατέληξε στην εφαρμογή της άρσης της νομικής προσωπικότητας, ωστόσο θεωρείται κομβική για την εξέλιξη της οικείας νομολογίας²⁹³. Σε αυτήν το Δικαστήριο φάνηκε αρκετά επιφυλακτικό στην εφαρμογή της επίδικης θεωρίας, εκφράζοντας ρητά, την άποψη ότι ο παραμερισμός της νομικής προσωπικότητας πρέπει να εφαρμόζεται εξαιρετικά ως έσχατο μέσο και όταν δεν προσφέρεται καμία ισοδύναμη λύση για την επίλυση του προβλήματος²⁹⁴.

Σε κάθε περίπτωση, παρά το γεγονός ότι το Δικαστήριο τελικώς δεν προχώρησε σε άρση της νομικής προσωπικότητας, ωστόσο υιοθέτησε στην απόφασή του κανόνες βάσει των οποίων είναι δυνατή η διάτρηση του εταιρικού πέπλου. Ότι η ιδιοκτησία και ο κυριαρχικός έλεγχος μια εταιρίας από ένα πρόσωπο δεν αρκούν για να δικαιολογήσουν την εφαρμογή της. Ότι το δικαστήριο δεν μπορεί να προχωρήσει σε άρση της νομικής προσωπικότητας απλώς και μόνο για λόγους δικαιοσύνης αλλά μόνο γιατί αποτελεί τη μοναδική λύση για τη συγκεκριμένη και όχι για όλες τις περιπτώσεις. Ότι ο εν λόγω μηχανισμός τυγχάνει εφαρμογής σε περίπτωση καταχρηστικής συμπεριφοράς αλλά όχι όταν πρόκειται για την παραβίαση μιας συμφωνίας, η δε καταχρηστική συμπεριφορά θα πρέπει να συνδέεται με την εκμετάλλευση του νομικού προσώπου για την αποφυγή ευθύνης και εντοπισμός τους σε κάποιο πρόσωπο. Επίσης, ότι μια εταιρεία μπορεί να συνιστά «προσωπείο» ακόμη και αν δεν ιδρύθηκε με αυτό το σκοπό αλλά κατέστη

εταιρίες να μεταβιβάσουν τα ακίνητα στην ΥΡ σε ικανοποίηση της απαίτησής της από την απόφαση του διαζυγίου. Στη συνέχεια η ΥΡ προσέφυγε στο Ανώτατο Δικαστήριο (Supreme Court).

292. Δηλαδή όταν τα δικαιώματα πάνω στην ακίνητη περιουσία ανήκουν σε κάποιο πρόσωπο αλλά νομικά, ο τίτλος ιδιοκτησίας είναι στο όνομα κάποιου άλλου προσώπου.

293. *Mandaraka-Sheppard*, New trends in piercing the corporate veil – the conservative versus the liberal approaches, 2013, 8, <http://www.allaboutshipping.co.uk/wp-content/uploads/2013/12/Presentation-AMS-25.11.pdf>.

294. <http://incelaw.com/en/knowledge-bank/publications/piercing-the-corporate-veil-supreme-court-clarifies-the-english-law-position>.

τέτοια στη συνέχεια, οπότε ο κρίσιμος χρόνος για την διαπίστωση της κατάχρησης είναι ο χρόνος που πραγματοποιήθηκε η επίδικη συναλλαγή.

Περαιτέρω, στο πλαίσιο της παραπάνω απόφασης, έγινε διάκριση μεταξύ «απόκρυψης» (concealment) και «αποφυγής» (evasion), με το δικαστήριο (όχι ομόφωνα) να υιοθετεί την άποψη ότι εφαρμογή της άρσης του εταιρικού πέπλου χωρεί μόνο στη δεύτερη περίπτωση, όταν δηλαδή υπάρχει δικαίωμα το οποίο αντιτάσσεται έναντι του προσώπου που χρησιμοποιεί το εταιρικό πέπλο και το οποίο είναι ανεξάρτητο από την εμπλοκή του νομικού προσώπου ενώ, παράλληλα, η εταιρία χρησιμοποιείται για να καταργήσει ή να αποδυναμώσει το εν λόγω δικαίωμα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η εξωχώρια εταιρία ως εταιρικός τύπος και η θεωρία της άρσης αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας, έχουν ένα κοινό στοιχείο: την καταγωγή τους. Οι εξωχώριες εταιρίες διαμορφώθηκαν στο πλαίσιο απελευθερωμένου επιχειρηματικού και οικονομικού περιβάλλοντος με σκοπό να αποτελέσουν το όχημα για την προσέλκυση επενδύσεων και την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων. Το ίδιο περιβάλλον αποτέλεσε γόνιμο έδαφος για την νομολογιακής εμπνεύσεως, κατασκευή της θεωρίας του παραμερισμού της νομικής προσωπικότητας με σκοπό να αποκατασταθεί η ισορροπία από την εκμετάλλευση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου κατά τρόπο αντίθετο προς τον σκοπό θεσμοθέτησής της.

Οι εξωχώριες εταιρείες κατηγορήθηκαν για εμπλοκή σε διαδικασίες ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, χρηματοδότησης παράνομων δραστηριοτήτων, φοροδιαφυγής, κλονισμού του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Με αυτά τα δεδομένα, ενεργοποιήθηκαν παγκόσμιοι οργανισμοί, οι οποίοι με τη συνεργασία των εθνικών κυβερνήσεων, προσπάθησαν να ελέγξουν τις παραπάνω δραστηριότητες και να ελαχιστοποιήσουν τους οικείους κινδύνους. Είναι αυτονόητο όμως, ότι η δραστηριότητα των εξωχώριων εταιριών δεν είναι αποκλειστικά παραβατική.

Οι αριθμοί και ο όγκος της επιχειρηματικής δραστηριότητας που ασκείται μέσω εξωχώριων εταιριών, αποδεικνύει το αντίθετο. Επίσης αδιαμφισβήτητο είναι ότι κράτη στα οποία ιδρύονται εξωχώριες εταιρίες, αντλούν πολλά οφέλη από τη δραστηριοποίησή τους με κυριότερο τη συγκέντρωση επενδύσεων στο εδαφός τους. Ως εκ τούτου, η αντιμετώπιση των εξωχώριων εταιριών, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική πολιτική που εφαρμόζει ένα κράτος, δηλαδή αν προκρίνεται το σύστημα της υιοθέτησης υψηλών φορολογικών συντελεστών για την εξασφάλιση εσόδων των κρατικών ταμείων ή η προσέλκυση επενδύσεων μέσω φορολογικών πλεονεκτημάτων.

Στην Ελλάδα, η αντιμετώπιση των εξωχώριων εταιριών γνώρισε πολλές διακυμάνσεις. Αρχικά σε αυτές ο νομοθέτης είδε την ευκαιρία ανάπτυξης μέσω δραστηριοποίησής τους με έδρα το ελληνικό έδαφος (Α.Ν 89/1967). Στη συνέχεια όμως και, η αλήθεια είναι, υπό την πίεση συμμόρφωσης στις ευρωπαϊκές μας δεσμεύσεις, το εν λόγω καθεστώς ουσιαστικά καταργήθηκε. Από την πλευρά των ελληνικών δικαστηρίων, η αντιμετώπιση τους θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μάλλον εχθρική. Με την अपαρέγκλιτη εφαρμογή του κριτηρίου της πραγματικής έδρας στις εξωχώριες εταιρίες, η ίδρυση τους στην Ελλάδα είχε καταστεί αποτρεπτική, δεδομένου ότι οι

σχετικές αποφάσεις κατέληγαν στην ευθύνη των εταίρων τους, λόγω ακυρότητας ίδρυσης τους.

Αρκετές είναι οι περιπτώσεις που τα ελληνικά δικαστήρια πραγματεύτηκαν το ζήτημα της άρσης της αυτοτέλειας της νομικής τους προσωπικότητας, η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων αφορά ναυτιλιακές εταιρείες. Το φαινόμενο αυτό είναι εύλογο με δεδομένο ότι εξωχώριες εταιρίες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, έχουν κυρίως το αντικείμενο αυτό. Από την επισκόπηση της σχετικής νομολογίας διαπιστώνεται ότι η στάση των ελληνικών δικαστηρίων ως προς την κρίση περί άρσης της αυτοτέλειας, κάθε άλλο παρά διστακτική θα μπορούσε να χαρακτηριστεί. Στην πρώτη γενιά αποφάσεων, δε, που πραγματεύονται το ζήτημα, τα δικαστήρια αρκέστηκαν σε έωλες κατασκευές και κριτήρια ελλιπή για να καταλήξουν στον παραμερισμό του νομικού πέπλου, με επίκεντρο την ιδιότητα του μεγαλομέτοχου εταιρίας που την χρησιμοποιεί για την άσκηση των προσωπικών του δραστηριοτήτων.

Στη δεύτερη γενιά αποφάσεων το ζήτημα προσεγγίζεται σε ορθότερη βάση, με την υιοθέτηση του κριτηρίου της κατάχρησης. Με δεδομένο, ωστόσο, ότι τα κριτήρια του αρ.281 ΑΚ είναι αρκετά αόριστα, απαιτήθηκε αρκετός χρόνος μέχρι η νομολογία να καταλήξει στη συστηματοποίηση μιας τυπολογίας περιπτώσεων που εξειδικεύουν την έννοια της κατάχρησης. Σημαντικό ωστόσο είναι το στοιχείο ότι η σχετική πρόσφατη νομολογία καταλήγει στην αποδαιμονοποίηση της επιλογής ίδρυσης μιας εταιρίας προς το σκοπό να λειτουργήσει ως μηχανισμός απορρόφησης των δυσμενών συνεπειών από την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Πιο συντηρητική εμφανίζεται η προσέγγιση της νομολογίας στις χώρες του common law. Το πολιτειακό σύστημα των ΗΠΑ και η απουσία ενιαίας νομολογίας δεν επιτρέπει την συστηματοποίηση των περιπτώσεων. Σε γενικές γραμμές όμως, κοινή συνισταμένη των σχετικών αποφάσεων αποτελεί η θεμελίωση της θεωρίας του *alter ego*, στην οποία εξειδικεύεται στο αμερικανικό δίκαιο, η έννοια της κατάχρησης. Άκρως επιφυλακτική στην αποδοχή της άρσης της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας εμφανίζεται παραδοσιακά η νομολογία των αγγλικών δικαστηρίων. Και στην περίπτωση των offshore εταιριών η αγγλική νομολογία τονίζει στις αποφάσεις της ότι η άρση της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας, αποτελεί την ύστατη λύση αφού προηγουμένως έχουν εξαντληθεί όλες οι δυνατές περιπτώσεις ικανοποίησης των εταιρικών δανειστών.

Η νομική προσωπικότητα, όπως κάθε θεσμός του δικαίου, ενέχει τον κίνδυνο καταχρήσεων. Ειδικά δε, ο τύπος της εξωχώριας εταιρίας, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, προσφέρεται για ανάλογες καταχρήσεις. Σε αυτό το πλαίσιο είναι εξαιρετικά δύσκολη η εξεύρεση της «χρυσής τομής» μεταξύ των αξιολογήσεων της

έννομης τάξης για τη νομιμότητα του επιχειρείν υπό το μανδύα του νομικού προσώπου και του γενικού αισθήματος δικαίου για την αποκατάσταση των κινδύνων που ενέχει η δραστηριότητα αυτή. Το κύριο επιχείρημα που προβάλλεται κατά της εφαρμογής του παραμερισμού του νομικού πέπλου, είναι ότι οδηγεί σε κατάργηση της εταιρικής τάξης και σε ανασφάλεια δικαίου, με ό,τι συνέπεια μπορεί να έχει αυτό, για την επιχειρηματική και οικονομική δραστηριότητα και ανάπτυξη εν γένει. Στην ισχυρή αυτή επιχειρηματολογία η μοναδική απάντηση που θα μπορούσε να δοθεί είναι η εξαιρετική εφαρμογή της αρχής επί τη βάση αυστηρών κριτηρίων εξειδίκευσης της έννοιας της κατάχρησης, σε συνδυασμό με τη λήψη υπόψη όλων των επιμέρους παραγόντων της επίδικης περίπτωσης.

Σε τελευταία ανάλυση, ωστόσο, σε ό,τι αφορά την δραστηριοποίηση των εξωχώριων εταιριών το ζήτημα της εφαρμογής της άρσης της αυτοτέλει της νομικής τους προσωπικότητας, λόγω κατάχρησης, συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την αντιμετώπισή τους, ως εταιρικών τύπων στο πλαίσιο των οικονομικών και επιχειρηματικών συναλλαγών. Είναι δηλαδή προφανές ότι μια έννομη τάξη που αντιμετωπίζει με επιφύλαξη την δραστηριότητά τους, σε μεγάλο βαθμό αυτή η αντιμετώπιση αντικατοπτρίζεται στις αποφάσεις των δικαστηρίων της.

Από την άλλη πλευρά, η δραστηριοποίηση των εξωχώριων εταιριών σε πλήθος τομέων της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας είναι μια πραγματικότητα η οποία δεν μπορεί να αγνοηθεί. Ως εκ τούτου η μη αναγνώριση των εξωχώριων εταιριών από τα δικαστήρια, δεν αποτελεί λύση. Ωστόσο ανακύπτει ο προβληματισμός, στο πλαίσιο των ζητημάτων που ανακύπτουν από την δραστηριοποίησή τους, αν ο πιστωτής εξωχώριας εταιρίας, πρέπει να τύχει αποτελεσματικότερης προστασίας σε σχέση το πιστωτή μιας οποιασδήποτε ημεδαπής κεφαλαιουχικής εταιρίας. Δηλαδή, αν και αυτή η παράμετρος, σε συνδυασμό με τις ειδικές περιστάσεις που συντρέχουν στο πρόσωπο του συγκεκριμένου πιστωτή, θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψη από το δικαστή κατά την εξειδίκευση της έννοιας της κατάχρησης στην εκάστοτε περίπτωση, ώστε να καταλήξει σε ασφαλέστερες, δικαϊκά, λύσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. Ελληνική

- Αθανασίου Λ., σχόλια σε ΟΛΑΠ 2/2003, ΔΕΕ 2003, 531 επ
- Αθανασοπούλου Β., Η κάμψη της νομικής προσωπικότητας στις ναυτιλιακές εταιρίες, ΠειρΝομ 2005, 397 επ
- Αλεξανδρής Σ., σχόλια σε οΛΑΠ 2/2003, ΔΕΕ 2003, 533 επ
- Αλεπάκος Κ., Η κάμψη (άρση) της νομικής προσωπικότητας της αε (με αφορμή την απόφαση ΟλομΑΠ 2/2013), Συνήγορος 2013, 34 επ
- Ο ίδιος, Η κάμψη της νομικής προσωπικότητας (θεωρητική και νομολογιακή αντιμετώπιση), 3^ο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, 1992, 249 επ
- Αποστολίδου Ρ./Καμπέρης Μ, Θέματα υπεράκτιων εταιριών της Κύπρου και Κοινοτικό Δίκαιο, ΔΕΕ 1999, 977 επ
- Αργυρός Γ., Η ελευθερία εγκατάστασης των εταιριών μετά την απόφαση *Cartesio*, ΔΕΕ 2009, 1044 επ
- Αυγητίδης Δ., Η αρχή της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου στις ναυτιλιακές εταιρίες, ΕπισκΕΔ 1999, 75 επ
- Βασιλακάκης Ε., Το δίκαιο της καταστατικής έδρας ως *lex societatis* της ΙΚΕ, ΔΕΕ 2013, 99 επ
- Βοσκός Ι., Ίδρυση, λειτουργία, κατηγορίες και θέματα εξωχώριων εταιριών, 2009, <http://www.syneemp.gr/?pgtp=1&aid=1235640800>.
- Γαζής Α./Λιακόπουλος Θ./Χιωτέλλης Α., Περίπτωση φιλικής (υπερ των μετόχων) άρσης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου, Απαγόρευση αντιφατικής συμπεριφοράς, ΕΕμπΔ 1993, 659 επ
- Γεωργιάδης Α., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2012
- Ο ίδιος, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 2007
- Γεωργιάδης Α./Σταθόπουλος Μ., Αστικός Κώδιξ, 1978
- Γρηγοριάδης Ε., Υπεράκτια εταιρεία με πραγματική έδρα στην Ελλάδα, ΧρΙΔ 2003, 762 επ

- *Δαβράδος Ν.*, Συνδεδεμένες επιχειρήσεις και εταιρικό δίκαιο, σε Περάκη, Το δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας, 2010, τ.1
- *Δεληκωστόπουλος Ι.*, Η έννοια της έδρας εταιρίας στο ευρωπαϊκό δικονομικό δίκαιο, ΕΠολΔ 2013, 166 επ
- *Δελληγιάννη – Δημητράκου Χ.*, Trust και Καταπίστευση, 2002
- *Δερμιτζάκη Φ.*, Προβλήματα ευθύνης στους ομίλους επιχειρήσεων, 2001
- *Δουβής Π.*, Offshore Δραστηριότητες, 2008
- *Δούβλης Β.*, Η ελληνική νομοθεσία για τις εξωχώριες (off – shore) επιχειρήσεις, Ενθύμημα Άλκη Αργυριάδη 1996,1221 επ
- *Ο ίδιος*, Η συμβολή του Δικαίου της Επιχείρησης στην επίλυση του προβλήματος της μονοπρόσωπης εταιρίας σε Τιμητικός τόμος Κ. Ρόκα, 1986
- *Ο ίδιος*, Ο έλεγχος για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος στους χρηματοπιστωτικούς ομίλους εντός και εκτός ΕΕ, ΕλλΔνη 2011, 1284 επ
- *Ο ίδιος*, Τραπεζικό απόρρητο, προστασία προσωπικών δεδομένων και νομιμοποίηση παράνομων εσόδων κατά τη διεξαγωγή φορολογικών ελέγχων, ΔΕΕ 2012, 1107 επ
- *Δωρής Φ.*, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, 1991
- *Ελευθεριάδης Ν.*, Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012
- *Καλλιντέρης Κ.*, Ο ειδικός φόρος 3% επί της ακίνητης περιουσίας που ανήκει σε εξωχώρια («offshore») εταιρία, ΔΕΕ 2006, 1111 επ
- *Καραμπατζός Α.*, Το κύρος υπεράκτιας εταιρείας – ιδιοκτήτριας ακινήτου με καταστατική έδρα σε «υπερπόντια χώρα» - Ιδίως υπό το πρίσμα της ΟΛΑΠ 2/2003, ΧρΙΔ 2009, 296 επ
- *Κάτσιος Σ.*, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος – Η γεωπολιτική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος: Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, 1998

- *Κιάντου – Παμπούκη Α.*, Η προστασία των δανειστών στις ναυτιλιακές εταιρείες με παραμέριση της νομικής προσωπικότητας, Αρμ 1993, 879 επ
- *Λιακόπουλος Θ.*, Η άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου στη νομολογία, 1993
- *Λιγωμένου Α./Ζαχαράκη*, Εξωχώριες (offshore) εταιρείες και φορολογικοί παράδεισοι, ΑρχΝομ 2009, 150 επ
- *Μάλλιου Α.*, Η εθνικότητα των εταιριών και το κριτήριο της έδρας του Ν.Π., σε σχέση με τις εξωχώριες εταιρίες του ΑΝ 89/1967. Προυποθέσεις άρσης της αυτοτέλειας του Ν.Π, ΔΦΝ 2003, 1444 επ
- *Μάτσος Γ.*, Κριτική θεώρηση της κατάργησης του ΑΝ 89/1967, ΔΕΕ 2003, 38 επ
- *Μελάς Δ.*, Οι υπεράκτιες εταιρείες αδειών – δικαιωμάτων (offshore licensing companies), Ε7 2013, 820 ε.
- *Ο ίδιος*, Οι υπεράκτιες τράπεζες και οι υπεράκτιες πιστωτικές κάρτες, Ε7 2012, 1166 επ.
- *Ο ίδιος*, Οι υπεράκτιες υπηρεσίες διαδικτύου, Ε7 2013, 663 επ.
- *Μεταλληνός Α.*, Το τέλος της θεωρίας της έδρας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕμπΔ 2003, 94
- *Μιχαλόπουλου Γ.* σχόλιο στην απόφαση Interedil, ΔΕΕ 2011, 1249 επ.
- *Μπεζαντάκος Α.*, Offshore εταιρείες, νομικές οντότητες και σχηματικά παραδείγματα απεικόνισης των δραστηριοτήτων τους στην Ελληνική οικονομία <http://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/18495>
- *Μπώλος Α.*, Εξωχώριες εταιρίες (offshore companies) και ελληνική έννομη τάξη, ΝοΒ 2013, 938 επ
- *Μπώλος/Arnold*, Το ζήτημα των ελληνικών καταθέσεων στην Ελβετία, Το ελβετικό τραπεζικό απόρρητο, η διασυνοριακή ανταλλαγή τραπεζικών πληροφοριών και η φορολόγηση των ελληνικών καταθέσεων σε Πιστωτικά Ιδρύματα της Ελβετίας, ΔΕΕ 2012, 299 επ

- Μπώλος Α./Τζάκας Δ., Το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο των Εξωσυμβατικών Ενοχών, 2014
- Μωράτης Ν., Προβληματισμοί γύρω από την έννοια της έδρας των υπεράκτιων εταιρειών, ΔΦΝ 2003, 1767 επ
- Παμπούκης Κ., Αναγνώριση αλλοδαπού εμπιστεύματος (γνωμ.), ΕφΑΔ 2012, 99 επ
- Ο ίδιος, Ίδρυση και αναγνώριση των εταιριών ιδίως στα όρια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ΕλλΔνη 1995, 248 επ
- Ο ίδιος, Οι υπεράκτιες (offshore) εταιρίες στο ελληνικό ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, ΔΕΕ 2001, 965 επ
- Ο ίδιος, Οι υπεράκτιες (offshore) εταιρίες, 2004, 103 επ
- Ο ίδιος, Το εφαρμοστέο δίκαιο στην κάμψη της νομικής προσωπικότητας, 17^ο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, 2008, 102 επ
- Πιτσιρίκος Ι., Άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου (ΑΕ) και καταλογισμός ευθύνης του για υποχρεώσεις του κυρίου ή μοναδικού μετόχου του, ΕΕμπΔ 2007, 494 επ
- Ρήγας Κ., Η άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου των μονοβάπορων εταιριών, ΝοΒ 2014, 5 επ
- Ο ίδιος, Η άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου, 2008
- Ο ίδιος, σχόλιο ΕφΑΔ 2010, 916 επ
- Ο ίδιος, σχόλιο σε ΠΠρΠειρ 2400/2010, ΔΕΕ 2011, 59 επ
- Ρόκας Ν., Εμπορικές Εταιρίες, 2006
- Ρούσσος Κ., Δίκαιο Νομικών Προσώπων, 2010
- Σινανιώτη – Μαρούδη Α., Η διαμόρφωση ευθύνης στον όμιλο επιχειρήσεων, ΕΕμπΔ 2003, 529 επ
- Σπυρόπουλος, σχόλιο σε ΠΠρΠειρ 1673/2003, ΕΕμπΔ 2004, 80 επ
- Shaxson Ν., Offshore, τα νησιά των θησαυρών, 2011

- Τζάκας Δ., Η ενωσιακή ελευθερία εγκατάστασης εταιριών μετά την απόφαση ΔικΕΕ *Vale*, ΕΕμπΔ 2012, 771 επ
- Ο ίδιος, Η διεθνής δικαιοδοσία επί αγωγών σχετικών με την κάμψη της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου και την εξωτερική ευθύνη των διοικούντων ΑΕ, ΔΕΕ 2014, 127 επ.
- Τζουγανάτος Δ., Ανεπαρκής κεφαλαιοδότηση κεφαλαιουχικών εταιριών, 1994.
- Ο ίδιος, Νεότερες αντιλήψεις για την ευθύνη των μετόχων ΑΕ: Αποχαιρετισμός της Ευθύνης Λόγω Άρσης της Αυτοτέλειας του Νομικού Προσώπου; σε Τάσεις και προοπτικές του Δικαίου της Ανώνυμης Εταιρίας, 2009, 183 επ.
- Τουντόπουλος Β., Ελευθερία Εγκατάστασης νομικών προσώπων στο κοινοτικό δίκαιο, ΔΕΕ 1999, σ. 1118 επ
- Τσούμας Β., Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου, 2009
- Φλάμπουρας Δ., σχόλιο σε ΠΠρΠειρ 1673/2003, ΔΕΕ 2003, 1074 επ
- Φωτόπουλου Ι., Φωτόπουλου Γ., Υπεράκτιες εταιρίες, Λογιστής 2001, 1070 επ
- Χριστοδούλου Φ., Προλεγόμενα στην προβληματική των υπεράκτιων εταιριών, ΔΕΕ 2001, 568 επ

II. Ξενόγλωσση

- *Armour J./Hansmann H./Kraakman R.*, The essential elements of corporate law: What is corporate law?, 2009
- *Arnaud Grossi I./Merland L./Mestre J./Tagliarimo-Vignal N.*, Droit commercial - Droit interne et aspects de droit international, 2012
- *Cheng T.*, The Corporate Veil Doctrine Revisited: A Comparative Study of the English and the U.S. Corporate Veil Doctrines, Boston College International and Comparative Law Review 2011, 329 επ
- *Chérot J.*, Sélectivité - Fiscalité directe : La Grande Chambre la CJUE donne à la Commission les moyens de mieux lutter au titre des aides d'État contre la concurrence fiscale dommageable, Revue des droits de la concurrence 2012, 162 επ

- *Cheeseman H.*, Business Law, 1995.
- *Farge P.*, La personne morale, forteresse des personnes physiques?, 2012
- *Heintzman T./Kain B.*,Through the Looking Glass: Recent Developments in Piercing the Corporate Veil» Banking and Finance Law Review 2013, 525 επ
- *Hadnum L.*, The world' s best tax heavens, 2012
- *Karagozi E.*, Legal aspects of us-owned subsidiaries (in Switzerland), 2005
- *Mandaraka-Sheppard A.*, New trends in piercing the corporate veil – the conservative versus the liberal approaches, 2013
- *McCann H.*, Offshore Finance, 2006
- *O.E.C.D*, Behind the corporate veil using corporate entities for illicit purposes, 2001
- *Ottolenghi S.*, From Peeping behind the corporate veil, to ignoring it completely, The Modern Law Review, 1990, 338 επ
- *Pickering M.*, The company as a separate legal entity, The Modern law review, 1968, 483 επ
- *Posner A.*, The Rights of Creditors of Affiliated Corporations, University of Chicago Law Review 1975, 500 επ
- *Seer G./Smolka – Day M.*, Intoduction to International Business Law: Legal Transactions in a Global Economy, 1996.
- *Stikeman Elliot (law firm)*, Towards A Level Playing Field Regulating Corporate Vehicles in Cross-Border Transactions, 2002
- *Vandekerckhove K.*, Piercing the corporate veil: A transnational approach, 2007
- *Vidal D.*, Droit des sociétés, 2010

III. Ηλεκτρονικές Πηγές

<http://www.taxhavensguide.com/offshore-corporations.php>
www.imf.org

<http://law.justia.com/>
<http://www.bailii.org/>
<https://lawdb.intrasoftnet.com/>
<http://www.dsanet.gr/1024x768.htm>
<http://eur-lex.europa.eu/>
<http://curia.europa.eu/>
<http://www.bankofgreece.gr/>
<http://www.oecd.org/>
<http://www.fatf-gafi.org/>
<http://www.worldoffshorebanks.com/>
<http://www.taxjustice.net/>

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

(οι αριθμοί με έντονη γραφή υποδηλώνουν αριθμούς σελίδων)

ΔΕΚ/ΔΕΕ

Απόφ. 28.1.1986, υπόθ. 270/83, *Επιτροπή κατά Γαλλικής Δημοκρατίας*, Συλλ., 1986, 273 επ : **33**

Απόφ. 10.7.1986, υπόθ. 79/85, *Segers*, Συλλ., 1986, 2373 επ : **33**

Απόφ. 27.9.1988, υπόθ. 81/87, *Daily Mail*, Συλλ.1988, 5483 επ: **33**

Απόφ. 9.3.1999, υπόθ. 212/1997 *Centros*, Συλλ., 1999, 1459 επ: **33**

Απόφ. 5.11.2002, υπόθ. C-208/2000 *Überseering*, Συλλ. 2002, I-09919: **33**

Απόφ. 30.1.2003, υπόθ. C-167/01, *Inspire Art*, 2003 I-10155: **33**

Απόφ. 11.3.2004 υπόθ. C-9/2002, *Lasteyrie du Saillant*, Συλλ.2004, 2409 επ: **33**

Απόφ. 13.12.2005, υπόθ. C-446/2003, *Marks & Spencer*, Συλλ. 2005, 10837 : **33**

Απόφ. 13.12.2005 υπόθ. C-411/2003, *Sevic*, Συλλ. 2005, 10805: **33**

Απόφ. 1.6.2006, υπόθ. C-453/04, *Innoventif*, Συλλ. 2006 I-04929: **33**

Απόφ. 16.12.2008, υπόθ. C-210/06, *Cartesio*, Συλλ. 2008, I-09641: **33**

Απόφ. 20.10.2011, υπόθ. C-396/09 *Interedil*, Συλλ. 2011, I-09915: **33**

Απόφ. 15.11.2011, συνεκδ. υπόθ. C-106/09, C-107/09 *Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Βασίλειο της Ισπανίας κατά Government of Gibraltar και Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας*, <http://eur-lex.europa.eu/>: **42**

Απόφ. 12.7.2012, υπόθ. C-378/2010, *Vale*, <http://eur-lex.europa.eu/>. : **34**

Απόφ. 18.7.2013, υπόθ. C-147/2012, *ÖFAB*, <http://eur-lex.europa.eu/>. : **64**

ΣΤΕ

ΣΤΕ 1001/1991: **60**

ΣΤΕ 3683/2013: **30**

ΑΠ

ΟΛΑΠ 461/1978: **36**

ΟΛΑΠ 1513/1980 : **57**

ΟΛΑΠ 17/1994: **57**

ΟΛΑΠ 5/1996 : **58**

ΟΛΑΠ 22/1998 : **35, 69**

ΟΛΑΠ 2/1999 : **35**

ΟΛΑΠ 2/2003 : **33, 38, 39**

ΟΛΑΠ 2/2013: **75, 80**

ΑΠ 1058/1987 : **57, 68**

ΑΠ 1046/1990 : **57, 69**

ΑΠ 1187/2000 : **35**

ΑΠ 335/2001: **35, 39**

ΑΠ 936/2002: **35, 69**

ΑΠ 1753/2002: **62**

ΑΠ 1835/2007: **35, 36**

ΑΠ 186/2008: **36**

ΑΠ 309/2009: **58**

ΑΠ 1910/2009: **58, 73**

ΑΠ 330/2010: **58**

ΑΠ 149/2013: **58**

ΑΠ 812/2013: **59**

ΑΠ 1521/2013: **58**

ΕΦΕΤΕΙΟ

ΕφΠερ 423/1980: **39**

ΕφΠερ 1052/1980: **39**

ΕφΑθ 7552/1983: **67**

ΕφΠερ 65/1988: **39**

ΕφΠερ 1633/1989: **36**

ΕφΠερ 1277/1990: **68**

ΕφΠερ 1658/1990: **35, 69**

ΕφΑθ 12088/1990: **57**

ΕφΘρ 104/1992: **57**

ΕφΑθ 6815/1994: **58**

ΕφΠερ 1165/1996: **35, 69**

ΕφΠερ 403/2002: **61**

ΕφΠερ 161/2003: **35, 69**

ΕφΠερ 512/2003: **58, 73**

ΕφΠερ 999/2003: **35, 69**

ΕφΑθ 5367/2003: **62**

ΕφΘεσ 1006/2003: **58**

ΕφΠερ 283/2004: **36**

ΕφΠειρ 849/2004: **35, 69**
ΕφΠειρ 277/2005: **35, 69**
ΕφΠειρ 348/2005: **58,59**
ΕφΠειρ 961/2005: **36**
ΕφΠειρ 1021/2005: **58**
ΕφΠατρ 1130/2005: **58**
ΕφΠειρ 348/2006: **35, 69**
ΕφΠειρ 549/2006: **35, 36, 69**
ΕφΠατρ 640/2006: **36**
ΕφΠειρ 1000/2006: **36**
ΕφΑθ 1702/2006: **62**
ΕφΠειρ 213/2007: **58**
ΕφΠειρ 567/2008: **61**
ΕφΠειρ 127/2009: **35, 69**
ΕφΑθ 4801/2009: **58**
ΕφΠειρ 40/2010: **36**
ΕφΠειρ 225/2010: **58**
ΕφΠειρ 369/2010: **58**
ΕφΠειρ 12/2011: **36**
ΕφΠειρ 287/2011: **36**
ΕφΠειρ 473/2011: **58, 74**
ΕφΠειρ 601/2011: **58**
ΕφΠειρ 586/2012: **58**
ΕφΠειρ 376/2013: **36**
ΕφΠειρ 701/2013: **36**

ΠΟΛΥΜΕΛΕΣ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ

ΠΠΚαβ 350/1998: **58, 59, 62**
ΠΠρΠειρ 4208/1999: **72**
ΠΠΠειρ 1673/2003: **58, 72, 73**
ΠΠΑθ 645/2005: **57**
ΠΠΠειρ 1827/2010: **35**
ΠΠειρ 2400/2010: **74**
ΠΠΑθ 5297/2010: **35**

ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ

ΜΠΠειρ 1900/1988: **68**

ΜΠΑθ 9291/1993 (ασφ): **70**

ΜΠρΠειρ 4543/1998 (ασφ): **70**

ΜΠρΠειρ 3433/2000: **35, 69**

ΜΠΑθ 1942/2006: **58**

ΜΠΡοδ 80/2007: **62**

ΜΠΑθ 1511/2009: **62**

ΜΠρΘεσ 16999/2010: **58, 62**

ΜΠΑθ 5689/2011: **58**

ΜΠρΘεσ 12681/2013: **58**

ΕΙΡΗΝΟΔΙΚΕΙΟ

ΕιρΑθ 375/2012: **58**

ΝΣΚ

ΓΝΜΔ ΝΣΚ 173/2001: **54**

ΓΝΜΔ ΝΣΚ 10/2007: **30**

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΗΠΑ

Hoffman-La Roche v. Superior Court (1989): **84**

KC Roofing Center v. on Top Roofing (1991): **84**

Belize Development Corporation/Dan Hawkins v. Dan Hawkins/Ronald B. Zent; Joe R. Long, British American Cattle Company, Caribbean Shore Ltd., Inc. and Belize Development Corporation (1996): **92**

Fed. Sec. L. Rep. P 90,223 Europe and Overseas Commodity Traders, S.a., v. Banque Paribas London, Paribas Global Bond Futures Fund, paribas Asset Management Ltd. and John Arida, (1998): **92**

Donald RHODES and Joy Janes v. Charles VEITH (2003): **84**

Hamilton v. Whater Whole International Corporation (2008): **84**

Perrotti v Becker, Glynn, Melamed & Muffly LLP (2009): **91**

UBS Sec. LLC v Highland Capital Mgt., L.P (2011): **90**

Tudeme v. Walter (2012): **84**

Agai v Diontech Consulting, Inc. (2013): **84**

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Salomon v. Salomon & Co (1897): **81, 93**

Rainham Chemical Works, Ltd. v. Belvedere Fish Guano Co (1921): **82**

Gilford Motor v. Horne (1933): **82**

Trebanog Working Men's Club and Institute, Ltd v. MacDonald (1940): **82**

Firestone Tyre and Rubber Co. v. Lewellin (1957): **82**

Littlewoods Stores v.I.R.C (1969): **82**

Woolfson v. Strathclyde Regional Council (1978): **81**

Atlas Maritime Co SA v. Avalon Maritime Ltd (1993): **82**

Gencor ACP Ltd v Dalby (2000): **93**

Trustor v Smallbone (2001): **94**

Beckett Investment Management Group v. Hall (2007): **82**

Stone & Rolls v. Moore Stephens (2009): **82**

Alliance Bank JSC v Aquanta Corp & 14 Ors (2011): **94**

Gramsci v Stepanov (2012): **94**

Prest v Petrodel Resources (2013): **95**

ΛΗΜΜΑΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ:

(οι αριθμοί υποδηλώνουν αριθμούς σελίδων)

A

Αυτοτέλεια (βλ. προσωπικότητα νομική)

Δ

Δίκαιο

-εφαρμοστέο (επί αγωγών σχετικά με την άρση της αυτοτέλειας) **63**

Δικαιοδοσία

- Διεθνής (επί αγωγών σχετικά με την άρση της αυτοτέλειας) **63**-εξωχώρια **17, 47****E**

Έδρα

εξωχώριων εταιριών **32, 35**καταστατική **31**πραγματική **33, 40**Εμπίστευμα **25**

Εξωχώριες

-εταιρείες **29, 38, 40**-έννοια **10**-τομείς **18**-Χρηματοοικονομικά Κέντρα (Εξωχώρια) **17**

Εταιρείες

-αδειών – δικαιωμάτων **20**-επενδύσεων **22**

-εμπορικές **23**

- διαδικτύου **23**

-ασφαλειών **25**

-διαχείρισης ακινήτων **26**

Ενίσχυση (κρατική) **43**

Κ

Κατάχρηση **58**

-εξωχώριες εταιρίες **70, 75**

Μ

Μονοπρόσωπη (εταιρία) **57,75**

Ν

Νομικές (βάσεις) **57,79**

Ναυτιλιακές (εταιρίες) **18,99**

De facto (όργανο) **87**

Ξ

Ξέπλυμα (χρήματος) **42**

Ο

offshore βλ. εξωχώριες

Π

Παράνομος

-νομιμοποίηση εσόδων **44**

Προσωπικότητα Νομική

-αυτοτέλεια **49**

-άρση της αυτοτέλειας **55, 56**

-άρση της αυτοτέλειας των εξωχώριων εταιριών **66, 90, 93**

- σχετικό περιεχόμενο της αυτοτέλειας **51**

- συνέπειες άρσης αυτοτέλειας **78**

T

Trusts (εξωχώρια) **27**

Y

Υπερπόντιος

-χώρες/εδάφη **40**

Υποκεφαλαιοδότηση **61,88**

Φ

Φοροαποφυγή **28**

Φορολογικός

-καθεστώς **40,41**

-νομοθέτης **29**

-παράδεισος **11**

-πλεονεκτήματα **29**

-συντελεστής **48**

X

-Χρηματοοικονομικά Κέντρα (εξωχώρια) **17**

Χρηματοπιστωτικό (σύστημα) **14, 20**

